ANUL VIII.— No. 362

1 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN SRĂINATATE

Duminică, 13 Noembrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 - 1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Artiştii cărturari

Anatole France, Henri de Régnier, Rémy de Gourmont,— direcţia întreagă a reînoitului **Mercure de France** din anii 90, — sunt nume în care se exprimă cu deosebire gustul erudit în literatura franceză dela sfârşitul veacului trecut.

După genialitatea liberă, candid preconizată de romantici, după vulgara semi-ştiinţă a lui Zola, sau alături de dânsa şi întrucâtva împotriva ei, s'a ridicat spiritul cărturar adevărat. Scriitorii literari au început să studieze cum trebue, adică aşa cum cereau învăţaţii de meserie, poezia şi limba veche franceză sau antichitatea clasică.

S'a creat astfel un scrupul nou pentru artistul literar. Romanticul boem ciupea învăţătura în conversaţii de cafenea, sau din cărţi răsfoite la întâmplare prin biblioteci publice, şi credea că astfel găseşte destulă ştiinţă. Ignoranţele şi alterările cele mai comice se justificau pe atunci ca licenţe poetice, acordate prin dreptul unei genialităţi destul de copilăros concepute. Iar ştiinţa pozitivă celebrată de Zola n'a fost, în realitate, decât o licenţă poetică de acelaşi fel şi de acelaş grad.

In secolul al XVII-lea, „l'honnête homme", **qui ne se piquait de rien,** cerea artistului literar să fie cultivat, dar nu erudit. Eruditi au fost literaţii din epoca Renaşterii, şi moda eruditiei trecuse. Literatura trebuia să fie acum înainte de toate accesibilă omului de lume.

Accesibilitatea, adoptată astfel chiar printre condiţiile frumosului literar, a pătruns cu timpul în însăşi definiţia literaturii. Romanticii au continuat să producă literatură accesibilă cu numele genialităţii libere, — în parte, şi pentrucă vroiau să fie apostoli ai poporului. In realitate, publicul romanticilor nu era prea deosebit de acel al clasicilor; în ambele cazuri se scria pentru lumea bună. Publicul a devenit, în principiu, şi mai restrâns când scriitori însemnaţi au început să fie cărturari şi să scrie aproape exclusiv pentru cărturari.

Lumea a neglijat aceste prefaceri, şi continuă să judece pe artişti după dogma accesibilităţii extinse atât cât poate cuprinde cultura medie burgheză.

In ochii artiştilor tineri de astăzi, Anatole France trece drept scriitor uşor, de o uşurinţă care le pare condamnabilă. Publicul cel mare, însă, contemporan lui France, cetitorii legaţi de Feuillet sau de Maupassant chiar, erau de altă părere: pentru dânşii opera lui France se prezenta ca o înşirare de aluzii istorice şi filozofice insolubile, care sfârşeau prin a se preface neapărat în tot atâtea ofense perfide, faţă de priceperea şi de cunoştinţele cetitorului cu simpla şi obişnuita cultură generală. Fără îndoială, cu vremea, o parte din public lăsa să i se complecteze cultura; erudiţia din opera de care vorbim a trecut, de bine de rău, în câteva capete de cetitori ambiţioşi. Succes real şi aproape imediat a avut acest scriitor foarte cărturar la studenţii şi profesorii şcolilor superioare; aceştia au format primul public care se interesa şi admira sincer. Pe urmă au prins de veste oameni din afară de şcoala superioară că opera lui France este instructivă, că din ea se poate scoate erudiţie amuzantă, avantajoasă pentru inoirea ornamentelor culturale indispensabile.

Totuşi, e mare încă numărul burghezilor cultivaţi care închid pentru totdeauna, după ce au răsfoit o duzină de pagini, volumele acestui autor de o antipatică ciudăţenie. Iar democraţii cu temperament îl simpatizează pentrucă găsesc în el un repertoriu folositor de critici împotriva societăţii şi a statului actual. Astfel, din direcţii deosebite, a sporit numărul celor care-l cetesc pe France; dar şi al celor care-l neagă — prin adăugirea voturilor negative ale tinerilor care-l judecă prea accesibil şi peste măsură supus gustului şi ideilor curente. Dar acest amănunt nu interesează, aici, direct.

Insemnat este faptul că, de vre-o cincizeci de ani, artiştii reprezentativi sunt cărturari, ceiace face ca vechea obligaţie a literaturii de a fi uşor accesibilă oamenilor de o cultură oarecare, fără deosebită familiarizare cu intenţii şi cu o tehnică specializată, să fie foarte pronunţat contestabilă.

Probabil că din timpurile vechi nu ni s'a păstrat decât literatura claselor stăpânitoare. Multă vreme istoricii literari au admis, fără deosebită osteneală, că publicul în societăţile vechi era atât de omogen, încât exista o singură artă pentru toată lumea. Către sfârşitul secolului al XVIII-lea burghezimea romantică, cea engleză şi cea germană mai ales, animată de o dragoste nouă pentru ceiace începea să se cheme **popor,** punea la activul acestuia tot ce se părea pe atunci mai frumos în literaturile trecutului. Când s'a potolit acest prim avânt popular al burgheziei, a început să slăbească şi această idee estetică, şi învăţaţii din zilele noastre revendică poemele omerice, pe cele germanice şi pe cele vechi franceze, ca opere cărturăreşti şi de curte. „Poporului" i se refuză acum, tot mai mult, participarea şi meritul până şi în producerea cântecelor şi poveştilor „populare", şi, în general, a tuturor frumuseţilor literare venerabile despre care se admite că ar fi veşnic tinere.

Iritarea actuală a conştiinţei de clasă distruge închipuirea că publicul din vremuri vechi ar fi fost omogen; şi doar câţiva profesori de literatură sau câţiva literaţi provinciali ori provincializaţi urmează încă să ceară, cu naiv patriotizm, o literatură „naţională" cum se zice, şi egal satisfăcătoare pentru toată lumea.

Felul producţiei caşi al esteticei literare se deosebeşte până aproape de vrăjmăşie nu numai după clase sociale, ci şi după diversitatea profesiunilor intelectuale; şi este evident astăzi că aceste deosebiri şi opoziţii estetice sunt mult mai tari între clasele sociale decât între naţionalităţi. Artistul şi intelectualul francez se simte, în înţelegerea şi evaluarea lui Nietzsche sau Wedekind, lui Shaw şi Wilde, în mult mai profundă intimitate cu artistul şi intelectualul de peste graniţă decât cu acei dintre compatrioţii săi care se delectează cu Déroulède, Coppée, Theuriet, cu Bordeaux şi Dekobra; şi reciprocitatea germanului sau englezului este completă.

Polemica pe tema dacă o operă literară trebue să fie imediat accesibilă unei mari mulţimi omogene şi naţionale este deplasată, şi acest fapt a fost cu deosebit relief scos în evidenţă prin reînoirea spiritului erudit la artiştii europeni moderni. Moştenirea literară a evului mediu, a Renaşterii şi a clasicismului rezultat din ea, este un bloc solid şi bogat în care sunt cuprinse toate spiritele europeän cultivate din orice ţară.

Materialul erudit poate fi neolatin, germanic sau grecoroman; spiritul însă şi metoda artistică sunt aceleaşi pretutindeni, fiindcă Europa modernă are un trecut intelectual unitar, fiindcă „antichităţile" europene sunt în esenţă aceleaşi în tot Apusul.

Prin decrete sau simple atitudini autoritare se poate cere sau prescrie o singură artă pentru tot „poporul", şi ministerul artelor şi al învăţăturii publice din Moscova va fi făcut încercări ciudate în această privinţă. Condiţiile istorice, obiective şi subiective ale vieţii intelectuale fac imposibilă realizarea unor asemenea deziderate populariste.

După cum aristocraţia de sânge, orice atitudini de suprafaţă ar adopta, este adânc internaţionalizată, tot aşa este şi elita intelectuală de astăzi. Fenomenul are rădăcini adânci; cine caută să le nege, îşi pune o problemă fără soluţie. Poate cineva să considere ca un deziderat frumos şi pios, ca arta să se facă pentru toţi; în faptă lucrurile merg de vre-o jumătate de veac spre restrângerea şi specializarea publicului în vederea căruia ea se produce, caşicum arta s'ar face tot mai mult numai pentru artişti. Abaterea dela această directivă estetică atrage depreciere sigură în conştiinţa elitei artistice. E destul să pomenim poezia lui Valéry sau pe a lui Cocteau, în opoziţie cu acea a lui Paul Géraldy, de pildă, pentru ca reacţiunile contrare să se facă imediat simţite. Artiştii cărturari şi poeţii europeni dela Flaubert şi dela Parnasieni încoace, stau de faţă pentru a ilustra cu prisos această desvoltare istorică; iar protestele publicului, că arta se face din ce în ce mai neînţeleasă, o confirmă şi dovedesc că ne aflăm în faţa unui contrast a cărui rezolvare nu se întrevede.

PAUL ZARIFOPOL

Lanterna Magică [*)]

Pe-omătul nepătat de pe cearceaf,
In umbra ce se 'nchiagă în odae,
A tresărit lumina ca un praf
Când şi-a deschis pupila ei bălae.

Lanterna magică privind pieziş
C'un singur ochiu în frunte, ca 'n poveste —
Şi glasuri de copii în luminiş
De râs curat ţâşniră fără veste.

Acolo unde-a fost doar scrumul şter,
Răsare-o lume veche şi ciudată.
Scufiţa roşă prin pădure 'n mers
O vezi zorind spre casa dealtădată,

Spre casa albă şi cu nalbă 'n prag
In care o aşteaptă blând bunica —
Şi iată că mă simt aşa sărac
Şi-atât de mare că mă prinde frica

Zădarnic cerc zăvorul ferecat
Pe care tot copilul îl descue
Uşor... Scufiţa roşă a plecat
Şi-o plâng doar eu — lup sur — pe cărărue.

ION PILLAT

1) Din volumul: „Intoarcere — întâile poezii — care va apare în curând.

Cugetări

Gloria unui om obicinuit nu supără pe nimeni. E mai curând o măgulire adusă vulgului. Dar talentul adevărat cuprinde în sine o obrăznicie care atrage totdeauna ura şi calomnia!

A. France

Duşmănia unei singure stelniţe care se caţără pe pielea ta, e mai îngrozitoare decât mânia a o sută de elefanţi.

Heine

Plăcerile noastre cele mai mari nu sunt lipsite de tristeţe.

Corneille

Omul găseşte uneori o voluptate rară chiar în conştiinţa nefericirii sale nesfârşite.

Dostoiewsky

Viaţa, prin ea-însăşi, e scurtă; dar nefericirile o fac lungă.

Publius Syrus

Dacă viaţa e nefericită, e penibil s'o suporţi; dacă e fericită, e penibil s'o pierzi: durerea e aceiaş!

La Bruyère

Oamenii sunt nefericiţi din pricina ideii exagerate pe care şi-o fac despre ei şi despre semenii lor. Mai multă modestie ar aduce mai multă fericire.

A. France

Prea arareori creatorii de opinie publică nu suferă einşişi tirania imbecililor: conducătorii opiniei publice sunt de cele mai multe ori numai slujitorii ei.

Goncourt

Cu cât cineva e capabil de o mai deplină gravitate, cu atât râsul lui va fi mai cordial. Oamenii cu râsul pururea silit şi afectat, au un fond moral şi intelectual foarte mediocru. In general, felul râsului şi cauza care-l provoacă sunt caracteristicile persoanei noastre.

Schopenhauer

Oricât de răspândită ar fi o părere, ea nu are răsunet dacă e moderată; dar oricât de puţin răspândită, dacă e violentă, are răsunet imediat.

Tarde

P. Troceanu — *Copilul cu ochi verzi*

In ascensor

de T. ARGHEZ

Să vrei să intri acasă călare sau cu un car cu fân este cu neputinţă în Capitală. Străzile, în loc să fie netede, sunt sculate în picioare şi cu biserica deasupra. Nimeni nu intră pe dinafară, pentrucă intră pe dinăuntru. Inchipuieşte-ţi gospodăria noastră, cu găinile noastre, agăţată în plopul dela şcoală. N'ai unde pune un sac cu porumb.

Aş vrea să mai văd bălăcind la uşa mea o raţă, umflându-se un curcan, ciugulind o cloşcă. Deschid uşa şi dau cu ochii de *groom* şi o trântesc. Ştii tu ce e un groom? E un băiat cu cracii lungi şi cu şezutul scos în afară. Tivită la fireturi, haina lui, e retezată berc. Ţine între urechi, trecută pe sub bărbie, o curea şi drept căciulă are un comanac turtit în fund şi pus pe creştetul capului ca un castron de iaurt cu gura în jos. El umblă de colo până colo, adus din şale, căci uniforma lui se poartă în mod răscrăcărat.

Am crezut întâi, că e vreun băiat de boer, îmbrăcat ca maimuţele, din aceia care îşi încalţă uneori capul cu un capac de pepene verde cu vrejul uscat în sus, ca un buric. Il chiamă — se vede — Lift şi sare 'n sus oridecâte ori pui mâna pe clanţă, binişor, ca să cercetez dacă e tot la uşa mea, pe scaunul lui, ca un spion.

O zi întreagă am pândit pe acest blestemat să plece, ca să-mi pot face şi eu nevoile, ca omul. Am stat în dosul uşii toată ziua, cu urechia lipită de sală, muncit, frământat şi gata să nu mai pot aştepta. Când a plecat maimuţoiul, am luat uşile la rând şi toate erau încuiate de-a lungul coridorului meu. Singura odaie descuiată era o cămară albă cu pereţii lustruiţi ca farfuriile. Intrând, am văzut aşezată într'un colţ o piuliţă mare de porţelan, ca la farmacie, şi m'am retras precipitat. Nu poate să fie aici, mi-am zis, pentrucă nu miroase, şi am intrat alături, nimerind la un vecin care avea sindrofie. Mi-am dat seama tocmai când m'am apropiat mai bine de un părete şi când îmi ziceam: fie ce-o fi. Am fugit încheindu-mă cu ruşine şi am auzit în urma mea cuvântul „coşon" care înseamnează, mi se pare, cauciuc, adică gumă.

In Capitală, toate cuvintele se schimonosesc. Ciorba se zice supă; apa se zice vişi; plachia de peşte se zice ala-grec; bine v'am găsit sănătos se zice bonşur şi mulţumim dumitale se zice mai pe scurt, mersi. Mi-era poftă de o saramură de biban şi nu am cerut, ca să nu mă mai înşel: căci odată am mâncat şase porţii de sos de castraveţi, tot aşteptând să-mi vie tocana: credeam că e obligatoriu ca înainte de-a începe să mănânci ceeace ai cerut, să mănânci de mai multe ori un fel cu oţet.

Dela gară birjarul m'a dus de-a dreptul la hotelul închiriat de guvern pentru majorităţile zdrobitoare, care produc de obicei aplauzele furtunoase şi ovaţiunile unanime. Scoborându-mă din trăsură mă uitai în sus şi nu mă putui opri să nu surâd. Un domn tânăr era în faţa mea.

— Nu-mi poţi spune, îl întrebai, pe unde e intrarea, că nu văd nici-o poartă?

— Veniţi din provincie? m'a întrebat tânărul.

— Nu. Din judeţul Romanaţi, am răspuns.

—Ce etaş căutaţi? m'a mai întrebat.

Auzind cuvântul etaş, am rămas să mă gândesc.

— Aud? i-am răspuns. Sunt deputat.

Tânărul mi-a întors spatele şi am auzit desluşit, zicând „Embesil". Nu prea ştiu ce însemnează, însă am văzut că mandatul de deputat l-a jenat, cum se zice aici, adică i-a tăiat pofta de-a lungi vorba.

Am căutat să aflu ce este etaş, fără ca însă să întreb. Diferite întrebări, făcute câte cuiva au dat naştere la glume pe socoteala mea, din care pricină nici nu mai întrebuinţez cuvintele noi, fără mare băgare de seamă. Auzisem de cuvântul irigator şi nu ştiu de ce mi se părea că irigatorul e o pasăre cântăreaţă. Făcând parte dintr'o comisie financiară, ca expert, noi membrii întrerupeam din când în când şedinţele, ca să ne ducem la bufet şi în timpul pauzelor vorbeam de una de alta, fiecare coleg scoţând la iveală frumuseţile judeţului de unde venea. Nu ştiu ce mi-a venit; am afirmat că pădurile noastre sunt pline de irigatoare.

Insfârşit voind să beau un pipermint, am cerut odată un permanganat, socotind cu bunul meu simţ natural că două cuvinte care se aseamănă nu pot să însemneze două lucruri prea deosebite. Mă chibzuiam că dacă nu mi-o aduce chiar pipermint, o băutură tot o să-mi aducă — şi n'a fost aşa.

Apoi, să te mai fereşti de unele cuvinte care se ţin scai de dumneata şi pe care Diavolul te împinge să le vorbeşti mereu, s'o potrivi nu s'o potrivi. Singura mângâiere este că trăim în cercurile parlamentare, unde mai toţi colegii

Continuare în pagina II-a

sufera de atare neajuns; într'altfel, ce ne-am face? Nu ştiu de ce cuvântul şfaiţăr mi se părea că are sensul de ceva isprăvit şi că trebuia pus întotdeauna la un sfârşit de conversaţie; ca: nu-mi bate capul, sau ca: drept cine mă iei. Ei bine, ştii tu ce va să zică şfaiţăr? Nu ghiceşti: o cafea cu un pic de rom.

Ţi-am scris că nu se intră pe poartă. Atunci cum intri tu, la tine în odaie, ai să mă întrebi? Foarte simplu, o să-ţi răspund: în ascensor — dar n'ai să înţelegi nimic şi iar trebuie să-ţi explic.

Omenirea, adică Nemţii, a făcut câteva mari invenţiuni: locomotiva, balonul, maşina de cusut, gramofonul, maşina de ras şi ascensorul. Locomotiva ştii ce este, e un balon cu roţi, care împinge trenul, trăgându-l după el. Balonul iar ştii ce este, dela locomotivă. Acum, balonul combinat cu locomotiva dă aeroplanul, care nu e nici locomotivă nici balon, fiind şi una şi alta câte niţel. Locomotiva balonului este înăuntrul balonului şi balonul înăuntrul locomotivei, la care adăugându-se o maşină de cusut, şi o placă de gramofon ai aeroplanul, bun pentru apărarea ţării. Dacă pui maşina de ras la un loc cu maşina de cusut, iesă iar ceva, căci aşa se întocmesc maşinile şi se împărechează forţele mecanice în toată industria naţională. Etţetera. Etţetera vrea să zică toate industriile; aşa cum ai zice Pencioiu et Compania. Compania este Etţetera.

Ascensorul, prin urmare, e un gramofon cu lanţ. Intri în el cum ar fi la noi în găleata de apă şi te dai jos în fundul puţului şi te ridici din fundul lui afară. Ca să mă duc la mine în odaie nu am ce face, intru în ascensor. Acolo îl găsesc mai totdeauna pe blestematul care face de gardă pe coridorul meu. Imi deschide uşa ascensorului şi se recomandă:

— Liftă.

— Lasă că te cunosc, îi spui.

Inchide uşa, apasă pe un bumb şi ascensorul pleacă în sus. Nu ştiu de ce, mă cam tem şi-mi fac o cruce: o cruce nu strică niciodată şi, cântând, întocmai ca un gramofon, ascensorul mă duce sus. E mai rău când te scobori cu ascensorul. Ţi se pare că te goleşti, dela subsuori până la genunchi, par'că ţi-ar fi rămas agăţat pântecul sus şi par'că te-ai scobori de-a lungul maţelor încet.

Ascensorul nu este o invenţie bună, căci mi s'a întâmplat şi cu el ceva şi acum caut să scap şi să mă mut într'o casă fără maşini. Poţi să-ţi închipui: electricitate, apă în părete, calorifer, tutalegu, sonerie, telefon, ascensor, maşină de ras — ce-are să iasă odată, când toate astea se vor combina dela sine, cine ştie cum? S'ar putea să apuce hotelul razna şi să nu-l mai poţi opri niciodată, zece ani, o sută de ani. Ce devine atunci Parlamentul şi cum mai poate să voteze guvernul legile urgente?

Am intrat deci în ascensor. Eram singur. Inchid uşile, pipăi banca, mă închin. Totul fiind gata, apăs pe un buton, din cele opt, puse la rând ca la flaut. Ascensorul nu se mişcă. Mă corijez, căci apăsasem pe altceva, pe firma fabricantului. Apăs pe butonul al doilea. Ascensorul porneşte şi mi se pare că merge prea iute. Apăs pe al treilea, ascensorul merge şi mai iute. Apăs pe fiecare buton şi ascensorul mi se pare că trece mult peste punctul în care trebuia să mă oprească. In sfârşit, se opreşte. Deschid uşile: ajunsesem în pod. Ce-i de făcut? Desigur că am apăsat prea tare. Dacă voiu apăsa mai încet, poate că mă cobor. Intr'adevăr, ascensorul se scobori aproape un sfert de ceas. Deschid uşile: eram în pivniţă. Inchid uşile la loc şi apăs pe toţi butonii deodată şi-i ţin apăsaţi cu palma. Urcarea e fulgerătoare. Iau mâna de pe butoni: ascensorul se opreşte. Vreau să deschid uşile: nu se mai deschid. Mă sui cu picioarele pe bancă şi mă uit împrejur: nu văd nimic: nu eram nicăieri. Par'că ieşisem din hotel, prin acoperiş, par'că mă găseam în văzduh, par'că ascensorul devenise aeroplan. Simţiam că trec plutind peste Capitală. Un moment am crezut că am ajuns în Turcia. Dar mă desmeticesc. Apăs pe un buton roşu şi strig Deputat! Nu se putea ca butonul roşu să nu fie în legătură cu Statul, sau cu Municipiul. Strig de câteva ori: Alesul Naţiunei! şi aştept. Aud, în sfârşit, zgomot şi înjurături: guvernul luase cunoştinţă şi trimitea ajutoare. O veste mă făcu să tresar, când băgându-şi capul prin zăbrelele dela ascensor, un cetăţean negru zise:

— A ars Siguranţa!

Ascensorul încremenise în drum şi fui scos din colivia lui de către pompieri.

Oamenii aceştia cu pălării de sticlă, s'au purtat cu mine foarte prost. Departe de a îndrăzni să mă bată, ei îndrăzniră totuş să mă înjure şi degetele lor, tari ca nişte cleşte, scoţându-mă şi strecurându-mă printre site şi zăbrele, m'au acoperit cu vânătăi. Pe înghesuite, fiecare m'a ciupit cel puţin de câte şapte-opt ori, cu sete, şi a fost să leşin de durere şi umflături.

T. ARGHEZI

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"

din str. Sf. Ionică No. 5

Recomandă: In franceză: Reiner Maria Kilke: **Histoire du bon Dieu, Cahiers de Malte Laurids Brigge, Vergers** (poeme); Joseph Conrad: **Le nègre du „Narcisse", Sous les yeux d'Occident, Typhon, Lord Jim, Une victoire** (2 vol.); Georges Duhamel: **Lettres au Patagon, Les hommes abandonnés, Les plaisirs et les jeux, Journal de Salavin**; Jack London: **En pays lointain, Le peuple de l'abime, Le loup des mers, Michael chien de cirque, Martin Eden, l'Aventureuse**; ANDRÉ MAUROIS: **Vie de Disraëli, Les silences du colonel Bramle, Meïpe ou la délivrance, Les discours du docteur O'Grady**; Edmond Fleg: **Ecoute, Israël**; I. ZANGWILL: **Les rêveurs du Ghetto** (3 vol.), **Les enfants du Ghetto, Ce n'est que Marianne**, etc., etc.

In germană: Thomas Mann: **Der Zauberberg** (2 vol.); Stefan Zweig: **Verwierrung der Gefühle, Amok**; Karin Michaëlis: SIEBEN SCHWESTERN; Tagore: **Gesammelte Werke** (8 vol.); Gorki: **Gesammelte Werke** (ediţii de lux), etc., etc.

Sociologie, economie politică, etc.: Fr. Nitti: **Fried-lose Europa, Niedergang Europas**; Coudenhove-Kalergi: **Pan-Europa**; Otto Ruhle: **Die Revolutionen** Europas; Iulius Braunthal: **Die Wiener Julitage** 1927 (relatarea evenimentelor recente dela Viena); — Georges Sorel: **Les Illusions du progrès, Matériaux d'une théorie du prolétariat, Reflexion sur la violence**; Karl Marx: **Herr Vogt** (2 vol.); **Histoire des doctrines économiques** (8 vol.), etc., etc.

Note pe marginea unui roman

Dacă am vrea să clasificăm romanele lui Max Brod din punct de vedere al conţinutului lor, al problemelor pe care le pun, marea lor majoritate ar intra, desigur, în categoria romanelor psihologice. Analiza situaţiilor şi a personagiilor, dintr'un asemenea punct de vedere, ocupă un loc central în producţia literară a scriitorului german, cu toate că acţiunea romanelor lui se desfăşoară cu repeziciune, în mijlocul unui cadru plin de perepeţii.

„Tyho-Brache Weg zu Gott" — un roman al lui Max Brod scris în tinereţe — are ca subiect drama sufletească trăită de adversarul lui Kopernic. In momentul suprem al vieţii lui, după ce i-a fost dat să guste până la fund paharul amărăciunilor şi al deziluziilor, Tyho-Brache a găsit drumul resemnării...

Titlul romanului e prea strâmt pentru conţinutul său. Nota mistică — în special la sfârşitul romanului — nu-i schimbă caracterul fundamental.

In romanele mai nouă ale lui Max Brod — „Franzi". „Das Leben mit einer Göttin", — se vede cu totul o altă preocupare. Conflicte de conştiinţă, variate stări psihice, ciocniri violente sau pasiuni distrugătoare, ocupă în noua operă a romancierului german un loc mult mai larg. Lupta între femee şi bărbat, sub diferitele şi mişcătoarele ei aspecte, apare cu regularitate.

Eroinile lui Max Brod au o factură deosebită. Tipurile de femei reci în aparenţă, pasionate până la sacrificiu în fond, nu o singură dată stranii in manifestările lor, inteligente şi puţin „masculinizate", abundă în opera lui. Eroina din „Das Leben mit einer Göttin", rivala lui Franzi şi personagiile femenine din ultimul lui roman „Die Frau nach der man sich sehnt" (Femeia visată) pot fi luate numai ca exemplu.

Asupra acestui volum, apărut de curând (în editura Paul Zsolnay, Berlin — Librăria Hasefer) să ne oprim însă puţin.

Care este, mai întâi subiectul romanului? Lupta înverşunată, tragică între doi bărbaţi, pentru o femee — pentru „femeia visată" — luptă care se termină cu asasinarea eroinei, cu nebunia unuia dintre rivali (Doctorul Karkos) cu decăderea complectă, cu distrugerea fizică şi morală a celui de al doilea (Erwin Mayreder), e acţiunea principală.

Nicăeri nu apar mai bine calităţile de mare romancier ale lui Max Brod ca în acest roman. Fără ca un moment acţiunea lui să fie slăbită de o parte pur descriptivă, pur analitică, stările sufleteşti ale eroilor, sentimentele şi resentimentele lor, conflictele în prada căror sunt, le vedem apărând în toată puterea lor, desfăşurându-se cu toată intensitatea. Iar cele trei personagii femenine: Dorothy, Agnes şi Stascha — deosebite şi prin lumina în care autorul le pune şi prin împrejurările în care apar — au totuşi un fond psihic comun: aceiaşi tărie de caracter, aceiaşi voinţă nelimitată, aceiaşi pasiune.

Sacrificiul pe care îl face Dorothy când îşi părăseşte soţul şi copilul, sacrificiul pe care e gata să-l facă Agnes, in fine efortul suprem al „femeii visate" — Stascha — e unul şi acelaş eroism al unor femei de elită, ori cât de diferite şi varii ar fi împrejurările in care el se produce.

Eroismul lipsit de ori şi ce notă patetică, de ori şi ce manifestare vulgară, un eroism omenesc, profund omenesc, iată calitatea „maîtresse" a femeilor din ultimul roman al lui Max Brod. Şi prin această calitate ele impresionează, emoţionează, subjugă.

„Femeia visată" adaugă la opera de romancier a scriitorului german o nouă şi preţioasă contribuţie. Din această cauză publicul german a salutat cu bucurie apariţia volumului.

RADU BOLDUR

A. Cehov

Soacra-avocat

Lucrul ăsta se întâmplă într'o bună dimineaţă, tocmai peste o lună de zile după nunta lui Michel Puzâreov cu Liza Mamunina. Sfârşindu-şi cafeaua de dimineaţă şi căutând cu ochii pălăria, ca să plece la slujbă, Michel văzu intrând în biroul lui pe soacră-sa.

— Am să te reţin, Michel vre-o cinci minute, — zise soacra. — Nu te încrunta, dragul meu... Ştiu că ginerilor nu le place să stea de vorbă cu soacrele, dar noi, mi se pare... ne-am înţeles, Michel. Noi nu suntem ginerele şi soacra, ci nişte oameni deştepţi... Avem multe părţi comune... Aşa-i?

Soacra şi ginerile se aşezară pe divan.

— Cu ce pot fi util, mütterchen?

— Dumneata eşti om deştept, Michel, foarte deştept; eu... nici eu nu-s proastă. Sper că ne vom înţelege. De mult mă tot pregătesc să vorbesc cu dumneata, mon petit... Spune-mi sincer, pentru... pentru tot ce ai mai sfânt, ce vrei să faci din fata mea?

Ginerele făcu ochi mari.

— Eu, ştii, înţeleg... — urmă soacra. Bine. Dece nu? Ştiinţa e un lucru frumos, fără literatură nu se poate... E poezia! Inţeleg. E plăcut, când femeea e cultă... Am învăţat şi eu, înţeleg... Dar, mon ange, la ce excesele astea?

— Adecă? Nu te prea înţeleg...

— Nu înţeleg raporturile dumitale cu Liza mea. Dumneata te-ai însurat cu ea; dar parcă ea ţi-e soţie, tovarăşă? E o victimă a dumitale! Ştiinţi, cărţi!... teorii de tot felul... Toate astea sunt lucruri admirabile, dar, dragul meu, nu uita că-i fata mea! Eu nu permit! E trupul şi sângele meu! Dumneata o omori! N'a trecut nici o lună dela nunta dumitale, şi parcă-i o surcică! Toată ziua stă cu cartea, citeşte revistele astea stupide! Copiază nu ştiu ce hârtii. Treabă femeiască e asta? Dumneata n'o scoţi, n'o laşi să trăiască. Sub oblăduirea dumitale nu mai vede societate, nu danseazăl E chiar de necrezut! N'a fost încă o singură dată la bal. O sin-gură dată!...

— N'a fost nici o singură dată la bal, pentrucă singură n'a vrut. Poftim, vorbeşte cu dânsa... Ai să afli ce părere are ea despre balurile şi dansurile voastre. Nu, ma chère! Ei i-i silă de nimicurile voastre! Dacă stă ciasuri întregi cu o carte, sau cu o lucrare, te asigur că nimeni nu-i forţează convingerile... Pentru asta o şi iubesc... Iar după aceasta am onoare a vă saluta, şi vă rog să nu vă mai amestecaţi de aci înainte în raporturile noastre. Liza va spune şi singură, dacă va avea ceva de spus...

— Crezi? Dar bine, dumneata nu vezi cât e de docilă şi tăcută? Iubirea i-a legat limba! Dacă n'aşi fi eu, dumneata, stimate domn, ai pune ham pe ea. Da-da! Eşti un tiran, un despot! Te poftesc chiar de azi să-ţi schimbi purtarea!

— Nici nu vreau să aud...

— Nu vreai? Nici nu-i nevoie. Nu-i mare cinste! Nici n'aşi sta de vorbă cu dumneata, dacă n'ar fi Liza! Mi-i milă de ea! M'a conjurat să vorbesc cu dumneata.

— Ei, aici dumneata minţi... De astădată îi minciună, nu mai tăgădui.

— Minciună? Atunci priveşte, suflet grosolan!

Soacra sări şi zmunci clanţa uşii. Uşa se deschise larg. şi Michel işi văzu pe Liza, care stătea în prag, îşi frângea mânile şi plângea cu suspinuri. Toată nostima-i mutrişoară era în lacrămi. Michel alergă la ea...

— Ai auzit? Atunci spune-i. Las să-şi înţeleagă pe fiică-sa!

— Mama... mama spune adevărul, — începu Liza să se bocească. Eu nu pot suporta asemenea viaţă... sufăr...

— Hm... Aşa... Ciudat... Dar dece nu vorbeşti tu singură despre astea?

— Eu... eu... tu ai să te superi...

— Bine, dar tu singură mereu vorbeai încontra prostiilor, spuneai că mă iubeşti numai pentru convingerile mele, şi că ţie ţi-i silă de viaţa mediului tău... Pentru asta doar te-am şi iubit eu! Inainte de nuntă dispreţuiai, urai această viaţă uşuratică.

— Atunci mă temeam că n'ai să mă iei... Dragă Michel! Să mergem azi la jour fixe la Maria Petrovna!...

Şi Liza se lăsă pe pieptul lui Michel.

— Ei, vezi? Acuma te-ai convins? — zise soacra, şi eşi triumfătoare din biurou.

— Ce gogoman!... — gemu Michel.

— Cine-i gogoman? — întrebă Liza.

— Cel care s'a înşelat!...

Trad. din ruseşte de A. FRUNZA

BIBLIOGRAFIE

Rudolf Şuţu: „Iaşii de odinioară", vol. II, edit. „Viaţa Românească". Iaşi. Lei 260.

Cosinzeana, Anul XI, No. 11.

Graiul Românesc, Anul I, No. 7 şi 8.

Educaţia, Anul X, No. 7 şi 8.

Mărgăritare Basarabene, Anul I, No. 2.

Revista spiritistă, Anul II, No. 2.

Suflet Oltenesc. (Culegeri şi cercetări folklorisiice). Anul I, No. 5, Craiova.

Revista scriitoarei, Anul I, No. 12.

ULTIME SILUETE

de **H. Eulenberg** — traduse de **C. Săteanu**

având următorul cuprins:

Van Gogh, Jean Paul, Luther, Goethe şi Italia, Robert Schumann, Giordano Bruno, Tiepolo, Columb, Pascal, Bulov, Milton, Eichendorff, El. Greco, Andersen, Auzengruber, Berlioz, Washington, Li Tai-Pe, Balzac, Reynolds, D'Assisi, Leopardi, Durer, Gluck, Ruckert, Geibel, Keller, Conrad, F. Meyer, Goldoni, Bismark, Bleichröder, Maeterlink şi H. Eulenberg.

Impreună cu cele două volume anterioare **„Siluete Literare"** şi **„Alte Siluete literare"**, acest nou volum „ULTIMELE SILUETE" institue o adevărată enciclopedie de o mie pagini cu o sută de studii literare şi artistice.

Volumul costă 50 lei.

Librarii din provincie îşi vor adresa comenzile la Tipografia **„ALBINA" str. Seulescu No. 1, Iaşi.**

Interesantă

Distractivă — Instructivă

Biblioteca „DIMINEAŢA"

— Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare —

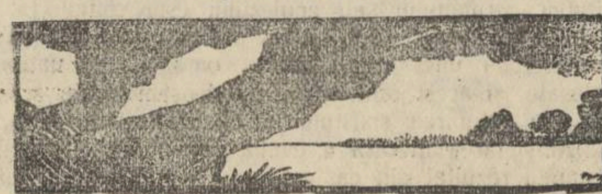
Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă

AU APARUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa in armată** de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zina apelor** de Bojena Niemţova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (in rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păiajenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust**, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
de Drachmann (trad No. 39. — **Povestiri din Danemarca** din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb**, de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Robie** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului**, de Georges Duhamel.
No. 63 — **O impuşcătură in ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Şalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu**, de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton**, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi**, de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite**, de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga**, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — **Floarea roşie**, de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe**, de. N. Batzaria.
No. 73. — **O lună de miere**, de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii**, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — **R. U. R.**, de Carl Ciapek.
No. 77. — **Crocodilul**, de Th. Dostoewski.
No. 78. — **Micile ironii ale vieţii**, de Thomas Hardy.
No. 79. — **Antigona**, de Walter Hasenclever.
No. 80. — **Un om sensibil**, de Octave Mirbeau.
No. 81. — **Viaţa şi filosofia lui Spinoza**, de Dr Ygrec.
No. 82. — **Ochiul de Nichel** de Tudor Teodorescu-Branişte.
No. 83. — **Copilul minune** de Thomas Mann.
No. 84. — **Robii pământului**, de Simona Basarab.

Preţul unui volum de 64 pagini Lei 6.—

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Scrisoare din Mănăstire

Domnului Liviu Rebreanu

Rîşchitoru

Aşa-i ziceau maicile, băiatului slab şi galben, cu părul negru şi veşnic încâlcit şi cu trupul acoperit, în parte, de un cămeşoiu, soios, ce-i spânzura pe la şolduri şi de abia învelea imineii, scurţi, din care porneau picioarele, negre şi subţiri, ca două beţe de rîşchitor [1]) învechit.

Caşi strujeanul căzut din car pe drumul mare, şi mânat, de vînt, în Poartă [2]) şi ca frunza ruptă din nu se ştie ce copac, — Rîşchitoru se trezise în mănăstire cu amintirea, nedesluşită, a unui sat, în care o femee îl spăla adesea, îi da de mâncare şi-l culca pe cuptor.

— De unde eşti tu, măi băiete? îl întreabă din când în când câte o maică, măsurându-l, bănuitor, cu privirea.

— Ia din colo... dintr'un sat.

— Şi la cine stai?

— Un' să stau? Ia'n Poartă şi pe cuptor la **chitărie** [3])

— Da' cine te ţine? Cine te hrăneşte şi cine te-a îmbrăcat până acum?

— Apui... o maică mi-a dat cămeşoiul ista şi a zis că-i de la Dumnezeu. Şi imineii i-am luat de pe un gard.

— Şi nu te-a bătut nimeni?

— Ba m'a bătut un om când umblam cu **chicioarele** goale păn' la brîu.

— Şi acu ce faci? Cu ce te ţii?

— Car apă la **chitărie** şi'mi dă pâne...

— Da' altă treabă, nu faci?

— Ba aş face.

— N'ai putea să toci şi să tragi clopotele dela Paraclis?

— Ba oiu toca. Mi-i dragă toaca. Şi, când mă trimete moşu Luca să-i aduc vaca de pe deal, — toc, ca la mănăstire, pe o coajă de brad, care sună. Şi parcă aud atunci, cum fug cai mulţi pe drum, cum ciocneşte o pasăre în alun şi cum cântă buha, colo sus, la Ciungi. Iaca aşa le-aud pe **tăte** deodată şi tare mi-i drag...

— Să vii, diseară, la Vecernie şi să te sui în Clopotniţă, că am să te pun să toci.

— Oiu veni.

Rîşchitoru îşi întoarce picioarele, goale şi crăpate în călcâiu, şi merge înainte bălăbănindu-şi mâinile, moi şi lungi, până la genunchi.

La ceasul când soarele se scoboară spre Poiana Loziei şi se odihneşte sus, pe Sinedeci, Rîşchitoru sue scara, îngustă, a Paraclisului şi, ca într'o lume nouă şi necunoscută, se simte pierdut între toaca de lemn negru şi clopotele, grele şi ruginite, ce parcă stau gata să-i cadă în cap.

— Hai toacă, Rîşchitorule. Să văd, poţi? — îi zice maica, strecurându-se apoi, ca o nălucă, pe uşa îngustă a Clopotniţei.

Glasul, alintător şi dulce, mângâie auzul băetanului, şi-i pare că vine de departe, din pădure, ca un cântec de pasăre, asurzit de o adiere de vînt.

Toaca îi tremură în mână şi în bătăile mărunte, uşoare şi iuţi, se strecoară, când şi când, sunete pline, grele şi adânci, cărora, clopotul, cel mare, le răspunde ca ecoul unui murmur, prelung şi trist.

Seara, învăluie mănăstirea şi Rîşchitoru, rezimat de fereastra Clopotniţei, se uită departe în zări. Glasul maicei, învălmăşit în ritmul ce-l bate, cu degetele, în pervaz, îi mângâie auzul până ce liliecii, speriaţi, sboară, care încotro, ţiuind şi lovindu-se de clopot şi de zid.

. . . .

— Da' pe un' mai umbli, măi Rîşchitorule? Că nu te-am mai văzut din post, — îl întreabă, într'o zi, un băetan din sat.

— Pe un' să umblu? Am treabă; toc la Paraclis, — răspunde el şi privirea, lungă şi duioasă, ce-o trimite zidirii, triste şi reci, spune tot ce el nu ştie şi pentru ce nu are cuvânt.

. . . .

. . . .

De multă vreme, toacă Rîşchitoru, sus, la Paraclis; şi când e trimis de Econoama, în munte, la stâni; bătăile toacei, sincopate şi rari, par a fi mersul, pe prund, al unui cal, nou potcovit şi şchiop.

De când a hotărît Soborul „leafă Clopotarului", — Rîşchitoru stă toată ziua la cârciumă; vine, fără de greş, la ceasul vecerniei ori a Priveghereі şi sue, sprijinindu-se de pereţi, scara şerpuită până sus.

— Te-ai îmbatat, Rîşchitorule. Nu ţi-i pacat să toci şi să tragi clopotele, aşa cum eşti? — îi zise o maică, în treacăt, privindu-l cu dispreţ.

— Da' adică de ce să-mi fie pacat? Toc eu, limpede şi iute, cum bate inima hulubului alungat de uliu? Trag eu, clopotul cel mare, de-ai zice că-i curat glasul Arhimandritului la masa de la hram? Il trag. Ei, de ce-i pacat că mă îmbăt? Da' parcă, Sf. Voastră, ştie de ce m'am îmbatat? Hei, de-ar şti Sf. Voastră... Căăă... iaca ce-i: Omu', treaz, umblă încolo şi încoace curat ca suveica în tortu' încâlcit; da' el umblă după treburi şi ca dânsul se încâlcesc mulţi... Şi ei văd ceiace este şi aud numai ceiace ascultă cu **tăţii...** Da' eu, când mă 'mbăt şi mă sui colo, sus, mi să pare că m'a rîdicat Dumnezeu, şi mă ţine pe mine, păcătosu', drept între ceriu şi pământ. Şi toaca parc'ar fi bătaia ceasului care are să trezească pe cei morţi şi clopoţelele îs curat glasuri de îngeri pornite drept din ceriu... Eu ştiu că una ca asta nu poate fi pe pământ; da' vorba-i că atunci, când e trimis de Econoama, în munte, la stâni, bătăile toacei, mă trezesc, parcă mi să înfundă **chicioru** în pământ şi parcă m'ar ţinea în nişte lanţuri, legat de **tăte** gardurile din mănăstire şi din sat... Da' atunci îmi aduc aminte de ce-a fost, odată, colo, sus; şi, iar mă'mbăt ca să-mi fie **ghini.** Adică de ce să-i fie rău omului, în lumea asta, pe pământ, de ce?

Boerii se plimbă, mănâncă numai bunătăţi şi dau bani pe ce le place; da' eu-s sărac, şi, de nu m'aş îmbăta, mi-ar fi oare şi mie ghine? Nu. Da, **paarcă** te mai iei, când bei un **paar,** două şi, dacă bei trei ori patru, vezi şi tu, **tătă** lumea, cum să văd, uneori, livezile în geam... Iaca, aşa vezi şi te mai ţii deasupra ţărnei, până ce, într'o zi, se **deschică** pământu', se face o bortă şi acolo... cine te mai întreabă de ţi-a fost rău ori **ghini** în lumea asta; de-ai băut ori nu în zilele tale...

— Da' la **Judecata de apoi** ai să spui tot aşa, Rîşchitorule?

— Daaa, aşa am să spun:

Dumnezeule, dacă-mi dai şi mie oleacă de **ghini** pe pământ, eu nu mai bem. Da' mi-a fost rău tare şi am băut, cât am pututt, ca să mă mai ieu... Iaca, curat aşa am să spun.

. . . .

. . . .

De un timp, Rîşchitoru e văzut din ce în ce mai rar prin mănăstire; şi, de-l prinde, la cârciumă, ceasul Vecerniei ori al Priveghereі, el mai cere un pahar de rachiu şi rezemîndu-şi capul în palmă, vorbeşte singur.

„**Tăte, tăte** îs pe lume la vremea lor: Inainte mă ţineau **chicioarele**; şi, când venea ceasul cât ai clipi ajungeam la Paraclis. Acu's ca nişte **chetre** de moară şi mâna asta, bat'o s'o bată, parcă ar fi bătută în mine, cu trei scoabe şi c'un **chiron...** Şi acu' toc, nu-i vorbă; da' de ce or fi sunând bătăile celea ca nişte lovituri de **chiatră,** într'un gard putrezit? De ce? Şi, dacă mi-i aşa dat, de **Cel-de-sus,** de ce să nu stau, eu, mai **ghini** aici, la crâşmă, să mai beu un pahar aşa ca să mă mai ieu...

. . . .

Soborul a înlocuit pe Rîşchitoru, care vine rar prin Poartă, se aşează pe o bancă şi spune ori cui îl întreabă de schimbul lui:

„Apui dă, aşa-i pe lumea asta; **tăte**-s la vremea lor. Scândura de colo, de peste şanţ, a fost odată nouă şi albă şi geluită, de-ţi venea să-ţi iei **chicioarele** în **schinare,** ca s'o treci... Pe urmă? n'o mai vedea nimene şi calca, omu', pe puntea ceia, ca pe drumul dinspre Băltăteşti. Acu, îi putrigaiu curat şi iacaa... tot stă de parcă ar fi pus vremea umăru' s'o ţiie la loc. Da' asta are să fie până 'ntr'o zi, când are să se rupă, ca o pâne şi are să cadă în şanţ; şi, pe urmă, când a ploua, a duce-o, pîrâu' unde a vrea... De atâta-i bună acu...

„Şi cam tot aşa-i cu ciutura de la fântână: cea veche, s'a rupt şi a fost legată cu sârmă; da-i vorba că aceia era **ghini** măsurată până'n fund şi i se potrivea găleata cum mi se potriveşte, mie, pălăria asta, în cap. Ciutura cea nouă îi scurtă şi strâmbă şi tulbură apa şi scîrţiie de trezeşte cucuveicele din ogeag... Asta-i vorba.

Şi eu, Rîşchitoru, când a fi şi a fi să mor, aşi vrea să mă săgete moartea, colo sus... Că, odată, a fost **ghine** în Paraclis şi acu... n'ar avea maicile ce să facă; m'or îngropa după cuviinţă şi nu m'oiu împuţi, ca un stîrv, în drum.

Mănăstirea, în tăcere şi adânc întuneric, pare a fi adormită în somnul de veci. Numai prin ochiurile bisericilor se vede, licărind, o lumină slabă şi se aude murmurul unei rugăciuni, amuţit de vântul ce vâjâie şi mugeşte, îndoind copacii, până'n tulpini.

Sus, în ogeagul Arhondăriei, se ivesc scântei, mărunte şi dese; sclipesc şi se pierd în fumul, gros şi roşiatic, ce se lasă, ca un nor, peste Paraclis. Fluerat, prelung, se aude în noapte şi, ca liliecii stârniţi de sub streşini, maicele se îmbulzesc pe uşa bisericei şi aleargă, năuce, care încotro...

Clopotele sună şi glasul lor se isbeşte de munţi, se întoarce adus de vânt şi huie, lung şi lugubru, deasupra mănăstirei. Limbi de flacără se întind, se încârjoaie, luminează biserica şi aruncă funingene departe, peste chiliile pustii... Oameni, adunaţi în faţa Arhondăriei se uită cu spaimă, sus; unii aduc cofe şi oale pline cu apă din avuz, iar alţii târăsc o scară, îngustă, pe care nimeni nu se încumetă să se suie, până'n Paraclis.

Cu părul vâlvoiu, împleticindu-se, merge, aleargă şi cade Rîşchitoru, pe drumul prundit; şi, cu mâinele pline de sânge şi de glod, se caţără, fără grijă, pe scara şubredă şi aşăzată într'un şold...

— Nu te sui, Rîşchitorule, că te dărâmi...

— Să mă dărâm aicea... da' toaca şi clopotele nu le las. Un punct, negru, se desluşeşte, în întuneric, pe fereastra Paraclisului şi 'n ţipetele maicelor se aude, surd, un sgomot amuţit de un geamăt prelung.

. . . .

Fără cunoştinţă, cu toaca strânsă în mână, Rîşchitoru e târât, în grabă, la rădăcina unui brad...

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

1) Unealtă de depănat tort.
2) Piaţa mănăstirii.
3) Brutărie.

Anecdote

O persoană foarte grăbită se prezintă la cabinetul unui ambasador.

— Excelenţa sa nu primeşte, zice uşierul.

— Dar am o scrisoare dela....

— Excelenţa sa e la înmormântarea soacrei sale...

— A !

Şi uşierul, cu ton doctoral, adaugă :

— Si când Excelenţa sa e la înmormântarea soacrei sale, nu-i place să fie deranjat !... — *A.*

* * *

Voltaire spunea :

— Poetul Rousseau mă dispreţueşte pentru că uneori nu prea ţin seamă de rimă; şi eu îl dispreţuesc pentrucă ţine seama numai de rimă !

A.

* * *

Ea dansează într'un muzic-hall din rue Clichy. Foarte mică, ar fi foarte drăguţă dacă n'ar avea o gură... o gură... foarte mare. Atât de mare încât o amică spunea de mica dansatoare:

— E atât de mică, atât de mică, încât s'ar putea spune că e... numai gură!

Tot atât de nostim s'a exprimat doamna Tristan Bernard când soţul i-a prezentat pe pictorul Toulouse-Lautrec, pictorul de geniu:

— E atât de mic încât... îmi vine ameţeală!...

* * *

— Ştii ce ni s'a întâmplat, doamnă Carnus? întreabă mama unei dansatoare pe o vecină. Fie-mea a născut azi-noapte!...

— Nu mai spune! Desigur, tatăl îşi va recunoaşte copilul!...

— Cred şi eu... Numai că Virginie nu l-a ales încă...

* * *

Bolnavul după ce a mulţumit doctorului, scoate portofelul şi întreabă :

— Cât am de plătit ?

— Cinci sute de franci!

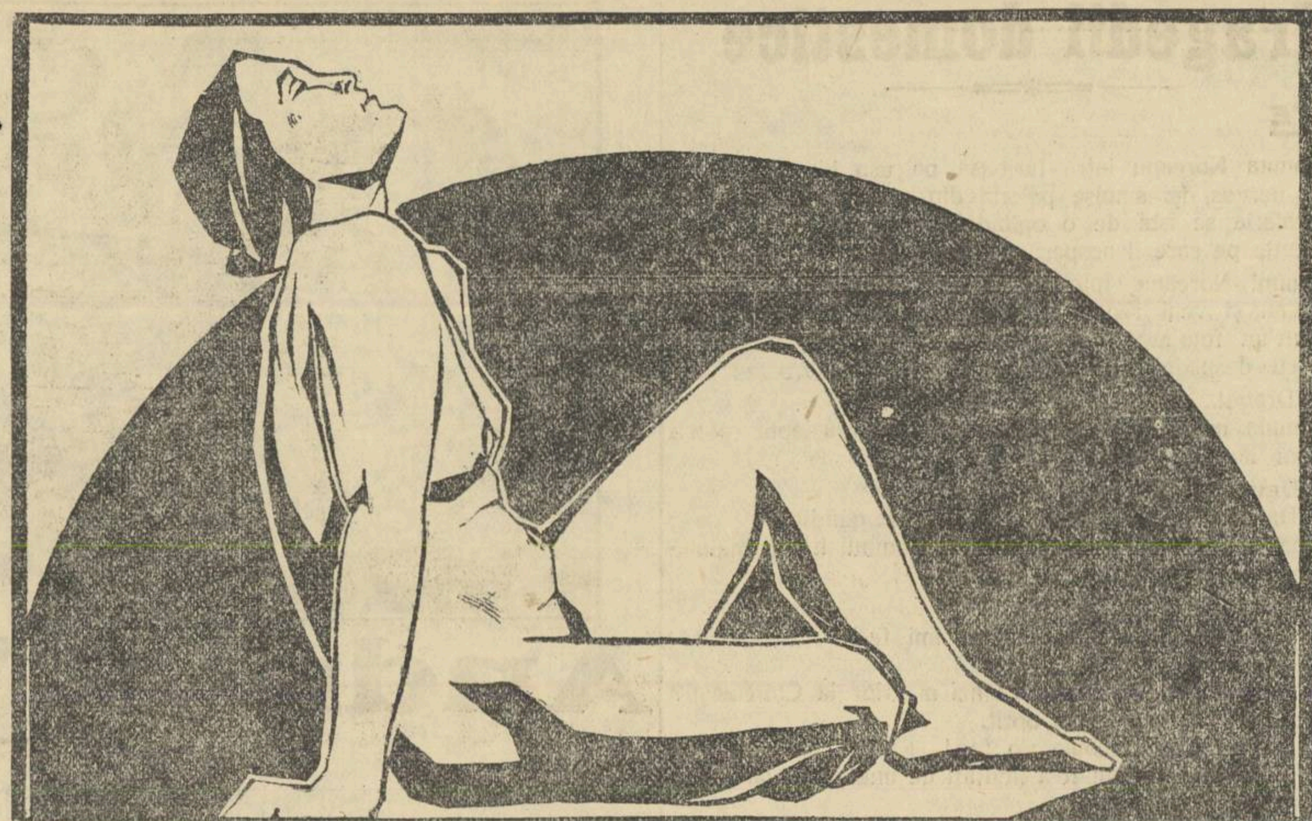
— O ! zise bolnavul, n'aşi fi bănuit niciodată că boala mea e atât de gravă !....

* * *

Un zgârcit bogat are o nepoată pe care o prezintă pretutindeni, ca pe singura lui moştenitoare, dar căreia nu i-a dat încă nici un ban.

— Nepoata dumitale are douăzeci de ani ! — i-a zis un prieten, — ar fi timpul să faci ceva şi pentru măritişul ei...

— Ai dreptate ! — răspunse zgârcitul după un moment de gândire. Am să mă prefac grav bolnav !...

PLASTICA

FORME ŞI CULORI

In imposibilitate materială de a realiza un sistem curent de organizare estetică, haosul şi nedumerirea au făcut loc pretutindeni, în artă, în viaţă şi în literatură, caricaturalului care parodiază frumosul.

Esenţa adâncă a sufletului omenesc se găseşte asvârlită brusc de pe soclul adevăratei arte.

E o generală încercare de tipizare a efortului intelectual, către simplu şi ratat, — e o tendinţă, bizar întreţinută în spiritul contimporan, spre anihilarea definitivă a sentimentului.

Esteticului pur i se substitue, în străduinţele vii ale umanităţii, incoherenţa şi puerilitatea.

P. Troteanu — *Portret*

In viaţă, omul modern se îndreaptă spre juisare eftină, — în preocupările spiritului, caută, cu aviditate, inesteticul şi deformarea.

Literatura s'a fragmentat în aspecte disparate de idei şi de senzaţii, iar frumosul, hărţuit de mentalitatea opacă a epocii, s'a refugiat în câteva suflete, dar se regăseşte cu greu în opera de artă.

A trebuit să asistăm la o reacţiune vie a spiritului critic, pentruca nu întreaga producţiune artistică şi intelectuală să-şi rateze valorificarea în frumos.

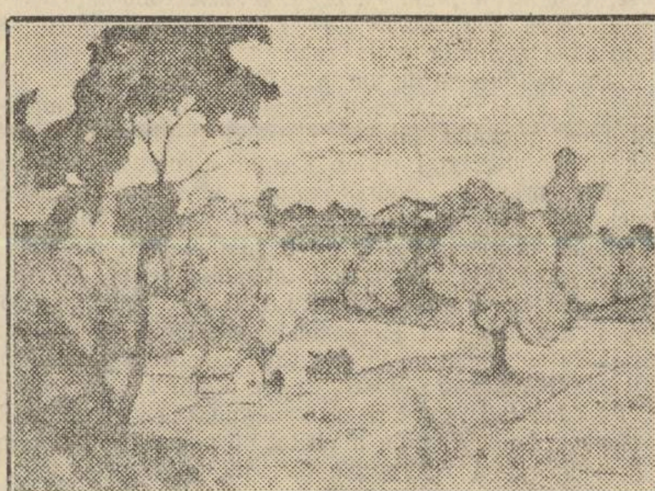
Epoca modernă, condamnată decadenţei, îşi sfredeleşte, însă, cu îndârjire, în preocuparea omenească, destinul.

* * *

S'a vorbit adesea de indiferenţa şi chiar de dispreţul criticei româneşti, faţă de creaţiunea autohtonă.

Critica conştientă nu mai poate accepta astăzi arta unui Kimon Loghi, după cum nimeni n'ar mai cuteza să vorbească de bine despre scrisul d-lui Radu Cosmin.

Avem Raducosminii noştri şi 'n artă şi în viaţă.

P. Troteanu — *Dimineaţa pe Snagov*

Cu neglijarea formei, cu tonuri de vopsea, cu platitudini sau cu realism de fotograf, literatura noastră a îmbrăcat şi vestmânt plastic.

Forma şi culoarea, ca generatoare de frumos în artă, trebue susţinute numai de criterii estetice, nu de dispoziţii arbitrare.

Expoziţia românească actuală nu poate masca, pe panouri luminoase, şi în rame strălucite, absenţa artei.

Noul an plastic se anunţă, astfel, sărac în surprize şi în făgăduinţi.

Sunt deschise numeroase expoziţii: P. Troteanu, Riza Propst-Kraid, Aescher, Severin, Eugenia Filotti-Atanasiu, E. Lăzărescu, I. Dan, Nicolescu, Petre Aurel, Traian Savopol.

Dintre toţi, singur domnul P. Troteanu are o expoziţie mai bună, — în care inegalităţile abundă şi influenţele deasemeni.

Fondul decorativ al lucrărilor sale — câteodată alburi de frescă — contururile care par uneori aplicate pe pânză, omul ce se desprinde din fond, dar nu are nici volum, nici viaţă, — aduc totuşi o aşezare sigură de tonuri.

Compoziţiile mari, statice în gest şi în expresie, sunt mai mult decorative.

Fluidul cromatic îşi găseşte însă o interesantă canalizare în portret.

De ceilalţi expozanţi, e, credem, mai bine, să nu ne ocupăm.....

H. BLAZIAN

Moravuri contemporane

Americanii divorţează la Paris

Justiţia pariziană a pronunţat din nou divorţul în căsătoria unui multimilionar american. Cererea a făcut-o soţia cunoscutului William K. Vanderbilt, „regele căilor ferate". Virginia Fair care acum 28 de ani, acordase „pe vecie", mâna ei mică lui Vanderbilt, e fiica senatorului Fair, „regele argintului". Soţii Vanderbilt nu mai trăiau de 18 ani împreună, pentrucă nu se'nţelegeau. Cei trei copii au rămas doamnei Vanderbilt.

Astfel de divorţuri nu mai provoacă nici-o senzaţie la Paris, căci justiţia din Paris se ocupă cu nenumăraţi Americani, sătui de căsătorie şi care vor să lapede aceste lanţuri incomode. Se ştie că procedura divorţului, cu cheltuelile preliminare, costă o sumă frumuşică: 10.000 până la 25.000 dolari (de la 2 la 5 milioane lei aproximativ), astfel că numai cetăţenii foarte bogaţi ai Statelor-Unite îşi pot îngădui acest lux. De obicei se cunoaşte numai faptul şi cauza divorţului, nu şi amănuntele vieţei casnice de unde a purces neînţelegerea, aşa că orice element sensaţional e înlăturat. Dar tocmai Devitarea elementului sensaţional îndeamnă pe Americanii bogaţi să vie la Paris şi aci să ia măsurile cerute de lege pentru divorţ. La New-York toate amănuntele desbaterii procesului de divorţ sunt reproduse de ziare, opinia publică află astfel toate neînţelegerile şi nepotrivirile dintre soţi, iar al treilea din triunghiul conjugal e citat cu nume, pronume şi domiciliu.

In 1913 o pereche din marea societate din New-York, nevoind să se cunoască pricina divorţului, şi un divorţ neputând fi pronunţat fără numirea pricinei, nu se putea despărţi, până ce un avocat din New-York i-a sfătuit să intenteze procesul la Paris. Astfel s'a aflat la New-York numai faptul divorţului, spre uimirea şi invidia tuturor cunoscuţilor din marea societate Americană. Această pildă a găsit imitatori şi o serie de Americani bogaţi s'au călătorit spre Paris, să divorţeze discret. Războiul a împiedicat acest pelerinagiu, care creştea văzând cu ochii. Dar după război, numărul Americanilor care aşteaptă în sălile Palatului de justiţie din Paris, a devenit legiune. Faptul că un cântăreţ de operă a izbutit să divorţeze în două săptămâni, iar avocatul doamnei a avut îngăduirea să-şi mărite din nou clienta, patru zile după divorţ, deşi legea cere un răstimp de opt luni, a dat un nou îndemn soţilor şi soţiilor din New-York: In anul 1923 au fost divorţate nu mai puţin de trei sute de perechi din America, şi de cinci ani încoace aproape toţi membrii marei societăţi din New-York când vor să divorţeze se prezintă în faţa tribunalului din Paris.

Precum am spus, lucrul acesta costă multe parale. In primul rând avocatul american cere o sumă frumuşică spre a recomanda afacerea unui coleg din Paris. Nici onorariul avocatului parizian nu e mic, apoi cheltuelile de judecată şi însfârşit plata bunăvoinţei hotelierului parizian care declară că perechea americană locueşte de cel puţin un an, dacă nu mai mult, în Paris. Legea franceză cere un an de domiciliu în Franţa spre a putea interveni în cazurile de divorţ. Cu sprijinul unei „concièrge", care ştie ce bine plătesc domnii din America, orice American poate dovedi după câteva zile de la sosirea în Paris, că locueşte aci de douăsprezece luni. Toate acestea au făcut ca ministerul de justiţie să publice un decret prin care îngreuiază condiţiile pentru candidaţii străini la divorţ; dar în fapt acest decret e puţin respectat, astfel că industria divorţului American la Paris e în plină activitate.

Tragedii domestice

VIZITE

Doamna Noreanu intră furioasă pe ușa biroului și, cu un gest nervos, își smulse pălăria din cap și-o aruncă departe. Pălăria se isbi de o oglindă, apoi căzu pe un bust al lui Dante pe care îl acoperi cu totul.

Domnul Noreanu, tulburat de năvala intrării, sări iute depe divan și veni repede spre Doamna Noreanu, care se trânti într'un fotoliu și, cu capul culcat pe braț, începu să plângă cu desnădejde:

— Dragă!... Tanți!... Ce ți s'a întâmplat?

Doamna nu-i răspunse. Domnul Noreanu așteptă câteva clipe apoi iar:

— Dragă, ce ai? Ți-e rău?

— Dă-mi o batistă... repede... ce stai la gânduri?

După ce Doamna își șterse ochii, Domnul îi luă mâinile și i-le mângâe cu dragoste.

— Tanți, dece ai plâns?

— De fericire! Numai necazuri îmi faci!

— Eu?

— Da, tu. Nu ți-am spus că azi mă duc la Chirculești?

— Ba da, dar nu te-am oprit.

— Tocmai d'aia, trebuia s'o faci!

— Mi-ai spus că am fost invitați de multe ori, că odată tot ar trebui să mergem.

— Dacă îi mai prind pe aici le închid ușa în nas.

— Eu aș fi făcut-o de mult.

— Apoi tu nici nu știi altceva. Omul e ființă sociabilă, nu poți să trăești ca în pădure.

— Da' chiar tu, acuma, ai spus că vrei...

— Sigur. Eu nu pot să sufăr oamenii prost crescuți.

— Au fost nepoliticoși cu tine?

— Cum crezi că le-aș fi îngăduit? Slavă Domnului, nu semăn cu tine... nu sărut mâna care mă lovește.

— Nu mai înțeleg nimic.

— Dacă nu mă lași să vorbesc!

— Ascult!

— Am fost la ei și nu i-am găsit acasă. Ce zici?

Domnul, revenindu-și din uimire, o întrebă:

— Au făcut mojicia asta?

— Da.

— Au s'o plătească scump! Ei, pe care i-am ajutat atâta când cu casa... pentru care tu ai stăruit...

— ...Care vasăzică, acum îmi scoți ochii?

— Nici nu m'am gândit. Insă trebuiau să-ți fie recunoscători.

— Dar Adina mă iubește mult! In școală eu eram dragostea ei!

— Atunci cum se împacă cele ce...

— ...Nu poți să-i invinuești. Eu nu i-am anunțat că mă duc azi și ei n'aveau de unde să știe...

— ...Dacă te-ai dus pe negândite, dece atâta supărare?

— Nesimțitoare n'am fost niciodată. Cred că nu vrei să fiu ca tine?

— In nici un caz ei nu sunt vinovați.

— Mai știi... poate eu sunt de vină. Nu vezi că ești ridicol?

— Dragă...

— ...Extraordinar! Dela un timp te-ai prostit cu totul!

— Dacă nu i-ai anunțat ce...

— ...Ar fi putut să-și închipue că odată tot am să mă duc.

— N'ar fi mai bine să renunțăm la musafiri?

— Dece?

— Cheltueli multe și zadarnice...

— ...Ai ajuns de pomină cu zgârcenia ta.

— ...și'n plus supărări.

— Și eu ce să fac? Nu cumva ai de gând să mă pui să curăț parchetul? De așa ceva nu te credeam în stare! Poate vrei să mă și bați?

— Tanți!

— Să-ți iasă din cap asemenea gânduri! Ai auzit? Eu...

Prin fereastra deschisă pătrunseră sgomote care nu erau obișnuite străzii Stelelor. Doamna Noreanu, înciudată, se ivi la geam ca să vadă cine face zarvă.

O trăsură se oprise în fața casei și în ea erau Chirculeștii. Doamna Chirculescu, blondă zglobie, cânta, când râsul îi da pace: „Tanți, tu ești iubirea mea", iar d. Chirculescu, cu un uriaș buchet de camelii în brațe, îi ținea un ison buclucaș care stârnea nesfârșitele hohote de râs, ale birjarului și ale „nebunei de Adina" cum i se spunea, în intimitate, Doamnei Chirculescu.

— Voi, urâților?

Drept răspuns, Doamna Chirculescu îi trimise sărutări cu mâna, apoi interpelații începură: „Celeste Aida" și, cu toate întreruperile Doamnei Noreanu, nu se lăsară până nu duseră cântecul la bun sfârșit.

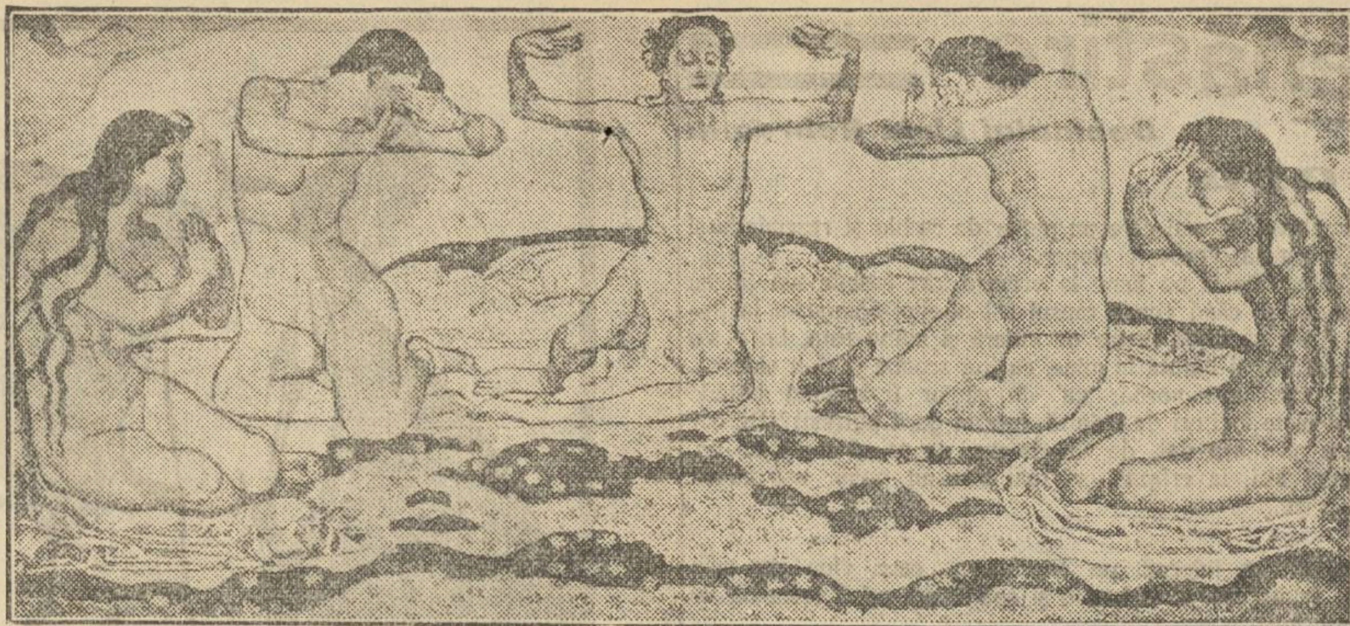
In salon, conițele, după ce isprăviră cu sărutatul, se complimentară reciproc: „Ah! Ce frumoasă și elegantă ești, ma chère!" iar domnii își strânseră mâinile bărbătește. Doamna Chirculescu care veșnic nu-și găsia astâmpăr, își scoase pălăria și împodobi cu ea pe d. Chirculescu, se învârti într'un picior, fredonă câteva măsuri năstrușnice de vals, trase de urechi pe Domnul Noreanu spunându-i că e un „urs posomorît" — izbutind, prin sburdălniciile sale, să împrăștie din ochii Domnului Noreanu, și cea din urmă umbră de mâhnire — și se aruncă de gâtul Doamnei Noreanu, spunându-i: „tare mi-era dor de tine!"

La dulceață Doamna Chirculescu povesti cum s'au hotărît să le facă o surpriză; cum s'au abătut din drum ca să treacă pe la florărie, și de acolo pe la Național ca să ia o lojă pentru seara, iar Doamna Noreanu, admirând pentru a zecea oară cameliile care năpădise toată casa, spuse fericită:

— Tocmai vorbeam cu Sandi. Greu să găsești așa oameni drăguți ca voi!

CONSTANTIN PELMUȘ

Citiți, azi
LECTURA No. 144:
Floarea literaturilor străine
FRANCIS JAMMES
ROMANUL UNEI FETE PATIMAȘE
Lei 5.— Scrierea completă. La chioșcari și librari.

Andrée Viollis

Cu prilejul congresului presei latine, a venit în țară la noi Andrée Viollis, jurnalistă și scriitoare de talent, devenită celebră, însă numai în urma călătoriei sale în Rusia sovietică, cu cartea „Seule en Russie".

Am petrecut, în casa doamnei Severa Sihleanu, câteva ore împreună, pe care le socotesc printre cele mai prețioase din viața mea.

Interiorul confortabil, plin de lucruri de gust, de o bogată diversitate: amintiri vechi românești, tablouri, sculpturi, broderii japoneze, lucruri orientale, alături de suvenirele ultra moderne din ultimul „raid" al doamnei Sihleanu în America, făceau un cadru foarte potrivit doamnei Andrée Viollis. Doamna Severa Sihleanu, care este personificarea însăși a vieții în plină putere, era, fără îndoială, gazda cea mai potrivită ce trebuia să i se destine.

Aș vrea să pot spune cum e doamna Viollis... Nu mai poate fi de primă tinerețe, căci are o fată la Universitate. Dar ce înțeles mai are tinerețe sau bătrânețe când e vorba de o ființă, ca doamna Viollis ?!... Atât de subțirică, de iute și agilă în toate mișcările ei nu te lasă să-i prinzi din înfățișare decât flacăra albastru închis punctată cu aur o ochilor ei mari, cari cuprind, pătrund și iluminează totul.

Andrée Viollis

Grația, mobilitatea, intuiția fulgerătoare și o ușoară undă de sentiment ce se strecoară discret pe ici pe colo, trădează feminitatea firii sale. Dar logica strânsă, judecata ageră, înțelegerea adâncă a problemelor care dovedesc frequentarea neobișnuită a literaturii economice și sociale, arată odată mai mult deșertăciunea și banalitatea epitetelor feminin și masculin când e vorba de o inteligență superioară formată sub dubla influență a culturii franceze și engleze, căci doamna Viollis și-a luat gradele Universitare la Paris și la Oxford.

Dar ca la toți reprezentanții adevărați ai culturii franceze, imensa bogăție de cunoștințe și experiențe se răsfrânge prin cristalul gândirii sale franceze cu o luminoasă limpezime.

Conversația, ca și stilul ei, sunt o feerie. Replica abia atinge o idee, dar just în punctul de unde trebuie să se ridice o jerbă de trăsături de spirit. Cuvântul ei înaripat creiază ici o imagină care evocă o situație întreagă, dincolo un tablou sau numai o pată de culoare, care luminează un colț de lume. Feminină cu adevărat este maniera ei de a se servi de concret pentru a ilustra cele mai subtile și mai înalte abstracțiuni.

Inregistrează, înțelege și comunică în același timp cu o iuțeală care întrece orice s'ar putea imagina. Numai după ce o cunoști poți accepta fantasticul portret **„al reporterei"** de la **„Petit Parisien"** semnat Albert Londres în Nouvelles Littéraires:

„Am văzut-o în Irlanda, la Londra, la Roma și această femee, care ar fi putut cântări, în zilele când bascula avea înclinări spre generozitate, 47 kilograme, circulă pe străzile în plină revoluție ca un singur bărbat.

„De ne duceam la un președinte de republică, o găseam deja acolo, instalată în fotoliu, în fața lui. Am descoperit-o în grădinile Angliei, pierdută printre miile de mineri, ținând dezbateri ca un secretar general de sindicate".

„Dar, urmează Londres, ceiace făcea să ne clocotească sângele în vine era Andrée Viollis la poșta și telegraful internațional. In zadar scriam cu o sută pe oră, nu luam dejunul și săream în automobilul cel mai puternic, fără a lăsa cerneala să se usuce, făgăduiam bacșișuri generoase șofeurului, încurajându-l la toate contravențiile imaginabile ca să meargă cu maximum de viteză; când ajungeam gâfâind, morți de foame, înotând în sudoare, ea era acolo!"...

Pe când toți reporterii s'au mărginit să viziteze în Rusia Moscova și Leningrad, ea a vizitat nu numai Nijni ci Georgia și Armenia. Dacă Dumnezeu, care nu poate prevedea totul, ar fi prevăzut pe Andrée Viollis, ar fi făcut Rusia de trei ori mai mare — zice spiritualul Londres în articolul de care am pomenit.

Am vorbit de vizita ei în România.

— O țară surprinzătoare țara d-voastră. Este acea care mi-a plăcut mai mult din toate țările câte le-am cunoscut...

— ....?

— O! nu are a face cu Rusia. Acolo eram într'o veșnică tensiune pentru a înțelege, a mă pune la nivel. Interesant, pasionant, dar mai ales pentru inteligența mea, deși am fost adeseori mișcată și uneori entuziasmată. Un popor mare care suportă cu resemnare disciplina riguroasă a unei oligarhii de 700.000 de dictatori comuniști, căci acesta e comunismul în Rusia. Armatura lor politică apasă greu și acest imens popor intră în ea cu prețul unor lipsuri, al unor suferinți care ar părea intolerabile unui occidental și pe care el le suportă cu resemnare, pentru a reînvia și a se ridica din nou.

— ....?

— Acolo aveam răgaz să observ, apoi să reflectez, să judec. Totul îmi era așa de străin, mă simțeam atât de pierdută în depărtările acelea imense.

Aci trăesc într'o atmosferă caldă și prietenoasă. Limba, felul de a gândi și a simți, totul îmi e familiar și aproape. Mă las ispitită să trăesc, să mă las dusă de curentul vieții acesteia bogată în senzații variate. Impresiile mă năvălesc. Inmagazinez și, în potriva metodei mele obișnuite de lucru, rămâne să ordonez, să cuget, să retrăesc mai târziu. Uite, diseară, în zilele următoare, în tren spre Varșovia sau mai târziu la Paris. Dar nu voi putea fi niciodată obiectivă cu țara aceasta, căci o iubesc".

Ceiace impresionează în personalitatea acestei femei nuțintică la trup, sunt nu numai resursele fizice și psihice nesecate, puterea extraordinară de a face față la orice greutăți imediat și parcă fără nici un efort, dar mai ales curajul sub toate formele lui.

„SEULE EN RUSSIE", titlul însuși al cărții sale, este ca o afirmare a acestui curaj, de care a avut nevoie chiar pentru a întreprinde călătoria de cercetări. Toți o credeau cu neputință și plină, cel puțin, de neplăceri. Aprehenziunea cu care a trecut bariera roșie e simbolizată admirabil în următorul pasagiu care traduce prima impresie a contactului cu lumea sovietică, în hotelul modern și confortabil în care a poposit:

„Alerg la fereastră: o cupolă cenușie argintată lucește stâns în amurg pe când o rază, cea din urmă, dezmiardă crucea de aur înainte de a dispărea. Dar în față, în frontonul unui edificiu întins, un ochiu rotund și roșu se aprinde deodată. Intreb:

— Ce este aceasta?

— Ceasul de la Ghepen. Știi, vechea Ceka...

„Cum să nu știu! grozava, sinistra poliție secretă...

„De odată mă trag îndărăt, până lângă patul meu. In zadar. Ochiul însângerat mă urmărește. Ochiul Moscovei e în camera mea.

„Din această pricină oare nu l-am mai întâlnit nicăiri?.."

De la primii pași i-a trebuit curaj față de alții și față de ea însăși.

In sufletul ei erau, fără să-și dea seamă, vechi prejudecăți, simpatii personale pentru victimile noului regim, repulsiuni pentru anume lucruri care jigneau idei și sentimente de om civilizat și chiar de democrat occidental, rezistența naturală față de lucruri ce izbesc prea mult felul obișnuit de a simți și judeca, în fine revoltă, indignare, groază pentru multe crime, nedreptăți, orori ce sunt în mod fatal legate de orice revoluție și mai ales de revoluția rusească, în condițiunile în care s'a făcut.

Trebuia curaj moral ca să spui deschis și sincer ceiace crezi despre această lume bolșevică. Părerile, considerațiile și constatările sale vor lovi în prejudecăți formidabile, în interese de viață și de moarte, când într'o parte, când în alta. Trebuia să înfrunte și opinia publică din Rusia și pe acea din țara sa și din întregul Apus capitalist. „Nici apologie, nici rechizitorii", — zice ea, dar aceasta înseamnă războiu cu toată lumea.

Nu a găsit acolo paradisul de care vorbesc apologiștii. Toată lumea suferă și suferă adese grozav. Despre libertate nu poate fi nici vorbă, căci dictatura comunistă nu poate fi nici concepută de un popor din Apus deprins cu libertatea de secole. Ghepen e moștenitorul direct al Okranei țariste.

Nici comunismul nu există de fapt în Rusia sovietică. Din ziua în care în 1921 s'a produs foametea, prin faptul că a trebuit să se reinstaleze comerțul, să circule moneda pentru salarii și transacții, principiul comunist a fost lovit de moarte.

Totuși o formă nouă de stat s'a realizat prin socializarea mijloacelor de producție și asociarea lucrătorilor la conducerea țării.

Este o experiență socială de cea mai mare importanță, cu rezultate ce nu se pot încă prevede, dar care pot fi formidabile.

Nu există bine-înțeles egalitatea din Apus, unde fiii proletarilor au posibilitatea egală cu fiii de burghez de a se ridica pe scara socială. In republica sovietică „fiii celor de mai înainte" sunt condamnați să rămână uvrieri, afară numai dacă nu sunt genii și talente cu totul remarcabile.

Sărăcia există pretutindeni, căci industria trece printr'o criză gravă. Statul nu are bani și ar trebui să se găsească împrumuturi care să-i permită să înmulțească producția și să dea de lucru șomeurilor, să plătească lucrătorilor salarii mai mari. Imprumuturile la statele capitaliste sunt, până în prezent, cu neputință.

Locuința este o problemă aproape insolubilă în orașe, luxul sau chiar o îmbrăcăminte convenabilă sunt cu totul inaccesibile marii majorități.

Importul a fost lovit cu taxe enorme ca să se menție schimbul. In schimb se poate mânca bine în Rusia sovietică, ceiace e ceva pentru o țară ca aceasta.

Familia a fost instituția cea mai încercată în această răsturnare a lumii vechi. Totuși Andrée Viollis recunoaște că sunt multe căminuri în care familiile se regăsesc unite ca altădată, seara, când oamenii se întorc dela muncă și că majoritatea celor cu care s'a întreținut au vorbit cu sinceritate și gravitate de această mare problemă.

Spiritul de familie nu se poate distruge atât de ușor după cum se crede. Apoi opera de protecțiune a mamei și a copilului a realizat instituții în republica sovietelor, de care ar fi mândre multe state capitaliste.

„Credeți-mă, spunea doamnei Viollis o funcționară sovietică, greutățile vieții sunt în mare parte pricina divorțurilor".

Chiar dacă la început a fost ca un fel de nebunie a libertății, femeile s'au convins numaidecât că fericirea nu stă în schimbare. Căminul, zic ele, este pentru femei tot atât de necesar ca și cuibul pentru pasări. Se afirmă că divorțurile se împuținează pe zi ce trece. Nu e mai puțin adevărat că se fac foarte ușor, fără nici o formalitate aproape, ca și mariajurile.

Școala care nu mai e sub forma ei veche, nu este nici nouă propriu zis. Disciplina a făcut mari progrese.

Dar dacă în genere republica sovietică acordă toată grija și toată atențiunea copiilor și tineretului, dacă le recunosc zile de sărbătoare și caută să le facă viața de școală cât se poate de fericită, dacă din 100.000 de studenți 60.000 au burse, — totuși nicăiri nu există un număr mai mare de copii nenorociți ca acolo. Sunt atât de numeroși încât, deși republica a strâns și a adăpostit 600.000 dintre ei, au mai rămas încă 300.000, cu desăvârșire abandonați, fără tutelă și fără adăpost. Ei trăesc în bande, într'o junglă de copii prădalnici, cu legi secrete. Plini de boli oribile, mulți anormali, dar mulți de o rară inteligență, mâine vor fi 300.000 bandiți, o armată formidabilă, gata pentru orice!...

Paginile din cartea d-nei Andrée Viollis ca și acele din volumul **Lydiei Seyfulina: Vyrenia,** asupra acestor urgisiți paria ai copiilor, sunt zguduitoare.

Cred că ar fi de ajuns asemeni documente pentru ca să se oprească de aci înainte, multă vreme, orice avânt nesocotit pentru declanșarea altor cataclisme sociale.

Dar cine creiază armătura politică care strânge în cadrele sale rigide și apasă atât de neîndurat massele imense ale poporului rus în calapodul în care le silește să intre? Cine sunt acele câteva sute de mii care formează oligarhia dictatorilor? Este partidul comunist și să nu se creadă că el se confundă cu nenumărații funcționari din organizațiile sovietice. Partidul comunist format la început din oameni de strânsură, improvizat pentru nevoile urgente ale revoluției, era la început plin de elemente indezirabile, bandiți, oameni de bunăvoință, dar s'abi de minte și necunoscând nimic din teoriile șefilor. Incetul cu încetul însă partidul s'a curățit. Alegerea acum se face cu multă grije și admiterea se capătă numai după un noviciat anevoios, iar excluderea se face cu atât mai ușor cu cât admiterea a fost mai grea. De altfel alegerea se face din ce în ce mai mult printre tinerii din generațiile ce se ridică. Din copilărie fac parte din legiuni ca legiunea cercetașilor noștri, dar cu o educație comunistă începută de timpuriu. Apoi din elita fizică și intelectuală a acestor cercetași, **pionierii,** se recrutează **„tineretul comunist",** crescut anume și supus unei culturi comuniste intensive. Aceștia sunt destinați a lua conducerea și răspunderea mai târziu.

Odată admiși în partidul comunist începe pentru ei ucenicia. Trebuie să se supuie în primul loc unei discipline de fier, apoi să depună o muncă uriașă. Asistă la toate întrunirile celulei din care fac parte și li se încredințează tot felul de studii și misiuni sociale. In afară de orele închinate muncii pentru a-și câștiga pânea, toată viața lor aparține partidului.

Sunt apoi obligați să trăiască în sărăcie și pentru aceasta trebuie să muncească și femeile lor. In fine trebuie să renunțe la orice ambiție, la orice glorie în fața lumii. Dacă se lasă duși de demonul vanității, partidul, cu o simplă hotărîre, îi reduce la nimic. Dovadă Trotzki și poate că acelaș lucru se întâmpla și cu Lenin dacă nu murea de timpuriu. **Individul nu trebuie să însemne nimic, partidul este totul.**

Din această școală, din sânul acestei congregații se recrutează comitetele și organizațiile de elită, **conducători** partidului comunist, dictatorii ca să le zicem pe nume. Eșiți din acelaș calapod au între ei un aer de familie și o ținută identică

Aceiași înfățișare sărăcăcioasă, dar de o curățenie meticuloasă, aceiași demnitate politicoasă în purtare. In vorbă, în privire focul entuziasmului, în fine orgoliul, fanatismul și acea încredere naivă a vechilor marxiști că ei sunt deținătorii adevărului absolut.

Religia acestor fanatici este statul, arta lor, cultul statului; chiar și amorul a fost izgonit din paradisul pe care și l-au creiat. Nu mai e vorbă, în republica sovietelor, de amorul sentiment, amorul romantic, „imaginații de burjui". El a fost redus la ceiace i se cuvine: o simplă funcțiune naturală, **un proces bio-chimic.** Nu mai e armatura rigidă a moravurilor care să-i permită să se exalte și „să se cristalizeze". Nu mai e taină, deci nici poezie. „Statul, zice d-na Viollis, a pus mâna pe micul zeu Eros și... l-a naționalizat"...

Dar toate aceste trebuesc citite în cartea doamnei Viollis. Reportajul ei e, nu numai un izvor de informații interesante, prinse de o inteligență fără prejudecăți sociale, care simpatizează cu tot ce înțelege, ci e o feerie de culori, de imagini, de tablouri, de mulțimi vii, și poetice naturi moarte. Scrisul ei e scrisul literar al vremilor noastre: Vederi repezi prinse din curgerea vieții și proectate pe ecranul povestirii, cu accentul divers, natural și veridic al filmelor de cinematograf, dar proectate în perspective nesfârșite.

De pildă: In cadrul istoriei străvechi a Moscovii, scrisă în palatele, monumentele, turnurile, cupolele și toate vastele ei edificii nenumărate, care oglindesc un amestec fantastic de civilizații din toate vremurile și de pe toate continentele, o scenă din viața noului regim, „sărbătoarea tineretului".

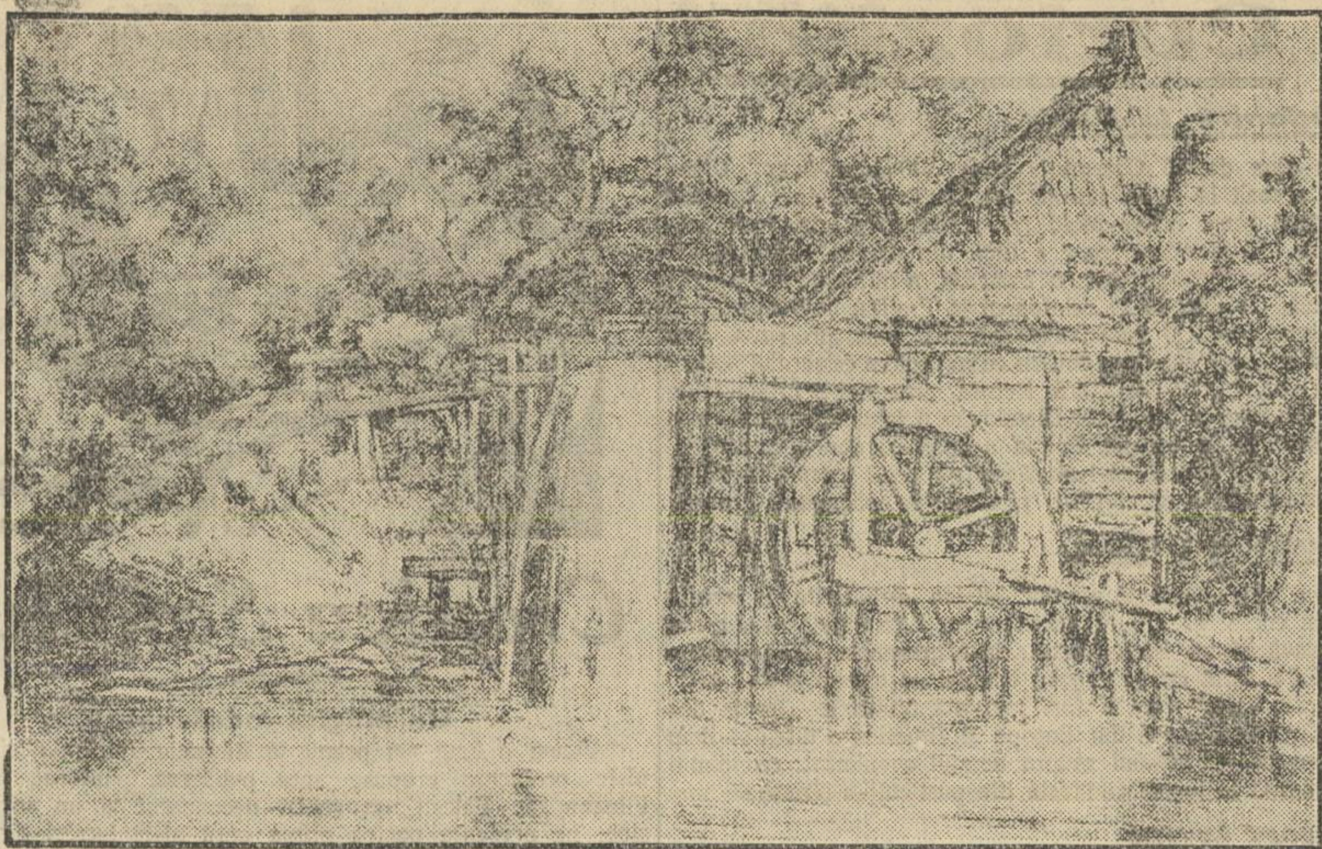
Este ca o pagină nouă a istoriei revoluției înscrisă în vechiul ceaslov al mamei Rusia, cu caracterele ei deșuchiate, cu fantomele cruzimii ei de eri; dar și cu nădejdea de mâne, cu ardoarea credinții în puterea ei binefăcătoare, cu accentul tinereții care se bucură de viață. Pretutindeni viziunea puternică până la obsesiune a vieții concrete, tablouri estompate în lumina Asiei sau abia înscrise în bruma Nordului, notații de un colorit violent străfulgerând pe ici pe colo atmosfera imponderabilă a sufletului tuturor orașelor, colosul imens abia eșind din zdrențele încă strălucitoare ale unui trecut despre care toți afirmă că e mort și întinzând brațele sale enorme, dar nesigure, spre zorii unei lumi care abia mijește.

Și apoi ce galerie de portrete, trase cu o mână de maestru și iluminate din loc în loc de o trăsătură fină și plină de o malițioasă insinuație.

O carte palpitând de viață și strălucind de inteligență.

ISABELA SADOVEANU

Pentru tot ce privește „Adevěrul Literar", manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6

Meindert Hoblema — Desen

OLANDA

V

PRIVELIŞTI ŞI CONTRASTE

6 Iunie. — La ora 6 dimineaţa, mă grăbesc să trag perdelele grele şi să las să intre în tăcuta mea chilie soare şi lumină. Deschid şi ferestrele şi mă învălue o atmosferă mâhnită de ceaţă. O ploaie fină, umedă şi rece. învăluită de vânt, se scutură peste canaluri.

E ziua a doua de sărbătoare şi oraşul stă cufundat încă în amorţire cu magaziile şi prăvăliile închise şi mişcarea vieţii micşurată.

Asară cerul era senin şi vremea se vestea bună. Dimineaţa văd că începe trist şi urât. La 7 şi jumătate se arată soarele ca să deie de veste că el este şi ştie că Olanda are nevoe de el, — dar la 8 iar se ascunde şi iar porneşte bură de ploaie pe vânt. Ca'n zilele babelor, la noi, la începutul primăverii.

Cu toate acestea am auzit pe localnici vorbind cu entuziasm de vreme frumoasă şi de ceruri splendide şi înţeleg foarte bine: sunt cu atât mai splendide, cu cât se văd mai rar. Şi eu le-am văzut foarte puţin cât am stat aici. Şi 'n puţinele zile când le-am văzut le-am salutat cu lacrimi de recunoştinţă în suflet.

Aici vremea bună nu înseamnă numaidecât vreme liniştită şi însorită. Oamenii au învăţat a se deprinde cu mai puţin. De aceia, cu toate biciuirile negurii, văd dezdedimineaţă procesiuni după procesiuni de excursionişti trecând spre gară.

Sunt excursionişti organizaţi, bine înţeles Merg în rânduri regulate, în pas cadenţat, şi în fruntea coloanei sună o muzică de alămuri sau duruesc în tact toboşarii. Un om mare, cu mustăţi şi cu barbă, duce solemn înaintea lui, cu mâinile depărtate de trup, un prapor cu mărci şi inscripţii. Trec şi copii îmbrăcaţi în alb cu sacii cu provizii în spinare şi tamburmajorul darabanelor, blondin de cincisprezece ani, bate tactul cu buzduganul cu canafuri —se întoarce către tobe, se răsuceşte iar înainte, mândru şi conştient de o misiune.

Trec şi foarte mulţi bicicliştí: —mi se perindează pe dinainte cam o sută douăzeci într'un sfert de ceas. E şi raiul lor, într'adevăr, aici. N'au deal, nici vale şi pot circula în toată întinderea ţării pe drumuri spălate, pavate cu granit ori asfalt.

Ies să cercetez iarăşi oraşul, umblând pe jos prin cartierele vechi şi trecând şi 'n cele nouă.

Tot ce se vede aici, cu atâta grijă clădit, —a fost aşezat pe piloţi într'o mlaştină veche. Insulele asanate au rămas despărţite prin canaluri regulate, foarte numeroase, pe care circulă toate mărfurile negustorilor şi proviziile localnicilor.

Peste cele aproape o sută de ostroave sunt aruncate vreo trei sute de poduri, toate pitoreşti şi graţioase, unele arcuite peste apa neclintită, altele mărginite de coloane.

In oraşul vechiu, stradelele transversale, pentru pietoni şi biciclişti, au rămas întunecoase—canaluri de umbră. Aici clădirile au acest caracter specific olandez: se înalţă foarte aproape unele de altele, cu linii care merg oblic deschizându-se la caturile de sus; aşa încât jos între ele, este stradelă de trecere, însă sus acoperişurile aproape se ating. Ca să câştige spaţiu în înălţime, linia aceasta oblică ades înaintează şi asupra străzii. Asemenea construcţii trebue să fie nu numai uşoare, dar şi bine legate în ancore de fier. Odăile noi, scările înguste şi repezi: de aceea la fiecare fronton e fixat, în capătul unui braţ înaintând asupra uliţii, un cârlig în care se aşează o macara: piane, mobile, baloturi se înalţă plutind în aer şi intră în încăperi pe ferestrele foarte largi. După cum se vede—chiar pe uscat corăbierii întrebuinţează meşteşugurile lor obişnuite.

In oraşul nou, cătră sud, aerul şi lumina circulă mai îmbelşugat, străzile se întretaie mai largi şi clădirile au un aer mai europenesc, deşi arhitecţii au căutat să păstreze caracterele naţionale. Arhitecţii aceştia dau bătălii aici şi fac întrecere, şi problemele lor artistice, combinate cu cele higienice şi financiare şi cu confortul unic, au dobândit soluţii uimitoare. Din acest punct de vedere fiecare colţ de lume îşi are problema lui care e numai a lui —şi zadarnic ar încerca arhitecţii din alte ţări să transpuie cu entuziasm formula olandeză în alt peisagiu şi sub alt cer. Domnul Dimitrie Ionescu, arhitect diplomat, a propus unui prieten al meu, în Bucureşti, un plan de casă ca acestea de aici: epitetul pe care-l dădea el lucrării lui era **fain şi nou.** Nici odată un arhitect olandez, dacă-i artist, nu-mi închipui că ar avea ideia să construiască, sub soarele nostru, o asemenea clădire.

Moda însă e modă şi'n arhitectură;—aşi putea să zic că e lipsă de inteligenţă, dacă nu s'ar supăra verişoarele şi nepoatele mele. Astă iarnă, pe douăzeci şi două de grade de frig—adică pe un ger siberian, mi-au făcut vizită în toaletă pariziană, după cât spuneau zâmbind albastru, cu rochiţe foarte economisite, ciorapi à-jour şi pantofi decoltaţi. Numai la gât purtau o blană de dihanie.

Marele palat regal—het paleis—din vechiul cartier, a fost zidit în al şaptesprezecelea veac de Iacob van Campen. Ca să se poată înălţa un edificiu de optzeci de metri lungime, şaizeci şi trei lărgime şi treizeci şi trei înălţime, au trebuit bătuţi la mare adâncime treisprezece mii de piloţi. Cel dintâiu a fost înfipt la 20 Ianuarie şi ultimul la 6 Octombrie; după aceia, zidarii din acel veac au prins a mânui ciocanul, mistria şi piatra.

Mihail Sadoveanu

Privesc atent grupa de statui care decorează frontonul. Femei mari care simbolizează Europa, Asia, Africa şi America aduc daruri bogate şi mai ales mâncări oraşului Amsterdam, care le acceptă cu mândrie stând în jâlţ, — ca să se împlinească şi cuvântul bătrânului poet Vondel: „Pământul întreg gravitează în jurul Amsterdamului".

In vremea când a strălucit întâiu în pâcla nordului acest monument, de-asupra mlaştinei canalurilor, şi a început a-şi însemna vârsta cu clopotele din turn, Huighens l-a numit a opta minune a lumii. Asta ar dovedi semeţia unor negustori bogaţi, dacă nu va fi fiind şi o simplă iluzie,— căci olandezii dela 1650 şi-au pus toată râvna şi dragostea lor în această realizare şi i-au împodobit interiorurile nu numai cu lucruri scumpe, dar şi cu picturi şi decoraţii de adevărată valoare.

Cu această a opta minune se armonizează uriaşul muzeu din cartierul sudic, aşa de impunător în mijlocul grădinii şi pieţii largi şi aşa de minuţios şi artistic decorat. Aici se poate vedea pictura olandejilor şi flamanzilor—manifestare măreaţă, care izolează complect minunile şi continentele de piatră care aduc mâncare Amsterdamului.

In lungul vechilor canale, deasupra cărora îşi dormitează mâhnirea copaci bătrâni, visând cer cu soare al unei patrii primitive, se înşiră casele patricienilor de odinioară. Dela ferestrele acestea cu ghivecíuri înflorite, marii armatori cu umeri largi şi bărbi lungi priveau, la o anumită epocă a anului, corăbiile lor plecând spre îndepărtate limanuri. După luni de zile le vedeau apoi întorcându-se cu porţelanurile şi mătăsurile Chinei şi Japoniei şi cu aromatele Indiilor. Căpitenii cu obrazuri bronzate coborau pe cheiuri. Purtau haină de catifea, spadă la coapsă, lanţ de aur la gât şi pană de struţ la beretă. Văzuseră leviatanul şi sirenele, trecuseră prin furtuni şi arşiţi, şi aduceau averi imense patronilor, care-i aşteptaseră ticniţi în căminurile lor somptuoase.

Pacea şi liniştea acestor colţuri par a izvorî ca un abur din acel trecut îndepărtat şi contrastează violent cu alte colţuri de viaţă înfrigurată.

Pe distanţă scurtă, pasul mă duce din calmul singurătăţilor în tumultul pestriţ al uliţei evreeşti. Acolo, în vremea nopţii, pompele şi măturile purtate de braţe harnice au înlăturat şi au trecut în canaluri înfricoşatele şi putredele resturi ale mulţimii. Acum, într'o zi nouă, strădunţa începe iar ca să se puie la loc ce s'a curăţit.

De-acolea trec iar printr'o regiune de tihnă şi cad în circulaţia cea mai înghesuită din Amsterdam. Sunt pe Kalverstraat. Un agent poliţienesc îmi face semn să merg pe anume trotuar—să curg în acelaşi senz cu alţii. Nu înţeleg de ce eu voisem să merg împotriva curentului. Oamenii se uitau la mine cu spaimă. Inţelegeau de sigur că vin din cealaltă parte a pământului.

Dar tot aci, foarte aproape, pe o înfundătură care coteşte din Kalverstraat. dau peste un zid cu stemă arhaică. In dosul porţilor, clădirile unui orfelinat nu se văd. Domneşte acolo, foarte îndepărtată de lume, o tăcere de chinovie ca o baltă moartă.

Şi de aici, în altă cotitură, o mânăstire de călugăriţe păstrează—nu departe de frivolităţile vitrinelor— cucernicia şi atmosfera altor secole. Clopote turnate de meşteri de demult sună armonios orele şi lasă să cadă asupra colţului lor frânturi de cântece care picurau şi'n vremea costumelor cu horbote ş'a armurilor, când cetatea negustorilor stătea subt braţul regilor catolici dela Escurial.

* * *

Am ascultat slujba religioasă la biserica romană zisă a lui Aron şi Moisi. Preoţii catolici au zidit'o în veacul trecut pe locul unei vechi sinagogi. Evenimentul l-au însemnat cu slove de aur pe frontispiciu:

Quae fuit a saeclis sub signo Moysis et Aaron
Stat Salvatori renovata illustrior aedes.

Lume multă între pilaştri şi sub bolţile umplute de freamăt de orgă. Linişte, reculegere şi capete plecate asupra cărţilor de rugăciuni. Buchete nenumărate şi strălucite de flori albe pe estrada altarului. Mai ales crini mulţi. Şi copii în costum de aceiaşi coloare neprihănită, cu late gulere roşii, se mişcă în preajma celor trei clerici care slujesc. Sonerie argentină din vreme în vreme, tunet înăbuşit de orgă şi adiere de glasuri a unui cor discret.

E un serviciu impunător—şi lumea care-l ascultă stă aici toată pentru o mare nevoe de emoţie. Aud în preajma mea oftări şi zăresc ochi femeeşti sticlind de lacrimi.

Printre rândurile de bănci circulă nişte domni gravi în haină neagră, care întind peste capetele plecate pungi fixate în vârful unor prăjini lungi. Nu urmăresc dări obligatorii: prind o privire, un gest, şi aruncă imediat undiţa cu care pescuesc ofranda. Apoi trec, severi, la locurile lor, după ce depun instrumentele într'un colţ de umbră.

Cercetez cu luare-aminte grupele costumate în colori vii: nu zăresc nici o mutrişoară radioasă de fată. Ceaţa, vântul, ploaia şi soarele puţin nu i-au împiedicat pe aceşti îndărătnici olandezi să scoată din solul lor ingrat cele mai minunate şi bogate flori; femei frumoase însă le-a fost mai greu să creeze.

De altminteri chestia aceasta au socotit-o probabil totdeauna o zădărnicie ş'o deşertăciune. Au pus preţ pe cele spirituale mai mult decât pe cele trupeşti. Se poate ca asta să fie numai o vorbă pentru a da o explicaţie. Vestitele pânze ale lui Jordaens, pe care le-am văzut în muzeu, par a dovedi dimpotrivă o îndeletnicire cumplită pentru blăstămatul trup. Dar ş'acestea sunt plăceri ale pântecelui — cărora în latura amorului li s'au putut asocia altele tot aşa de puţin fine. Nici unele, nici altele n'au nevoe de profiluri delicate.

Totuşi faimoasele kermese nu sunt decât accidente şi descărcări enorme de energie. In general, viaţa lor oamenii de-aici şi-o umplu cu muncă. Pentru a avea femei frumoase trebue o societate cu preocupări de lene. Marfa asta aici e aproape necunoscută.

In altă zi am intrat într'un templu protestant. Am găsit acolo mai puţin sentimentalism decât în biserica romană, deşi în jurul pastorului se adunaseră credincioşi de aceiaşi rasă. Reforma a creat o atmosferă mai potrivită sufletului acestuia de îndârjire, revoltă, luptă şi muncă neîntreruptă: toate figurile erau deosebit de serioase. Şi'ntre păreţii goi—fără o podoabă, fără o floare—predicatorul spune ceva sumbru şi trist, ca cerul fără soare, ca ceaţa Mării Nordului.

De veacuri, tuturor le trebuie soare şi lumină. Insă n'au. Şi-au plecat fruntea şi s'au adaptat pâclei.

* * *

In piaţa din jurul statuii lui Rembrandt, pe pajişti verzi, tunse scurt, cu îngrijire, am văzut grauri familiari, care ciuguleau larve, caşicum ar fi avut un serviciu poruncit. Mă lăsau să mă apropii de ei şi mă priveau fără frică cu ochişorii lor de mărgele. Sunt dintr'acelaş neam de grauri care vin primăvara în dumbrăvile dela noi. Dar la noi ţin pe om la distanţă, socotindu-l duşman. Iubesc singurătatea şi fluieră haiduceşte, misterios, şi ca din mari depărtări. In vremea verii se ocupă de familie; apoi se arată iarăşi toamna în zboruri fumurii pe imaşuri, deasupra cârdurilor de vite.

Aceştia de aici fac slujbă. Sunt grauri olandezi.

In grădina zoologică, am vizitat, în cuştile şi parcurile lor, toate dihăniile continentelor, toate fiarele şi toate paserile, toate reptilele, şi, în acvarii, toţi peştii. Cetăţenii Amsterdamului sunt mândri de colecţia aceasta a lor — una dintre cele mai complecte din lume. In alcătuirea ei au lucrat multe generaţii de marinari.

Multe specii de paseri de apă trăesc în libertate: lebede, pelicani, gâşte şi neamurile fără număr ale raţei. Toate răţuştele cu pene felurit încondeiate, care trec pe la bălţile noastre în zbor de furtună în zorile şi amurgurile primăverilor, aici au poposit ş'au devenit domestice. Zboară de la o baltă la alta, îşi pun penajul în rânduială cu pliscul într'o rază de soare, primesc hrană din mâna femeilor şi copiilor şi se poate spune că nu mai au nimic din frumuseţea lor de vijelie şi fulger.

Cel mai vrednic de simpatie individ, din această vastă şi strict înregistrată colecţie a negustorilor dela Amstel, mi s'a părut zimbrul.

Un cap măreţ şi sever, cu tufă de păr între ochi, cu două cornuri de lună deoparte şi de alta a frunţii, aşa cum apare în anticele steme moldoveneşti. Enorm şi fioros, cu mult mai mare decât bizonul american, mai mare decât cel mai mare taur domestic selecţionat, se mişcă totuşi agil şi-şi scutură coama cu maiestate liniştită. Şi totuşi acest specimen impresionant nu-i desigur decât o fantomă întârziată şi redusă a marelui bour liber din vechea pădure europeană.

In vremea sălbăticiei primitive, a codrilor neistoviţi, a izvoarelor care păreau fără moarte, ş'a poienilor cu păşuni tainic necălcate de picior de om dela începutul zidirii, zimbrii cei bătrâni au fost fără îndoială cu mult deasupra acestuia ca înfăţişare. Această fiară a spaimei ş'a singurătăţii s'a retras din veac în veac cu izvoarele şi cu pădurile, cu poezia şi frumuseţile Domnului, lăsând ticăitului om pământul, cu podoabă tot mai puţină. Cei din urmă foşti stăpâni ai pustiei n'au pierit încă. Unul din puţinii rămaşi îl văd aici, la Amsterdam, privind sumbru şi plictisit copii cu păr de mătasă bălaie şi gospodine severe. Are în înfăţişarea lui ceva tragic şi nu pare a dori decât moartea.

MIHAIL SADOVEANU

Un frate al lui Jean-Christophe

Nu e vorba de o nouă serie de zece volume, scrise de un autor care ar fi vrut să imite exemplul lui Romain Rolland. Ci, de un filosof şi critic alsacian, a cărui viaţă — covârşind opera scrisă, se precizează cu o măreţie morală impresionantă.

Robert Minder (în **Europe,** No. 57) semnează câteva pagini despre **Albert Schweitzer,** urmate de extrase dintr'o carte a acestuia, despre Africa („Premiers mois à Lambaréné"). Cine este Albert Schweitzer? — Keyserling afirmă că Schweitzer este desigur „unul dintre cei mai universali oameni din epoca noastră... N'am întâlnit vreodată o persoană a cărei forţă morală să mă fi subjugat dela început".

Spre deosebire de lucrările filosofice germane, al căror „ton e prea apocaliptic", scrierile lui Schweitzer sunt atrăgătoare: ideile sunt limpezi şi directe. El scrie deopotrivă de bine în franceză şi germană. Când a publicat în franceză, monografia lui despre J. S. Bach, autorul era conferenţiar la universitatea din Strasburg şi organist la „concerte spirituale"; a fost apoi pastor şi director de seminar. A publicat studii despre Kant, apoi o monumentală „Istorie critică a Vieţilor lui Isus".

Schweitzer a vrut să-şi formeze întâi personalitatea: timp de zece ani a studiat arta şi ştiinţa. Apoi, încheiând prima perioadă a vieţii sale, a vrut „să servească pe aproapele său". In 1913 a plecat în Africa. Nu ca simplu călător, ca André Gide. Undeva, la Lambaréné, el a clădit „cu propriile sale mâini un spital pentru negri". Preotul şi filosoful s'a transformat în medic, zidar, fermier, organizator. După gândire pură — viaţă trăită în toată plenitudinea; după artificiile civilizaţiei — examenul riguros al realităţilor elementare. Schweitzer, în 1913, a realizat „marea aventură", pe care unii intelectuali au început-o abia după revelaţia sângeroasă din 1914.

Gândirea lui Schweitzer e prelungită de acţiune. Acţiune umanitară, îndrumată de raţiune şi de milă. „Acest om are geniul milei. Din copilărie, el, puternic şi fericit, se simte strivit de o cumplită şi misterioasă responsabilitate faţă de cei slabi şi nenorociţi"... Iată de ce, mai târziu, el îşi consacră viaţa băştinaşilor din Africa equatorială, decimaţi de boli, torturaţi de natură şi de „civilizaţie" colonială.

„Să-ţi dărueşti viaţa, ca s'o faci în adevăr vie", aceasta ar fi deviza lui Albert Schweitzer, al cărui volum: „Morală şi civilizaţie" aminteşte unora, prin contrast „Nourritures Terrestres" al lui André Gide. Autorul „Simfoniei pastorale", zece ani după Schweitzer, „a descoperit şi el Africa"... gândind că „prin contactul cu rasa neagră, Europa ucigaşă va recăpăta simţul milei şi al omeniei".

Acesta e şi spiritul altui volum al lui Schweitzer „In luminişul Pădurii-virgine". Consacrându-şi viaţa semenilor, Schweitzer îşi păstrează independenţa. Spitalul său african, nu e nici milităresc, nici călugăresc. E omenesc — susţinut de danii particulare. In timpul războiului, acest alsacian, supus german, a ştiut să-şi păstreze libertatea într'o colonie franceză. Respingând orice naţionalism agresiv, Schweitzer a proclamat acea morală a vieţii trăite, ştiind că-şi concentreze puterile intelectuale şi cele sufleteşti pentru binele adevărului şi iubirii omeneşti. Exemplul acestui alsacian, care s'a ridicat până la europenismul lucid şi indulgent, face pe Keyserling să vadă în Schweitzer un „precursor al timpurilor viitoare".

In două volume: „Decadenţa şi renaşterea civilizaţiilor" Schweitzer apără Occidentul, deşi gândirea lui ar fi mai aproape de înţelepciunea budistă. Prin viaţa lui activă, prin înalta lui morală aplicată, Schweitzer s'a arătat potrivnicul unei Europe egoiste şi „stupid divizată". El a văzut primejdia unei Asii care va lua dela europeni metoda lor militaristă. El a prevăzut şi primejdia Africei, care posedă resurse nebănuite. Dacă africanii, din Maroc până la Equator, nu vor fi câştigaţi prin bunătate, prin frăţie luminată, ei vor învăţa dela europeni să oprime şi să ucidă mai bine.

Albert Schweitzer a început ca discipol al lui Nietzsche, ca să devină unul dintre amicii lui Jean-Christophe. El e „o splendidă încarnare a acestuia", crede Robert Minder. In adevăr, acei cari au cetit cele zece volume, în care Romain Rolland ne-a dat sinteza unei generaţii în cadrul a trei culturi occidentale, se vor gândi la Jean-Christophe, de câte ori vor ceti biografia unui european ca a lui Albert Schweitzer — sau a altora, rămaşi încă necunoscuţi.

EUGEN RELGIS

„Album zoologic"

DESEN

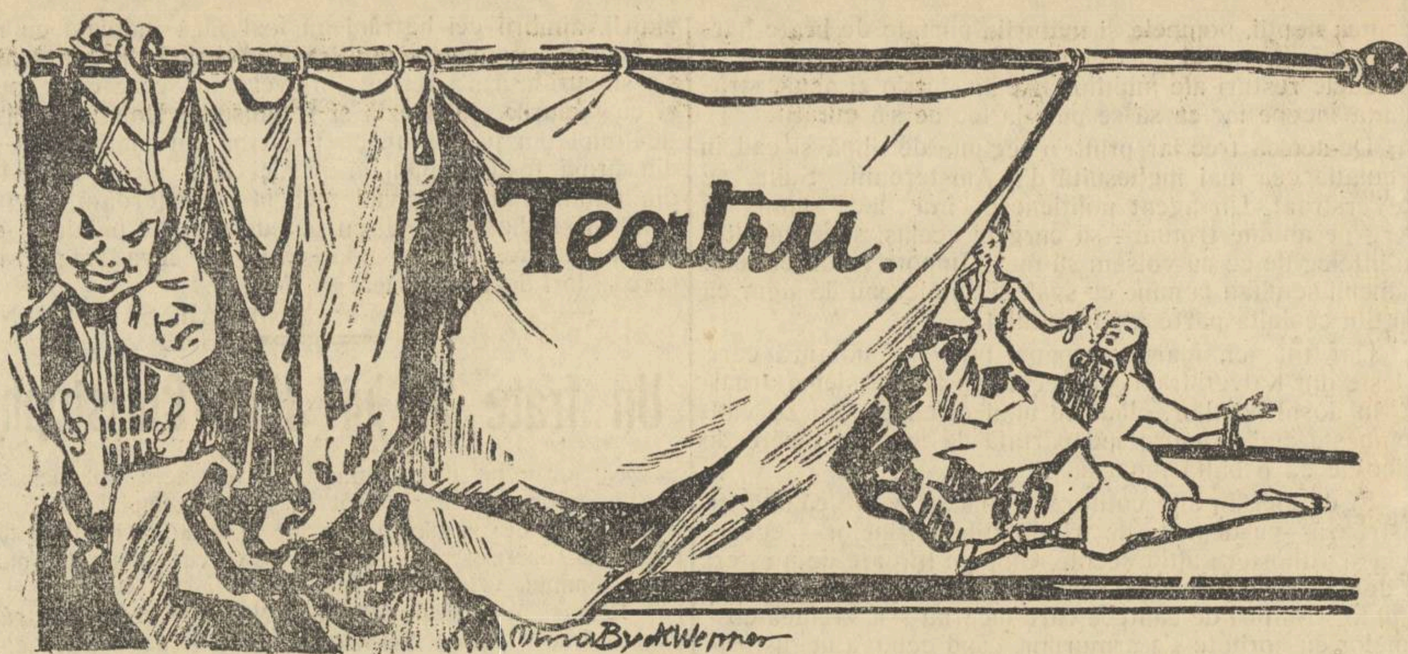
In vie
Stau boabele — negrese vegetale —
Alăturea de alba razachie,
De muscadelle şi braghine natale...

Din subteranu-i negru, un sobol —
— Pensionar la „Vatra Luminoasă" —
Apare melancolic şi domol ,
Gătit în catifeaua-i somptuoasă...

Şi-un licurici pe-o frunză de pelin,
Cochet, aprinde lampa-i feminină,
Momind în zare sexul masculin
Cu semne senzuale de lumină...

ALEXANDRU BILCIURESCU

CRONICA TEATRALĂ

RATAŢII, piesă în 11 tablouri, de H. R. LENORMAND,- la TEATRUL CARAGIALE.-

Teatrul tainei, teatrul adevărului lăuntric, teatrul care-şi adânceşte concepţia de viaţă în înţelesul puternic al dramei expresioniste, are de-aci înainte o scenă serios condusă, pe care va putea desfăşura întruchipările misterioase ale destinului,

Dida Solomon

bizareria psihologiilor, pasiunea neşovăitoare a ironiei şi desfăşurarea fatală a vieţii omeneşti.

Cu reprezentarea „Rataţilor" lui Lenormand, Teatrul Caragiale îşi valorifică cu generozitate existenţa. S'au pus în evidenţă de astădată şi posibilităţile artistice ale interpretării, şi măsura în care un spectacol de avant-gardă se poate adresa cu succes mentalităţii publicului nostru.

Piesa lui Lenormand e o succesiune agitată, o notaţie rapidă de stări sufleteşti.

Intr'o suprapunere sugestivă de tablouri deprimante, autorul izbuteşte să realizeze o atmosferă sumbră, gradând înfrângerea eroilor.

Zvârliţi brutal dela izbânda vieţii, naufragiaţii boemei ar-artistice înmulţesc numărul celor ce fiind răi până la cea mai animalică ură, vor să apară, în relaţiile cu restul lumii, tragic de sensibili şi stupid de orgolioşi.

Din mijlocul acestei lumi de rataţi şi-a desprins Lenormand tipurile cele mai caracteristice, — făcându-le să ne arate singure cum îşi pălmuesc arta şi şi-o tărăsc în noroi.

Ca să aibă ce mânca, oamenii aceştia se bălăcesc în noroi, îşi prostituează trupul şi talentul, îşi irosesc existenţa în intrigă şi minciună.

***

Piesa s'a bucurat de o minunată interpretare. Doamna Dida Solomon a realizat, cu emoţie concentrată şi joc reţinut, drama unei femei decăzute. A fost, dela „Domnişoara Iulia", singura întrupare artistică pe care a ştiut să o creeze mai întâi lăuntric, şi numai după aceia să-i imprime joc impresionant şi personal.

Domnii N. N. Matei, Critico şi Chiriş au realizat admirabil trei tipuri de rataţi.

Punerea în scenă a fost făcută în deplină armonie cu atmosfera piesei.

H. LAZU

Cronica muzicală

AL DOILEA CONCERT SCHERCHEN

Programul celui de-al doilea concert dirijat de d. Scherchen a alăturat fericit patru mari compoziţii ale unor reprezentanţi străluciţi ai muzicii simfonice: Enescu, Beethoven, Mozart şi Schubert.

Suita No. 2 în „Do major" a lui Enescu a dat domnului Scherchen adevărate predispoziţii de înot.

Ca niciodată, d-sa a ştiut să stăpânească orchestra, dar nu şi-a putut conduce expresiv gestul.

Spre sfârşitul Suitei, a alternat mişcările mânilor cu o enervantă regularitate.

Dirigentul n'a ştiut să imprime căldură, dealtminteri nici în restul programului, trepidaţiilor trupului.

Domnul Scherchen n'a şovăit nici de data aceasta, dar nu ne-a convins.

TRAVIATA

In sfârşit, Opera Română a dat un spectacol mai acceptabil.

Cu reprezentarea „Traviatei" s'a încercat întrucâtva o reabilitare a instituţiei.

Nu valoarea în sine a operei reprezentate, cât, mai ales, îngrijita punere la punct a ansamblului şi buna realizare muzicală au contribuit la succesul reprezentaţiei.

Doamna Lidia Babici a fost o Violettă emoţionată, a cântat cu vădită pasiune dificilele pasagii de coloratură, colorând într'adevăr cu artă textul muzical.

Nu ne împăcăm cu Alfredo al domnului Georgewsky. D-sa a obosit. E antipatic în scenă. Joacă la fel în toate rolurile şi începe să nu mai fie ajutat de voce.

De ce nu li se dă şi tenorilor români să cânte?

MISCHA ELMAN

Acompaniat la pian de profesorul Marcel van Gool, violonistul Mischa Elman a dat la Ateneu două concerte, în care a executat un program extrem de bogat şi de greu.

Sub alunecarea plină de mlădiere a arcuşului, s'au înfiripat melodii şi armonii necunoscute, transfigurate prin minunata interpretare a violonistului.

Au figurat în programul concertelor, lucrări de Nardini, Mendelssohn, Bach, Mozart, Gretry, Chopin-Wilhelmi, Beethoven, Scarlati, Wagner, Paganini, Lalo, Vitali, Gluck-Ries, Leclair, Hurlebusch-Press, Francoeur-Kreissler, Ernst-Bloch, Philippe Gaubert, Grieg, Wieniawsky.

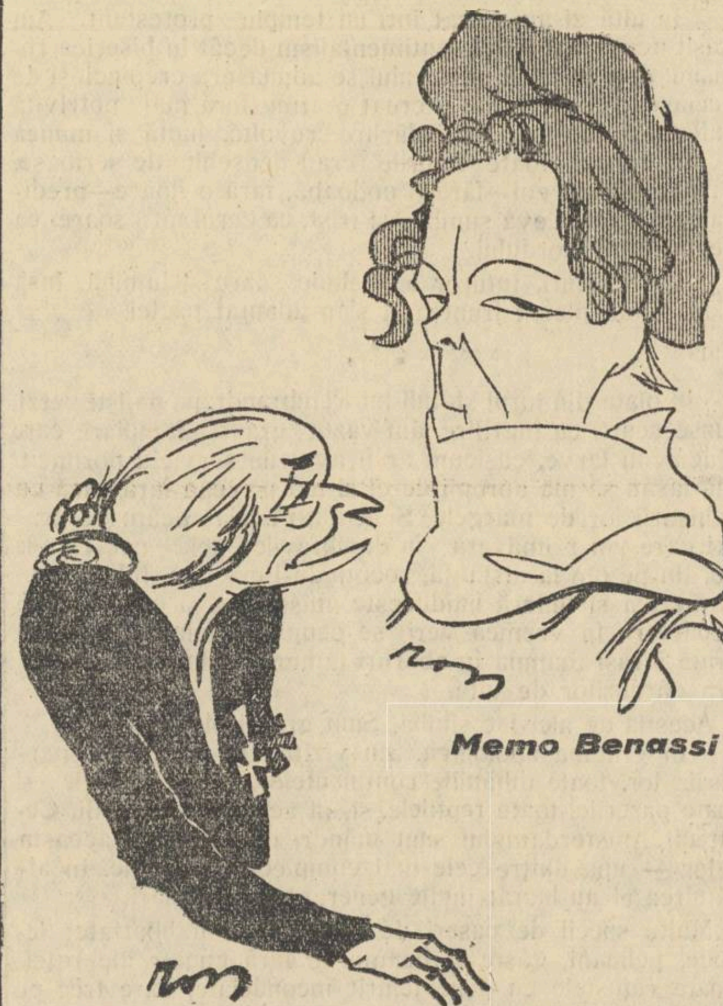
Toate, bucăţi de grea încercare şi din cari numai un artist adevărat e în stare să înfăptuiască vigoarea şi elanul ce egalează inspiraţia creatorului.

Mischa Elman a răscolit în auditor ascunzişuri preţioase şi nebănuite de frumos.

Concertele acestui mare artist au fost pentru publicul nostru prilej de adevărată înălţare sufletească.

SERGIU INESCU

Turneul Emma Gramatica

Memo Benassi

EMMA GRAMATICA

Celebra actriţă italiană, care a dat câteva reprezentaţii la Teatrul Carol cel Mare, întrupând, cu cea mai expresivă simplicitate şi cu o covârşitoare artă emoţională, nu rolurile principale din piesele jucate, ci sufletul, capriciile şi sbuciumul femeii în diferitele ipostaze ale drumului prin viaţă.

Alături de „incomparabila ei soră" (cum îi place s'o numească) Irma, şi de minunatul ei partener Memo Benassi, doamna Emma Gramatica a acceptat să mai rămână patru zile în Bucureşti şi, deoarece sala Eforiei e ocupată, vor juca în sala renovată a teatrului Nostru (fost Popular) din B-dul Elisabeta. — Iată ordinea acestor spectacole:

Joi: „Hedda Gabler". Vineri: „Visul unei dimineţi de primăvară" şi „Medaliile bătrânei". Sâmbătă: matineu, „Cavaleria rusticană" şi „Israel". Sâmbătă seara: Dama cu Camelii", Duminică matineu: „In rochiile cari dansează". Duminică seara: „Nora".

In Nr. viitor vom publica un portret al artistei.

Curiozităţi

Dieudonné la Paris

In ziua de 30 Octombrie a. c., „Ocnaşul-fugar" Dieudonné a sosit în Paris. Istoria lui Dieudonné, despre care s'a scris până acum foarte mult, reprezintă ceva într'adevăr excepţional. Acest ocnaş, care a fugit din munca silnică şi din deportare pe viaţă în Guiana franceză, a obţinut un paşaport în regulă, cu care să se reintoarcă în Franţa, dela Ministerul de Interne, printr'o autorizaţie specială. Insă, graţierea, care i-a fost promisă de către guvern cu mijlocirea celebrului avocat Moro-Giafferi, n'a fost încă trecută prin toate formalităţile de care e nevoie. La gară, Dieudonné a fost întâmpinat de o mare mulţime de curioşi. Poliţia a lipsit cu desăvârşire, deşi, formal, ar fi trebuit să-l aresteze pe acest „ocnaş evadat" încă atunci când el pusese piciorul pe pământul Franţei.

Un jubileu uitat

Din seria lungă a marilor jubilee sărbătorite de oraşul Paris în cursul acestui an (Beethoven, Lamartine, etc.), presa mai relevă şi un jubileu uitat: în Septembrie 1827, paşaua Egiptului a făcut cadou regelui Franţei un exemplar de „veritabilă girafă vie" care a fost instalată atunci în „Jardin des Plantes". Toată presa din Europa şi America a discutat timp de vre-o trei săptămâni asupra acestui eveniment: cea dintâi girafă adusă în lumea civilizată din pustietăţile africane.

Un mort înviat

In târguşorul Wassenaar în apropierea oraşului Haga aflăm că un locuitor în vârstă, tatăl unei familii de nouă suflete, a murit Lunea trecută în condiţiuni absolut normale: de insuficienţa aortei. Vineri, când s'a adunat lumea la înmormântare, s'a auzit zgomot în sicriu.

La început s'a crezut că vre-un şobolan ar fi rămas închis în sicriu. Când însă s'a scos capacul sicriului, s'a ridicat însuşi mortul, întrebând pe asistenţi: ce fac în jurul lui? O clipă toţi au stat uluiţi; atunci mortul reînviat a adăugat: „mi-i foame!" S'a produs o panică de nedescris. Văduva, o femeie ofticoasă, a căzut leşinată; când şi-a revenit apoi în fire cu ajutorul altora, a început să tuşească scuipând sânge şi a sucombat peste un sfert de oră. Odată cu dânsa au mai leşinat încă câteva rude şi prieteni. Readuşi în fire, unii au fugit îngroziţi din casă. Mortul reînviat, când şi-a văzut nevasta leşinată şi cuprinsă de acces de tusă, a leşinat şi el de emoţie. Atunci cei din casă, crezând că mortul a murit a doua oară, s'au speriat şi mai mult. N'au rămas să îngrijească pe amândoi soţii decât trei oameni — din asistenţa de vre-o 40 de persoane! Ceilalţi s'au împrăştiat prin târguşor răspândind panica şi zvonuri fantastice.

Peste încă un sfert de oră, însă, agitaţia s'a potolit: mortul a rămas viu, iar în sicriul lui a fost pusă nefericita lui soţie.

Un Japonez-Cardinal

Pentru întâia oară dela pătrunderea creştinismului în Orientul Indepărtat, un preot catolic de origină „galbenă", Japonezul Cunsuhito, a fost ridicat de către Papa din Roma la rangul de episcop.

Omul-Gorillă

In ziua de Marţi 8 cor., a început procesul lui Earl Nelson, supranumit „Omul-Gorillă", în sala Tribunalului dela Winnipeg (Statele-Unite).

El e acuzat de peste 20 de omoruri săvârşite la Boston, New-York, Philadelphia, Chicago şi Kansas-City. Ultimele-i două asasinate s'au produs în curs de 48 ore, la Winnipeg. Toate victimele lui Nelson au fost femei.

Iar Eleonora Zugun

Iată care e ultima fază a „chestiunei Zugun", dacă vom judeca după informaţiile presei germane:

— Am relatat la timp faptele petrecute în legătură cu „fenomenala" Eleonora Zugun, sosită în Germania din România. Contesa Wassilco care a adus-o pe Eleonora, e o spiritistă bine cunoscută. Prin mai multe oraşe germane, Eleonora Zugun şi-a demonstrat „minunile", care consistă din stigmate ivite subit pe trupul ei, în formă de zgârieturi şi de muşcături. Demonstraţiile acestea se făceau prin cercurile spiritiste, sub patronajul contesei Wassilco.

Eleonora afirmă că un duh rău, numit „Dracu", o muşcă şi o zgârie. Aceste demonstraţii au avut loc şi la Muenchen.

Intr'un interview dat presei spiritiste, Eleonora şi Wassilco au afirmat, că acelaş duh rău, numit „Dracu", caută să le compromită acuma, producând aceleaşi „stigmate" pe corpul Terezei Neumann din Konnersreith, care se dă drept sfântă printr'o reclamă gros plătită...

La aceste „destăinuiri" spiritiste, a răspuns în presa din Muenchen, cunoscutul profesor-psihiatru Rosenbusch.

Acesta afirmă şi el, că şi Tereza Neumann şi Eleonora Zugun şi contesa Wassilco — sunt nişte simple... escroace. Şi Tereza şi Eleonora îşi produc „stigmatele" cu ajutorul unor manipulaţiuni foarte abile. La demonstraţiile lor au asistat câţiva specialişti în scamatorii şi în trucuri cu cărţi de joc. Aceştia, împreună cu medicii, au ajuns la concluzia că şi „sfânta" Tereza şi „posedata" Eleonora se ocupă cu trucurile cele mai grosolane. Până şi un regisor american de cinematograf, mare specialist în efecte şi trucuri pentru filme, a declarat că e gata s'o angajeze pe Eleonora pentru o serie de combinaţii „fotogenice", în care talentul acestei fetiţe din Bucovina s'ar putea valorifica.

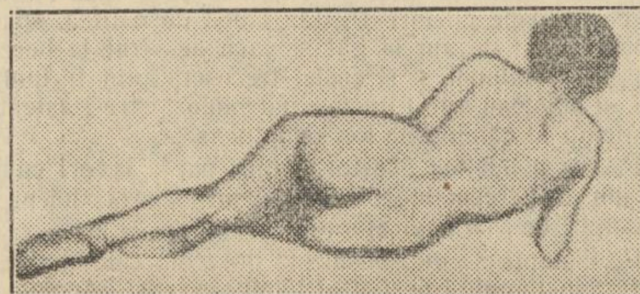
Pentru toate aceste destăinuiri „calomnioase", Contesa Wassilco a tras pe profesorul Rosenbusch şi pe regisorul american — la răspundere.

Procesul a şi fost pierdut de contesă, atât în prima cât şi în a doua instanţă.

Barca morţilor

Un mare vapor transoceanic din America a găsit într'un golf lângă coastă, o barcă cu două cadavre de Japoneji morţi de foame.

S'a găsit şi un carnet, în care aceşti Japoneji şi-au înserat toate impresiile. Din aceste note se vede că barca a trecut Oceanul Pacific în 52 zile, din Japonia în America de Nord. Nefericiţii îndrăzneţi, cei dintâi care au trecut astfel Oceanul Pacific, au murit când au ajuns să vadă ţărmul american.

Cronica Şahului

Un plagiat îndrăzneţ

Acum o lună am primit la Redacţie, într'un plic închis, nişte probleme propuse spre publicare. Autorul, d. **Iosif Fihman** din Făleşti, un şahist necunoscut şi un soluţionist slab, ne prezenta pentru prima oară nişte lucrări de o remarcabilă factură. Bănuind originalitatea lor, ne-am adresat cunoscutului maestru problemist d. **W. Pauly**, prin bunăvoinţa căruia am putut demasca — pentru a treia oară — un plagiat îndrăzneţ prin felul lui de manifestare; căci dacă la celelalte două anterioare (despre care cititorii noştri au luat la timp cunoştinţă) autorii au căutat să transforme **cât** de cât lucrări ce nu le aparţineau, domnul despre care vorbim azi a găsit că e mai puţin obositor să le copieze **identic** şi să ni le trimeată **astfel** spre publicare. Pentru o mai mare precizie, d. Pauly s'a adresat d-lui **G. Hume,** problemist cu renume care — în calitate de administrator al marei colecţii de probleme a d-lui **Alain C. White** — a găsit în faimoasa colecţie amintită, **precedentele** lucrărilor d-lui Fihman din Făleşti, pe care le reproducem mai jos, prezentându-le cititorilor noştri spre rezolvare.

Relevând această incorectitudine, mulţumim pe această cale d-lor **G. Hume** şi **W. Pauly,** cu ajutorul cărora aproape orice plagiat poate fi dovedit.

Sperăm că aceste încercări de mistificare vor lua sfârşit şi că nu va mai trebui în viitor, să pierdem timpul cu dovedirea lor.

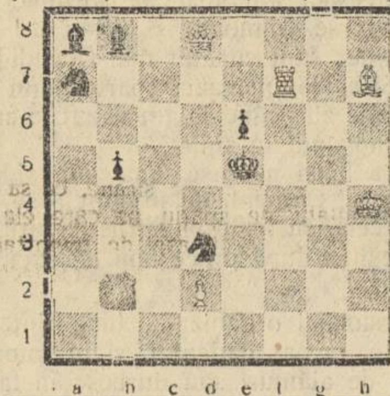
PROBLEMA No. 57

de **T. H. Billington**

(*Premiul I la „Birmingham Mercury" 1900*)

Negru (7 figuri)

Ré5, Ca7, şi d3, Na8 şi b8, Pb5 şi é6

Alb (5 figuri)

Rh4, Dd8, Tf7, Nh7, Pd2.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

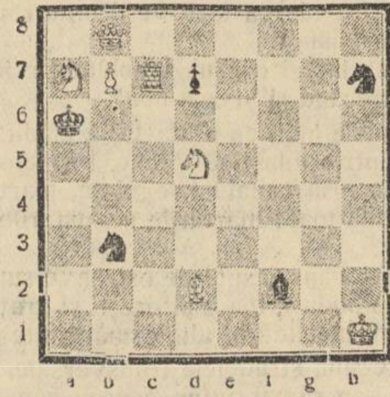
PROBLEMA No. 58

de **T. Scheel**

(*Casopis C. S. Aprilie-Mai, 1913*)

Negru (5 figuri)

Ra6, Cb3 şi h7, Nf2, Pd7

Alb (7 figuri)

Rh1, Db8, Tc7, Ca7 şi d5, Nd2, Pb7,

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 31

A douăsprezecea din match-ul pentru campionatul lumii.

Alb: **Dr. Alechin** *Negru*: **Capablanca;**

Gambitul damei.

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, Nf8—é7; 6. Cg1—f3, 0—0; 7. Ta1—c1, c7—c6; 8. Dd1—c2, a7—a6; 9. a2—a3, h7—h6; 10. Ng5—h4 Tf8—é8; 11. Tc1—d1, pe c1 turnul nu mai are ce căuta, pe d1 el pregăteşte, în cazul când negru ar juca d5×c4, înaintarea pionului é3—e4 cu eventuala urmare d4—d5 şi deschide linia d pentru atac. 11..., b7—b5; 12. c4×d5, c6×d5; 13. Nf1—d3, Nc8—d7; 14. 0—0, Ta8—c8; 15. Dc2—b1, Dd8—a5; 16. Cc3—é2, Cd7—b6; 17. Cf3—é5, Cb6—c4; Negrul şi-a plasat calul într'o poziţie dominantă şi ameninţă în primul rând Cd2 cu câştigarea calităţii. Albul, dacă schimbă calul îi dă negrului un avantaj serios pe flancul damei; dacă retrage calul la f3, urmează Cé4! cu o poziţie superioară pentru adversar, iar dacă negrul schimbă calul câştigă un pion prin Cg4!. Atunci ce e de făcut? Să urmărim cum înţelege Alechin să rezolve dilema! 18. Nh4×f6!, Né7×f6; 19. Nd3—h7+, Rg8—f8; (Rh8??, C×f7 mat!) 20. Cé5—d7+, Rf8—é7; 21. Cd7—c5!, Da5—b6; 22. Cc5×b7, Db6×b7; 23. Nh7—d3, şi astfel calul din c4 nu mai are nici un „viitor". 23..., Tc8—c7; 24. Db1—a2, Té8—c8; 25. b2—b3, Cc4—d6; 26. Da2—d2, Db7—b6; 27. Td1—c1, a venit momentul ca turnul să vină de unde a plecat; acum dublarea turnurilor negre nu mai are valoare. 27..., Ré7—d7; Un rege pribeag! 28. Tc1×c7+, Tc8×c7; 29. Nd3—b1!, pentru a aduce calul la c5 prin manevra Cé2—f4—d3—c5. 29..., Nf6—é7; 30. Cé2—f4, Rd7—c8; 31. Dd2—é2 g7—g6; 32. Cf4—d3, Cd6—é4; 33. b3—b4, Tc7—c3?; această mutare plauzibilă duce la pierdere. 34. Dé2—b2, Db6—c7; O nouă greşală; turnul trebuia neapărat retras lăsând albului un mic avantaj de poziţie. 35. Cd3—c5!, Né7×c5; 36. d4×c5!, Dc7—é5; 37. f2— f4!, cu mutarea aceasta albul câştigă turnul. 37..., Dé5—g7; 38. Nb1×é4, d5×é4; 39. Rg1—f2, cu mutarea Tf2 albul câştigă şi mai repede. 39..., Df6; 40. g2—g3, g6—g5; 41. Tf1—c1 şi negrul abandonează pentrucă nu poate împiedeca pierderea turnului.

CĂRŢI ŞI REVISTE

PRINCESSE BIBESCO: Catherine Paris

Am fost indignat; peurmă: întristat de presa ditirambică pe care a avut-o, în Franţa, ultimul volum al prinţesei Bibescu: „Catherine Paris". Oricât de proastă idee ar putea cineva să aibă despre breasla noastră a criticilor literari, nu puteam concepe ca autoarea unor solemne fleacuri ca „Perroquet vert" sau „Isvor" să poată fi serios lăudată.

Decât am cetit cartea. Şi este o adevărată revelaţie. Recenzenţii francezi nu exagerează. Aş putea aproape zice, ca marsiliezii: nu exagerează destul.

Thibaudet, mi se pare, spunea că Prinţesa Bibescu e o sinteză (bine înţeles creatoare) de Morand, Giraudoux, Cocteau şi nu mai ştiu cine. Cât am putut să râd cetind aceasta! Decât, încep să cred că Thibaudet avea dreptate. Marta Bibescu face parte din **„şcoala"** acelor artişti foarte contemporani şi mai ales francezi care îşi propun să întrebuinţeze vorba de spirit în întreitul scop de a condensa acţiunea romanului, de a evita clasicele şi interminabilele dialoguri şi însfârşit de a emite cele mai adânci cugetări filozofice. Aşa face bunăoară Cocteau. Găsim la el câte o frază violent-spirituală, care dispensează pe autor să ne istorisească pe şleau „ce s'a mai întâmplat" personagiilor sale — frază care, pe de altă parte, detaşată din text, poate fi titlul unui întreg volumaş de esseuri filozofice.

In Franţa este o veche tradiţie pentru cultivarea vorbei de spirit, a acelei vorbe care nu-i nici metaforă, nici calambur, nici doar expresia proprie, ci toate acestea laolaltă. In „Rien que la terre" a lui Morand, în „Le grand écart" al lui Cocteau găsim reînviată această veche tradiţie franceză. Recitindu-i pe ei, ni se pare că auzim pe Rivarol, în plus doar cu apa curentă, ascensorul şi transatlanticul.

Marta Bibescu are cam aceleaşi categorii de merite. Este profund spirituală, şi e o ascuţită cugetătoare.

Doar defectele diferă puţin de ale „şcoalei". Morand, Giraudoux, Cocteau, Mac Orlan, etc., sunt adesea „agasanţi". Şi aceasta pentru că prea uzează, până la plictisire, de procedeele curente pe cari le descriem mai sus. Marta Bibescu nu are acest cusur. La ea, rezumatul spiritual al lucrurilor este întotdeauna făcut cu un tact, cu un bun gust şi o măsură perfectă. Partea insuportabilă a acestei scriitoare e alta. Este: **„snobismul"**. Franceză prin toate laturile talentului ei, Marta Bibescu e adânc română prin greşeli şi păcate. Are vecinic tonul epatat al omului care se crede inepatabil. Are, faţă de societatea pe care o descrie, un ton de superioritate neîncetată şi militantă care arată evident ce mult o stimează şi chiar supraestimează în forul ei interior. Pentru ce, — atunci când descrii o castă din care faci parte, sau ai putea să nu faci, sau să nu mai faci, sau să nu fi făcut încă parte — să prezinţi cetitorului, în plus de obiectul descris, şi propria dumitale stare civilă raportată la obiectul descris?

Aceasta jenează la principesa Marta Bibescu. Atâtea lucruri bune, realmente valoroase, stricate adesea de duhul acela de mitocănie specific românească de care vorbeam. Şi măcar de ar fi în profitul general al artei. Dar niciodată nu e mai plicticoasă principesa Bibescu decât atunci când ne revarsă erudiţia ei de cetăţeancă a foburgului Saint Germain.

Dar isprăvesc cu toate aceste şicane, ca să nu se creadă — din cauza cantităţii de spaţiu pe care ele îl ocupă în prezenta recenzie — că sunt aşa de importante. In fond, aceste cusururi nu-s iremediabile, şi nu sunt, încă de pe acum, aşa de grave pentru a ne împedeca să vedem părţile bune care sunt şi cele multe.

Catherine Paris ne vesteşte un nou talent în Franţa contemporană. Imi pare rău că în momentul acesta n'am cartea la îndemână. Aş voi — şi am să o fac la prima ocaziune — aş voi să detaşez fraze din acest roman. Intreprinderea este cu deosebire amuzantă şi iată de ce.

Am spus-o foarte adesea: în curând critica de artă va deveni o îndeletnicire aşa de frequentă, încât se va putea ajunge, pentru estimarea operelor de frumuseţe, la tarife şi măsurători tot atât de precise cât şi cotele valorilor de bursă. Deja de pe acum, în cenaclele avizate, etalonarea bucăţilor literare se face cu o reală facilitate şi cu un uimitor consens.

Insă unul din mijloacele cele mai sigure de a **dovedi**, cu **fapte** aproape materiale, valoarea unui roman, este de a enumera ideile, cugetările, noutăţile, adevărurile pe care le conţine. Fiecare asemenea pasagiu este ca o adevărată chitanţă doveditoare a realităţii afirmaţiunei despre talentul autorului vizat.

Şi în această ordine de idei, cu romanul „Catherine Paris", procedeul acesta de „adunare de probe de frumuseţe" este deosebit de uşor. Vom căuta, cât de curând, să alcătuim o antologie din „Catherine Paris". Cetitorul — o pot anunţa de pe acum fără teamă de a fi desminţit — va fi uimit de înalta valoare filosofică şi literară a mai multor sute de fraze din cartea d-nei Bibescu.

Şi trebue să facem aceasta, Căci, cum spuneam, cartea are şi pasagii absurde, puerile; lucruri de începător; apoi lucruri literare de foileton dubios. Toate acestea însă n'au importanţă, căci pot fi sărite, şi, în tot cazul, uitate. Principalul e să citim de două ori pasagiile bune, care sunt şi cele multe.

Astfel, se va putea ajunge la acest adevăr: principesa Marta Bibescu este, şi mai ales va fi unul din marii „moralişti" ai literaturei franceze contemporane.

D. I. SUCHIANU

P. S. Semnalăm un detaliu care e caracteristic pentru talentul d-nei Bibescu. Ştie mai bine a descrie lucruri decât oameni. Personagiile sale nu-s deloc balzaciene. Sunt mai mult tipuri de La Bruyère (E încă o trăsătură de „moralist"). In schimb situaţiile generale, obiectele inanimate, „atmosferele" materiale şi mentale sunt redate în chip magistral. Este, în aceasta, o mică analogie cu un mare scriitor care e Jules Romains. Aceleaşi apucături „sociologice" mai mult decât psihologice în percepţia universului. Şi — ceeace singur importă din punct de vedere literar — această particularitate a scrisului d-nei Bibescu are rezultate artistice realmente fermecătoare.

ARNOLD ZWEIG: Der Streit um den Sergeanten Grischa

Gustav Kiepenhauer Verlag *)

După atâta timp de prizonierat, bietul Grişa Paprotkin, sergent în armata rusească şi cavaler al ordinului Sf. Gheorghe se hotărăşte să fugă, căci din Rusia a sosit vestea că acolo e revoluţie, şi că în curând are să fie pace, aşa încât, desigur, n'au să-l mai trimeată iar pe front. Şi Grişa o şi porneşte, ascuns într'un vagon de scânduri, cu destinaţie spre linia de bătaie.

Când se crede aproape de ţintă coboară din vagon ca să-şi continue drumul pe jos. In pădurile nesfârşite ale Voliniei se întâlneşte cu o bandă de ţărani revoltaţi şi de nemţi dezertori, şi petrece câteva săptămâni în mijlocul lor. Aci face cunoştinţă cu Babka, o femeie care se îndrăgosteşte de el. Ea îi dă un sfat ingenios: dacă au să-l prindă, să spună că pe el îl chiamă Biuşev, că e dezertor din armata rusească şi că a reuşit să treacă în teritoriul ocupat ca să se întoarcă la familia lui, şi Babka i-a dat şi medalia de recunoaştere a lui Biuşev.

Intr'adevăr, Grişa e capturat şi spune cum a fost sfătuit. Dar sfatul se arată a fi foarte prost; generalul de administraţie Schieffenzahn dăduse o ordonanţă, după care orice dezertor rus care trecea în teritoriul ocupat, trebuia, în termen de trei zile să se anunţe la autorităţile nemţeşti. Dacă nu, era considerat ca spion şi condamnat la moarte. Si Grişa e condamnat la moarte. Dar înţelegând acum greşeala, desminte ce-a zis şi spune adevărul.

Acum începe o luptă aprigă în jurul sergentului Grişa: Unii, între cari şi generalul Lyhov, comandantul diviziei, vor să-l salveze; Schieffenzahn şi alţi sedentari cer ca prima sentinţă să fie executată, pentru ca să nu sufere prestigiul justiţiei militare. Din această luptă partidul antipatic iese învingător. Grişa va fi executat.

Ultimele lui clipe, mersul în procesiune până la locul de execuţie, sunt descrise cu o simplicitate, cu o lipsă de patos, care dau o atmosferă tragică de o rară putere, la care contribuie şi admirabila analiză a fricei de moarte. Trebue să recunoaştem însă, că acest sfârşit atât de reuşit contrastează, întrucâtva, cu restul romanului.

I. G.

PIERRE MAC ORLAN: Le Quai des brumes

(Nouvelle Revue Francaise, Paris - Hasefer, Bucureşti)

Pierre Mac Orlan are darul de a transpune amintirile intr'o atmosferă de dramă şi mister. Pentru întâia oară te simţi înfiorat intrând în pacinicul cabaret „Le lapin agile". Poate din cauza frigului, căci zăpada acoperă Montmartre şi numai cinci inşi s'au aventurat în noaptea aceasta până la portul mizeriei. Primul, Jean Rabe, îngheţat şi flămând, a intrat ca o epavă. Un pictor neamţ, Michel Krauss, un soldat din colonii, o fată galantă, Nelly, au intrat după el. Urmărit, un necunoscut, de profesie măcelar, găseşte şi el scăparea aci.

Această noapte e hotărîtoare pentru cele cinci vieţi. Jean Rabe se desparte de Nelly, cade din mizerie în mizerie. Surprins de mobilizare, trage asupra unuia din şefii lui şi e împuşcat la zid.

Michel Krauss, criminal evadat, află că cererea lui de graţiere e respinsă şi se spânzură.

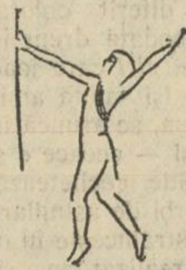
Soldatul dezertor fuge pe jos până la Marsilia şi silit de nevoi, se angajează pe cinci ani în legiunea străină.

Măcelarul din strada Caulaincourt a tăiat capul unui vecin ca să-l prade, şi moare pe eşafod.

Numai Nelly va profita de pe urma acestor timpuri turburi spre a lua norocul cu asalt. Lucidă şi voluntară, dispreţueşte boemia şi hotărîtă să pue Parisul la picioarele ei, devine una din femeile cele mai adulate. O aşteaptă un destin strălucitor şi ciudat, căci eşind dela dancing, ea va fi *La caval'ère Elsa* şi eroina din *La Venus Internationale.*

Calităţile imaginaţiei lui Pierre Mac Orlan, simţul lui pentru un realism colorat de cosmopolitism, se regăsesc în aceste povestiri atât de dibaci înlănţuite, încât cu toate digresiunile lor, reţin cu pasiune atenţia cititorului. — ***A.***

*) De vânzare la librăria Hasefer.

DOSTOIEWSKI: Jurnalul lui Rascolnicov

(Ediţia „Cahiers Libres" — Bucureşti la librăria „Hasefer")

Se ştie că Dostoiewski a scris pururi în friguri, hărţuit de geniul lui şi silit de nevoi, şi se citează adesea recordul pe care l'a bătut, când, spre a scăpa de creditori, a scris în întregime, în douăzeci şi patru de zile, *Jucătorul*. Ceiace nu înseamnă că la nevoie nu împlinea o muncă uriaşă de pregătire, şi fragmentul inedit din „Crimă şi Pedeapsă"', tradus de curând în franţuzeşte de d. Vladimir Pozner, face dovada. La 1864, când a conceput această lucrare nouă, Dostoiewski şovăia între diferite forme de ales. Avea patru feluri la îndemână, pentru tratarea subiectului: povestirea obiectivă, jurnalul, amintirile şi mărturisirea. Multă vreme a cugetat la avantagiile şi inconvenientele fiecărui fel şi a adoptat în sfârşit povestirea obiectivă. Dar a scris un text, *Jurnalul lui Rascolnicov,* care a slujit la redactarea definitivă a capitolelor I, II, III, IV şi VI din partea a doua a romanului *Crimă şi Pedeapsă.*

Acest fragment începe în clipa când Rascolnicov, după ce a premeditat şi făptuit omorul asupra bătrânei cămătărese şi a soră-sii Lisaveta, se întoarce acasă cu micul lui jaf şi cade pe pat în prada groazei înfrigurate. Variantele nenumărate, adăugirile, ştersăturile, notele, intercalările, ne îngăduie să urmărim elaborarea operei în mintea scriitorului, în timp ce mâna lui aruncă pe hârtie fragmente din ideile lui cele mai intime, sensaţii aproape subconştiente. Vladimir Pozner a tradus cu multă dibăcie această bâlbâială iniţială, acele motive care se întâlnesc şi se împletesc, şi cartea de faţă ne dă într'adevăr impresia de a fi de faţă la creiarea unei lumi.

Jurnalul lui Rascolnicov ne arată şi metodele de lucru ale romancierului. El scrie repede, căci ar fi cu neputinţă să dea gata romanele pe care le ştim. Nu ştie încă precis nici numele personagiilor. Iscodeşte pe măsură ce desvoltă acţiunea. Işi urmăreşte eroul fără milă, fără vreun răgaz. Dostoewski nu pare, apoi, obsedat de ideia perfecţiei: nu se teme de repetiţii, nici de lungimi — ceiace e poate mijlocul cel mai bun de a le evita.

Vladimir Pozner încheie interesanta lui traducere prin câteva opinii personale asupra psihologiei lui Dostoiewski şi asupra valorii morale a operii lui.

Gobineau critic literar

Gobineau era cunoscut ca povestitor, călător, sociolog, scriitor de epistole interesante, dar foarte puţin ca autor de studii critice, deşi era firesc ca acest amator să se ocupe de critică literară.

Se ştia doar că el a fost primul care a semnalat importanţa lui Stendhal, într'un foileton din „Commerce" asupra romanului: **La chartreuse** de **Parme.**

Acum însă, apare un volum: **Etudes critiques,** care cuprinde o parte din articolele critice, scrise între 1844 şi 1848, în epoca în care Gobineau nu era absorbit de diplomaţie şi publica „Nicolas Belavoir", „Le Prisonnier chanceux", etc.

Volumul cuprinde studii critice asupra lui Balzac, Théophile Gautier, Musset, Heine, Jules Janin şi Sainte-Beuve,—scrise scurt şi vioi, cu o mare libertate de judecată, cu multă originalitate şi cu obişnuita curtoazie a autorului. Judecă fără sfială pe înaintaşii iluştri, încă 'n viaţă. Un punct foarte interesant în critica lui Gobineau, este sinceritatea cu care-şi expune impresia pe care i-a făcut-o romantismul dela 1845. Se simte în Gobineau, reacţiunea—ceeace nu e de mirare, căci spiritul său se apropie mai mult de Merimée şi de Beyle, decât de Hugo.

Vom reproduce câteva păreri din interesantul esseu asupra lui Musset. Gobineau recunoaşte calităţile lui Musset: vioiciune, eleganţă, claritate, moştenite dela Marot şi Regnier, distincţie şi prospeţime;— consideră **Nopţile** deasupra oricărei critici „D. Musset, zice Gobineau, are mai mult decât oricine astăzi acea facultate a adevăratului poet, de-a se preocupa aproape exclusiv de natura omenească şi de a lua din ea subiectele sale. El nu se opreşte la placajul descripţiilor de moravuri sau costume; şi după cum în poeme a dat mai puţină importanţă decât contemporanii lui, la ceeace se numeşte **culoarea locală,** tot aşa în nuvele îl găsim puţin dispus de-a ascuţi curiozitatea cetitorului prin descrierea faptelor materiale...". Dar mai departe îl atacă: gândirea lui Musset e inconştientă, capacitatea de invenţiune slabă în privinţa subiectelor, aproape nulă în aceea a caracterelor.

Ii reproşează că eroina e totdeauna aceiaşi: Ninon candida sau Porţia şireata; eroul identic lui, subt trăsăturile diverse din Rolla, Hassan, sau Don Paez. „In afară de omul acesta egoist şi de femeia cu trup frumos şi fără suflet, nu mai e nimeni în poemele sale". In toată opera lui Musset, el nu vede decât esseuri şi studii.

Nimic surprinzător, dacă Gobineau cu puţinul gust pe care îl avea pentru culoarea locală şi descripţiile materiale, n'a apreciat pe Gautier, care nu i se părea a fi mai presus în genul său, decât o vânzătoare de mode, sau un tapiţer, a căror artă consta, după părerea lui, în a deosbei bine ştofele şi a aprecia culorile. „Culoarea! unul din marile scopuri ale literaturii romantice! Pentru a ajunge la ea, pitorescul a devenit mijlocul principal în poezie şi toate inconvenientele genului didactic au invadat cărţile moderne. Ce ciudată inconsecvenţă !..." Se vede de aici că Gobineau nu prea făcea caz de achiziţiile romantismului în ce priveşte muzicalitatea, ritmul, culoarea, şi că în arta de-a scrie, subordona totul literaturii de idei. Pentru el, un artist n'are preţ dacă este, ca Gautier, competent numai în materie de artă şi „nu ştie a mânui în cărţile sale, sentimentele şi pasiunile oamenilor".

Tot ca adversar al romantismului, atacă Gobineau, cu multă politeţă de altfel pe Sainte-Beuve. Nu gustă **Volupté şi Joseph Delorme,** şi admiră cu oarecare rezervă **Causeries du Lundi.**

Recunoaşte că Sainte-Beuve este unul din şefii de seamă ai şcoalei nouă, căreia el îi găseşte genealogia şi strămoşii, în secolul XVI. Laudă în termeni foarte bine găsiţi pe acel care a desvelit şi-a înviat trecuturi literare moarte: „Felul acesta de a trata cercetările literare dovedeşte multă dragoste, mult gust, o adevărată pasiune pentru literatură..." dar întrevede primejdia la care duce o astfel de pasiune". E ceva de anticar în afecţiunea d-lui Sainte-Beuve pentru literatură, el iubeşte mai ales curiozităţile..."

Şi e mult adevăr în părerea lui Gobineau.

Dar în alte împrejurări s'a înşelat. Balzac îi face impresia unui foiletonist, iar George Sand, scriitor de prima mână.

Aşteptăm publicarea celeilalte serii de „Studii critice" care să complecteze pe Gobineau critic literar.— **St.**

Deformări profesionale

O Sheherazadă de azi

Profesiune, în înţelesul strâmt al cuvântului, se zice meseriei sau slujbei îndeplinite cu siguranţa unor aproximative compensaţii băneşti. Deoarece atâtea profesii n'aduc însă de-un timp încoace numai pagube şi năpaste deţinătorilor, ar fi momentul să lărgim înţelesul cuvântului măcar cu acele ocupaţiuni cari, urmărind un avantaj, n'au totuş neapărat ţinta câştigului de bani.

Un început l-au făcut listele de recensământ cu deliciosul „menajeră". Cu adjectivul acesta s'au trezit lăudate pe-un cap femei pentru care menajul e cea din urmă dintre preocupări. Dacă dicţionarul le-ar îngădui, toate s'ar înscrie mai cinstit la rubrica Moda (nu mode), Jocul de cărţi, Gelozia, sau chiar Dansul, ocupaţiuni care le prind în adevăr aproape tot timpul şi-s îndeplinite cu toată ardoarea. (Dintre acestea, gelozia s'a dovedit chiar a fi din acele ocupaţiuni ducând la celebritate şi la bogăţie: cazul d-nei Grozăvescu).

A fi frumoasă sau a fi bogată, sau, ceeace nu-i incompatibil, amândouă împreună, poate încă constitui o profesiune, ba chiar obositoare, prin silinţele de fiecare moment, trucurile şi „poza" la care sunt constrânse aceste privilegiate ca să nu apară niciodată în public mai puţin frumoase sau mai puţin bogate: să nu-şi desmintă reputaţia. Dacă cercetezi bine, aceasta-i partea cea grea la mai toate profesiunile; fără imboldirea aceasta pretenţioasă, munca cerută de meşteşugul propriu zis ar deveni repede un simplu joc mecanic al articulaţiilor mânii sau creerului.

Pe cucoana Agripina, la care am voit s'ajungem, n'o vom înscrie cu nici una din profesiunile sugerate mai sus. E o femee care a trecut de mult şi fără nici o opunere, graniţa celei de-a doua vârste, luând cu ea şi bagajul vestimentar al penultimului deceniu. Aşa dar, o bătrână pe faţă: cu rochie lungă, ghete comode şi pălării primite cadou. Are o mică rentă care-i ajunge, după socoteli laborioase, pentru chirie şi pentru tutun; cu masa, socoteala merge şi mai greu, dar iese din domeniul matematic. E pentru ea mai mult o chestiune de ocultism, de inspiraţie subită, ca să ştie la masa cărei rude, sau cunoştinţi, sau cunoştinţi de rudă, va fi bine primită în cutare zi.

Cucoana Agripina, care a ţinut pe vremuri casă deschisă ştie că uneori şi musafirul nepoftit poate căpăta scaunul cel bun. Ea îşi recunoaşte defectele: sărăcia şi bătrâneţea care n'au niciodată aspect frumos, mai ales când cineva intră cu amândouă odată pe uşă, — dar îşi cunoaşte şi calităţile: are un nume fanariot din cea mai veche spiţă, pe care vanitatea gazdelor îl poate prezenta cu glas sonor musafirilor în **escu;** ea îşi ia asupră-i sarcina de a întreţine conversaţia în franţuzeşte, ceiace ridică totdeauna prestigiul casei şi de „a face muzică" după dejun, cu restul de agilitate ce i-au mai păstrat degetele răsucite de gută.

Zilele când sunt musafiri, sunt zilele cu noroc ale cucoanei Agripina. Din nefericire, celelalte sunt mai numeroase. Atuncea, gazdele n'o rabdă să cânte la pian, iar franţuzeasca şi generaţia ei de strămoşi nu se mai bucură de nici o consideraţie.

După dejun, care a fost scurt şi morocănos, ai casei s'au retras prin odăi, lăsând câte-o uşă întredeschisă dintr'un rest de politeţă. Au rămas în salonaş numai cucoana de gazdă şi musafira care s'ar despărţi şi ele bucuros dacă regulele de societate nu le-ar obliga să se suporte una pe alta încă un ceas după masă.

— Pe la Cruţeşti ai mai fost, cucoană Agripină? Ce mai fac ei?

— Am fost mai alaltăeri. Sunt sănătoşi toţi.

— Dar Madame Negoiţă?

— Sănătoasă şi ea, slavă Domnului.

Dar gazda nu întreabă de sănătate decât ca motiv.

Gazda vrea să audă noutăţi, întâmplări deosebite, cancanuri chiar, şi biata cucoană Agripină le află îndeobşte la urma tuturor. In căscatul repetat al gazdei, ea îşi simte osânda: „Ce femee plicticoasă! Se duce prin toate casele şi nu află nimic". Aşa este. Pe cucoana Agripina, nimeni n'o ia drept confidentă. Şi mai simte că dacă nu găseşte pe loc ceva interesant de spus, la vizita viitoare, o slugă obraznică are s'o ia repede, înainte chiar de a urca scările: „Nu-s acasă, nu! Nici mâine, nu!"

Atunci... mai trage un fum din ţigară, leapădă scrumul şi aruncă neglijent:

— Ştii că o mărită pe Cornelia.

— Cornelia lui Madame Negoiţă? Se mărită! Cu cine?

— Cu... un colonel. **Il est très bien,** l-am văzut, întăreşte ea.

— I-auziţi, fetelor! Se mărită Cornelia cu un colonel!

Din odaia vecină, fetele au năvălit ca aduse de furtună şi s'au aşezat pline de drăgălăşenii una la dreapta, alta la stânga cucoanei Agripina. Băeţii au lăsat jurnalele pe divan şi s'au înfipt, cu gâtul întins, în pragul uşei. Ba şi domnul de gazdă a eşit din birou ca să-şi termine havana în salonaş.

— Se mărită Cornelia? Ia spune, cucoană Agripină, cum s'a făcut? Noi nu ştim nimic.

— Incă nu s'a anunţat. Dacă vă spun, să rămâe între noi.

— Parole d'honneur. Hai, povesteşte!

Aşa a început cariera cucoanei Agripina. De-atunci, ea nu mai aşteaptă căscatul gazdelor. Incepe „noutăţile" de cum intră:

— La Marian a fost aseară mare petrecere. Lăutari, supeu, până dimineaţă. Şi la desert.... să vedeţi...

— Auzisem de Marian că vrea să divorţeze.

Asta-i acum! Bătrâna, care nu ştie nimic, se gândeşte c'a nimerit-o rău, dar numai o clipă.

— Aşa a fost vorba. Dar s'au împăcat.

Şi descrie scena împăcării cu detalii atât de emoţionante încât chiar dânsa-i nevoită să treacă de două ori cu batista pe la ochi.

Căci, din principiu, cucoana Agripina nu dă decât veşti bune, veşti care să nu strice dispoziţia celor de faţă şi nici pe a celor de care-i vorba.

Iar la plecare răsplata-i sigură:

— Mai vino pe la noi, cucoană Agripină. Ne mai aduci noutăţi. Fără dumneata n'am fi aflat nimic.

Şi abia după ce pleacă, se desmeticesc:

— N'or fi iar minciuni de-ale cucoanei Agripina.

Dar bătrâna e departe acum, mulţumită de serviciile imaginaţiei sale şi... sătulă. Calcul şiret? Dar câte profesiuni nu-şi bazează succesul numai pe calculul şiret?

Ca orice profesiune, şi aceasta a cucoanei Agripina are riscurile ei: unele neajunsuri cu cei vizaţi, dacă-s mai supărăcioşi, apoi exagerări în cari a căzut pe nesimţite, adevărate deformări profesionale: urmărită de nevoia continuă de a stârni interesul, de a fixa atenţia şi simpatia asupra ei, improvizează uneori chiar faţă de persoane de la cari n'are nimic de aşteptat. In prăvălioara tutungiului, sau în curtea săracă plină de chiriaşi, începe, ca împinsă de altul:

— Aţi auzit? Nu? O să fie mâine în jurnal. Un accident teribil! Lăsaţi-mă să răsuflu. Eram pe calea Victoriei. Un autobuz venea din dreapta încărcat de pasageri. Din cealaltă parte, maşina ministrului Z. Il cunosc, mi-e rudă...

Şi după o ciocnire grozavă, cu amănunte de roman-foileton, bătrâna inchee blând, cu gândul poate la vechile neajunsuri:

— Au avut noroc, au scăpat toţi.

Poate cu tot atâta uşurinţă şi chiar cu mai multă plăcere, cucoana Agripina ar istorisi ascultătorilor ei poveşti **cu a fost odată.** Dar ştie că atunci i-ar vedea împrăştiindu-se. Mintea lor obosită nu se mai poate urca cu închipuirile vagabonde. Ei nu pot merge nici până la sfârşitul unor snoave sau întâmplări de demult. Doar actualitatea îi mai ţine treji. Poveşti? Dar până şi copiii de azi, când le spui basme, cer precizări. Ajungi la balaurul cu nouă capete şi ei ridică din umeri:

— Ce animal e ăsta? Eu am văzut la circ toate fiarele sălbatice. Nu era nici un balaur.

Sau despre sgripţoroaica cea rea care nu poate ajunge din urmă pe Făt-Frumos:

— Cum să-l ajungă dacă Făt-Frumos e călare! Numai dacă ea ar lua un taxi!

In alte timpuri, cucoana Agripina, nevoită să inventeze poveşti ca să-şi prelungească zi cu zi viaţa, ar fi putut complecta ciclul arab de **O mie şi una de nopţi** cu poveştile celor **O mie şi unu de prânzuri.** Ar fi devenit o nouă Sheherazadă. In lumea meschină de azi, ea nu-i însă decât o „babă mincinoasă".

ALICE GABRIELESCU

INSEMNĂRI

Alte revizuiri

Intr'o revistă literară, d. Eugen Lovinescu publică *pagina finală* — pagina de concluzii — a noului d-sale volum de critică, ce urmează să apară în curând.

D. Lovinescu studiază evoluţia poeziei lirice româneşti. D-sa porneşte de la teoria că adevărata poezie decadentă nu este poezia ce începe cu Macedonsky, cum se credea până acum; ci este poezia „semănătoristă".

Poezia română — spune d. Lovinescu — *debutează la inceputul veacului printr'o fază care, sub aparente de renaştere şi de vitalitate, reprezintă, în realitate, o epocă de decadenţă, adică de sleire a oricărei originalităţi şi forţe de creaţiune: este epoca semănătoristă, epocă de ruralism şi de naţionalism"* etc. — Iar poezia care până acum fusese etichetată *decadentă*, înseamnă după teoria d-lui Lovinescu — adevărata renaştere literară...

Cum n'am nicio pasiune pentru etichetele literare, mărturisesc că nu mă impresionează de fel descoperirea d-lui Lovinescu. Că d-sa va zice semănătorismului, decadentism sau decadentismului, semănătorism — asta-i treaba d-sale! După cum e treaba d-lui Manoilescu că în jurnalul conspiraţiei d-sale îi zicea generalului Averescu, Bubi! Teoria pe care o susţine d. Lovinescu astăzi a fost susţinută, de altfel, şi de d. N. Davidescu într'un essai asupra poeziei d-lui Goga şi într'o conferinţă — dacă nu mă înşel — asupra lui Eminescu. Aşa încât d. Lovinescu se amuză încă odată în viaţa d-sale să descopere America în anul 1927, scriind o carte intreagă pentru a demonstra o idee pe care şi d-sa şi alţii au lansat-o în simple articole de gazetă.

Dar lucrul devine mai interesant, când d. Eugen Lovinescu se declară — ca să zic aşa — oficial, partizanul poeziei moderniste care — spune d-sa — *„este singura ce poate răspunde — principial — sensibilităţii noastre estetice"*.

Cititorii îşi vor fi amintind cu ironie că — acum cincisprezece ani — d. Lovinescu vedea în Minulescu un „fumist", în întreaga poezie modernistă o „fumisterie". De-atunci, d. Lovinescu s'a schimbat... Practicând demagogia literară, d-sa s'a înconjurat de o tânără gardă de modernişti, pe care-i analizează, îi lansează şi-i comentează cu un zel vrednic de-o treabă mai serioasă.

D. Lovinescu admiră poezia modernistă numai de teama de-a nu i-se spune că nu este în pasul vremii...

...Pentru un critic, iată un amuzant criteriu de apreciere estetică!

O... „mostră"

...Şi fiindcă veni vorba de poezia modernistă, încă un cuvânt.

O revistă literară se grăbeşte să ne dea o „mostră" de astfel de poezie. Două strofe — puţin, dar prost! — două strofe semnate Grig Malciu şi intitulate *Spleen*.

Iată-le:

Stă astru în noapte ghemuit
Gândul meu singur suspendat
De ceru-absent. Te-am aşteptat
Toamna 'n orbite-a aţipit.

Printre copaci s'a clătinat
Râs de vertebre prelungit:
Poate că vântul s'a lovit —
Poate că eu m'am fost surpat.

N'aşi putea spune că această poezie păcătueşte prin prea multă claritate. Şi nici prin prea multă logică. A-ţi suspenda gândul de un cer absent, iată un lucru care — orice a-ţi zice dv. — nu se întâmplă în fiecare zi. Ce să mai spun despre celelalte descoperiri în adevăr senzaţionale: toamna care aţipeşte în orbite şi vertebrele care râd?

Poetul are toată dreptatea să-şi pună chinuitoarea problemă de conştiinţă:

Poate că vântul s'a lovit —
Poate că eu m'am fost surpat...

Ipoteza din urmă pare a fi cea mai probabilă...

Politică şi literatură

Să lăsăm însă această dispută şi să ne oprim o clipă asupra interviewului pe care d. Anatole de Monzie l'a acordat revistei *Nouvelles Littéraires*.

D. de Monzie a fost de nouă ori ministru. Este în permanenţă deputat, şi de douăzeci de ani este şi primar al micului oraşel Cahors. Precum vedeţi, destule ciudăţenii! Vă închipuiţi dv. că în ţara noastră cutare ministru ar consimţi să rămână şi primar la Mizil sau la Urlaţi? In Franţa însă fapta d-lui de Monzie nu este o excepţie. Probabil că din pricina aceasta Franţa nu trăeşte ruşinea de-a avea oraşele ca Mizilul sau ca Urlaţii...

Dar d. de Monzie este şi om de drept şi om de litere. Volumele d-sale de essai-uri îl situiază între cei mai de seamă scriitori ai Franţei de azi. Ultimul său volum — *Destins hors série* — cuprinzând câteva vieţi excepţionale, vieţi care ies din linia monotonă a normalului, (Stamboliisky, Kemal, Rakowsky, etc.) — a stârnit vii discuţii în întreaga presă, politică şi literară a Franţei.

In interviewul d-sale, d. de Monzie afirmă că nu este nicio nepotrivire între literatură şi politică. *„Citesc* — spune d-sa — *ca să mă înarmez împotriva sclerozei profesionale."* Citeşte, ca să nu se anchilozeze în formulele rigide ale politicei. E prieten intim cu Pierre Benoit, cu Francis Carco, cu Valéry Larbaud... Vara, îi pofteşte acolo, la el la ţară, în ţinutul Lot şi pescuesc împreună.

In Franţa politica trăeşte în bună prietenie cu literatura.

Acolo însă, politica e altfel decât la noi. Dar şi literatura...

Tudor Teodorescu-Branişte

Femeia modernă în Japonia

A mai vorbi de europenizarea Japoniei e un non-sens. De multă vreme Japonia, în ce priveşte industria, ştiinţa şi artele, stă pe acelaş picior de egalitate cu Europa. Războiul a îngăduit Japoniei să se îmbogăţească şi acum japonezii, după un efort de-o jumătate de veac, vor să se bucure de viaţă.

Mijlocitorul felului de viaţă europenesc a fost — lucru ciudat — filmul american, mijlocitor universal înţeles. E de neînchipuit câte a isbutit să facă filmul: a deşteptat femeia japoneză. Ea a lăsat deoparte milenara pudoare şi pasivitate, a învăţat să umble „europeneşte", să-şi pue în valoare trupul cu ajutorul toaletelor, a învăţat mai cu seamă nu numai să se uite cu ochii, dar să şi arunce priviri. Blânda privire de căprioară a japonezei a fost odinioară un lac adânc în care puteai să priveşti, să te oglindeşti, care accepta pasiv toate înfăţişările lumii.

Şi iată surpriza: In hall-ul Hotelului Imperial din Tokio, în faţa societăţii americano-europeană, un grup de japoneze în kimonouri diferit colorate. Una din aceste japoneze te priveşte deodată drept în faţă, surprinzător, viu; apoi, cu pasul unei *girl* care joacă tenis şi călăreşte, se desprinde din grup, îşi salută amicele din grupul albilor, oferă domnilor mâna, se aruncă în scaun, picior peste picior, fumează ţigări şi — ceeace e şi mai uimitor — întrebuinţează ochii, surâde, cochetează. Şi în definitiv numai atunci se poate vorbi de asimilarea unei culturi, când a pătruns în inimile şi străluceşte în ochii femeilor.

Filmul american a realizat ceva şi mai surprinzător: a introdus sărutul într'o ţară în care nu se cunoştea sărutarea. Acest fel de mângâere nu exista altădată în Japonia. Iubiţii şedeau unul alături de cellalt, se ţineau de mână tăcând sau se priveau, unul în ochii celuilalt. „Iubita alunga lumina depe ochii iubitului, cu mâneca ei, ca iubitul să mai stee". Acum 15—20 de ani abea a apărut pentru întâia oară sărutul în viaţa milenară a Japoniei, pentru întâia oară o fată şi-a oferit buzele buzelor iubitului! Numai pentru atâta, şi Japonia ar fi fost datoare să adopte civilizaţia europeană!

Dar iată şi pajura medaliei: Femeia japoneză a învăţat dela albi — tot prin film — că e o glumă să-ţi înşeli bărbatul, că e romantic şi lăudabil să faci o preumblare cu un domn străin, că o „accomplished lady" (doamnă perfectă) trebue să ştie să umble cu revolverul. Ziarele sunt pline de fapte diverse, scandaloase: un ziar european sau american n'ar fi mai bogat! Femei de neam ales fug cu americani, îşi culcă soţii la pământ cu focuri de revolver, aruncă sticla de şampanie în capul rivalei, pe scurt — trăesc! Şi în acelaş timp mai trăesc în Japonia mamele care au dat fetelor, la măritiş, un pumnal drept zestre: „dacă nu vei putea suporta căsătoria, fă-ţi seama cu pumnalul, căci femeia n'are dreptul să se plângă!"

Un călător povesteşte că acum zece ani ducându-se în vizită la un mare negustor din Kyuşu, în partea de sud a insulei, unde mai domnesc moravurile patriarhale, amfitrionul, om bine crescut, i-a oferit înaintea cinei, aşa cum se obicinueşte acolo, o bae şi îl conduse el-însuşi. Deschizând uşa cabinei, adaogă surâzând: „Cred că n'ai să te superi dacă soţia şi fata mea vor face şi ele bae". Spre a nu-l jigni a trebuit să primesc această bae în trei şi împreună cu cele două femei cu trupuri lucioase ca osul de elefant, luai şi eu loc în cadă. Şi totuşi înghesuiţi laolaltă, situaţia mi s'a părut cam ciudată. Doamna făcea parte din cea mai distinsă clasă socială. Ea şi fata de 14 ani păziră, atât cât se putea, toate formele politeţii şi amabilităţii. A doua zi ne-am dus la Hakozaki, la mare; domnii s'au dezbrăcat repede şi s'au aruncat în apă. Doamnele n'au voit cu nici un chip să se scalde. Ele, care nu se sfiiseră să facă bae în aceeaşi cadă cu un străin, abea seara s'au desbrăcat la un ţărm ferit, s'au îmbăiat odată şi în clipa următoare au şi fost îmbrăcate.

Azi e tocmai dimpotrivă: baia a devenit şi în Japonia ceva cu totul intim, iar băile de mare sunt publice. Femeia pudică, pasivă şi învăluită de sus până jos, e pe cale de a dispare; în locul ei apare femeia zveltă, surâzătoare, cochetând cu ochii şi experimentând sărutul. — A.

Teatrul la New-York

Cu ocazia vizitei Legiunii Americane la Paris, *L'Illustration* publică un important număr închinat Statelor-Unite, număr în care d. Louis Thomas expune în felul următor condiţiunile teatrului în Statele-Unite:

„Mi-au trebuit ani îndelungaţi şi douăzeci de afaceri tratate cu „producers"-ii americani, pentru a putea avea o idee a mecanismului teatral în Statele-Unite: n'are nimic comun cu combinaţiile, demersurile, dedesupturile şi intrigile, care fac din teatrul francez un sport atât de complicat. Nu pretind că nu există, la New-York, oarecari neînţelegeri inerente acestui soiu de manifestare artistică, dar, ceeace am văzut cu ochii mei, este că asociaţiunile certurile, concurenţele, angajamentele, bazele financiare, reclama, producţia dramatică şi chiar critica, sunt 99 la sută contrariul a ceeace se petrece la Paris. Pentru a înţelege această maşinărie internă a teatrului american voiu explica felul cum se exercitează această industrie americană a spectacolelor..

Termenul „industrie", aplicat în teatru, poate supăra la noi; el este, însă, în mod curent întrebuinţat în Statele-Unite, şi fără cinism, de oamenii de teatru de acolo. Ceeace caracterizează mai bine mentalitatea acestora, sunt, de exemplu, cuvintele pe care mi le şopti cândva Edgar Selwyn: „Montez, aproape totdeauna, piese pe cât mai posibil comerciale, astfel ca să pot, la rare ocazii, să joc o piesă cu mari merite literare, dar cu slabe şanse de succes". Winthrop Ames a cheltuit, de pildă, 70.000 de dolari ca să monteze o reluare a Iolanthei, opereta lui Gilbert şi Sullivan, fără nici o reclamă prealabilă, dar din montarea căreia a făcut o adevărată capodoperă de delicateţe, umor şi tact. Intr'o capitală europeană, directorul teatrului care ar fi riscat o atare aventură, s'ar fi simţit obligat să dea 20 interview-uri, în care să declare că ţinteşte renovarea operetei. El a creat, de altfel, un adevărat teatru de operetă veche, la New-York, dar aceasta nici n'a anunţat-o mai dinainte: s'a mulţumit s'o privească drept o întreprindere comercială, dar a mers până la sumum al artei sale.

Observăm că aceasta este cu totul contrar procedeelor brutale şi sgomotoase, cunoscute sub numele de „reclamă americană". Dar, când studiezi mai de aproape viaţa din Statele-Unite, constaţi adeseori contrariul de ceeace imaginăm noi în Europa. Teatrul în Statele-Unite este o branşă a marei industrii a plăcerii, ca music-hall-ul, circul, dancingurile, cinematografele, luptele de box, muzeele şi cabaretele de noapte. Astfel, concurenţa fiind mare, se împinge grija perfecţiei până la cele mai extreme limite.

Aceste dintâi lucruri cunoscute, vom putea spune că teatrul, în Statele-Unite, a ajuns la un punct de perfecţie adesea superior a ceeace cunoaştem noi în Europa. Se clădeşte acolo foarte mult, pentrucă se manevrează mari cantităţi de aur. Şi acolo unde este aur (şi alte materii prime) este viaţă şi mişcare. Am văzut, la New-York, clădindu-se trei-patru teatre în acelaş timp. Teatre — cu adevărat, — fără să mai amintesc sălile de cinema, music-hall, etc.

Atât cât poate fi la zi o statistică de acest fel, se poate calcula că sunt numai în New-York: 380 teatre (comedie, operetă, operă, music-hall), oferind în fiecare seară spectatorilor până la 575.000 de fotolii; 400 cinematografe cu 245.000 fotolii; 700 dancinguri, ce pot primi 160.000 persoane. Ceeace înseamnă că un milion de persoane merg în fiecare seară la teatru sau dancing. Un milion din şase. E o proporţie enormă, fără să mai vorbim de spectacole sportive, nici de publicul dela matineuri. Şi, păstrând proporţiile, acelaş haos este în toate celelalte oraşe din Statele-Unite".

„Evoluţia omenirii"

Mulţi oameni — spune undeva Anatole France — socotesc că au ajuns la cea din urmă treaptă a civilizaţiei şi că lumea va pieri odată cu dânşii.

Cei ce gândesc astfel, sunt însă, milenari ca şi sfinţii întâielor epoci creştine; numai că, ei sunt milenari înţelepţi, potrivit gustului vremii.

E, poate, întrucâtva, o mângâere să-ţi închipui că universul nu-ţi va supravieţui.

Intrucât mă priveşte, spune France, eu nu izbutesc să descopăr nici-un semn al declinului umanităţii. Zădarnic mi se vorbeşte de decadenţă. N'o bănuesc nicăieri. Şi nici nu pot să cred că am ajuns la cea din urmă formă a civilizaţiei.

Socotesc, dinpotrivă, că evoluţia omenirii se desfăşură foarte încet, şi că deosebirile ce se produc în moravuri, dela un secol la altul, sunt, la drept vorbind, mult mai neînsemnate decât ni le închipuim.

Aceste mici deosebiri, ne izbesc, — dar nu luăm deloc seama la apropierile ce există între noi şi strămoşii noştri.

Lumea înaintează foarte greu.

Omul are geniul imitaţiei. Nu născoceşte nimic.

In psihologie, ca şi în fizică, există o lege a gravităţii care ne leagă strâns de obârşia noastră pământească.

Théophile Gautier, care, în felul lui, era un filosof, care avea ceva turcesc în înţelepciunea lui originală, observase, nu fără oarecare melancolie, că oamenii n'au fost în stare să născocească nici măcar un al optulea păcat.

Intr'o dimineaţă, France a întâlnit, în drumul său, nişte zidari care puneau temelia unei clădiri, şi ridicau lespezi de piatră întocmai ca sclavii din Teba şi Ninive.

A întâlnit tineri căsătoriţi care — urmaţi de un întreg cortegiu, — plecau dela biserică, pentruca să se ducă, la cabaret, şi îndeplineau, fără pic de melancolie, riturile de-atâtea ori seculare.

„Am întâlnit, spune France, un poet liric ce mi-a recitat versurile lui pe care le socotea nemuritoare; şi, în timpul acesta, soldaţi călări treceau pe drum, cu casca legionarilor pe cap, cu chivăra lor de războinici din vremea lui Omer, de care atârna încă, spre spaima duşmanului, coama fluturătoare care a speriat odinioară pe micul Astyanax, când se afla încă în braţele doicii celei cu frumoasă cingătoare.

„Erau gărzile republicane.

„Văzându-le, şi aducându-mi aminte că brutarii Parisului coc şi astăzi pânea în cuptoare ca pe vremea lui Abraham şi a Gudeii, am şoptit dezamăgit cuvintele Scripturii: „Nimic nu e nou sub soare!" Şi nu m'am mai mirat că trăim sub regimul legilor civile care erau destul de vechi chiar pe vremea când împăratul Justinian le-a adunat într'un corp venerabil..."

O comedie de Machiavelli

Cu prilejul sărbătoririi aniversării lui Nicolo Machiavelli, atenţia lumii literare a fost îndreptată asupra unei comedii scrise de el *„Mandragora"*, ce fusese cu totul întunecată de succesul şi faima cărţii sale „Il Principe".

Totuşi Voltaire o privea ca având o valoare mai mare decât toate comediile lui Aristophane.

Subiectul ei este în jurul legendei ierbii cu acelaş nume, care se crede că are puterea de a da viaţă şi tinereţe eternă celui care ar poseda-o.

Se zice că Leon al X-lea a fost aşa de încântat de ea încât a dat ordin să se edifice un teatru în care toată populaţia Romei să se poată delecta cu această hilariantă satiră. Ea a fost tradusă în englezeşte de Stark Joung şi editată de Macaulay Company.

MĂRUNTE

— Pe scena Teatrului „Regina Maria" se fac ultimele repetiţii ale pieselor „Cântec de Toamnă" de Surguciof şi „Riviera" de Molnar. Aceste piese vor alcătui viitoarea premieră. In distribuţia rolurilor principale: d-nele L. Sturdza-Bulandra, Puia Ionescu-Mihailide (în reprezentaţie), Leny Caler, Liana Constantinescu, Nora Piacentini, şi d-nii Tony Bulandra, I. Manolescu, M. Enescu, I. Talianu, Giugaru, Demetru, Gărdescu, Georgescu, etc.

— Teatrul „Regina Maria" reprezintă: Vineri 11 Noembrie, Sâmbătă 12 Noembrie, matineu şi seara, *„Marchizul de Priola,"* Duminică 13 Noembrie, Matineu „Familia Bliss" iar seara „Marchizul de Priola".

— La 15 Noembrie va apărea primul număr din revista literară şi socială, *„Cugetul liber"*, dirijată de Ion Pas, Eugen Relgis şi Lotar Rădăceanu.

Crimele pasionale

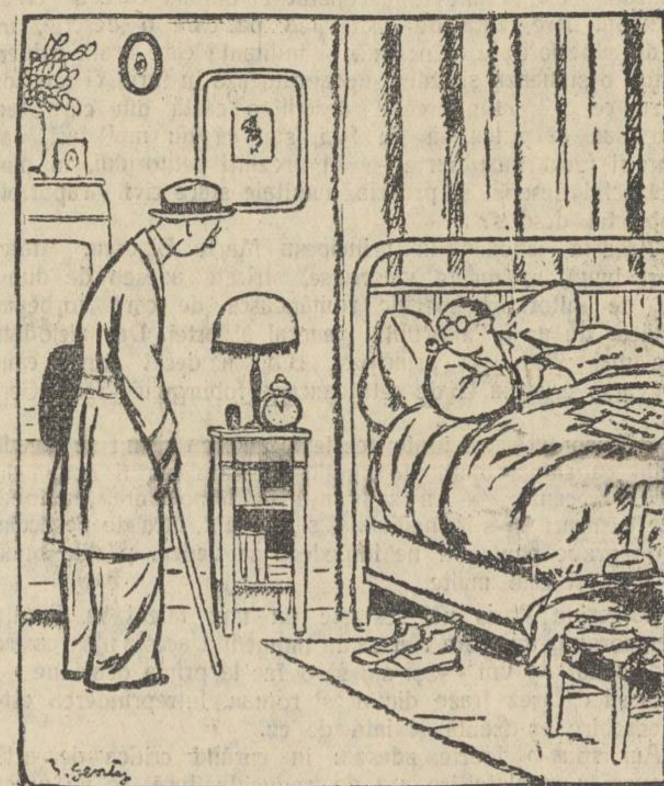

— Acuzat, vrasăzică mărturiseşti că ţi-ai ucis nevasta. Mai ai ceva de adăugat?

— Sper că domnii juraţi vor fi indulgenţi.... e pentru prima oară.

(Le Petit Parisien)

Scumpetea

— E aproape douăsprezece şi încă nu te-ai sculat din pat.

— Dragă, pe vremurile acestea trebue să-ţi cruţi încălţămintea.

(Le Journal)

Corpul delictului

— Ai fost la congresul radicalilor, astă noapte?... Şi pantalonii aceştia de damă, pe care i-am găsit în buzunarul tău, cui îi aparţin, mă rog?.... Domnului Franklin-Bouillon?..

(Le Petit Parisien)

ANUL VIII.— No. 363

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN SRĂINATATE

Dum'nică, 20 Noembrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897 — 1920

FONDAT in 1893

Paradoxul lui Harden

Cuprinsul ideii de autodidact se modifică inevitabil după sferele de cultură pe care le avem în vedere. Un autodidact german seamănă până la confundare cu un profesor specializat, — se înțelege numai dacă omul acela face parte din cercurile acelor care sunt atât de cultivați cât permite stadiul istoric al culturii germane, şi nu e vre-un declasat purtând semnele, şi superficiale şi adânci ale situării sale pe dinafara culturii organizate şi închise în plenitudinea ei istorică. Astfel, în societatea germană autodidactul nu mai prezintă acele caractere, interpretate totdeauna peiorativ, şi prin care se defineşte altminteri autodidactul. In țara aceasta disciplina intelectuală se exercită până departe şi până în adânc, astfel în cât lipsa de orientare literară, insuficiența cunoaşterei şi evaluării izvoarelor caşi a tradițiilor de stil, care toate alcătuesc fizionomia consacrată a celui fără cultură ierarhică, sunt oarecum automatic denunțate celor care vor să se amestece activ în viața literară. Rentierii şi pensionarii poftitori de manifestare scriitoricească sunt prealabil descurajați sau preveniți de sancțiunea care-i aşteaptă. — Cred că, pentru a ilustra efectele acestei disciplinări care operează sigur, prin latentă şi profundă infiltrare, ar fi greu de găsit un exemplu mai considerabil decât cazul lui Maximilian Harden, fost souffleur, fost actor, fost critic de teatru în tinerețe.

Confidentul politic cel mai prețuit de Bismarck a făcut încercarea curioasă de a fi inovator stilistic, de a revoluționa metoda, de a schimba nivelul literar în jurnalistică. Şi această încercare curioasă a reuşit. Proza lui, cu structura atât de rafinată — o țesătură nouă şi izbitoare de perioade meticulos prelungite şi de sentințe abrupte, plină de aluzii erudite, a ajuns să captiveze cetitorii; i-a silit să-şi formeze un spirit deosebit până la directă opoziție de acel al obişnuitului consumator de ziare.

Societatea în Germania imperială nu cunoştea altă opoziție decât aceea care se repeta în publicațiile şi discursurile socialiştilor. Această opoziție era de o violență prea sumară era prea simplist fanatică, pentru a mulțumi scrupulele şi trebuințele de nuanță a burgheziei serios cultivate şi cu un simț critic insațiabil. Acea opoziție era, în deobşte, lăsată la o parte de către acei de dinafară de partid. Acest gol al spiritului public l-a ocupat publicistica lui Harden.

In persoana lui Wilhelm II, cu energiile lui dezordonate, cu pitorescul său adesea de un comic revoltător, se concentra într'o perfecție aproape stranie şi prin excelență provocatoare tot ce, în acel regim monarhic, era cu deosebire ofensător pentru spiritele cultivate şi libere din lumea germană. Se ştie că printre aceste spirite se găseau reprezentați mulți nobili prusieni. Pentru acei oameni, crescuți în obiceiurile de sobrietate mintală, deprinşi cu eleganța aspră şi curată, intelectuală şi politică, a vremii lui Bismarck şi a primului împărat, apucăturile — „moderne", cum ziceau nepricepuții şi linguşitorii — prin care se arăta vanitatea neurastenică a lui Wilhelm II, îi supărau continuu. Umilință şi îngrijorare erau pentru dânşii efectele necesare ale faptelor acelui om esențial necumpănit, născut parc'ă dinadins pentru a face contrast scandalos cu tradiția Curții şi cu vechiul spirit prusian. Trebuința continuă de manifestare grosolan teatrală, violențele pompoase, zmunciturile inutil provocătoare — în care se vedea prea bine golul şi frivolitatea radicală a acestui bolnav, exasperau prin capriciul deşănțat cu care izbucneau şi prin însăşi prezența lor.

Wilhelm II a devenit subiectul clasic al lui Harden şi însăşi această alegere, menținută fără grijă de monotonie, arată în chip exemplar puterea acestui artist. Dar el n'a pierdut din vedere nici un prilej de a surprinde, cu neobişnuită siguranță de atac, orice fel de prostie tipică a spiritului comun. Sigur: cele mai desăvârşite execuții ale lui s'au aplicat repezelilor deplorabile ale ultimului împărat în politica externă, sau în ştiința ori în arta germană, totuşi nici una din infirmitățile comice sau iritante ale ideologiei curente, în orice domeniu, nu erau pierdute de lucida şi vigilenta lui putere de observație, de pătrunzătoarea lui judecată. Astfel în Germania cea excesiv disciplinată prin vechi tradiții şi prea uşor amețită de glorii recente, atât de plină de supuşi şi atât de săracă de cetățeni, a reuşit Harden să formeze

Maximilian Harden

public critic, să dea curaj unei elite ca să nu mai crează orbeşte în ceiace a apucat. Față cu această temă a opoziției continue spiritul şi sufletul german aveau o sensibilitate unică, şi artistul de care vorbim a dezvoltat-o cu toată înverşunarea de gândire, cu nedescurajabila curiozitate şi răbdarea inteligentă proprie acelui spirit şi acelui suflet. Aşa a izbutit el să impună publicului şi stilul acela eminent opus stilului obişnuit în presa periodică. Acest succes, cu toate efectele adânci pe care le presupune, este surprinzător.

Metoda şi stilul său echivalează, ca noutate, cu revoluția literară a lui Mallarmé; şi păzitorii tradiției i-au cenzurat pe amândoi cu exact aceiaşi formulă: că trebuie traduşi mai întâi în limba părintească respectivă, pentru a fi cetibili.

Desigur această faptă literară şi de cultură nu e mică, dacă ținem seamă de condițiile literare şi de cultură în care trăieşte obişnuit presa politică. Fapta lui este o memorabilă întâmplare în istoria gândirii şi a scrisului european.

PAUL ZARIFOPOL

Iser — Nuduri (Compoziție)

Aşa se întâmplă...

de OTILIA CAZIMIR

In sala de curs a Facultății de Medicină pluteşte murmur impertinent de glasuri. Cu capul şi cu umerii ieşiți, ca dintr'o cutie cu surprize, de după catedra prea înaltă pentru el, profesorul vorbeşte repede şi cam pe nas, oțărîndu-şi din când în când chipul spân, de babă. Numai ochii, vii după lentilele cu ramă neagră, se plimbă răutăcioşi şi fără astâmpăr dealungul băncilor.

E cea din urmă oră de curs înaintea vacanței de Crăciun.

Singură în pupitrul din față, Dina ia note. Scrie, înflorindu-le îndelung, literă cu literă, cuvintele care-i ajung la ureche în răstimpuri. E prea cald şi prea lumină. Ochii-i fug mereu, dela săgețile ceasului legat cu o cureluşă deasupra pumnului, la fereastra prin care se văd, peste un colț de acoperiş nins, două stele gemene.

Din fundul sălii, printre râsete înăbuşite, izbucneşte un țipăt înfundat:

— Şăzi binişor, mă! Ce dracu 'ți este?

E Tița Balan, „coana Tița", studenta de care fug colegele pe stradă încotro văd cu ochii. Tița e voinică şi nu îngăduie nici un suport farmecelor ei prea evidente şi îmbielşugate. Se îmbracă în roş, poartă pălăria pe ceafă, rochia până la genunchi şi pantofi bărbăteşti cu călcâie late:

— „Is mai trainici... şi pe urmă, pot pune într'înşii iarna două părechi de colțuni. Că eu n'am cu ce-mi lua galoşi şi şoşoni. Băeții iştia îs de-o zgârcenie!...

Tița vorbeşte tare, cu glas de trompetă, oriunde s'ar afla. Şi întrebuințează un vocabular original, înflorit cu vagi reminiscențe din cărțile bisericeşti ale lui tată-său, dascălul bisericii din mahalaua Trei-Calici. Tutueşte pe toată lumea şi uneori, din distracție, chiar pe profesori. Iar dacă vre-un camarad mai pudic are aerul că se supără, replica vine promptă şi fără înconjur:

— Şi ce, mă? Aşa-s eu, „natur". Nu-ți place? Atâta rău! Vă ştiu eu câte parale faceți. Chiar tu, heruvimule. Acuma strâmbi din nas pentrucă 's fetele de față, da... ia să fim singuri, ca eri... Ai uitat ce mi ai spus în sala de disecție? Să-ți aduc aminte. s'audă tăți? Ei lasă, serafimule, nu te îmbujora ca o fată mare, că nu te spun. Tița-i fată bună, ştii tu. Da' de altă dată să nu mai fii măgar, că dai de dracu' cu mine!

Şi incidentul se încheia cu o lovitură familiară aplicată vinovatului în semn de împăcare, peste nasturele mijlociu al surtucului.

Profesorul şi-a scos ochelarii, i-a şters îndelung cu batista, a salutat de mântuială sala plină de zumzet şi a ieşit, cu paşi mărunți şi stângaci de miop.

Dina s'a repezit la uşă. Dacă n'ar avea rochie strâmtă, ar alerga dealungul sălilor deşarte cu paşi din ce în ce mai largi şi mai săltați, — aşa cum alerga când era mică şi vroia să-şi dea iluzia că zboară. In umbra stâlpilor dela ieşire, s'a oprit. Acolo, în cercul de lumină pe care-l clatină pe omăt becul de deasupra porții, aşteaptă cineva.

Dina se încruntă puțin, pe urmă zâmbeşte, îngăduitoare. Ştie cum au să fie toate. Mihai are să tresară şi are să spue că aştepta pe altcineva. Pe urmă, au să meargă amândoi alături. El, ceva mai în urmă, cu mânile în buzunar şi cu umerii puțin ridicați, ca să pară mai înalt, micşorându-şi ochii prea rotunzi şi adâncindu-şi, cu voință, cuta dela colțul drept al gurii, — ca să pară mai matur. La capătul străzii au să se oprească. Ea are să râdă, ca să nu se vadă că e tulburată şi are să-i spue pe nume înadins, ca să-i facă plăcere. El are să întreba iute, ca pe un lucru fără însemnătate, dar cu ochi de vinovat:

— Mâne sară la câte ieşi, domnişoară Adina?

Şi-au să mai rămâe încă puțin unul în fața altuia, aşteptând fiecare să plece cellalt întâi.

Dar dacă, în sara asta, pentrucă Dina trebue să plece în vacanță, Mihai are să-i spue cuvintele de care ea se teme, pe care de-atâtea ori le-a oprit la timp c'o glumă ori c'o apropiere bruscă de sprincene? Atunci Dina va trebui să fie severă, să vorbească liniştit şi rece, să-i spue că e copil, că nu se poate... Şi Mihai are să aibă un Crăciun trist, iar pe Dina n'are s'o mai aştepte nimeni după vacanță, aici sub poartă, în cercul de lumină clătinat pe omăt.

Cu paşi hoțeşti, Dina se furişează îndărăt pe lângă zid, prin coridorul întunecat, dealungul sălii de disecție. A ieşit pe o stradelă dosnică. N'a văzut-o nimeni.

Dar la capătul stradelii o întâmpină Tița cu o ceată sgomotoasă de băeți. C'un gest de comandant, Tița îi face să tacă şi strigă după Dina, jovială şi binevoitoare:

— Pe unde-ai ieşit, ghiavole? Poftim! Heruvimu, o aşteaptă pe din față, zgriburit ca un puiu de bogdaproste, — şi dumneaei o şterge pe dindos! Ce te faci că nu ştii? Heruvimu' tău, de! Mihai, Mihăiță, Mihăeş... Să-l fi văzut ce plouat era! Păcat de el. Eu în locu' tău... Ascultă-mă pe mine, soro, că eu ştiu ce ştiu, nu-s gâscă. Nu te uita că are caş la gură, — parc'ai să te măriți cu el? Da 'i vezi pe iştia? (Şi c'un gest încăpător, de proprietar, Tița îşi arată tovarăşii). Uite-te la ei. Tăți la un loc nu fac cât Mihuț a' tău. Unde dă peste mine un berechet ca acela! Aşa băet...

Şi, cu trei degete ale dreptei adunate ca pentru a-şi face cruce, cu trei degete roşii şi scurte, Tița aruncă pofticios şi cu sgomot spre cerul pur, proectilul unei sărutări substanțiale.

***

Mihai s'a ridicat dela masă înaintea tuturor şi, evitând cu privirea colțul unde, ca totdeauna, domnul Milescu mănâncă cetindu-şi jurnalul, s'a dus în odaia lui. Acolo şi-a pus hainele negre, o cravată cu picățele argintii, şi-a udat bine părul cu apă de Colonie şi s'a legat strâns cu prosopul, ca să-l fixeze. Pe urmă şi-a numărat banii: optzeci de lei. Ce să facă numai cu optzeci de lei? A stat puțin la gânduri, apoi a crăpat uşa:

— Leni...

Leni atâta aştepta. Apucăturile misterioase ale lui Mihai în sara asta, o făceau să scapere de curiozitate. E Vineri, zi fără teatru; filmul săptămânei l-au văzut împreună. Atunci, unde se duce Mihai?...

Şi-a vârît în odaie, prin crăpătura uşii, trupul subțire şi flexibil ca un mănunchiu de nuele. Obrazul ei, mic şi triunghiular, cu gura palidă şi cu nasul cât aluna, e tot numai ochi: ochi lungi, cenuşii, cu pleoapele bătând în albastru, cu privirea uneori fixă, alteori de-o mobilitate obositoare.

— Ce-î, Mihăiță?

— Ascultă, Leni, împrumută-mi un pol. Imi trebue în sara asta.

Ochii fetei au sclipit de neastâmpăr. Desigur, o aventură. Şi nu o aventură banală. Mihai e aşa de frumos! Scotocind pe rând buzunarele şorțului ei negru de şcolăriță, îşi priveşte fratele mai mare cu o admirație umilă: sub turbanul prosopului linioarele severe ale sprincenelor, ochii cenuşii, ca ai ei, gura puțin proeminentă, bărbia puerilă încă...

— Păcat că nu te poți duce la ea cu turbanul pe cap. Când ai şti ce bine 'ți stă! Dar încă cu gâtul gol... Că tu ai gât de fată. Nu de fată neagră şi slabă ca mine, — de fată frumoasă...

Mihai ezită o clipă între supărare şi râs. Dar cum Leni nu i-a numărat încă pe colțul mesei decât şaisprezece lei, se stăpâneşte.

— Iar ai luat-o razna, Leni? Câte 'ți mai vin în minte! Mă duc cu băeții, ca totdeauna.

Şi, după o pauză:

— Ascultă, n'ai un pic de pudră? Că-mi sticleşte nasul...

Mihai a plecat. In urma lui, în odaia răvăşită, Leni s'a aşezat pe marginea patului. Cu brațele strânse peste piept, cu ochii încremeniți în lumina lămpii, visează... O stradă sumbră... o portiță într'un zid vechiu, mascată de rourusca ninsă... o babă înfăşurată într'o manta neagră îl ia pe Mihai de mână şi-i face semn să tacă. Şi'n semiîntunericul unei odăi pline de divanuri şi de blăni scumpe, în atmosfera grea de parfumuri bizare, o femee înaltă şi blondă, aproape goală, aşteaptă cu mâna la inimă...

Şi'n obrajii fetei se aprind două pete roşii, ca două urme de săruturi, iar pe gura ei desfăcută trece un zâmbet aiurit.

Otilia Cazimir

Când a ieşit dela florărie, Mihai ştia cu deamănuntul tot ce are de făcut. Incă dela uşă are să-i întindă Dinei trandafirii blonzi ca ea, şi, repede, să nu aibă când se mira de vizita lui la ceasul acesta, are să-i spue...

Dar, cu cât se apropie de strada cunoscută, nu mai ştie cum să spue ceeace are de spus. S'a oprit pe marginea trotuarului, cu trandafirii în mână. Pe lângă el trec oameni grăbiți, cu gulerele paltoanelor ridicate. Sus, între case, stele mici şi reci tremură de frig, gata să scapete dela locul lor.

Mihai se uită în adâncul străzii cu un fel de sfială, ca şi cum s'ar uita în adâncul unei fântâni, şi ezită. Dintr'acolo vine o sanie cu cal alb. Mihai îşi hotărăşte:

— Indată ce trece sania, mă duc.

Calul e legat cu flanelă la genunchi. Birjarul e vârît până'n umeri în căciulă. La picioarele lui, deasupra unui gea-

Continuare în pagina II-a

mantan, un căluţ de lemn a scos prin hârtie, afară 'n frig, o ureche pestriţă.

Şi 'n sanie e Dina...

L-a văzut. Şi-i râde, aurie sub căciuliţa de lutru, îi râde cu ochii, cu gura, cu obrajii. Iar chipul lui Mihai se întunecă şi se luminează pe rând, — parcă trece, prin soare, în umbra unui gard de zăbrele. Şi cum sania se depărtează, Dina se întoarce şi, cu mâna goală, trimete în urmă un gest uşor, neprecis, ca o sărutare.

In uşa băcăniei cu aperitive, un domn cu pălăria pe ceafă prinde gestul din zbor. Se uită la băiat, se uită la sania care se duce în zigzag — pe urmă, înveselit, face cu ochiul şi tuşeşte cu înţeles.

— Ce faci aici, Mihăiţă, maică ?...

Tiţa a ieşit din restaurant, stacojie, cu paltonul descheiat. Aduce cu ea, în gerul limpede, mireazmă caldă şi grasă de mâncare. Mihai răspunde într'aiurea, ca şi cum ar avea în faţă un zid cenuşiu, înalt şi lat cât lumea. Şi'n fundul buzunarului mâna lui frământă greu trandafirii blonzi.

— A plecat Dina... A plecat fără să-mi spue...

Tiţa şi-a proptit o mână în şold şi s'a lăsat pe spate. Paltonul desfăcut lasă să i-se vadă sânul slobod, clătinat de râs sub bluză, şi gâtul voinic, palid în ger.

— Zău! O plecat şi l-o lăsat singurel, mititelu'... Te temi să nu te pape careva, — hai?

Mihai răspunde răstit:

— Vreau să spun că n'am ce face 'n sara asta. Mi-e urît.

Tiţa l-a apucat de mânecă. Nu mai râde. Degetele ei tari caută prin stofă conturul braţului. Şi băiatul, surprins, simte alături de el, dealungul lui, căldura unui trup molatec.

— Ascultă, heruvimule, dacă n'ai ce face, hai la cinematograf. E un film cu dragoste. Şi eu, cu dragostea numa' la cinematograf mă întâlnesc... Cine vrei să facă amor ca'n romane cu Tiţa Balan ?... Da' să plăteşti tu şi pentru mine, că eu n'am parale...

Apoi, cu glas muiat, adaogă rar, silnic:

— Şi pe urmă... Parcă Dina are să ştie ?...

Dinspre gară se întoarce, deşartă, trăsura cu care a trecut Dina. Acelaş cal cu genunchii înfăşuraţi în petici, acelaş birjar ghemuit sub căciulă. Mihai îi recunoaşte şi-şi face repede socoteala banilor. Nu mai are decât, în buzunarul vestei, cei douăzeci de lei dela Leni: exact o cursă cu sania. Se întoarce spre Tiţa, brutal:

— Dac'am lăsa cinematograful ş'am merge deadreptul la tine ?

— Dumneata... la mine ?...

Bucuria umilită şi şovăitoare a Tiţei, vorba ei pentru întâia oară ceremonioasă, au pus un zâmbet tulbure pe chipul lui Mihai. Sania se apropie. Atunci, privind cu îndrăzneală şi cu vrăjmăşie, ca un om pus pe sfadă, cerul negru unde Orionul încins cu foc sclipeşte singur, înfipt într'o cruce de biserică, — Mihai întinde braţul de care-i încleştată mâna fetei, stârnind în aer parfum de trandafir strivit:

— Opreşte birjar!

OTILIA CAZIMIR

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" răspunzând numeroaselor cereri ce i se fac din provincie de a publica mai des titluri de cărţi interesante mai greu de găsit decât romanele, publicăm mai jos o primă listă de:

Studii critice, essai-uri, istorie literară, filosofie.

Pierre Lassere: Des romantiques à nous. (Stendhal et le romantisme, Sainte Beuve et les romantiques, Du nouveau sur la Nouvelle Héloïse, Un plagiat de Lamartine, La leçon de Wagner etc.): un livre qui fait autorité en matière romantique.

Henri Massis: Raymond Radiguet (portrait littéraire et textes inédits); Din Massis mai recomandăm: Jugements: Renan—Anatole France—Racine; Romain Rolland—André Gide—Georges Duhamel; deasemenea Essais sur l'art du roman.

Jacques Bainville: Au seuil du siècle: Etudes critiques; *Albert Thibaudet:* Le liseur de romans, La poésie de Mallarmé, Le Bergsonnisme etc; *Dubois:* Le drame irlandais et l'Irlande nouvelle; *Léon Daudet:* Etudes et milieux littéraires; *Jean Laranc:* Colette, sa vie, son oeuvre; *Pierre Champion:* Marcel Schwob et son temps; — *L. P. Quint:* Marcel Proust: sa vie et son oeuvre; *Gabory:* Essais sur Marcel Proust; — *Coulon:* Au coeur de Verlaine et de Rimbaud; *Matila Ghyka:* Esthétique des proportions dans la nature et dans les arts (lei 280); — *Martin du Gard:* Henri Brémond (de Ste Beuve à Fénelon); *Dauzat:* La langue française — sa vie, son évolution; — *Henri Brémond:* Prière et poésie; La poésie pure; — *Emile Henriot:* Livres et portraits (3-ème série); *Ştefan Zweig:* Balzac—Dickens; *Keyserling:* Un monde qui naît; *Charles Du Bos:* Approximations; *Varillon et Rambaud:* Enquête sur les maîtres de la jeune littérature; *Fr. Lefèvres:* Une nouvelle psychologie du langage (în volum cu poeme şi essais-uri) de Stanislas Fumet, Pierre Humbourg, Louis Massignon, Al. Remizow, Pierre Termier, Emile Baumann (volumul întreg lei 160); *Jacques Maritain:* Primauté du spirituel; Pierre-Etienne Martel: La rencontre de Cervantès et du Quichotte; *Rene Lalou:* Vers une alchimie lyrique (Ste Beuve, Aloysius Bertrand, Gerard de Nerval, Baudelaire — avec un florilège de ces auteurs); — *H. Jélinek:* Etudes Tchécoslovaques (Relations intellectuelles France-Bohême, Le hussitisme — Jean Hus dans la littérature, Ernest Denis, La poésie et la musique populaires en Tchécoslovaquie, La poésie contemporaine, Prague et les poètes tchèques, L'oeuvre de Tchapek, Le théâtre tchécosl., L'art du livre et de la gravure) volumul lei 120; Sandor Kemeri: Promenades avec Anatole France; — *R. de Vivie de Régie:* Le secret de Byron; *Henri Robert:* Malesherbes; *Emile Baumann:* Intermèdes (Lamennais, Anna Moes, D'Aurévilly, Villiers de l'Isle-Adam, Le Greco de Barrès. Saint-Saëns, L'art surnaturaliste, Les possibilités du roman, La joie chrétienne) — lei 90; *Ernest Tissot:* Le drame norvégien: Ibsen, Björnson; — Evolutions dela critique francaise; — *Henri Lardanchet:* Les enfants perdus du romantisme; *Jean Wahl:* Etude sur Parmenide; *Pierre Martino:* Verlaine; — *André Lévinson:* La littérature russe actuelle; — *Gonzague Truc:* Les idées vivent (Lasserre, Renan et nous, La science contre la culture, L'indignité du monde moderne, Occident et Orient... La Grèce et Rome).

(Urmare în numărul viitor).

Preţurile noastre 6.50—7 şi 7.50 lei francul. Nu vindem sub cursul zilei pentru că avem numai cărţi noui, interesante. In provincie trimitem contra plată anticipată a unui acont remis prin mandat pe adresa: *Librăria „Hasefer" str. Eugen Carada 7 Bucureşti.*

Citiţi, azi
LECTURA No. 145:
Floarea literaturilor străine
ŞALOM ALECHEM
Ssst!
PLECĂM IN AMERICA
Lei 5.— Scrierea completă. La chioscari şi librari.

Cine a fost Columb

Una din cele mai discutate figuri istorice e fără îndoială Cristof Columb. Ultimele cercetări şi rezultate stabilite de savanţi dau un caracter cu totul nesigur personalităţii celuia care a descoperit America. In secolul trecut Cristof Columb a fost prezentat ca o pildă de om pios; dar istoricii s'au grăbit să distrugă fără milă această imagine ideală. Acum doi ani, a făcut mare vâlvă opera unui istoric spaniol plin de temperament care pe baza unor documente mai mult sau mai puţin convingătoare voia să arate pe Columb ca pe un bandit şi un ticălos. Acum un an romancierul spaniol, stabilit la Paris, Blasco Ibanez a declarat într'un interview că Cristof Columb a fost evreu. Adevărul e că origina şi locul natal al navigatorului sunt învăluite în neştiinţă.

Luna trecută un savant din Peru, **Louis Ullsa**, a ţinut două conferinţe la Ateneul din Barcelona, şi a publicat o carte: **„Cristofor Columb a fost catalan"**.

Istoricul Ullsa a fost însărcinat de guvernul ţării sale să facă cercetări în arhivele Spaniei, Angliei şi Franţei spre a cerceta toate documentele în legătură cu Peru. Ullsa a făcut un mare serviciu mai anii trecuţi patriei sale, când era să isbucnească un război între Peru şi Ecuator din pricina hotarelor. Savantul a dovedit că protocolul din 1830 pe temeiul căruia era să isbucnească răsboiul, fusese falsificat.

In ultimul timp Ullsa, s'a ocupat în chip special cu problema lui Columb iar rezultatul cercetărilor se află consemnat în cartea mai sus amintită. El a ajuns la următoarele surprinzătoare convingeri:

1. Descoperitorul nu se numea Columb, ci Colom.
2. Era şeful unei corăbii înarmate.
3. Colom era corsar şi se afla în slujba lui René d'Anjou (1470) conducătorul revoluţiei catalane împotriva regelui Iohann II.
4. In slujba amiralului francez Coullon sau Caseneuve a atacat de nenumărate ori vasele genoveze şi a eşuat în anul 1476 pe coasta de la Algarves.
5. Prin 1477 Colom a navigat spre nord, atingând Islanda şi Groenlanda. Istoricul sud-american afirmă că aceste convingeri — cu excepţia primei — şi le-a făcut pe baza unor documente sigure, din scrisori pe care Cristof Columb le-a scris contemporanilor şi pe care scrisori le-a descoperit d. Louis Ullsa.

Louis Ullsa caută să dovedească mai cu seamă că numele adevărat al lui Columb era Colom şi că era de origine catalan. Scrisorile din 1493 pe care descoperitorul Americei le-a trimis lui San-Vangel (istoriograful regilor catolici) şi lui Gabriel Sanchez, făcând descripţia călătoriei, erau subscrise Colom. Tot astfel sunt iscălite contractele încheiate cu regele catolic în 1492. Odată iscăleşte Colomo, traducerea lui Colom, nume catalan în nume castilian. Cronicarul Ovieds care a avut adesea deaface cu descoperitorul Americei, îl numeşte Colom, tot astfel istoricii portughezi.

Prima scrisoare a lui Columbus-Colom către Santangel e scrisă în catalană, înarmarea a fost de origine catalană, iar hărţile erau din Catalonia.

Ullsa dă amănunte interesante asupra călătoriei spre nord a lui Columb (deocamdată trebue să rămânem la acest nume devenit popular) Columb a întreprins în anul 1476 împreună cu Iohan Scolom, o expediţie în Groenlanda, pe socoteala regelui Danemarcei.

Rezultatul acestei expediţii trebue să fi dat lui Columb ideia unei călătorii spre apus, pentru descoperirea unui nou continent. In amintirea recompenselor date de regii Danemarcei. Cristian şi Cristof, poate din motive mult mai egoiste, la întoarcerea în Spania şi-a luat numele pios Cristof. Voind să ceară sprijinul regelui catolic din Castilia pentru expediţia sa, trebuia să facă totul spre a-şi ascunde trecutul, întrucât fusese corsar în slujba revoluţiei catalane, şi-l combătuse. Trădătorul Colom şi-a luat pseudonimul salvator de Cristof Columb.

Poate că regele şi mai târziu regina Isabella au observat trucul. Dar stăpânii Castiliei au preferat să rămâe ascunsă viaţa trecută a descoperitorului, căci era în interesul lor ca ţările noui descoperite să rămâe coroanei castiliane şi nu coroanei arragono-catalane.

Noua teorie a învăţatului perugian va produce desigur polemici aprinse în cercurile savante, dar profesorii din Barcelona sunt entusiasmaţi şi sunt gata să proclame în faţa lumii întregi origina catalană a descoperitorului Americei.

A.

Din spiritul lui Voltaire

Voltaire glumea uneori asupra stilului unor scriitori, stil încărcat de epitete.

— Dacă ar pricepe o dată, zicea el, că adjectivul e cel mai mare duşman al substantivului, deşi se acordă în gen, număr şi caz!...

* * *

Făcând o vizită lui Voltaire, domnişoara Clairon se aruncă la picioarele lui, strigând ca o eroină de tragedie: „Ah! Zeul meu tutelar!..."

Voltaire s'a aşezat şi el în genunchi în faţa ei: „Şi acuma când suntem amândoi jos, îi zise, — ce mai faci?"

* * *

Vaucanson, celebrul constructor de păpuşi automate, se bucura odată de atenţia deosebită a unui prinţ, deşi Voltaire era şi el de faţă. Incurcat şi ruşinat că prinţul nu spusese nimic lui Voltaire, se apropie de el şi-i şopteşte:

— Prinţul mi-a spus următoarele... (un compliment foarte măgulitor pentru Voltaire).

Voltaire înţelese că era o politeţe a constructorului de păpuşi automate şi răspunse:

— Iţi recunosc marele talent chiar în felul în care faci pe prinţ să vorbească!...

* * *

Când s'a reprezentat a doua oară „Oreste" de Voltaire, opt zile după premieră, s'a putut băga de seamă, că autorul făcuse însemnate schimbări — ceiace i-a dat prilej lui Fontenelle să spue:

— Domnul de Voltaire e un autor foarte ciudat! Işi scrie piesele în timpul reprezentaţiei lor!... — A.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar", manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6

Despre Isadora Duncan

Moartea tragică a Isadorei Duncan a născut o emoţie profundă în publicul cult din Apus. Dela Ana Pawlova şi Carsavina, nici una dintre dansatoarele de talent nu s'a ridicat la înălţimile unei adevărate arte ca Isadora Duncan. Şi nici una nu s'a bucurat de un renume mai mare ca artista dispărută.

Pentru caracterizarea artei Isadorei Duncan, a elementului nou şi personal pe care ea l-a introdus, vom cita mai jos rândurile pe care i le închină Jean Prévost în ultimul număr din „La nouvelle Revue Française". (Numărul din Noembrie — Librăria Hasefer). Ele amintesc cuvintele lui Jules Lemaître pentru Sarah Bernard.

„Isadora Duncan, spune Jean Prévost, a murit. Ea aparţine unei şcoli, unei familii spirituale care refuză cu hotărîre să facă o distincţie între viaţă şi artă. Insăşi metoda sa de a dansa improvizat, de a inventa ritmul şi expresia plastică după sensaţiile pe care i le furnizează muzica, trebuia neapărat să sfârşească printr'o transpunere, o transfigurare a gândurilor şi a emoţiilor ei în gesturile şi mişcările artei sale. Ea mă face să mă gândesc puţin la Flaubert; aceiaşi lipsă de contur şi formă precisă, aceiaşi disoluţie a formei în spirit, producând acelaş rezultat: o nemărginită tristeţă plină de strălucire dar şi de oboseală. Un scriitor însă îşi supravieţuieşte. Isadora avea nevoe pentru arta ei de o înfăţişare strălucită. Soarta ei ar fi devenit — când anii ar fi trecut — tragică; a murit brusc; destinul n'a fost cu ea nici crud, nici vulgar." — P.

Massimo Bontempelli

Purificare

... Câmpia, cât vedea ochiul, era presărată cu copaci palizi. Lumea era luminoasă, iar şesul respira molcom, din toată acea întindere dreaptă de livezi, învăluite în aburi molatici. Pe albeaţa cerului în zare, în faţa Evei, se punctară dungi trandafirii: apoi, de-odată, izbucni în preajmă revărsatul de zori. Ciripit de păsări îl salutară din zbor repezit prin văzduh. Şi Eva îi zâmbi aurorei, ca unei fiinţe.

Oboseala-i avea un fel de voluptate inertă. Nu mai vedea în gând amănuntele săptămânii ciudate, pe care-o petrecuse. Fapte, imagini, oameni, spaime, întâmplări, i se şterseră din minte. Păstra din toate, doar un fel de extaz: simţea că în acest extaz, ar fi putut mai târziu, cu răgaz senin, să-şi întrezărească şi să-şi contemple amintirile.

Umbla şi nu se întreba de ce. Era o întoarcere, dar ştia că nu se întoarce spre trecut. Sufletu-i era curat de tânguiri, acele nesigure umbre nu se iscau din ascunzişul făpturii sale. Umbla în căutarea răcoarei vântului dimineţii. Acuma, în faţa şi în preajma ei, pe cerul concav, aurora se schimba în străfulgerări prelungi de nori galbeni.

In vreme ce Eva, după ei, îşi rotea privirea de-a lungul arcuiturii zării, deodată băgă de seamă că acea mişcare o îndemna să se întoarcă înapoi.

Şi, din instinct, se opri.

Să gândească la calea pe care-o străbătuse, să se întoarcă din ochi la locul pe care-l părăsise, o nelinişte. Dori să pornească iarăş, dar ceva o ţinu locului. Acea nehotărîre, o scoase din fire. Simţea o neaşteptată pată pe ciudata-i seninătate. Nu putu să ţină piept absurdei obsesii şi, pe neaşteptate, întoarse ochii înapoi.

Pe dată, o surprinse priveliştea felurită a acelui fond de şes şi de cer.

Cercul colorat şi gălăgios al aurorei, acolo se rupea, apăsat de-o zonă neguroasă. Negru pământul, poate pădurea, poate pădurea lui Evandru; şi neagră o bună parte din cer; totul, tulbure, fumegând, de parcă răzleţit acolo, s'ar fi condensat în nod de uragan.

Dar lumina cerului părea că se strânge în jurul acele pete, voind parcă s'o mistuie. Iar în negură se vădea un fel de lăuntrică frământare ori războire de aburi suflaţi cu funingină: nori deşi din cer, năpustindu-se asupra pădurii; pădurea înnălţându-se şi rupându-se către slava cerului, în nori negri.

Bătălia nu ţinu mult. Câteva clipe, acele duhuri neguroase păreau că, îndesate, umflate, revărsate, învingeau şi inundau cerul, pământul, lumina.

Pe urmă, aerul izbuti să năvălească în şuvoaie prin acea negură, o înfrânse, o topi: negrul de-odată pus pe fugă, se ştergea spre înnălţimi: cercul luminii se întregi. Eva nu mai văzu pădurea.

Nu se mai zărea decât lumină pe pământ. Cerul nu mai era galben, ci alb, pretutindeni. Atunci, dintr'un punct al zării, neaşteptată, săgetă o rază de soare în faţa Evei, uimită, şi o orbi.

Ciripituri mai ascuţite de păsări se fugăriră pe sus. Eva simţi din plin osteneala trupului, o fericire nouă în suflet. Se lăsă pe-o piatră, în marginea drumului, privind calmă cele din preajmă-i. Tot cerul era alb; licăreau plopii depărtaţi. Verdele ierbii era îngemănat şi scânteetor. Pământul, un şes întins de lumină.

Vântul suflând pe faţa Evei, se schimbă acuma, din clipă 'n clipă, într'o toropeală învăluitoare. Păsările, care până atunci alergaseră de colo până colo, răzleţite, prin spaţiu, se adunară într'un stol nalt cât cerul şi se făcură nevăzute. Cele din urmă umbre îşi luaseră asemeni zborul din sufletul ei. Iar în deplina tăcere a câmpiei, i se păru că aude un sgomot depărtat, egal, aproape imaterial, ca de care încete ce s'ar fi rostogolit de-a lungul căii boltite a zării: sunet greu de prins, parcă în afara graniţelor firii, poate un glas al spaţiului universal...

(din ital. de AL. M.)

Franz Werfel

Presa engleză a acordat acum în urmă o deosebită atenţie tânărului scriitor german Franz Werfel, cu ocazia traducerii romanului său cel mai recent şi, se pare, cel mai bun din câte a scris acest autor: **„Omul care cucereşte moartea."**

Simplicitatea şi puterea cu care a tratat romanul sunt în adevăr impresionante.

Subiectul e lupta disperată cu moartea a unui om sărac, spre a dura până ce se împlineşte termenul la care nenorocitul trebuie să primească banii cu care şi-a asigurat viaţa, ca să lase ceva nevestei şi copiilor săi şi să le asigure astfel un modest mijloc de traiu. El moare câteva ore după ce i se plătesc banii dela asigurare şi moartea aceasta este apoteoza vieţii lui meschine şi fără culoare, ridicarea până la înălţimea unui erou a persoanei lui mărunte şi fără nici un fel de relief.

Astfel, deşi abia în vârstă de treizeci şi ceva de ani, Franz Werfel este astăzi privit ca unul din scriitorii cei mai de talent ai tinerimii germane, cunoscut şi tradus în Franţa şi în ţările de limbă engleză.

Ceh de origină, el e totuşi un german desăvârşit prin cultură, limbă şi temperament. Personalitatea lui complexă prezintă caracterul marcant al unei tendinţe de conciliare între avântul mistic, iubirea fantasticului, particulare raselor slavice şi germane şi în acelaş timp pronunţata aplicare spre simplicitatea, claritatea şi raţionalismul latin. Lupta între aceste elemente cu precumpănirea evidentă a unei imaginaţii arzătoare şi a elanului mistic, din operele sale precedente, pare a se fi potolit în această ultimă scriere într'un echilibru fericit şi o elegantă simplificare şi clarificare a concepţiei ca şi a stabilirei definitive a technicii.

Opera sa de debut a fost o scriere în proză **„Prietenul lumii"**, o efuziune duioasă şi abondentă, în care e vădită influenţa lui Walt Whitmann, plină de iubire frăţească pentru toţi cei ce sufăr:

„Toate destinele le-am trăit. Cunosc suferinţa harpistei singuratece din orchestra oraşelor petrecerilor de vară, pe acea a timidelor guvernante care nu sunt decât nişte străine în familiile unde sunt primite, acea a debutanţilor care se aşează tremurând înaintea găurii sufleurului; am trăit prin păduri; am fost funcţionar la gară; m'am încovoiat peste registre cu socoteli, am servit consumatori nerăbdători, mecanic, am stat de strajă la cazanele clocotitoare; hamal, am mâncat rămăşiţele de pe la mese şi curăţiturile dela bucătărie."

Această iubire de oameni nu s'a dezminţit nici în atitudinea sa din timpul războiului, care, ca acea a mai tuturor tinerilor din generaţia de după războiu, este foarte departe de exploziunea de ură a unui Thomas Mann, aşa cum o cunoaştem din cele două volume ale sale asupra războiului.

Iată ce poem scrie el, în 4 August 1914, asupra războiului:

Pe un uragan de vorbe false
cu fruntea 'ncununată de tunete deşarte,
cu somnul pierit de atâtea ademeniri mincinoase
înarmat cu explosive automate,
plin până 'n gât de sacrificii,
şi blestemat de cel de sus,
aşa mergi,
tu, timpul nostru,
în uluiala unui vis fără sfârşit,
porţi pe Dumnezeu în mânele tale sălbatece,
pentru ca, din somnul din care-l zmulgi,
să-l arunci în neant...

. . . .

Singurul adevăr al tău, o, timpul nostru,
este chinul existenţii tale fără înţeles,
marginea rănii prin care se scurge sufletul,
setea şi băutura noroioasă,
scrâşnirea dinţilor strânşi,
turbarea şi curajul ei,
prin enormitatea vicleană;...
biata scrisoare de-acasă,
şi drumul bătut pe străzi
de mamele, cari în această vâltoare,
îşi pierd, bietele, mintea cu totul...

Nu se poate zice că e aci o exaltare a faptelor de arme în tonul acelora cu care a început Germania războiul!...

Cele două volume de versuri, pe care le publică unul după altul, **„Suntem"** şi **„Laolaltă"**, îl ridică în plină glorie, consacrându-l definitiv poet prin frumuseţea, puterea şi gravitatea versului. Ambele pot fi privite ca o adevărată evanghelie a fraternităţii.

De altfel întreaga lui operă are o largă şi pronunţată tonalitate religioasă. Totuşi creştinismul său este foarte departe şi de dogme şi de tradiţia creştină; el pare a fi împrumutat numai forma exterioară a tradiţiei spre a-şi exprima propria lui concepţie, iubirea cea mai înaltă şi mai idealizată de oameni, simbolizată în dumnezeirea lui Crist. Caracteristică în această privinţă este bucata: „Isus pe drumul hoiturilor putrede", care a stârnit furtună în lumea creştină din Germania împotriva lui Franz Werfel. Isus este arătat în această evanghelie, inventată de el, ca mergând cu discipolii lui pe un drum şi dând peste o grămadă de stârvuri intrate în putrezăciune, deasupra cărora roiau muştele, în care foiau viermii şi care răspândeau o duhoare năbuşitoare.

Isus îşi împlântă atunci mâinile cu hotărîre în acea grămadă scârboasă şi în aceiaşi clipă, din întruchiparea lui albă şi luminoasă, balsam suav şi îmbătător de roze se revărsă asupra tuturor.

Succesul operelor sale în proză a fost tot aşa de timpuriu şi de briliant ca şi al versurilor sale.

Când a apărut romanul **„Spielhof"** a fost privit ca cea mai frumoasă şi mai bună povestire în limba germană contimporană. Ciudatul său roman asupra „Austriei în luptă" şi care poartă ca titlu un proverb albanez: **„Nu cel ce ucide, dar victima e vinovată"**, a trezit un mare interes, prin trăsăturile sale ascuţite şi o putere de analiză psihologică uimitoare.

A urmat apoi o serie de alte scrieri în care poetul şi-a făcut un joc din tratarea problemelor celor mai complicate, în lumina unei fantezii de o putere de invenţie neobişnuită, fie că a fost vorba de magie simbolistă în gustul lui Faust, cu străfulgerări de psichanaliză modernă ca în „Omul cu oglinda" sau de patetismul unor preocupări metafizice inspirate direct sau indirect din cugetarea şi opera lui Nietzsche, ca în **„Judecata din urmă"**.

A scris şi o dramă, foarte interesantă **„Cântecul Ţapului"**, un epizod dintr'o revoluţie ce se petrece undeva pe malul Dunării şi care ilustrează un caz de nebunie colectivă.

Este desigur talentul cel mai afirmat şi reprezentantul cel mai viguros al literaturii germane celei mai noui.

Dintr'un carnet secret

NOŢIUNI

Câinele cel mai primejdios de pe moşia mea, s'a umplut de rîie. Nu-i mai aude nimeni lătratul, nu se mai înspăimântă nici hoţii nici oamenii de treabă de întărâtarea lui. Câinii străini cutreeră nesupăraţi teritoriul, iar câinii proprietăţii, desvăţaţi de autoritate, nici nu-l mai bagă în seamă.

Râia câinelui celui rău a început de la şolduri, ca o chelie episcopală, cu luminişuri de piele crudă printre reţelele părului des. S'a strămutat la grumaz, ca o unsoare nimicitoare. A mâncat din coada stufoasă o jumătate şi s'a ivit pe spinare, pe care a jerpelit-o. Câinele s'a decolorat în toate păturile de blană sticloasă, în care se răsfăţau muşchii lui ageri şi defuncta lor vitejie. Atitudinea s'a încovoiat, insul şchioapătă, ochii lui cer mila ploilor şi a luminii. E trist că rîia trupului s'a tradus în instincte şi sentimente ca rîia sufletească. Caută rareori de mâncare şi nu o mai reclamă zgomotos la uşa din faţă a stăpânului. Retras în periferiile curţii, pe la gunoaie şi lături, el se apropie din când în când de singurul personagiu, care-l mai admite fără să-l alunge cu surcele, Dumitru capiul, de la grajd, un cretin cu capul gigantic montat pe o beregată cât ţeava sifonului, un monstru cu braţele lungi ca nişte sfori, de care atârnă, ca două mânuşi de box, mâinile grele negre. Fisionomia idiotului stă adunată toată la un loc, unde nasul, gura şi ochii, în vecinătate imediată, ca patru bube cicatrizate, ocupă proporţional cu totalitatea un singur punct, ca gaura cozii unei gutui. El umblă lăbărţat din toate încheieturile şi câinele rîios îl în ămpină cărând bălegar, spălături şi cenuşă, numai materiale infecte şi inutile.

Restul timpului câinelui este strict consacrat rănilor vii, din care unele au trecut dincolo de puterea de a sângera, topite întro mîzgă cenuşie sau într'un ton de piele tăbăcit, purtată şi desumflată. Gâtul îi este ca al unui vultur pleşuv, aparent între umeri şi maxilar şi când îşi închipuie că doarme, animalul pare o armonică desfrintată, zvârlită printre ziare murdare, pe coji de castraveţi şi pepeni.

M'am înfricoşat găsindu-mi câinele scufundat în amara lui abnegaţie şi am alergat la veterinar. După un tratament de opt săptămâni mi-am recăpătat voinicia câinelui meu ciobănesc. Singura infirmitate ce i-a rămas consistă în tărăgănirea îndatoririlor. Nu mai este cel dintâi la poartă şi nu mai face înconjurul casei, iar pe câini şi pe Dumitru i-a luat sub ocrotire. Par 'că o idee nouă s'a strecurat în judecata lui anterioară, sălbatecă şi sănătoasă, modificându-i concepţiile asupra drepurilor de proprietate, asupra sfinţeniei datinilor şi asupra categoriilor de câini şi de oameni. De când s'a însănătoşit nu se mai dă la cerşetori şi nu mai sare la apelul strident al curierului poştal, oprit de două ori pe săptămână, cu faetonul lui tras de cal, în comună. Şi i-a dispărut cu desăvârşire, nobila deprindere a vânătorii. Oaia, porcul, găina, curca şi însuşi epurele, care scurtează drumul din pădure prin ograda mea, îl lasă nepăsător, ca şi cum a căpătat convingerea că dobitoacele care nu slujesc la altceva nimic organizaţia socială de cât ca să fie mâncate în farfurie cu furculiţa, trebuesc respectate.

In taina cugetului meu, mărturisesc că sunt nemulţumit. Am impresia că dorinţa de a nu folosi este voită şi gîndită, că evitând să-şi aplice programul, câinele mă consideră suspect şi expropriabil şi că mă boicotează. Impresia mi s'a întărit într'o zi când căutai să mă lămuresc cu el în singurul vocabular disponibil de la stăpân la câine, apucându-l încet de blană şi căutând să-l pui în lanţ. Un mîrîit neuzitat trecu din câine la mine şi fui silit să-mi părăsesc proectul din pricina unei înflăcărări deosebite a ochilor ce mă pironeau.

E un caz caracteristic de ingratitudine, dar o ingratitudine cultivată printr'un raţionament. S'a isprăvit! câinele m'a descoperit, formula dreptului meu de a fi idolatrizat s'a uzat. Am voit să o reînfiinţez prin bătaie şi ieşii cu gârbaciul să astâmpăr valul de certitudini cu care câinele voia să se ridice în natură la o treaptă superioară. Câinele mă aştepta cu înfăţişarea luptătorului cu spadă şi scut. Am înţeles că măsurându-mă cu vigoarea lui explozivă, îmi voi pierde carnea de pe pulpă fără să-mi recâştig prestigiul.

Scârbit, am plecat pentru totdeauna de la moşie şi nimeni nu a crezut că am putut să iau această ciudată decizie din pricina unui câine ciobănesc. Prezenţa privirii lui mă nelinişte a, gândurile pe care i-le presupuneam mă făceau sfios şi vândui moşia dimpreună cu Grivei. De unde se poate vedea cum actele mari pot avea origini infime şi cum un câine vulgar poate determina o situaţiune.

Dar am câştigat, să nu vă miraţi, o noţiune nouă, pe care fără să o fi ignorat în totul nu o introdusesem în sistemul meu politic. Câinele rîios m'a învăţat că întâi adversarului şi apoi fiecărui cetăţean, ca să fie fericit trebuie să-i găsim o îndeletnicire individuală, un început de rîie. Totul este să se ivească prima scărpinătură: acest lucru esenţial trebue neapărat obţinut. După aceea individul se va scărpina până la moarte, pierdut în infinitul pielii lui, naufragiat într'o linguriţă cu apă. Vechile instincte servesc minunat cârmuirea: la majorat bărbaţii se însoară, agonisindu-şi sexul, de care au în permamenţă, noaptea nevoie. Cu cât va uza mai mult de virilitatea lui naturală, cu atât suntem mai siguri de tăria noastră. La câte nouă luni un copil şi în fiecare dimineaţă condica de prezenţă sunt nişte regulatoare sociale de mare preciziune. Problema este ca fiecare din noi să fie înlănţuit de o vecinică îndeletnicire. Unde nu ajunge natura trebue să e substituim ei artificial. Famenii fiziologici sau intelectualii au fost întotdeauna cei mai periculoşi agenţi de lucruri noi. Nesupăraţi de sex, ei sunt agitaţi de inteligenţă: nu există categorie mai repudiabilă şi totodată mai activă.

Reţetă confidenţială: Aceşti scelerați trebuiesc implicaţi într'o infamie cu efect în cercurile largi ale sexurilor şi funcţionarilor de carieră cu familie şi drepturi de apărat. A nu se uita câteva articole foarte bine venite în toate împrejurările şi numerotate în condica penală. Prindeţi tic-ălosul, puneţi-l jos şi aplicaţi-i pe frunte o stampilă cu cerneală violetă. Ii puteţi da drumul: ştampila vorbeşte. Rîia câştigă teren. Câinele se absoarbe totalmente în scărpinişul lui.

T. ARGHEZI

Iser — Portret

PLASTICA

— EXPOZIŢIA ISER —

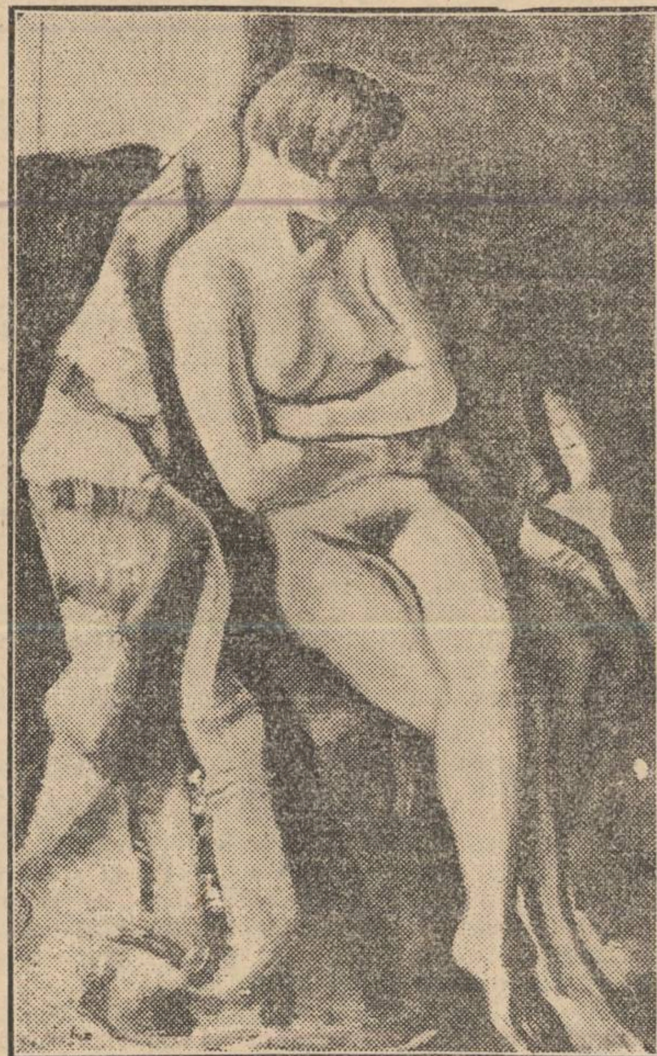
O mare şi îndreptăţită îngrijorare stăpâneşte astăzi pe cei ce meditează serios asupra problemelor curente ale artei.

Facilităţile modernismului cu eftină izbândă nu parvin să intereseze şi să convingă pe cei chemaţi să privească esteticeşte epoca noastră de frământare şi de confuzie.

Artiştii se agită pentru valorificarea nouilor formule.

Critica, la rândul ei, se zbate între nedumerire şi mărturisita absenţă a opiniei, neîndrăznind să formuleze fâţiş şi răspicat un adevăr şi o credinţă.

Disputându-şi întâietatea şi, prinurmare, competinţa exclusivă, măgulind, îndeobşte, aceleaşi îmbătrânite mituri ale plasticei româneşti, cronicarii de artă se menţin constant la periferia menirii lor.

Iser — Nud

Pe ici, pe colo, apare un articol mai gândit de sinteză,— însă cotidiana şi sincera înregistrare a manifestărilor artistice aproape nici nu există.

Descurajării critice îi corespunde un curent de firească neîncredere a artiştilor şi amatorilor în aprecierile deobicei interamicale ale vizitatorilor aceloraşi interese de cenaclu, de cafenea sau de familie.

Gustul publicului nostru nu e fixat, şi nimeni nu se străduește să-l îndrumeze pe calea acceptată de metodica estetică.

Colecţionarii atârnă cu egal entuziasm, pe păretele camerei de primire, un tablou de Tonitza şi un carton mâzgălit de Artachino.

Expoziţiile bune se răresc, şi, între timp, faima plasticei noastre creşte... în străinătate.

Solii artei româneşti ne învaţă prin alţii să-i preţuim şi noi.

***

Iser, reîntors de curând din Paris, expune la Cartea Românească.

Deşi în contact aproape permanent cu estetica occidentală, Iser a ştiut să-şi meargă singur drumul său, învăţând de pretutindeni, dar nelăsându-se niciodată învăţat.

Fără să se intereseze de curente, Iser a vrut şi a izbutit să rămână el.

Nu s'a putut împăca nici cu imitaţia vechilor reţete picturale; însă, rupând zăgazurile şubrede, el a împrospătat expresia artistică, nu făcând experienţe sterile, ca atâţia alţii, ci fixându-şi personalitatea într'o retortă nouă de viaţă şi de înălţare spirituală.

Incercând să descoperim şi să explicăm intenţiile şi neliniştile acestui artist, va trebui dintru început să observăm că vibraţiile materiei pe care o modelează desluşesc, în umbra contururilor şi în plinătatea formei, încercări şi orientări sigure către sensul lăuntric al lucrurilor.

Iser e un meditativ.. In faţa subiectului, el filtrează sentimentul, nu-l transpune spontan şi sălbatec. Dar printr'asta nu e voliţional; e reţinut, e gradat, e, dacă se poate spune, supraveghetorul propriilor sale impresii.

Iser se tortureazā până isprăveşte o lucrare, dar când se hotărăşte să o expună, e întreagă, e complect realizată.

Numai în chipul acesta a putut să dobândească profunda-i erudiţie tehnică şi larga înţelegere a ceiace e posibil sau nu în domeniul artei.

Modele trecătoare nu l-au putut influenţa: schimbându-se, Iser a rămas mereu acelaş artist mare şi sincer, fără preocupări mercantile.

Continuitatea evoluţiei sale se defineşte în cel mai personal stil al plasticei contimporane. Drumul lui, de mai bine de douăzeci de ani, e bine înlănţuit, — iar stadiul actual al artei sale corespunde şi punctului ei de maturitate.

***

E o fericire că cei ce încep să picteze nu-şi dau seama de gravitatea artei. Pictura compromite în chip iremediabil pe cei ce nu ştiu, chiar fără voe, că îşi închid într'însa caracterul, talentul, preocupările, sufletul.

Avântul vitalităţii creatoare e nimicit în speculaţiuni ce în mod inconştient demoralizează arta.

In producţiile plasticei noui, ştiinţa trucurilor şi obsesia banalului s'au substituit esteticului.

Influenţa grigoresciană s'a schimbat într'o generală tendinţă decorativă.

Iser a fost şi el multă vreme preocupat de decorativ. Astăzi, însă, aprofundează subiectul, lăsând deoparte latura pur documentară, căutând nu amănuntul literar sau tragicul expresiei, ci forma şi culoarea, linia şi ritmul lăuntric.

O lucrare a lui se distinge fără să mai aibă nevoe să o facă inadins.

Pictura lui e o melodie care-şi închide în ea însăşi înţelesul, fiind forma plastică a unor emoţii larg omeneşti, fiind, pentru el, „cea mai sfântă dintre dureri şi cea mai deplină dintre bucurii..."

***

Expoziţia actuală a lui Iser aduce aquarele cald interpretate, — compoziţii de mare realizare, — peisagii săpate parcă în pastă, adâncite în perspectivă, uimitor de expresive şi fără stridenţă de tonuri, — capete de ţărănci, simplu tratate, cu chip nostalgic şi senin, — odalisce, fragmente autentice de frescă, fixate în tonuri extrem de învăluitoare şi de subtile, — gravuri ce sapă sigur mişcări noui şi atitudini plastice.

Dar Iser e prin excelenţă pictural. Sunt în expoziţia aceasta pânze adânc meditate, tablouri ce respiră o artă de demnitate, de stabilitate şi de echilibru sigur al valorilor. Tonurile de sidef ale picturii sale recente exprimă un patetism monumental.

Culoarea e pentru Iser muzica sufletului.

Desenul e construit în culoare, e pictat, nu schiţat mai întâi, pentru ca, numai după aceia, între spaţii de contur şi umbre, să fie turnat fluidul cromatic.

Acesta ar fi un procedeu prea comod.

Iser nu-şi întrerupe firul gândirii şi clipa de inspiraţie prin dozarea pe etape a viziunii.

Penelul său nervos exprimă dintr'odată arhitectura obiectului şi ambianţa lui colorată.

Legătura intimă dintre arta lui şi natură îl face să vadă Iseri la tot pasul: se vede pe el şi, în tot ceiace pictează, se pictează numai pe el.

Spiritul în care sunt concepute, sentimentul atât de personal care le dă viaţă şi chipul strălucit în care sunt realizate subiectele sale, aduc o notă cu totul nouă şi preţioasă în pictura românească.

Se bănuia că arta lui Iser nu se poate îndepărta de tătăroaice şi de desenul stilizat. Azi, însă, a dovedit că poate exprima ce vrea. Nimeni nu şi-ar fi închipuit, acum câţiva ani, că Iser se va putea apropia vreodată de ceiace se numeşte specificul naţional.

Iser — Ţigancă din Dobrogea

Iser face astăzi numai pictură românească. Desigur, în pictura lui nu găsim ecoul marilor înaintaşi, ci sensibilizarea sentimentului românesc, filtrarea lui printr'o nouă şi viguroasă expresie artistică.

Românismul lui Iser e lăuntric, nu stupid şi retoric ca în şerbetul colorat al lui Stoica. Nu preocuparea de specificul naţional face o pictură să fie românească; ci închiderea în pastă sensibilă a unei simţiri sincere şi generoase.

Iser — Două ţărănci (Pointe sèche)

In cadrul de cinste al plasticei adevărate şi în drumul de evoluţie al artei româneşti, Iser a desăvârşit o frescă.

H. BLAZIAN

Un autograf al lui Mihail Eminescu

Orice manuscris, chiar o simplă scrisoare cu conţinut particular, semnată de Mihail Eminescu, institue o adevărată şi preţioasă relicvă.

De aceea suntem fericiţi de a comunica cetitorilor „Adevĕrului Literar şi Artistic" conţinutul unei scrisori pe care poetul-filosof a scris'o în anul 1885 şi pe care o reproducem în facsimil.

Iaşi 7 Februarie 1885

Mult stimatul meu amic

De mai mult timp d Saint Pierre
a adresat corpurilor noastre legiui
toare o petiţiune de încetăţenire
pe care Senatul a admis o
deja în unanimitate. Veni
acuma la ordinea zilei în Cameră
îmi iau libertatea a face
rugămintea ca să dai cererei
în chestiune tot sprijinul de
care ar putea avea necesitate
deşi nu cred îndealtmintrelea
că s'ar afla cineva care
să ridice dificultăţi în
privinţa primirei ei.
Încredinţat că vei
binevoi a da o atenţiune
deosebită acestei mici rugă
minţi a mele rămân
al D-tale

supus amic
M. Eminescu

Iaşi, 7 Februarie 1885.

Mult stimatul meu amic,

De mai mult timp d. Saint Pierre a adresat corpurilor noastre legiuitoare o petiţiune de incetăţenire pe care Senatul a admis-o deja in unanimitate. Venind acum la ordinea zilei în Cameră, îmi iau libertatea a face rugămintea ca să dai cererii in chestiune tot sprijinul de care ar putea avea necesitate, de şi nu cred indealtmintrelea că s'ar afla cineva care să ridice dificultăţi în privinţa primirei ei.

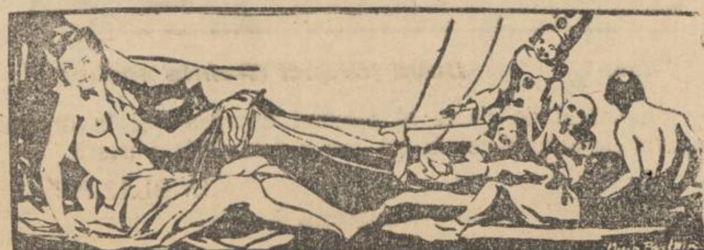
Sunt incredinţat că vei bine-voi a da o atenţiune deosebită acestei mici rugăminţi a mele, rămân al d-tale supus amic, M. EMINESCU

Saint-Pierre, despre care e vorba în această scrisoare, a fost un francez care s'a bucurat de prietenia lui Eminescu.

El a fost profesor de franceză, şi a scris un studiu intitulat *„Gherea ca critic"*, studiu căruia Gherea i-a răspuns în polemicele sale.

Fiind vorba de parlamentul din 1885, — şi întrucât scrisoarea originală a fost păstrată de către defunctul senator şi profesor ieşan *Petru Fântânaru*, ea fiind astăzi în proprietatea scriitorului I. Dafin — se presupune că Eminescu a adresat'o lui *Nicolae Gane*, care a făcut parte din legislatura acelei epoci, şi cu care Eminescu era în strânse raporturi prieteneşti, şi unul şi altul fiind membri ai faimoasei „Junimi" literare.

C. SATEANU

Viaţa lui Montaigne *)

Oamenii mari, trecuţi demult în lumea drepţilor, au ajuns astăzi foarte la modă. Acest lustru nou peste gloria lor roasă de vreme îl plătesc, dacă se poate spune, cu viaţa personală, cu necazurile şi dramele intime, ignorate de contemporanii care de altfel nu le cunoşteau nici opera.

Romanul-biografie a luat avânt în urma succesului obţinut de André Maurois cu „Ariel ou la Vie de Shelley". Romancieri şi critici s'au grăbit să-i urmeze pilda. Ei confecţionează „Vieţi" pe gustul vremii, corectându-şi totdeodată propriul deficit de inspiraţie. S'a vorbit de îmbogăţirea izvoarelor romanului, ba chiar s'a prezis crearea unui gen nou. Gen nou, ramură uscată, care nu înfloreşte decât dacă scriitorul, trecând peste date şi documente ,crează viaţă pur şi simplu. D. Jean Prévost recunoaşte influenţa lui André Maurois, dar numai întrucât i-a sugerat ideia unei cărţi despre Montaigne. Pentru rest, d. Prévost se ţine pe tărâmul biografiei pure. Atitudine care-l arată pătruns de bunul simţ al înţeleptului său erou. D. Prévost spune modest că scopul lucrării e să determine pe lector să deschidă cu dragoste şi curiozitate Essais-urile lui Montaigne. Modestia pare destul de relativă. A prezenta pe un om care a trăit acum patru veacuri nu-i de loc uşor, mai ales când acel om a avut spiritul ca un stup în care vin şi se duc mii de albine călătoare prin toate florile lumii. Jean Prévost a lucrat uşor şi repede. Biografia lui e o temă foarte bine scrisă, pentru editor. Cartea despre Montaigne o va face însă altcineva, mai puţin grăbit.

* * *

Michel Montaigne s'a născut la 1533, în ultima zi a lui Februar. Mama sa, Antoinette de Louppe, era o Portugheză de origină evreiască. Pierre Eyquem de Montaigne, tatăl esseistului, făcuse campania din Italia şi căpătase mare respect pentru cultură. El a vrut să facă din Michel un mare humanist. Trei Germani, dintre care un foarte bun latinist, au fost aduşi la castelul Montaigne, înainte ca Michel să fi învăţat să vorbească. Primele cuvinte pe care le-a gângurit, au fost latineşti. Tatăl, mama şi doica învăţară şi ei latineşte pentru a putea vorbi cu copilul. Acesta a aflat de existenţa limbii părinteşti abia când a intrat în şcoală.

Montaigne ieşi la 14 ani din colegiu şi intră la Universitatea din Bordeaux. Invăţă dialectica şi logica lui Aristot, apoi făcu Dreptul. „Când Michel, sfârşind ultimul an de drept, se întoarse la castelul Montaigne, n'avea încă douăzeci de ani; — scurt de stat, dar vânjos, cu barba castanie şi deasă, cu mâni groase şi păroase, dar cu faţa răzătoare şi plină de încredere, — tatăl său găsi in el un tânăr gentilom mai instruit ca oricare altul de-aceiaşi vârstă, dar şi mai dezgheţat. Vioiciunea pornirilor lui, o jovialitate galantă şi un temperament robust nu erau slăbite deloc la dânsul de scrupule creştine. Dar manierele blânde, curtuoazia, teama de-a face pe alţii să plângă, îl opreau dela unele aventuri, îi dădeau mijloace amabile chiar faţă de femeile pe care nu le mai iubea, şi-i acopereau indiferenţa faţă de pasiuni..." „Plăcerile trupeşti, pe care le-a cunoscut încă din fragedă ,copilărie, şi pe care n'a încetat de atunci să le guste, îi păreau tot aşa de fireşti ca mâncarea şi băutura, şi nu-l tulburau niciodată prea mult".

La douăzeci şi unu de ani, tatăl său fiind numit primar al Bordeaux-ului, Michel Montaigne îi luă locul ca magistrat al Curţii din Périgeux. La început, ambiţia şi curiozitatea îl făcură să se intereseze de funcţia în care trebuia să se ocupe de impozite şi de finanţe. Curând, însă, obosi. Ambiţia secretă a tânărului Michel, — care se potrivea de altfel cu curiozitatea lui pentru lume şi pentru oameni, — era să devină diplomat.

După doi ani, Curtea din Périgeux fu desfiinţată de Henric II, iar consilierii trecură ca membri în Parlamentul din Bordeaux. Certurile şi intrigile dintre magistraţi folosiră lui Montaigne ca minunate ocazii să-şi exercite verva şi ironia. Inţelegând că numai sarcina de consilier nu era de-ajuns pentru dânsul, Montaigne căută să cunoască pe oamenii dela Curte şi poate să ajungă ambasadorul regelui. El se duse la Paris, apoi întovărăşi Curtea, care conducea pe sora regelui în Lorena. Nemulţumit cu rolul şters pe care-l juca între curteni, se întoarse la Bordeaux. In 1562 întreprinse o altă călătorie la Paris, unde izbucnise războiul civil şi prigoana hughenoţilor. Michel urma pe regele-copil Carol IX şi pe catolici, pentru motive în care religia n'avea nici un rol. Luă parte la asediul Rouenului. După cucerirea oraşului, Montaigne putu să vadă pe o corabie engleză ,trei indigeni din Brazilia ,veniţi de bună voe să viziteze lumea veche. Indienii erau miraţi de absurditatea Europenilor. Ei întrebară pentruce atâţia oameni înarmaţi, viguroşi, în puterea vrâstei, puteau să primească a fi comandaţi de un copil plăpând; pentruce, în lumea noastră, unii oameni erau bine hrăniţi, bucurându-se de toate bogăţiile, pe când alţii stau flămânzi la uşa lor; dacă această inegalitate era justificată de vre-un merit nevăzut, şi dece săracii nu se revoltau.

„Iată, gândea Michel, nişte întrebări care mă mişcă mai mult decât toate îndoelile dialectice ale profesorilor mei".

Exploratori şi misionari începeau să publice povestiri de călătorie şi descrieri despre obiceiurile sălbaticilor. Michel de Montaigne ceti cu lăcomie toate aceste dări de seamă, căută să cunoască pe autori sau cel puţin pe unii soldaţi şi mateloţi cari se întorceau din locurile descrise. Sălbaticii au luat în spiritul său un loc aproape tot aşa de mare ca antichitatea greacă şi romană...

Intre magistraţii dela curtea din Bordeaux, cel mai vechiu era Etienne de la Boétie, eruditul autor al „Sclaviei voluntare". Montaigne legă prietenie cu La Boétie, pe care-l cuceri „cu gândirea lui precisă şi ageră ca un sbor de rândunică". Deşi cu temperament deosebit, o puternică legătură se statornici între ei, pentrucă amândoi priveau Antichitatea ca un lucru viu, şi căutau să-şi sprijine nu numai maximele ci şi actele vieţii pe înţelepciunea celor vechi.

Când muri Etienne de la Boétie, Michel îl cunoştea de şapte ani; de patru ani ei aveau un singur gând, un singur suflet. Moartea aceasta fu o lovitură teribilă pentru Michel. El suferi adânc şi nu-şi uită niciodată prietenul. Puţin înclinat din fire spre expansiuni şi admiraţie, el datora lui Etienne cea mai nobilă parte din fervoarea sa, din momentele de entusiasm, şi acea nevoe de credinţă pe care Biserica nu i-o putea satisface. Spiritul lui suferise o amputare prin pierderea acestui prieten. Parte din el însuşi se desfăcuse şi se ascunsese, astfel ajunse să privească moartea ca o retranşare şi să formuleze ideia că „a filosofa înseamnă a învăţa să mori".

In 1565, Montaigne se căsători cu fata unui consilier al Parlamentului din Bordeaux, Françoise de la Chassaigne. Michel n'avea nici-un motiv să-şi iubească soţia, şi nici nu prea era făcut pentru o mare dragoste. Dar n'ar fi fost in stare să nu aibă atenţiuni, să fie nepoliticos sau neglijent. Unirea lui rămase sterilă timp de cinci ani. El nu ştia, mai târziu (aici deviza „Que sais-je?" era mai greu de aplicat ca în materiile de speculaţie pură) — dacă copiii lui erau chiar ai lui. Şi aceasta îl făcea să fie un părinte cam indiferent.

După moartea tatălui său, Montaigne părăsi scaunul de consilier în Parlamentul din Bordeaux şi se duse la Paris, unde publică traducerea Teologiei naturale a lui Raymond de Sebonde. Alcătui apoi o culegere din operele pe care i le încredinţase prietenul său Etienne de la Boétie. La Curte nu putu însă să câştige locul dorit. Intors la castel, în „librăria" lui, scrie:

„In anul de la Cristos 1571, în vârstă de 38, în ajunul calendelor lui Marte, aniversarea naşterei sale, Michel de Montaigne deja de multă vreme sătul de sclavia Curţii şi a funcţiilor publice, s'a refugiat, atunci când se simţea încă neatins, în sânul Muzelor, pentru a găsi acolo întreaga linişte, ca să-şi petreacă zilele care-i mai rămâneau de trăit".

In castelul lui Montaigne era un turn despărţit de restul locuinţei; acest turn era în legătură cu capătul de sus al unui zid gros, care slujea drept loc de plimbare. Michel se închise acolo, şi dădu ordine aspre ca nimeni să nu-l tulbure. In turn, pe lângă lectură şi scris, Montaigne mai avea o ocupaţie: săpa cu cuţitul pe grinzile groase ale încăperii, sentinţe sau unele fapte esenţiale din viaţa lui.

Pe rafturi se adunau cărţile an cu an. Multe din volume erau in-quarto sau in-folio. Marginile erau late, şi multă vreme, atunci când nu era sigur pe planul cărţii sale, sau când, cuprins de lene, prefera gândirea altora în locul gândurilor proprii, Michel acoperea marginile cu note, sau scotea pe ele citaţiile care-l interesau. După câteva luni de singurătate şi de lectură, de şiruri însemnate la întâmplare, câteodată reluate, deseori date pe foc, Michel îşi simţea gândurile înmulţindu-se şi crescând.

Traducerea operelor lui Plutarh, publicată de Jacques Amyot, avu o influenţă hotărîtoare asupra lui Montaigne, care găsea pentru prima oară o dovadă că în limba franceză se pot exprima tot aşa de bine ideile, caşi în latineşte sau greceşte. Cu timpul Michel se depărtă de preceptele stoice pe care le admirase sub influenţa lui Etienne de la Boétie. Pe medalia pe care o bate cu chipul său pune deviza „Que seays-je?", ca un prinţ al scepticismului.

Acum Montaigne vrea să tipărească: „Chiar dacă nu mă va ceti nimeni, oare mi-am pierdut timpul, când mi-am petrecut atâtea ore în gânduri aşa de folositoare şi de plăcute?" Primele două cărţi din Essais fură tipărite la Bordeaux; dar imediat ce ieşiră din tipografie, fură trimise la Paris, şi Michel plecă să-şi pregătească succesul, care fu strălucitor, mai mare chiar decât nădăjduise.

Montaigne suferea de colici nefritice. Pentru a se căuta, merse la Plombières. Deşi dispreţuia medicina, avea încredere în apele termale, pentrucă „sunt o poţiune naturală, simplă şi neamestecată, care dacă e zădarnică, cel puţin nu-i primejdioasă..." Pe-atunci băile dela Plombières erau primitive. „Omul intră în bae cu pantalonii; femeia cu o cămaşă de pânză destul de groasă... Se face baie de-avalma, toţi la un loc, cu mare veselie. Unii cântă din gură, alţii din instrumente, unii mănâncă, alţii dorm, alţii joacă, aşa că nimeni nu se plictiseşte şi nimănui nu-i pare timpul prea lung.

Montaigne plecă apoi spre Elveţia, prin Mulhouse şi Basel. Făcu un inconjur pentru a vizita oraşele frumoase din Germania, merse la München şi trecu în Tyrol. Pe drum, dicta secretarului său impresiile din călătorie. Trecu Alpii şi se opri la Verona. Aci se minună de uşurinţa cu care tratau Italienii problemele de credinţă, pe când în Franţa asprimea luptelor religioase creştea. Vizită Veneţia şi o găsi încântătoare, cu viaţă uşoară şi moravuri libere. După ce trecu prin Sienna, ajunse în sfârşit la Roma. „Nici arheolog, nici humanist, nici cu porniri admirative pentru monumente, — Montaigne nu fu mişcat şi surprins cu adevărat decât în faţa lui Monte Testaccio, Colina cioburilor unde Roma antică a adunat vreme de câteva secole, gunoiul şi oalele sparte, aici numai avu sentimentul măririi romane". Montaigne fu primit de papa, şi cărţile sale, criticate la început de unii prelaţi, fură lăudate cu multă curtuazie. — După ce solicită, şi obţinu spre marea lui bucurie, titlul de cetăţean roman, Montaigne plecă spre Bordeaux, unde concetăţenii săi îl aleseseră primar. Timp de patru ani ocupă această demnitate, aducând multe servicii negoţului din Bordeaux şi luptând pentru liniştirea certelor religioase. Când izbucni ciuma, mandatul de primar era aproape de sfârşit. Montaigne se grăbi să se retragă în castelul său, punându-şi familia la adăpost. In sfârşit, îşi găsise propia înţelepciune şi se complăcea într'însa. In vasta mişcare a secolului, pe care acum putea să-l domine cu privirea lui largă, ştia că a deschis o cale nouă. Mai scrise o carte şi plecă la Paris. Pe drum fu jefuit şi, pe deasupra, mai întâlni şi pe Domnişoara de Gournay. Era o fată destul de tânără, menită să ajungă fată bătrână. Montaigne fu entuziasmat şi o puse în cartea sa. Simţind că îi este devotată, îi încredinţă operele postume. Câteodată, când necazurile boalei îi dădeau gust de călătorie, se ducea la ea să se mai desmorţească şi să se lase adorat.

Montaigne muri, la castelul Gournay, în 1593.

* * *

Jean Prévost are sentimente de tandreţă pentru eroul său. Se fereşte să-l sue pe piedestale şi să-l afume cu tămâe. Il priveşte ca pe un maestru iubit, pe care l-ar fi cunoscut în tinereţe. Montaigne apare ca un om foarte înzestrat, săpat şi altoit de accidentele vieţii. Pus la loc prielnic în biblioteca din turn, a gândit şi a scris cum un copac ar fi făcut flori şi ar fi dat roade. Prévost nu caută să-l prezinte pe Montaigne ca pe „un don Juan al ideilor", ci ne face să ne amintim şi să comentăm reflecţia din „Apologia lui Raymond Sebonde".

...„Il est advenu aux gents veritablement sçavants ce qui advient aux espics de bled; ils vont s'eslevent, et haulsant la teste droicte et fiere, tant qu'ils sont vuides; mais quand ils sont pleins et grossis de grains en leur maturité, ils commencent à s'humilier et baisser les cornes: par illement les hommes ayant tout essayé, tout sondé, et n'ayant trouvé, en cet amas de scrience et provision de tant de choses divers, rien de massif et ferme, et rient que vanité, ils ont renoncé à leur presomption et recogneu leur condition naturelle".

In alte împrejurări, Montaigne putea fi un mare diplomat sau un ministru strălucit. Temperamentul său activ s'a statornicit însă în domeniul inteligenţei, şi aici a ridicat cea mai rezistentă coloană pe care s'a sprijinit Renaşterea filosofică şi literară din Franţa.

STEJAR IONESCU

*) *Jean Prévost*, La vie de Montaigne, Ed. N. R. F. Paris.

Walter von-Mollo

O INTÂMPLARE

La halta tramvaiului mă sui în vagon... Bineînţeles — nici un loc liber... Dealtfel... Cât p'aci eram să-l scap...

Mă las jos pe bancă, alături de o persoană, tânără şi frumoasă, care, — parcă cu un uşor desgust sau cu teamă, — se dă puţin la o parte...

Din obicinuinţă, încep maşinal să examinez pe toţi din jurul meu. La intrare chiar stă un bărbat aproape bătrân... Il definesc:

— Un profesor! A avut a face cu tineret, toată viaţa lui. Deci e miop şi are urme de tristeţă în ochi...

De fiecare dată când se deschide uşa şi — caşi cum aşa şi trebue să fie — rămâne deschisă..., el se uită supărat în juru-i, îşi scoate mâna dreaptă din buzunarul paltonului, trânteşte uşa cu zgomot...

Procedează curat mecanic, caşicum e pus special aci şi i se plăteşte pentru această funcţiune...

Alături de el, şade un comisionar — cu şapcă roşie şi cu nasul de aceiaşi culoare... Ţine pe genunchi o mare colivie de papagal. Are între dinţi o ţigară de cea mai eftină calitate. Ţigara-i fumegă...

Mai departe — două servitoare urmează un dialog, plin de venin, despre stăpânele lor. Iar o bătrânică întreabă pe vecini, în fiecare minut, dacă la această haltă trebue să se scoboare din tramvai...

Tânăra persoană, care şade alături de mine, exprimă prin toată fiinţa-i o extremă nerăbdare...

In dreptul ei stă un tânăr cu un aspect „triunghiular". El îi şopteşte, ca să o liniştească:

— In curând... Indată vom fi acolo...

„Ea" — foarte drăguţă, totodată copilă şi femeie cochetă, surâde puţin jenată parcă; îşi lasă căpuşoru-i frumos în jos, îşi ascunde adânc mâinile în manşonul de caracul, împodobit cu un buchet de viorele...

Are cel mult douăzeci de ani. Se bucură, că o aşteaptă ceva, ceva... Amândoi îşi schimbă priviri cu înţeles.

... Mă cufund şi eu în gândurile mele: aud ca prin vis cum ei vorbesc în şoaptă. Apoi deodată se face tăcere... Amândoi amuţesc.

O mişcare bruscă a vecinei mă face să mă desmeticesc într'o clipă.

— Ce-i?

— Nimic deosebit! — îmi răspund singur la întrebare... In vagon intră un domn de vârstă mijlocie, îmbrăcat foarte elegant... Tâmplele-i cărunţite esă în relief de sub marginile largi ale unei pălării negre...

Inaintând încet prin mijlocul vagonului, el se opri deodată mirat, apoi se uită vesel şi se apropie repede de locul pe care stătea acea tânără persoană.

— Salut, copila mea! Unde te duci, Lila, aşa?

Ea, purpurie, jenată:

— Eu... eu, la... la Ella... Trebuia odată şi odată să-i fac o vizită.

— Aşa...!?...

Şi lăsându-se jos pe bancă, alături de dânsa, el continuă:

— Dar la masă, nici n'ai pomenit de aşa ceva...

— Eu singură... atunci... n'am ştiut... M'am gândit mai târziu...

Domnul zâmbi...

— Voi, femeile, sunteţi nişte creaturi surprinzătoare, — îi vorbea privirea.

... Tânărul care şedea vis-à-vis — parcă amuţise, înlemnise... Şi tot timpul când acea pereche inegală purta această conversaţie, el continua să stea tot aci... sobru... sever şi... corect...

— Tu aici trebue să te dai jos, mi se pare, — aducea aminte domnului cu tâmple cărunte care şedea alături de dânsa.

— Nu-i nimic! Mai trec împreună cu tine două-trei staţii, apoi mă întorc pe jos... — Şi el zâmbeşte:

— Nu tocmai des, doar, mi se întâmplă să-mi însoţesc cu atâta plăcere pe Lila mea!...

— „Biletele! Biletele, domnilor! Biletele pentru control!"

Controlorul rupe cu mişcări rutinate colţurile biletelor, restituindu-le călătorilor. Se opreşte lângă persoana cea tânără....

„Ea" se îmbujorează ca focul, nu altceva. Işi scotoceşte buzunarele, manşonul, geanta — cu disperare....

— Eu... se vede... că am pierdut biletul... l-am scăpat din mână.

Domnul cel elegant e vădit neplăcut impresionat de istoria aceasta. El îşi ajută soţia să caute prin buzunare, prin manşon. Totuşi nici împreună, ei nu găsesc biletul dispărut...

— Cum se poate! Să fii atât de distrată!...

Şi, dând din cap cu reproş, el îşi scoate portmoneul...

Deodată, conductorul, invitat să taxeze, declară tare:

— Doar acest domn a luat două bilete!...

Şi arată cu degetul spre tânărul care se află vis-à-vis, şi care în acest moment se mişcă extrem de nervos pe bancă...

— „Cine"? — „Lila"!

Faţa domnului celui elegant se face cenuşie. Inţelege totul. Luându-şi de mână nevasta tânără, îi zice:

— Să mergem!

Apoi aruncă o privire fulgerătoare asupra tânărului:

— Şi... dumneavoastră, deasemenea!...

Toţi trei iesă din vagon. Tăcuţi — domnul cel elegant merge între dânşii — ei se îndreaptă spre trotuar...

Astfel, trec, lăsându-şi capul în jos, fără să pronunţe un cuvânt...

Din germană de BORIS ALMAZOV

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5

Recomandă: In franceză: F. Ossendowsky: *Derrière la muraille chinoise;* Fernand Gregh: *Les clartés humaines;* D'Annunzio: *Forse che si, forse che no, Le feu, Episcopo & C-ie;* Marcel Prevost: *La retraite ardente;* Pierre Louys: *Pages;* James-Olive Curwood: *L'aventure du Capitaine Plum Kazan, Au bout du fleuve;* Eberlin: *Les juifs d'aujourd'hui;* J. KESSEL: *Nuits des princes;* J. & JEAN TARAUD: *Petites histoires des juifs;* Georges Duhamel: *Voyage de Moscou;* H. Barbusse: *Jésus;* Tolstoï: *Comment l'amour est mort...;* Johan Bojer: *Sous le ciel vide, Maternité, Le Caméléon, Dyrandal, Le dernier Viking;* Blasco-Ibanez: *Sonica la courtisane, Mare nostrum;* Kouprine: *Soulamite*, etc., etc.

In germană: Otto Rühle: *Die Revolutionen Europas;* Wolf: *Kreatur;* Woytinsky: *Die vereinigten staaten von Europa;* Karl Kautsky: *Die Internationale und Sowyetrussland;* R. Danneberg: *Die Wahrheit über die „Polizaiaktion" am 15. Juli;* Otto Bauer: *Der blutige 15. Juli;* Gustav Radbruch: Kulturlehre des Sozialismus: Curt Geyer: *Führer und Masse in der Demokratie*, etc., etc.

Expediţii în provincii. La cumpărături mai mari 5% rabat. Se primesc abonamente şi se vând cu numărul, revistele: *Nouvelle Revue Française, Mercure de France, Europe, Nouvelles littéraires, Der Kampf, Gesellschaft, Nouvelle Revue Socialiste*, etc.

A apărut în editura librăriei şi s'a pus în vânzare emoţionantul discurs al lui *Filippo Turatti:* IN MEMORIA LUI MATTEOTTI, ţinut la desvelirea monumentului martirului italian, la Bruxelles.

Din Jean Moréas

STANŢE

Gândesc la zări marine, la seara lor adâncă,
La spumegânda groază a mării 'n vântul greu,
La năvodaru'n luntre, la crabii pe sub stâncă,
La ochii tăi, Neeră, la Glauko, la Proteu.

Tot chibzuindu-şi drumul, gândesc la cerşetorul,
La moşu'n pragul porţii sortit de ani să stea,
La tăetoru'n codru, în mână cu toporul,
La târg, la multa-i larmă, la om, la jalea mea.

* * *

Şivoi primăvăratec, armonioasă ploaie
Şi dulce ca o gârlă mânată prin livezi,
Mai mult ca stropitoarea ce pe muşchi crud se'ndoaie
In leagăn, îmi prinzi dorul în uşurele mreji!

La geamul meu sau încă sub şuri la drumul mare
De cat adăpostire, ce tăinuit senin
Mi-amesteci în durere, şi'n stropii tăi de soare
Ce-i amintirea asta şi-acest străvechi suspin?

* * *

Când va veni iar toamna cu toată frunza morţii
Ce peste iazul morii stricate va podi,
Când vântul îmi va umple căscatul gol al porţii
Şi locul unde piatra de moară se'nvârti, —

Vreau iar să merg acolo pe piatra de hotar
Să stau, proptit de zidul în ederă ţesut,
Şi să privesc mult apa şi 'n searbădu-i cleştar
Stingându-mi-se chipul şi soarele trecut.

Trad. de ION PILLAT.

A. Cehov

COMICUL

Ivan Achimovici Vorobiev-Sver'ov, comicul, vârî mânile în buzunarele largilor săi pantaloni, se întoarse spre fereastră şi îndreptă privirea-i lenevoasă spre fereastra casei din faţă. Trecură vro cinci minute în tăcere.

— Ce plictiseală!... — căscă Maria Andreevna, l'ingénue. Dece taci, Ivan Achimâci? Dacă ai venit şi m'ai împiedecat să-mi învăţ rolul, cel puţin vorbeşte! Zău, eşti nesuferit...

— Hm... Tot mă gândesc să-ţi spun ceva, dar parcă nu-mi vine... Dacă omul o spune simplu, fără delicateţe... creştineşte, apoi dumneavoastră îndată începeţi cu râsete... Nu, mai bine nu spun! Imi stăpânesc limba de frica răutăţilor.

„Ce-o fi vrând oare să spuie?" — îşi zise ingenua. Ii neliniştit, se uită nu ştiu cum ciudat, se lasă când pe un picior, când pe altul... Oare nu s'o fi gândit să-mi facă declaraţie de dragoste? Bucluc cu golanii ăştia! Eri a venit cu declaraţia prima vioară, azi a oftat toată repetiţia rezonerul... Au înebunit toţi de urât!'

Comicul plecă dela fereastră şi, apropiindu-se de toaletă, începu să examineze foarfecele şi borcănaşul cu pomade de buze.

— Aş-sa-a... Aşi vrea să spun, şi mă tem... Jenant... Dacă omul o spune simplu, ruseşte, dumneavoastră — îndată: grobian! mojic! Aşa şi aşa... Vă ştim noi... Mai bine tăcere...

„Şi ce să-i răspunzi, dacă începe de bună seamă cu declaraţia de dragoste? — se gândea mereu ingenua. — E de treabă, nostim, talentat, dar... mie nu-mi place. Prea-i urât... Umblă ghebosat, şi pe faţă are un fel de bube... Vocea răguşită... Şi apoi manierele astea.. Nu, niciodată!"

Comicul se învârti în tăcere prin odaie, se lăsă greu pe un fotoliu şi trase cu zgomot jurnalul depe masă. Ochii lui începură să urmărească gazeta, — parcă ar fi căutat ceva, — apoi se opriră nemişcaţi asupra unei litere.

— Doamne, dacă ar fi măcar muştel... — bombăni comicul. — Tot ar fi mai vesel...

„De altfel ochii nu i-s urâţi", — continua să se gândească ingenua. Dar ceiace are mai bun e caracterul, şi la un bărbat importă nu atât frumuseţea, cât sufletul, mintea... Să te măriţi cu dânsul încă mai merge, dar să trăeşti cu el aşa... pentru nimic!.. Dar cum s'a uitat adiniaori... Te frige! Şi dece s'o fi sfiind, nu înţeleg!

Comicul oftă din greu şi tuşi sec. Se cunoştea că tăcerea îl costă mult. Se făcu roş, ca racul şi-şi strâmbă gura într'o parte... Pe faţă i se arătă suferinţă...

„Mai că s'ar putea trăi cu el şi aşa", — nu înceta de a se gândi ingenua. — Salar primeşte bunicel. In tot cazul mai bine trăeşti cu el, decât cu un golan de căpitan. Zău, îi spun că consimt! Dece să-l jignesc, sărmanul, cu refuz? Şi aşa duce o viaţă amărâtă..."

— Nu! Nu pot! — gemu comicul, ridicându-se şi aruncând gazeta. — Aşa fire afurisită ca a mea... Nu mă pot învinge! Bate-mă, ocărăşte-mă, dar o spun, Maria Andreevna!

— Vorbeşte, vorbeşte. Nu mai face pe caraghiosul!

— Drăguţă! Porumbiţo!.. Iartă-mă cu mărinimie... Sărut mâna în genunchi...

In ochii comicului se arătară lacrămi cât boaba de mazăre.

— Dar vorbeşte... ce uricios... Ce e?

— N'ai, drăguţă, un păhărel de rachiu? Imi arde sufletul! Atâta acreală în stomac, — oxide, protoxide, perox.de, — că nu le dă de rost nici un chimist. Mă crezi? Imi întoarce sufletul pe dos! Nu mai pot trăi!

Ingenua se înroşi, se încreţi, dar îşi reveni, şi dădu comicului un păhăruţ de rachiu... Comicul bău, se învioră şi începu să povestească anecdote.

Trad. din ruseşte de A. FRUNZA

Cugetări

Poartă-te astfel ca şi cum n'ai şti de existenţa adversarilor tăi. In artă, atacurile lor n'au putere de viaţă. Evită vulgaritatea, adică nu răspunde niciodată unor astfel de atacuri.

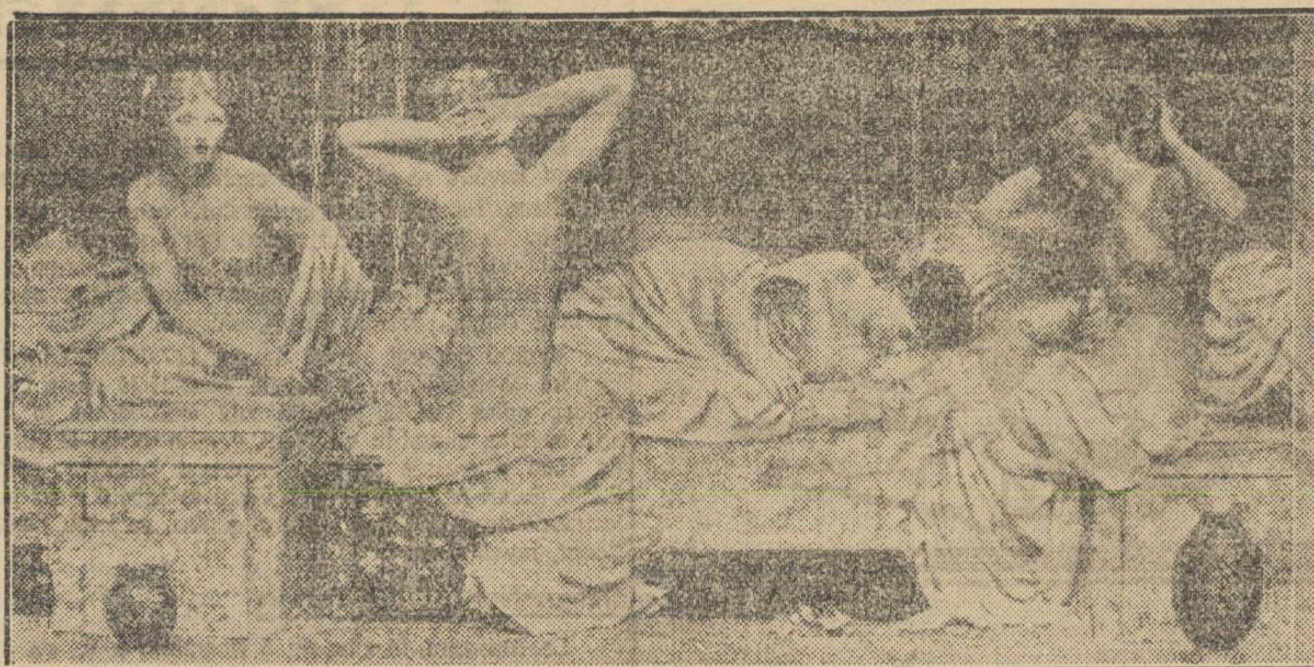
Ibsen

Vanitatea rănită nu e oare mama tuturor tragediilor? Dar acolo unde mândria este rănită, creşte ceva mai bun decât ea.

Nietzsche

Surâsul normal exprimă viaţa interioară; el arată, mai mult decât râsul, nuanţele sensibilităţii şi ale gândirii.

Ossip-Lourie

OLANDA

VI

ŢARA APELOR

7 Iunie. După două zile de sărbătoare, în dimineaţa asta, maşinăria neguştorească a Amsterdamului s'a declanşat. Trebuie să întrebuinţez acest cuvânt străin şi special, pentrucă numai el se potriveşte. Intr'adevăr, ornicul vieţii de aici ajungând la anume oră, a dat un semn neauzit şi nevăzut — şi toată uriaşa complicaţie s'a pus din nou în mişcare. Vapoare şi vaporaşe strigă pe canaluri, poduri se desfac ca să le lase trecere, apoi se înbină iar ca să dea drumul şuvoiului zăgăzuit al mişcării de stradă : pietoni, căruţe cu cai enormi, automobile camioane şi biciclete. Lucrătorii se încordează pe punţi, lanţurile scrâşnesc. La toate încrucişările de străzi, în toate colţurile de ulicioare, şuvoiu de lume, se îndrumează domol —fiecare spre îndeletnicirea lui, fără să se înghesuiască, fără să se agite, fără să strige. Tramvaiele trec în fiecare clipă supraîncărcate. Unele se deschid şi se închid c'un simplu gest al manipulantului, — un grup suie, altul coboară. Conductor nu se vede. Călătorii introduc un leu în automatul dela intrare şi primesc tichete. Watmanul desigur supraveghează, dar iarăşi desigur n'are nevoie să supravegheze; pentrucă şi cel care intră în vechicul îşi face datoria caşi cum ar fi o prelungire exterioară a aceluiaşi automat. Nu se înbulzeşte nimeni. Dacă nu-i loc, cel care s'a oprit mai târziu în faţa staţiunii aşteaptă alt vagon. Nu observ nici grabă, nu observ nici încetineală. Ci numai linişte şi ordine.

Poliţiştii care supraveghează circulaţia în pieţe poartă, în braţul pe care-l mişcă solemn, greutatea unei mari autorităţi. In curmezişul fiecărei străzi care iese în piaţă stă trasă cu grijă din trotuar în trotuar o linie de coloare roşie. Aici e oprirea. Când poliţistul a făcut semnul, toate vehiculele din frunte s'au oprit pe marginea acelei linii, fără s'o depăşească c'un deget. E un fel de disciplină gravă şi neînduplecată — prezidată de un impasibil om cu uniformă şi cu şapcă. Autoritatea iese în evidenţă — unanim acceptată. Aceiaşi ordine, în furnicarul Parisului, e supraveghiată de agenţi care păstrează un fel de discreţie şi ies rar în evidenţă. Aici ne aflăm într'o atmosferă de disciplină opresivă, caracteristică Germanilor. Ordinea neînduplecată, lipsită totuşi de brutalitate, mă mulţămeşte deplin — căci vin dintr'o lume unde autoritatea, vai, este încă anarhică.

Mihail Sadoveanu

Spre staţiunea blocurilor de trenuri electrice curge lume; spre gara cea mare o lume şi mai înţesată. In dosul ei se înşiră şi cheiurile vapoarelor care fac curse locale. Tren electric, vapor sau tren obişnuit pleacă de două ori de trei ori pe ceas. Pierderea unui tren — element aşa de pitoresc şi de dramatic — aici nu poate să existe, căci îndată ce-a plecat un tren, altul îi ia locul ca să plece în aceiaşi direcţie. Şi prin galeriile din subsolul gării e o mişcare neostoită şi teribilă — toată lumea însă merge în acelaşi sens. Iar sus, pe peroane, apar călătorii numai cu câte-va minute înaintea fiecărei plecări. Biletul e bun pentru orice tren şi pentru orice oră. Ţi-l vede cineva la intrarea în gang şi-i face un semn. In tren nu ţi-l mai cere nimeni. Şi-l laşi cuiva la ieşire. E o rânduială care pare extrem de complicată—care totuşi e foarte simplă; căci dacă ar fi complicată n'ar mai fi rânduială.

Toate uşile vagoanelor stau deschise — şi c'o minută înainte de plecare conductorii trec şi le închid. Indată ce bătăile acestea scurte şi puternice au sunat, nimeni nu mai poate urca. Cetăţeni, care grăbeau cu bagaje ştergându-se de sudoare se opresc deodată, se descordează, şi-şi pun geamandanele jos. Trenul e lângă ei, dar nu mai pot urca. Pleacă dintr'odată fără de niciun scandal, şi ei aşteaptă să vie altul. Işi scot o ţigară de foi, o aprind ş'o fumează cu linişte. Mai bine era să nu se grăbească, pentrucă tot la acelaşi rezultat ajungeau.

Pentruca mişcarea aceasta a căilor ferate să se îndeplinească întocmai ca pulsaţia fără greş a unui organism viu, nu e îndestulătoare o linie dublată. Se adaugă pe traseu atâtea părechi de şine câte trebuiesc. Şi trenurile nu întârzie nici-o secundă, nici nu furnizează gazetelor ştirile sălbatice ale deraierilor şi ciocnirilor.

E nevoie, îndată după asta, să adăugim, că Olanda e o ţară care se îndeletniceşte aproape exclusiv cu agricultura şi creşterea vitelor. Nu trebuie să ieşi deci din agricultură şi păstorie ca să ieşi din primitivitate. Aceşti agricultori şi aceşti crescători de vite folosesc în chip firesc tot ceiace născocesc şi produc artele industriale. Ară pământul cu tractoare şi întrebuinţează electricitate.

In toată îmbulzeala pestriţă a oraşului, deosebesc un enorm număr de trecători pe bicicletă. I-am văzut şi'n zi de sărbătoare, dar astăzi, cu mult mai numeroşi, se duc direct şi grabnic la ocupaţii serioase. Cuvântul nu-i bun. Serioase sunt şi excursiile de Duminică. Se duc la ocupaţii rentabile.

Aşa de multe biciclete se văd în Amsterdam în anume ceasuri de mişcare intensă, încât localnicii au găsit şi 'n ele un mijloc de a se mândri, caşicum s'ar fi produs a zecea minune a lumii, care minune, a zecea, nu poate fi decât olandeză, caşi a noua. Americanii, care se laudă cu zgomotul absurd şi cu circulaţia imposibilă din metropola lor, când au venit aici ar fi declarat că nu se simţesc în stare să traverseze străzile din pricina bicicliştilor. Aşa de tare s'au uimit şi s'au spăimântat.

Minunea reală e însă că oamenii se apreciază între ei şi se adună ca biciclişti. Au alcătuit o ligă impunătoare, care are de scop mai ales excursiile. Deşi patria lor e măsurată aşa de tare şi geometrizată, cu ape drepte şi numărate, cu copaci trecuţi în catastife caşi vitele, deşi totul e inventariat dela casă până la cel din urmă fir de papură, bicicliştii din ligă şi-au propus ca scop al vieţii s'o descopere. Asociaţia a publicat cărţi şi ghiduri, a creat drumuşoarele cele mai bune din lume pentru vehiculul cu două roţi, a aşezat la toate răspântiile indicatoare, — şi cum vine Duminica, toţi pornesc cu grabă pretutindeni căutând ceiace nu pot găsi niciodată — căci totul e cunoscut.

Cu toate acestea caută şi văd necontenit şi iar văd, căci ţara aceasta e a lor într'o măsură mai mare decât alte ţări sunt ale altora. Două părţi din cinci au creat-o ei singuri din glod. Inaintea popoarelor europene, pe pământurile pe care se află astăzi ele statornicite, au fost odinioară alte neamuri, — şi înaintea acestora altele. S'au perindat unde cresc uşor holde şi fructe pentru ei şi păşuni pentru vitele lor. S'au zugrumat unele pe altele pentru stăpânirea pământului aceluia. Pe când înaintea Olandezilor, aici, n'au stătut decât peştii şi dihăniile mării. Şi grâul pe care l-au scos din nămol l-au sămănat ş'a fost cel dintâiu grâu aici. Şi pomii pe care i-au plantat, şi florile pe care le-au răsădit au fost cele dintâi flori şi cei dintâi pomi. Şi tot ceiace se află pe acest pământ e munca lor. Ca într'o gospodărie cu greu întocmită, omul în fiecare zi umblă, caută, cercetează şi se bucură de lucruri pe care le-a văzut de nenumărate ori.

Intr'adevăr Olanda aceasta e o ţară mică. Nu cred să aibă întinderea Olteniei. Cea mai mare lăţime dela mare la graniţa germană nu trece de 200 de km. Cea mai mare lungime dela miazănoapte către miază-zi nu întrece 300 de km. Mai puţin de 40.000 de km. pătraţi — cu tot cu bălţi şi canaluri. Insă prin ceiace au lucrat aici rândurile de generaţii în veacuri, prin bogăţiile materiale şi artistice pe care le-au acumulat, prin civilizaţia pe care o stăpânesc cei de azi, — ţara nu-mi face deloc impresia că-i mică. Dimpotrivă. Ceiace verifică încăodată adevăruri de mult demonstrate.

Cea dintâi mare bogăţie şi putere a acestui colţ de lume o fac apele, — adică ceiace ar fi putut să-i facă ruina definitivă şi pieirea. Cele patru fluvii mari — Rinul, Meusa, Escautul şi Isselul — cară aici tot nomolul ţărilor mai înalte. Ar fi putut demult şi deplin să covârşească întinderea asta aşa de joasă, până la Mare. statornicind domnie de mlaştini, bălţi şi stuhuri — un fel de deltă a Dunării, foarte pitoresc şi poetic raiu al dihăniilor.

Opera uriaşei stihii umede era începută, când s'au aşezat aici marinarii săraci şi îndârjiţi — strămoşii paşnicilor locuitori de azi. Ei au oprit-o, începând domesticirea apelor. E o domesticire însă care nu poate fi niciodată definitivă.

Omul a luptat veacuri, s'a muncit cu străşnicie. Ca să păstreze ce-a câştigat, trebuie să stee treaz fără hodină şi în viitor. Altfel, ca nişte apocaliptice animale viclene, apele ar eşi din zăgazuri şi canaluri, alungând pe oameni şi aşezând iar în loc pustia tăcută cu ochi de spaimă.

Deviza leului olandez este: Voiu păstra! — Eu marca ţării o văd într'un muncitor cu lampa în mână. Are şi el o deviză: Voiu veghea până la istovirea timpului!

Până ce n'am văzut cu ochii această muncă, n'am putut deplin înţelege şi preţui mărimea operei. In afară de cele patru fluvii pomenite, un număr nesfârşit de canaluri taie tot pământul, câmpuri, sate şi oraşe, circulând în toate sensurile. In mare parte grădinile de astăzi au fost scoase din mlaştini. Prin secarea bălţilor s'au creat polderele, acele păşuni şi fânaţuri care stau mai jos decât aria mării. Morile de vânt, aşa de pitoreşti şi aşa de numeroase în orice colţ al peisagiului olandez, acţionează pompe care deşartă în canaluri apa de prisos din aceste locuri joase.

Acum o sută şi mai bine de ani inginerii olandezi au declarat războiu locului Harlem, — mării Harlem cum i-se zicea. Au împresurat-o cu diguri şi au forţat-o să capituleze. Era numai sfârşitul unor încordate relaţii care începuseră în alt veac. Omul încercase în mai multe rânduri să trateze cu marea şi s'o potolească, — fără rezultat însă, căci apa, caşi femeia, e fără credinţă.

Trei mari pompe de secătuire au fost aşezate în trei puncte deosebite la marginea acestor diguri. Vreme de doisprezece ani au lucrat zi şi noapte, aspirând şi împingând către mare o massă de apă de 18 milioane de metri cubi. După doisprezece ani pământurile cucerite — 17 mii de hectare — au fost parcelate şi vândute cu 8 milioane de florini olandezi, ceiace face cam jumătate de miliard de lei în moneda noastră de acum. Un hectar valora deci cam 28 de mii de lei — acum o sută de ani. Astăzi valoarea pământului s'a înzecit. Cheltuiala acestei întreprinderi îndrăzneţe a fost de vreo 13 milioane de florini.

Pe locul secătuit s'au creat ferme, poldere şi mai ales grădini.

Grădini de flori. Vestitele flori de primăvară, gloria horticultorilor olandezi, zambilele şi lalelele. O glorie foarte bănoasă de altfel.

Astfel în toată Olanda, fiecare întindere joasă, tăiată în lung şi în lat de canaluri liniare, are o istorie identică de lupte şi sforţări metodice şi necontenite pentru sporirea şi punerea în valoare a patrimoniului naţional.

Generaţia de astăzi a atacat o altă mare interioară: Zuiderzeea. Secarea ei a şi început, pe o scară cu mult mai vastă decât la Harlem. Acolo se agită de mult furnici omeneşti şi sug pompe electrice. Peste douăzeci şi cinci ori treizeci de ani se va face pace. Iar în locurile unde s'au legănat dela începutul lucrurilor talazurile cenuşii pe care le-am contemplat, — va intra plugul şi va creşte grâu. In poldere vor paşte vacile greoaie. Şi mai sus de nivelul spicelor bălane şi al vacilor pătate — pe canalurile cu apă domesticită, vor luneca luntri şi vaporaşe către târgurile de desfacere, caşi cum vor fi apărut pe lume corăbii cu picioare ori cu roate mişcându-se printre ierburi şi grâne.

Pământul din nou cucerit va fi de 200 mii de hectare, valorând 40 de miliarde în moneda noastră de acum. Va fi a douăsprezecea provincie a Olandei. Soldaţii necunoscuţi vor fi făcut o cucerire mai eroică decât oricare.

Apele olandeze, închise şi stăpânite în zăgazuri şi canaluri, au un minister al lor, care creiază după nevoi nouă şi întreţine tot ce există. Ele sunt principalul element al economiei naţionale şi principalul element de comunicaţie — faţă de care se desfăşură o grijă neadormită de fiecare ceas. Cu toate căile ferate cu abur şi electricitate, cu toate automobilele şi bicicletele timpului — drumurile de apă, pe care plutesc imbarcaţii suprapline, rămân tot cele mai bune, mai căutate şi mai ieftine mijloace de comunicaţie. Şi mai olandeze aşi putea zice: căci sunt în tradiţie, — domoale şi fără larmă.

Dar canalurile şi zăgazurile mai au un stăpân şi un rost: apărarea ţării. Intr'un eventual războiu — pe care aceşti cuminţi şi civilizaţi muncitori nu-l prevăd decât defensiv — apa prizonieră devine un aliat formidabil. Eliberând-o în anumite puncte şi inundând numai de un lat de mână o parte din ţara atacată, nici o armată duşmană nu se poate aventura pe un luciu monoton şi înşelător, care ascunde la fiecare pas canaluri şi lacuri artificiale. In vremuri de invazie, odinioară, Olandezii au întrebuinţat acest mijloc catastrofal. Au rupt închisorile mării, ca să se apere împotriva oştilor lui Ludovic XIV. Astăzi operaţia s'ar putea face c'o rânduială ş'un dozaj ştiinţific, — fără cumplita jertfă de atunci.

Iată caracterul acestui Waterland — ţinut al apelor. In artificialitatea lui zace minunea monstruoasă a acestei civilizaţii unice. Lângă furnalele Belgiei şi Germaniei, Olanda a rămas cu grădinile şi cu vacile ei. O ţară agricolă şi pastorală, însă, care e acoperită de reţele de drumuri de fier şi sârme electrice. In cea din urmă fermă, la marginea unui polder, clipeşte sara un ou de soare. Şi tot ce a produs ştiinţa industrializată e în slujba lor. Dela maşinele de cosit ori de răscolit iarbă, dela foarfecele electric de tuns oi, dela maşina electrică de bucate, până la cel mai mic instrument care uşurează efortul — toate îşi găsesc aici întrebuinţare şi aplicaţie. Şi paralel cu ocupaţiile acestea, contrastul cere ca oamenii să fie şi cei mai buni navigatori din lume şi cei mai dibaci negustori.

Se înţelege dece această ţară mică e totuşi o ţară mare ,având în stăpânirea ei Indiile Neerlandeze, insule vaste cu populaţie de peste 25 de milioane, care, în soarele ecuatorial, se naşte, munceşte şi moare pentru buna stare şi belşugul stăpânilor de aci.

Bicicliştii au dreptate să umble fără hodină şi fără saţ prin această gospodărie minuţioasă şi pretutindeni înfrumuseţată. Pământ al părinţilor! pot suspina ei cu satisfacţie. — Ape cuminţi!

La fiecare cotitură şi la fiecare colţ de drum — un restaurant cochet unde te poţi opri. Deaceia ploaia nu înspăimântă aici pe nimene. — Plouă şi astăzi din jumătate în jumătate de ceas, — dar drumurile şi 'nlăuntrul şi'n afara oraşului sunt pline de biciclişti.

Câteodată, în zilele escursiilor, ploaia e subţire ca o negură. Din când în când s'arată soarele — şi pe urmă, către amiază, lumina lui izbuteşte să se statornicească, lucind pe ape ca pe plăci de argint.

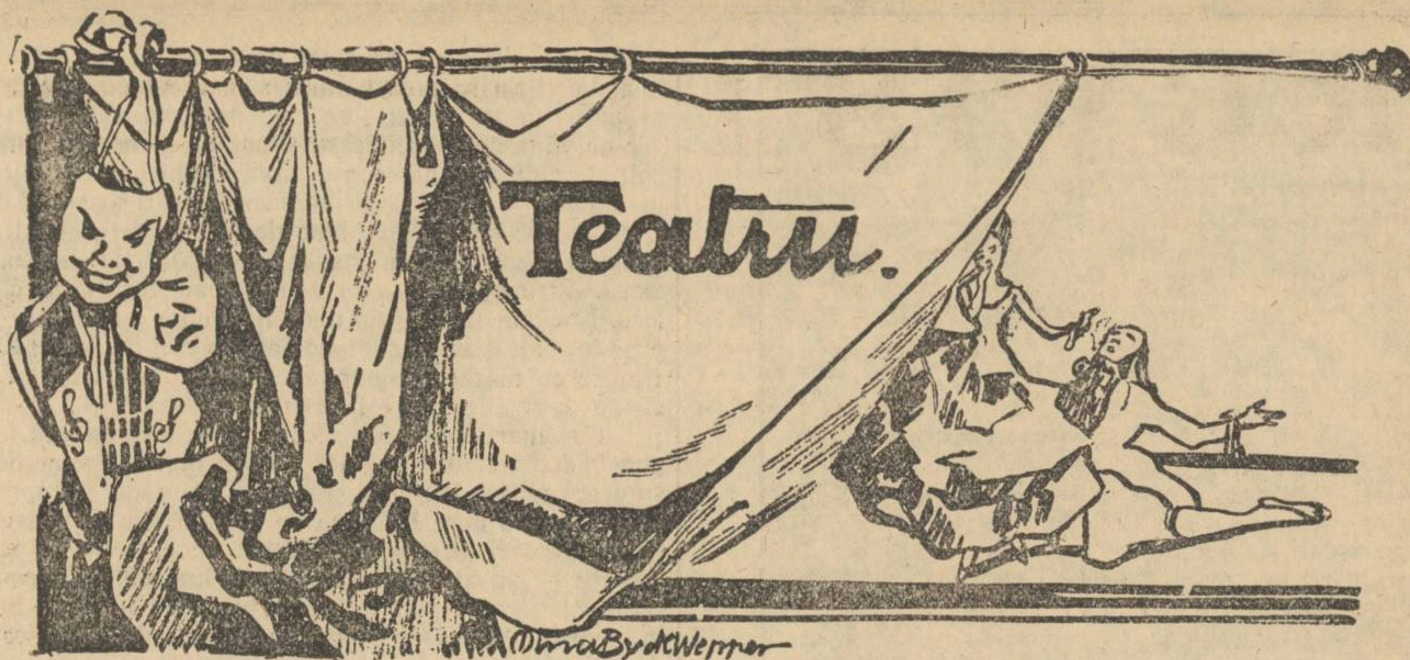
Atunci, în colţuri fericite, subt sălcii şi pe pajiştea verde ca buraticul, am văzut foarte adesea pe aceşti fugari pe două roate opriţi şi debarcaţi la marginea canalului, cu undiţa aruncată pe luciul apei neclintite.

I-am văzut şi din automobil, şi din tren, şi nu odată, ci de foarte multe ori. I-am urmărit cu ochii din zi în zi tot mai uimit şi mai mirat, căci păreau încorporaţi peisagiului, contemplând balta cu ochi neclintiţi. Niciodată nu i-am surprins scoţând un peşte dela adânc, în vârful undiţei lor.

Deci se risipesc, am putea zice, pe roate zburătoare, în toată ţara lor, ca să-i întregească şi să-i varieze peisagiile. Iar mai ales aceşti pescari cu undiţa, care nu prind nimic, sunt de un efect artistic dintre cele mai izbutite.

MIHAIL SADOVEANU

CRONICA TEATRALĂ

INVIEREA, dramă în cinci acte, după Tolstoi, de HENRY BATAILLE,— la TEATRUL NAȚIONAL. O LUNĂ IN PARADIS, comedie în patru acte de BERNAUER și OESTERREICHER,— la TEATRUL MIC

Teatrul Național a jucat „Invierea" într'o atmosferă, nu rusească — ci de mahala de-aici.

O casă boerească este împodobită cu perdele de... creton, agrementat cu flori mari — roși și verzi... Mobilele au acelaşi fason.

Sluga nu știe nici să pună samovarul — această mașină specific rusească. Ea apucă cu mâna hogeagul fierbinte, crezând probabil că mânerul de lemn al hogeagului servește la mes'ecat mămăliga. Apoi nu suflă în hogeag și nu-l bate cu o petecă de-asupra — așa cum se manevrează, rusește, samovarul... ci își umflă obrajii pe dedesubt: parcă samovarul ar fi ceaun și ar sta pe pirostree. Sfătuim pe interpreta rolului să nu „pună" și în realitate astfel samovarul: căci va da cu siguranță șperlă în ochii musafirilor...

Marioara Voiculescu

D-na Marioara Voiculescu (blondă, deși brunetă după text) poartă în primul act un costum — nu de fată pripășită pe lângă o casă de boer: o rochiță simplă, albă, și o fundulită roșie în păr (cum indică Tolstoi), ci un costum de „boiarișnea", cu fel-de-fel de zorzoane. Acest costum îi stă bine d-nei Voiculescu. Exact! Dar mai bine i-ar fi stat o rochie de bal cu trenă... Sau chiar diadema imperială! Rolul însă e al unei fete 'n-casă sau așa ceva...

Despre eleganța prințului Nehliudov autorul „Invierei" vorbește cu lux de amănunte. La el e o fabrică de toaletă — cu aparate, fiole, cutii, etc. Dar garderoba? D. Bălțăteanu pentru solemnitatea Curții cu Juri a ales din acest arsenal de eleganță — bogat și „simplu" — o cravată roșcată și a înfipt într'însa un ac cu un smoc de pietre, cât gămălia unui bold de pălărie feminină de pe vremuri. Iar pentru Siberia d. Bălțăteanu și-a încins blana cu o curea — ca birjarii. Nehliudov nu părea prinț, ci un modest profesor de muzică din provincie. Și spectatoarele se așteptau dela d. Bălțăteanu la un prinț „frumos" și „elegant"...

Dar actul din inchisoare? Deținutele, — foarte bine a remarcat un confrate, — parcă-s într'o șatră. Toate-s niște bezmetice, nu ființe nenorocite.

Ele-s îmbrăcate în zdrențe, în rochii multicolore. Umblă cu părul vâlvoiu. Tolstoi însă le descrie în halate cenușii sau în cămăși groase și cu bariz pe cap. Nu-i vorba la dânsul de flenduri, de coapse goale, etc.

In roman gardianul trage o palmă peste spate unei deținute care face scandal. In piesă gardianul este înarmat cu un cnut și biciuește atât pe vinovata de scandal, cât și pe deținutele dimprejur — cum îi cad la îndemână. Ba, la raport, gardianul trage fiecărei deținute câte un cnut... ca să se convingă, probabil, de prezența fizică a fiecăreia sau, pur și simplu, din sadism.

Credem că aceste indicații nu pot figura în adaptarea lui Bataille. Și, chiar dacă ele ar figura acolo, regizorul trebuia să pună pe primul plan romanul lui Tolstoi.

Direcția de scenă a redat o închisoare românească, cu deținuți în zdrențe. Avem înainte ilustrațiile romanului „Invierea", publicate în revista „Niva". Deținutele n'au aer de țigance flenduroase.

Bătaia iarăși a fost introdusă în piesă ca un element autohton.

In spiritul poporului rusesc pătrunsese evanghelismul. Un simplu gardian se gândea veșnic la o răspundere în fața „Celui de Sus". Păzitorii temnițelor nu împărțeau pumnii cu largeța colegilor lor de la noi — în care se zbate bestia nedomolită măcar de religie.

Regizorul, directorul de scenă, actorii și actrițele nu cunosc literatura rusească. N'au cetit parcă nici romanul lui Tolstoi. Am avut impresia că unii artiști nu-și cunosc decât rolul.

Ne-am mărginit la câteva observații de suprafață. Ele au dovedit însă până la evidență, — credem noi, — ignoranța completă a spiritului rusesc pe scena Teatrului Național.

După exemplele de mai sus, nu mai e nevoe să analizăm modul cum a „înțeles" și „redat" d. Bălțăteanu „cazul de conștiință" al lui Nehliudov, și cum d-na Marioara Voiculescu — cu literaturism de serată dansantă — a „reînviat" *sufletul* Catiușei.

In rusește „Voscresenie" înseamnă și „Inviere", dar și „Duminică". Repetând un joc de cuvinte, putem spune că Teatrul National a reperzentat nu „Invierea" — ci „Duminica" lui Tolstoi.

M. SEVASTOS

Ultima premieră a Teatrului Mic aduce un subiect original, în care umorul și situațiile comice se împletesc într'o atmosferă, pe alocurea destul de picantă, de veselie generală.

In jurul personagiului central, — o tânără actriță de varieteu, care, arătându-și rotunjimile destul de neacoperite ale formelor, nu înțelege, totuși, să se dea primului venit — în jurul scandalurilor și aventurilor inocente ale unei fete care știe să-și păzească sufletul și trupul departe de josnicia mediului în care trăește, — Bernauer și Oesterreicher, autorii comediei „O lună în paradis", au țesut o acțiune bogată în efecte dramatice și în scene ce contopesc admirabil tragicul desnodământului momentan cu comicul situațiunii generale.

Impresionantă, duioasă și convingătoare, plină de vervă firească și degajată, doamna Marietta Rareș a realizat în rolul eroinei o strălucită creație.

D-nii Bulfinsky, Roland de Iassy și Romeo Lăzărescu au înfățișat tipuri interesante.

Foarte puțin convingător a fost d-l L. Lefter într'un rol de june-prim. Pentru rolurile acestea în care reapare stăruitor, d-sale îi lipsesc fizicul, siguranța scenică, prestanța, etc.

Piesa a fost bine pusă în scenă și ansamblul a izbutit să gradeze efectele comice.

H. LAZU

Cronica muzicală

AL TREILEA CONCERT SCHERCHEN

Intre bucățile simfonice interpretate anul acesta de orchestra Filarmonicei, un cuvenit loc de cinste i s'a dat Uverturii la „Ecuba" a d-lui Constantin C. Nottara.

Uvertura descrie un episod dramatic din războiul troian.

Clipele de desnădejde, de îmbărbătare, disperarea Ecubei și gândul răzbunării găsesc minunate expresii armonice în această grea compoziție muzicală.

Construită cu destul de ample resurse tehnice, orchestrată cu talent și interpretată cu înțelegere, Uvertura la „Ecuba" a câștigat dela început interesul și aprecierea entuziastă a auditorilor.

Programul a mai cuprins o primă audiție a „Serenadei pentru două orchestre" a lui Max Reger și „Simfonia concertantă pentru violină, violă și orchestră" a lui Mozart.

Serenada lui Reger e un exemplu tipic de muzică intelectualizată.

Tendințele puriste ale acestui muzician îmbracă forme melodice, ritmuri și tonalităti, cu totul noui.

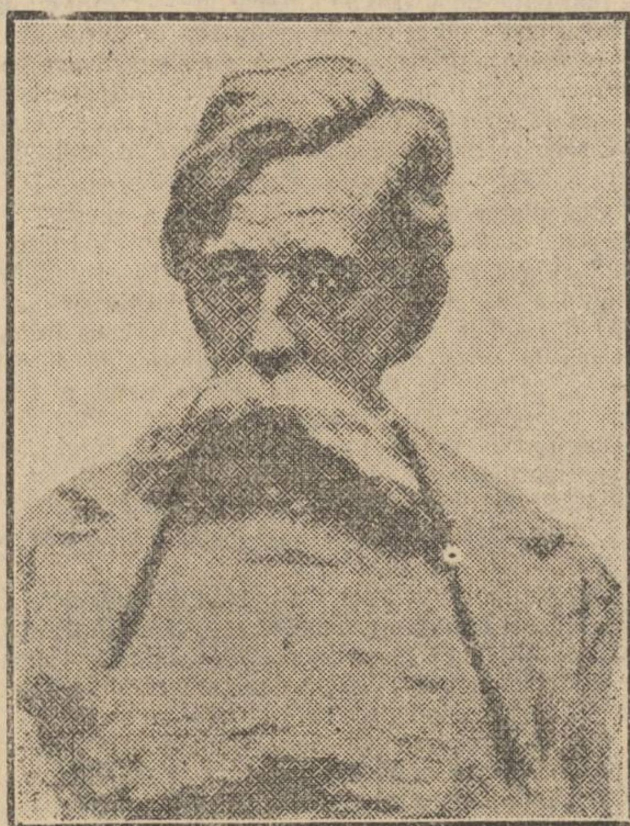
Temele se succed în acorduri pline de expresivitate și de culoare.

Dacă, însă, Reger stă la granița dintre clasicism și muzica abstractă, „Simfonia concertantă" a lui Mozart ni l-a înfățișat pe acest din urmă muzician pe puntea de intimă legătură dintre clasicism și romantism.

Perfecțiunea formelor și masivitatea concepției îl apropie pe Mozart de marii clasici, în vreme ce accentele inovatoare din muzica lui instrumentală sunt o introducere la marea operă a Titanului dela Bonn.

Filarmonica, sub buna conducere a d-lui Scherchen, a pus în lumină contrastele și armoniile, — iar d-nii Teodorescu și Popovici au dat expresie pasagiilor de violină și violă.

SERGIU INESCU

Bustul lui Emile Verhaeren, inaugurat la 10 Noembrie în Bruxelles

Curiozități

Bancher mondial

Din pricina abundenței prea mari de bani, Statele-Unite se văd nevoite să-și plaseze capitalurile în străinătate.

Suma totală a împrumuturilor, acordate altor țări, a ajuns în Octombrie trecut, adică într'o singură lună de zile, la 265.000.000 dolari — ceiace nu s'a întâmplat nici în cursul războiului european, când Statele-Unite aprovizionau cu bani Anglia, Franța, Rusia, etc.

Venitul general, primit de cei 117.000.000 locuitori, câți numără Statele-Unite, a fost în anul 1925 peste 90 miliarde dolari, adică cu 43 la sută mai mult decât în 1921. Cu alte cuvinte, numai în cinci ani, venitul mediu al Americanului de rând a crescut aproape odată și jumătate, ajungând la 2.100 dolari sau 336.000 lei. Aceasta socotit fiind pe cap de locuitor: copil de țâță, lucrător, școlar, cerșetor, bandit, funcționar, invalid, etc.

Divorțul lui Șaliapin

La Moscova, în ziua de 3 Noembrie a. c., s'a judecat la o „judecătorie de ocol a poporului" procesul de divorț între Feodor Șaliapin și nevasta sa, născută Iola Targani.

Judecătorul poporului, tovarășa Horina, a citit o scrisoare primită dela Șaliapin, prin care acesta propune soției sale câte 300 dolari pe lună, ca despăgubire viageră. Reprezentantul cetățencii Targani-Șaliapin a acceptat oferta. Divorțul a fost anunțat în prezența uneia dintre fiicele lui Șaliapin.

Carnetul lui Gréville

Carnetul de memorii și note al lui Gréville a apărut la Londra, într'o nouă ediție, complectată, care a provocat un mare scandal în presă.

„Daily Mail" declară, că ceva mai scandalos nu s'a citit încă, în domeniul memoriilor.

Gréville scrie, de pildă, despre regina Victoria a Angliei, care a domnit, precum se știe, timp de 60 ani:

„17 Sept. 1855. Sănătatea reginei Victoria s'a ameliorat. Regina nu e o femee rea. Ea se teme numai, ca bărbatul ei să nu o otrăvească, ceiace el e foarte capabil să facă".

Apoi despre Napoleon al III-lea:

„Impăratul, cunoscător excelent al femeilor, a ales cel mai bun procedeu, prin care să cucerească bunavoința reginei Victoria. El a început să-i facă curte, încă pe timpul șederii lui în Anglia; și a continuat-o apoi la Paris. Astfel de intenții ale împăratului au măgulit pe regina, flatându-i vanitatea: modestia ei n'a fost jenată, nici speriată, fiindcă noutatea acestui fapt (nimeni și niciodată nu făcuse curte acestei femei comune) i-a fost plăcută. Deci succesul lui Napoleon a fost complect".

Vindecarea beției ?

Guvernul sovietic a elaborat un proect de „vindecare forțată a beției". Medicii specialiști de boli nervoase vor lucra prin spitale și ambulatorii de Stat, întrebuințând toate mijloacele raționale, dela hipnotism până la pedeapsă corporală. Se vor aplica alcoolicilor, mai ales drogurile provocătoare de aversiune pentru băuturile spirtoase. Echipe de surori de caritate vor vizita orice casă, în scopul de a descoperi pe bețivii, care se ascund. In spitalul al doilea de psihiatrie din Moscova, s'au amenajat 200 de paturi speciale pentru tratarea alcoolicilor, cât și 150 de paturi pentru „trezirea bețivilor", culeși de prin oraș. In afară de asta, 100 de paturi au fost destinate pentru tratamentul „narcoticilor": cocainomani, morfinomani, eteromani, etc.

Un hoț-snob

In palatul de Campos din Paris, care a rămas închis după moartea proprietarului — fostul atașat militar portughez de Campos — portarul a găsit într'o dimineață, pe scara vestibulului, un impermeabil. Deoarece intrarea palatului era regulat închisă, portarul a bănuit că cineva s'ar afla în apartamentele încuiate. Intr'adevăr, poliția a găsit în dormitorul decedatului atașat portughez, și chiar în patul lui, un individ, care dormea ca un adevărat snob.

La interogatoriu, individul a declarat, că locuește în palat, decând acesta a fost închis.

Hoț de meserie, individul n'a furat însă nimic din noua lui locuință, ci numai s'a instalat aci foarte comod, fiindcă a știut, că palatul va sta închis mai mult timp. Cheile? Nu i-a fost greu să-și le „confecționeze". In fiecare noapte hoțul se întorcea „acasă" cu cele furate din oraș: bijuterii, ceasornice, portofeluri. Ultima noapte, venind cam beat, n'a observat, că-i căzuse impermeabilul pe scară...

Un cerșetor bogat

Poliția din Paris a arestat pe un cerșetor în vârstă de 75 ani, numit Pierre André. La circumscripție, s'a găsit asupra lui 52.000 franci în hârtii. „Acestea sunt micile mele economii", — a declarat cu modestie cerșetorul.

Onorariile unei „negrese"

Josefina Backer a fost angajată pentru 10 spectacole la Praga (Cehoslovacia) contra onorariului de 35.000 franci de spectacol.

Educația prin muzee

Institutul internațional de colaborare intelectuală dela Palais-Royal din Paris, a format o comisiune, care se va ocupa cu activitatea educativă a muzeelor.

Toate țările au câte-un reprezentant în această comisiune, în afară de... România. Până și Bulgaria și Ungaria au! Comisiunea va stimula înființarea de muzeie, în întreaga lume, pentru toate vârstele și culturile populațiilor și națiunilor. Copiile de pe tablouri și sculpturi celebre, reproducții, biblioteci, duplicate de piese, care au o însemnătate științifică sau artistică, — toate acestea vor trebui plasate în orcie centru cultural, din orice țară. Astfel se va ajunge, ca copiii și muncitorii să poată studia operele geniale ale omenirii, fără să viziteze centrele culturale îndepărtate.

Adeverul Literar și Artistic

PREȚUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

Cronica Șahului

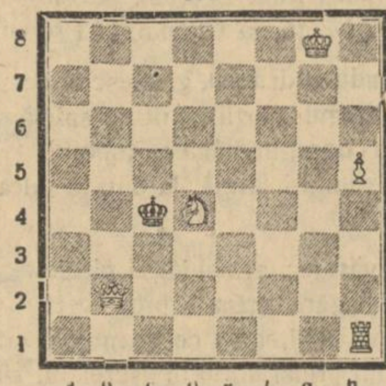
PROBLEMA No. 59

de W. Pauly, București.

(*National Zeitung, Basel. Noembrie 1927*).

Negru (1 figură)

Rc4

Alb (5 figuri)

Rg8, Db2, Th1, Cd4, Ph5.

Alb joacă și face mat in 4 mutări

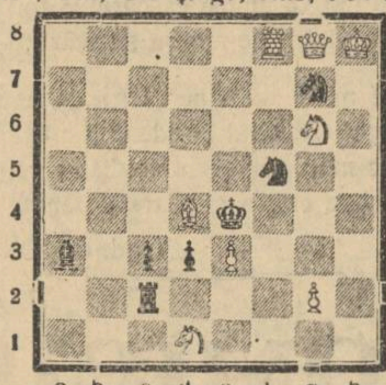
PROBLEMA No. 60

de C. G. Gavrilov, Vâlcov

(Inedită)

Negru (7 figuri)

Ré4, Tc2, Cf5 și g7, Na3, Pc3 și d3.

Alb (8 figuri)

Rh8, Dg8. Tf8, Cd1 și g6, Nd4, Pé3 și g2.

Alb joacă și face mat in 2 mutări

PARTIDA No. 32

A douăzecișiuna din match-ul pentru campionatul lumii.

Alb. Capablanca; *Negru* Dr. Alechin

Gambitul damei.

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Cg8—f6; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, Nf8—é7; 6. Cg1—f3, 0—0; 7. Ta1—c1, a7—a6; 8. a2—a3, h7—h6; 9 Ng5—h4, d5×c4; 10. Nf1×c4, b7—b5; 11. Nc4—é2, prea pasiv; mult mai bine era Na2 sau Nd3. 11....., Nc8—b7; 12. 0—0, c7—c5; 13. d4×c5, Cd7×c5!; mult mai bine decât mutarea de șablon N×c5. 14. Cf3—d4, Ta8—c8; 15. b2—b4, Cc5—b7; 16. Nh4—g3, Cd7—b6; 17. Dd1—b3, mutare fără înțeles care permite adversarului intensificarea unui atac solid pe flancul damei; câmpul c4 aparține acum negrului, care, printr'un admirabil joc de poziție obține în mod clar superioritatea. 17...., Cf6—d5; 18. Né2—f3, Tc8—c4; 19. Cc3—é4, Dd8—c8!; menține punctul c4 sau, în cel mai rău caz, obține linia c. pentru atac. 20. Tc1×c4, Cb6×c4; culminația partidei. Plasat aci, calul negru nu mai poate fi gonit; poziția sa dominantă sugerează albului — care de altfel nici nu are ce juca — mutări slabe. Efectul dezastruos ce-l are un cal astfel plasat, asupra moralului adversarului se resimte și la campionul lumii care joacă de acum înainte din ce în ce mai nervos. 21. Tf1—c1, Dc8—a8! O mutare „hipermodernă" în care recunoaștem „stilul" d-rului Alechin. 22. Cé4—c3, Tf8—c8; 23. Cc3×d5, Nb7×d5; 24. Nf3×d5, Dd8×d5; nici aceste schimburi n'au ușurat poziția rea a albului. 25. a3—a4, Né7—f6; 26. Cd4—f3, Nf6—b2!; cu introducerea și a acestui nebun în joc albul e pierdut. Acesta e efectul mutării „misterioase". 17. Dd1—b3; de atunci și până la sfârșitul partidei dama albă nu s'a mișcat de loc. 27. Tc1—é1, bineînțeles că nu Td1 fața de C×é3!. 27....., Tc8—d8; 23. a4×b5, a6×b5; 29. h2—h3, é6—é5; 30. Tc1—b1, turnul alb se învârtește în „celula' sa ca un guzgan într'o cursă. 30....., é5—é4; 31. Cf3—d4, Nb2×d4; 32. Tb1—d1 cu intenția de a nu pierde un pion, dar... 32...., Cc4×é3! lovitură mortală! Alb cedează.

Partida aceasta e exemplară pentru forța de joc a d-rului Alechin. De acum problema campionului lumii e aproape deslegată.

CORESPONDENȚA

Iași. — P. L. — Soluția problemei analitice No. 6 se va publica împreună cu soluția problemei analitice No. 7. Problema dv. (Ra2, Rd5) admite dubla soluție 1. Cé5+. Pe viitor vă rugăm să însoțiți cu soluțiile respective, problemele ce le propuneți spre publicare. — O. C. — Problema dv. No. 1 e corectă acuma, dar nu e economică. Incercați să reduceți din piesele inutile cum sunt de pildă Ta8 și Nb8 etc... No. 2. Idem. Care e de ex. rostul Ph2? No. 3. Se află încă în analiză.

Loco. — N. T. — Nu am primit scrisorile despre care vorbiți. Problema trimeasă e slabă.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CEREȚI la toate

Librăriile și principalele depozite de ziare

următoarele volume INTERESANTE, INSTRUCTIVE și DISTRACTIVE:

UMORUL LUI HAȘDEU	de Barbu Lăzăreanu	Lei 80
SUB FLAMURA ROȘIE (roman)	„ Dem. Theodorescu	„ 100
RECENZII (1924—1925)	„ Const. Șăineanu	„ 60
INTRE TRECUT ȘI VIITOR (trad.)	„ Guglielmo Ferrero	„ 50
RATACIRE (roman social)	„ Alice Vrioni	„ 30
COMOARA CU POVEȘTI	„ Ali-Baba	„ 80
HAPLEA, pățanii hazlii (ed. II-a)	„ Moș Nae	„ 50
EVREICA și alte povestiri	„ Andersen	„ 30
STELE SUB NORI (versuri)	„ Al. Terziman	„ 60
CA SA MAI RADEM (bucăți hazlii)	„ Moș Nae	„ 20
LIBERTATEA PRESEI	„ Const. Graur	„ 10
DIN VIAȚA UNIVERSITARA (amintiri)	„ Dr. Gr. T. Popa	„ 15
CUCOANA OLIMPIA (roman)	„ Lucia Mantu	„ 30
JIDOVUL RATACITOR (mare roman senzațional 800 pagini)	„ Eugen Sue	„ 100
MISTERUL DIN CAVOU roman de mare senzație 1000 pagini	„ Xavier de Montepin	„ 100

Biblioteca „DIMINEAȚA"

— 100 numere apărute — un volum lei 6.— (Cereți catalogul detaliat).

„Biblioteca TINERETUL"

(Povestiri pentru tineret) un volum Lei 5.

„LECTURA"

Cele mai frumoase nuvele din literatura tuturor popoarelor. Un număr Lei 5. (Cereți catalogul numerelor apărute).

Cărțile de mai sus se pot comanda și direct dela editura „ADEVERUL" S. A. București, Str. Sărindar 7—11.

Comenzile ce trec de 100 lei se expediază și contra ramburs.

CĂRŢI ŞI REVISTE

S. ANSKY: Dybuk, legendă dramatică în patru acte. Trad. din idiş de I. Ludo. Bucureşti, Editura I. Brănişteanu, 1927 Preţul Lei 40

Cuvântul de „Dybuk" („Duhul rău") a apărut pentru prima oară pe afişele teatrale din Bucureşti, în Noembrie 1922 când o trupă evreiască, a lui M. Fischsohn, s'a hazardat în teatrul Eforiei cu un repertoriu sortit să-i creeze un mare succes artistic.

Chiar atunci, două piese au cucerit atenţiunea publicului evreesc din Capitală, stârnind în acelaş timp mare curiozitate în cercurile teatrale şi intelectuale ne-evreeşti: Opereta-farsă „Micul Milionar" şi legenda dramatică, mai bine zis tragedia „Dybuk".

Nu era lucru uşor nici pentru publicul evreesc să simtă adierea misticismului profund al „Dybuk"-ului.

Acţiunea acestei tragedii se petrece în mediul aproape medieval al târguşoarelor evreeşti dintr'o provincie polono-ucraineană a Rusiei. Cât de departe-i populaţia evreiască a Bucureştilor de acele meleaguri ale „Ghetto"-ului, care cunosc atâta mizerie mistică!

Rabinii firavi, dar şi fanatici în îndrăzneala lor, sunt acolo adevăraţi fraţi întru duh, cu preotul „Vasile Thibeischi" (nuvela lui Leonida Andreev) care se încăpăţânează să învie un mort... Şi totuşi la reprezentaţiile cu „Dybuk" s'au perindat în Noembrie 1922, la Eforie, mai toţi artiştii atâtor teatre din Capitală plus un public ne-evreesc foarte numeros. Factura scenică a piesei cât şi suprema sensualitate care trece în misticism fiind persecutată de mediul habotnic, au cucerit atunci publicul.

„Dybuk" aparţine acelui gen de piese teatrale, care nu cer cunoaşterea limbei în care se reprezintă pe scenă; un scurt rezumat e suficient.

Astfel se poate vedea şi admira o dată sau de două şi de trei ori „Dybuk"-ul lui S. An-sky.

Insă, piesa aceasta în sine, şi jocul artiştilor — când e conştient şi cu vervă — provoacă chiar dela prima dată o profundă emoţie şi o agitată curiozitate. Sensul general al acţiunii încetează să ne satisfacă. Emoţia auditorului cere o diferenţiere cât mai dezvoltată a clipelor cu efect tragic.

Se cere, deci, textul complect, mulţumită căruia s'ar putea retrăi în sala de spectacol, individual, ceiace ni se oferă pe scenă în bloc ca amorul, mizeria, transportarea, coliziunile între tradiţie şi protest, etc. In româneşte, această cerinţă a reuşit să fie complect satisfăcută: traducerea d-lui I. Ludo este minunată.

In afară de „Manasse", „Dybuk" în această traducere, apoi „Dumnezeul Răzbunării" de Şalom-Aş şi, poate, „Cântăreţul tristeţii sale" (reprezentat acum doi ani la Teatrul Central de *peste o sută de ori la rând)*, iată piesele care ar trebui să fie jucate cât mai des ca un exemplu de artă superioară. — *A. N.*

La Nouvelle Revue Francaise

Numărul*) (Octombre) începe cu un scurt şi inteligent necrolog al poetului Chennevière, mort vara trecută, necrolog datorit lui Jules Romain. După Romain, Chennevière a fost un nesocotit, un méconnu, dar nu tipul convenţional al poetului nedreptăţit, acela a cărui operă genială, dacă ar fi cunoscută, ar uimi lumea, dar care rămâne mult timp necunoscută printr'un fel de fatalitate. De altfel acest tip, dacă a existat vre-o dată, nu mai e posibil acum, cel puţin în ce priveşte inovatorii: toată atenţia criticei şi a publicului cult e îndreptată spre dânşii. Chennevière, cu toată originalitatea lui, nu a fost un inovator bătător la ochi. Convingerea lui era că inovaţiile trebuesc duse până la perfecţie, căci simpla noutate încetează curând de-a fi nouă. Şi de aceia Chennevière, deşi cunoscut, a fost un nedreptăţit.

In acelaş număr Luc Durtain descrie în clip colorat şi amuzant impresiile unei sosiri la Moscova. Julien Benda continuă studiul său „La trahison des clercs". „Les clercs" sunt, în limbajul său, filozofii, poeţii, oamenii de ştiinţă, toţi acei pentru cari interesantă nu e lumea aşa cum ne e dată, lumea experienţei zilnice, ci aceia a gândirii, lumea ideală. Din ce în ce, spune Benda, această clasă de oameni renunţă la menirea ei; şi, în teorie ca şi în practică, atribue valoare tot mai mare lumii realităţilor.

La sfârşit găsim „Reflexions sur la littérature" de Thibaudet. Autorul ridică o chestie foarte interesantă: De ce înainte de secolul al XIX-lea nu a existat critica, adică un corp de scriitori specializaţi, a căror meserie e să scrie despre cărţile altora? Trei cauze explică, după părerea lui Thibaudet, acest fapt: 1) Lipsa altor două corporaţii în trecut: aceia a profesorilor şi aceia a gazetarilor. 2) Gustul general epocei noastre pentru inventariere, catalogare, clasificare. 3) In fine spiritul liberal al timpului, care admite că există valori literare egal de preţioase deşi din şcoli opuse: clasice ca şi romantice, spre exemplu. — **I. G.**

*) De vânzare la librăria Hasefer.

Suprarealismul şi adversarii lui

Se ştie că una dintre caracteristicile supra-realismului este dispreţul total pentru literatură. Intr'o operă de curând apărută „Au grand jour", cuprinzând cinci scrisori semnate de şefii şcoalei, — Louis Aragon, André Bréton, Paul Eluard, Benjamin Péret, Pierre Unik, — se găseşte o frază ca aceasta: „îndeletnicirea literară este o îndeletnicire murdară, cu care noi nu ne-am ocupat nici odată".

Jean Guerin, ocupându-se de volumul supra-realiştilor mai sus citat, precum şi de o replică a lui Antonin Artaud („A la grande nuit") scrie următoarele:

„O singură convingere rămâne comună atât supra-realiştilor cât şi celor mai violenţi adversari ai lor: ura sau dispreţul pentru literatură. Desigur că nu numai un om a simţit şi a trăit astfel de sentimente, şi încă poate cu mai mare intensitate. Dar asemenea oameni şi-au interzis ei înşişi să vorbească. Ceiace trebue de reţinut atunci când se vorbeşte de supra-realişti este tocmai faptul că nimeni afară de ei nu şi-a exprimat acest dispreţ şi această ură cu mai multă îndărătnicie.

Dar nu numai cu îndărătnicie: dar şi mai variat, mai viu, mai literar, dacă se poate spune...

Se ştie însă că aceasta este şi slăbiciunea lor; e ridicul să respiri regulat, în fiecare minut, după cum e ridicul să te îmbraci în fiecare dimineaţă şi să te desbraci în fiecare seară. Există însă un mijloc de a evita acest ridicul: să ajungi să respiri cu aşa regularitate încât să nu mai ai nevoie să te observi. Dacă noi am ajuns să admirăm, fără rezerve, pe un scriitor, aceasta se datoreşte faptului că el nu s'a mărginit să-şi bată joc de literatură, ci pentrucă a desăvârşit-o, a întrecut-o, a redus-o la o funcţie, la o activitate deasupra căreia el ştie să se ridice." — **P.**

O carte nouă asupra Sovietelor ruseşti

A apărut acum de curând „Erinnerungen und Erlebnisse" de Angelika Balabanof în editura Laube Verlagsbuchhandlung, Berlin.

Autoarea este descendenta unei familii nobile, care a rupt relaţiile cu familia ei şi a intrat în mişcarea revoluţionară în tinereţea ei. Acum câţiva ani a fost colaboratoare la o publicaţie socialistă în Elveţia şi apoi în Italia alături de Musollini. A fost una din cele mai vajnice adversare ale războiului. A intrat apoi în partidul bolşevist, fiind secretara Internaţionalei a treia. Dar apoi fiindcă a dezaprobat mişcarea teroristă şi a avut curajul să o spuie, a fost exclusă din partid şi a părăsit Rusia mergând la Paris. Cartea a făcut mare zgomot şi e pe punctul de a fi tradusă şi în englezeşte.

Un German între Germani

Astfel este socotit azi în Germania *Hermann Hesse*, ale cărui opere au fost scoase la Berlin sub titlul de *Gesammelte Werke in Einzelausgaben*, intr'una din acele minunate ediţii prin care se distinge în deosebi casa S. Fischer. Hermann Hesse este azi, unul dintre cei mai citiţi autori în Germania, deşi în timpul marelui războiu, pe când trăia în Elveţia, cu inima sfâşiată de durere a adus una din criticile cele mai amare şi mai tăioase stării de lucruri din patria sa şi a fost huiduit şi bătut la stâlpul infamei.

Puţini însă apar în literatura franceză cu un caracter mai tipic şi mai bine pronunţat de *german alemanic* (un german de Nord) ca acest scriitor. Desigur aceasta explică de ce e privit ca un german între germani cu toată atitudinea sa în timpul războiului, cu toate că nu se găseşte nicăieri în opera ca şi în viaţa lui o manifestare de patriotism.

Numai Emil Strauss poate fi pus alături de el ca tip reprezentativ al acestui fel de germanism. Amândoi sunt originari de pe malurile lacului Constanţa, acea regiune plăcută în care vinul delicios se bea cu artă şi se apreciază cu o ştiinţă renumită. Elementul elveţian şi şvab domină aci, dând spiritului o nuanţă de melancolie care lipseşte ţinuturilor de pe valea Rinului, unde domină o francă jovialitate. Tipurile lui Hermann Hesse au o asprime, o bruschetă specială în înfăţişare care contrastează tăios cu un fond de o rară sensibilitate şi delicateţă, cu un avânt pronunţat către frumuseţe şi perfecţiune.

Cărţile lui sunt mai mult o confesiune a unor sfâşieri sufleteşti decât o reprezentare a unor aspecte din lume.

Aşa de pildă *„Unterm Rad"* este o spovedanie a suferinţelor copilăriei şi a neînţelesei sale tinereţi apăsate în disciplina aspră şi osificatoare a sufletului, din şcolile publice.

Cartea lui a ridicat atunci întreaga opinie publică împotriva şcolii rutinare. Să nu creadă însă că Hesse este un scriitor care se preocupă de reforme sociale. Calitatea cea mai preţuită de care e impregnată pretutindeni proza lui, este poezia şi marele succes al romanului Peter Camerzind se datoreşte mai ales acestei calităţi. E resfrânt acolo sufletul tineretului din Germania de Sud, dar scăldat intr'o atmosferă de melancolică resemnare şi întors mai mult spre natură decât spre omenire.

Eroii din operele sale sunt copii şi fete tinere din popor, vagabonzi, ca acel neîndurat bătrân Knulp şi artişti cu sufletul închinat cu totul naturii, cum e de pildă pictorul Klingsor din una din cele mai viu colorate din povestirile sale scurte. *„Klingsor 's letzte Sommer"*. Problema căsătoriei, ca o legătură sterilă şi desnădăjduită, între oameni fundamental opuşi în caractere şi gusturi, a fost pusă rareori cu atâta putere de adevăr şi tratată mai delicat şi totuşi mai fără cruţare decât în mişcătoarea tragedie a vieţii de familie *„Rosshalde"*. Nici moartea copilului iubit cu duioşie de amândoi nu poate aduce împăcarea între ei, căci conflictul izvorăşte din lovirea curentelor primitive ale naturii lor, care tind fiecare în direcţiune cu totul opusă unul altuia. Moartea acestui copil frumos este una din paginile cele mai fine din moştenirea literară a omenirii.

In „Demian", istoria tinereţii lui Emil Sinclair, este expresă viaţa turbure cu elanurile mistice şi neînţelese ale adolescentului, prieteniile, emoţiile sale erotice, influenţa unui caracter mai superior asupra unei naturi mai gingaşe şi mai receptive.

Ca şi Mihai Sadoveanu, Hesse şi-a semnat această operă cu un pseudonim, dar n'a putut păstra multă vreme icognito, căci calităţile sale prea marcante şi prea originale l-au descoperit.

Romanele lui alternează cu volume de nuvele excelente în care sufletul lui Hesse se desbracă cu totul de mizantropia amară sub care se ascunde adeseori candoarea copilărească şi iubirea sa de natură. Talentul său de descriere a peisajului se relevă şi în ilustraţiile cu care-şi împodobeşte două încântătoare mici volume *„Wanderungen durch das Tesin"* şi *„Geschichte des Malers"* şi care sunt redate în motive simple şi primitive dar cu o rară putere de percepţiune.

In cărţile sale cele mai recente romanul a devenit o confesiune directă a autorului, o spovedanie în care Hesse se manifestă cu toate contrazicerile, bogăţiile şi lipsurile caracterului său, cum sunt de pildă romanele *„Kurgast"* şi mai ales grozava şi atrocea povestire *„Steppenwolf"*, care poartă în subtitlu *„Harry Hallers Aufzeichnungen"* şi care e o carte de o mare valoare ca cercetare serioasă a sufletului şi în acelaş timp infinit de bogată în colorit, fantazie şi nuanţe poetice. — *I.*

Călăuza lui Sir Galahad

Sir Galahad e un critic englez, care a publicat în limba germană o carte intitulată astfel: **„Indrumare printre „Idioţii" literaturii ruseşti"**. Criticul vede literatura rusă plină de „idioţi" à la Dostoievski. Atât de mulţi, încât un occidental are nevoie de o călăuză. Sir Galahad nu vede în operele maeştrilor ruşi, decât „sadism slav", „onanie psihică", „masochism cerebral"... Eroii din romanele ruseşti sunt monştri bolnavi, reprezentanţi ai unei rase care se crede tânără şi vrea să impună lumii întregi dogmele ei.

După Galahad, spiritul rusesc e steril, supus „jugului tătăresc." Rusia e simbolul golului, al neantului. Natura ei încadrează un popor pierdut printre zeci de popoare, în zăpezi nesfârşite, în mlaştini imense, în întunecimi şi în lâncezeli seculare. „Cnutul şi crucea sunt cheile pentru înţelegerea lui Dostoievski, a cărui „idee universală" nu e decât „o axiomă de răzbunare contra Europei".

Faţă de raţionalismul occidental, spiritul rusesc, oglindit în literatura plină de „idioţi", este negaţia culturii, haosul ce se devorează pe sine, pasiunea ce se autoflagelează. Spiritul isteric, nevroza dostoievschiană a pătruns în toate clasele sociale ruseşti — şi influenţa lui asupra literaturii europene e foarte primejdioasă. Sir Galahad s'a războit cu monştri ruşi, dar i-a uitat pe acei europeni!

„Problema" Montherlant

Un literat serios, dublat de un om de ştiinţă ca Etienne Burnet, consacră 20 pagini în „Europe" (No. 58) autorului „Paradisului la umbra săbiilor!..." Montherlant şi-a cucerit gloria, ca un antic alergător!... El ne face să ne gândim „la Tolstoi cel tânăr, prin setea lui de a trăi; lăcomie de plăcere, de ştiinţă, de gândire; privire care străpunge fiinţele şi le face transparente..." Montherlant e scriitor prin vocaţie. „El are geniu; geniul fiind vitalitate şi virilitate. Freamătul cosmic este într'însul"...

Aceasta ne-a spus şi Montherlant, în fragmentele semnate în Europe (No. 57). „Sunt poet... şi am nevoe să iubesc şi să trăesc toată diversitatea lumii şi toate pretinsele ei contrarii, pentrucă ele sunt materia poeziei mele — care ar muri de inaniţie într'un univers unde n'ar domni decât adevărul şi dreptatea..."

Şi mai departe: „Am simţit, în muzee, acea nelinişte de a nu putea cuprinde totul, cu inteligenţa caşi cu simţurile; pe lângă aceste trupuri goale, am simţit acea tortură de a nu avea douăzeci de mâini şi de picioare, ca divinităţile indiene, pentru a mă bucura de atingeri de douăzeci de ori mai numeroase;... şi acea nostalgie a ubicuităţii, a universităţii, acea furie de a nu avea în sine isvorul nesecat al dorinţei, pentru a nu mai fi obsedat de spectrul sațietăţii"... Montherlant e în adevăr cosmic. E furios că „nu are zece mii de membre virile"...

Literatul Burnet, este şi medic. In această calitate a uitat să-l examineze pe eroul său.

BIBLIOGRAFIE

Demostene Botez: „Zilele vieţii" (Poeme). Edit. „Cartea Românească", Preţul 60 lei.

Viaţa Românească No. 8 şi 9, An. XIX, (Ionel Teodoreanu: Intre vânturi; I. Botez: King Lear; I. D Gherea: „Poetic"; A. Cehov: Despre iubire; St. Zeletin: Gânduri despre lume şi viaţă; Mihail Sadoveanu: Demonul tinereţii; G. Zane: Probleme monetare; I. Petrovici: Veneţia; D. V. Barnoschi: Ge-on (Interdependenţa naţiunilor); Demostene Botez: Vacanţă simplă; M. Sevastos: Cronica teatrală - Bucureşti; Const. I. Vişoianu: Cronica externă, etc.).

Ioan Răzor: „Bătaia", Edit. Ig. Hertz, Bucureşti. Lei 30.

Ardealul teatral şi artistic, Anul I. No. 5.

Favonius, Vol. I, fascicola 7-8. Craiova.

Minerva An. I. No. 2 (I. Petrovici, P. Andrei, St. Zeletin, Mihai D. Ralea, etc.)

Bibliotecile, Cercurile de lectură, Cluburile literare şi toate aşezămintele de cultură să-şi procure

Umorul lui Hasdeu

de Barbu Lăzăreanu

Unde se găsesc savuroase pagini de satiră, lirism şi erudiţie, datorite Magului de la Câmpina.

Un volum format mare, pe hârtie bună cu coperta ilustrată de pictorul A. Dragoş

Lei 80

Interesantă Distractivă Eftină - Instructivă

Au apărut până azi aproape **100 volume**

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

Lucrări originale şi traduceri din operele mai de seamă

Lei 6 volumul.

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare din ţară

Indicele sanguin şi problema rasselor

In numărul de curând apărut al revistei „Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială", organ al Institutului Social de sub direcţia d-lui profesor D. Gusti, se publică un studiu, semnat de d-l N. Lahovary, consilier de legaţie, care readuce încă odată în discuţie chestiunea aşa de controversală a „rasselor". De această dată, autorul se slujeşte de nouile cercetări pe care biologii le-au făcut asupra sângelui, cercetări care au dovedit că compoziţia acestuia ar putea fi un criteriu de distingere al diverselor grupe etnice care populează pământul. Intr'adevăr, „cercetările făcute în anii care au precedat răsboiul precum şi în cursul acestuia în numeroase laboratoare medicale asupra serurilor şi metodelor de imunizare au pus în evidenţă că reacţiunea serologică a sângelui putea varia dela individ la individ. S'a descoperit (v. Dungern, Hirschfeld, Kraus, Levaditi, etc.), că pricina se datora compoziţiei variabile a globulelor roşii şi a zerului sanguin. S'a constatat, într'adevăr, că acele globule puteau conţine două reactive naturale (de obiceiu izolate, dar câteodată împreună) cărora li s'a dat numele de aglutinogene A şi B. Iar în zerul sanguin s'a văzut că există două substanţe care pot pricinui reacţiunea naturală a acelor aglutinogene numite, din această cauză, aglutinine A. şi B. Deoarece mai există un fel de sânge căruia îi lipsesc acele aglutinogene, sângele omenesc se poate, împărţi, din acest punct de vedere, în patru mari categorii. Avem sângele cu aglutinogenul A. şi aglutinina anti-B în zer, sau sânge A. Apoi, viceversa, sângele cu aglutinogenul B şi cu aglutinina anti-A, sau sângele B. Apoi sângele A B, înzestrat cu ambele aglutinogene dar lipsit bine înţeles de aglutinine, — şi însfârşit sângele lipsit de aglutinogene, numit sânge O".

Iată deci vechea chestiune a rasselor câştigând o reînoire de actualitate şi de preciziune ştiinţifică. Lucru important, căci se ştie cât folos sunt dispuşi să tragă din ideia de rassă (şi din deosebirile ierarhic-calitative dintre rasse) partizanii şovinismelor şi imperialismurilor diverse. E deci, interesant să vedem la ce concluzii de ordin politic şi sociologic poate duce o antropologie fundată pe principiul biologic al „isohemaglutinării".

Mai întâi observăm că autorul studiului de care ne ocupăm atrage atenţia asupra „multilateralităţii" istoriei, asupra multiplicităţii factorilor ce o compun şi agenţilor care o realizează. Printre acestea, convieţuirea în Stat naţional este printre cele mai importante. Şi nu arareori vedem cum acest element alcătuitor al fizionomiei etnice se arată a fi mai activ decât elementul rassologic.

Lucru vrednic de notat. Căci să ne reamintim cum obicinuiau rassologii să pună problema. Ei vroiau să dovedească mai cu seamă că naţionalitatea este, ea, influenţată în principal de factorul rassă. Incercau să stabilească punctele de coincidenţă dintre rassă şi naţionalitate, şi să dovedească că aceste puncte de coincidenţă sunt foarte numeroase.

Din potrivă. Autorul studiului de care ne ocupăm consideră aceste două fenomene: fenomenul rassă şi fenomenul convieţuirei naţionale, mai degrabă ca rivale şi concurente. Acolo unde s'a realizat o convieţuire naţională durabilă, posibilitatea de încrucişări biologice este mai mare, şi deci acolo principiul fiziologic al rassei se eclipsează în beneficiul celui sociolog şi moral al culturei comune. Analiza sângelui ar avea deci doar utilitatea pur ştiinţifică de a explica Istoria, de a arunca lumină asupra chestiunei absolut inactuale a originelor. Nici o întrebuinţare practică — atât apologetică cât şi detractoare — nu se mai poate face cu principiul rassei.

In legătură cu aceste constatări, şi ca un corolar al lor, amintim o altă observaţie a autorului. Cercetările făcute asupra indicelui sanguin au o valoare probantă aproape numai la ţară, la populaţia rurală. In oraşe, principiul cellalt, principiul convieţuirei, precumpăneşte. Iată dece populaţia din târguri este cât se poate de panaşată din punctul de vedere isohematic.

Remarcă importantă, căci prin ea se disociază în mod definitiv problema rasselor de chestiunea evreiască (şi, mai precis: de chestiunea antisemită). Căci populaţia evreiască este mai cu samă urbană. Prin această particularitate, ea nu oferă nici-o priză nouilor cercetări asupra rasselor. Astfel, principalul obiectiv al rassologilor de odinioară iesă complect din zona discuţiunei la cercetătorii mai recenţi. Şi este o mare surpriză pentru cetitorul studiului d-lui Lahovary de a constata că în cursul destul de lungei şi amănunţitei sale expuneri, în care e vorba de tot soiul de seminţii omeneşti, nu se pomeneşte nici-un cuvânt despre Evrei.

E semn că problema rasselor iesă definitiv din politică pentru a rămânea la adevăratul ei loc: în ştiinţă. Şi această cuminţenie a antropologiei nu se datoreşte nouilor descoperiri privitoare la indicele sanguin. Căci sociologiceşte vorbind, celelalte două instrumente mai vechi: indicele cefalic şi indicele staturei sau pigmentaţiei duceau exact la aceleaşi rezultate din punctul de vedere al şovinismului, imperialismului şi antisemitismului. Cauza cuminţirei antropologiei şi pricina dispariţiei frazeologiei rassologice ţine de împrejurări mult mai simple. Din cauza abuzului de declamaţie al antropologilor tezişti, un general discredit s'a abătut asupra întregei ştiinţe antropologice. Discredit, desigur meritat în parte, dar nejustificat dacă ar fi fost vorba să se desfiinţeze antropologia în întregime. Iată de ce servitorii ei mai obiectivi au căutat şi caută să o scape de toate discuţiunile tendenţios-politice, să-i reducă puterile la ceeace sunt în realitate, şi să arate ideea de rassă în adevărata — şi mult mai modesta ei lumină. Aşa făcea Pittard în cartea sa de sinteză „Les races et l'Histoire" de care ne-am ocupat în momentul când apărea în librărie. Nouile descoperiri în legătură cu indicele sanguin oferă o excelentă ocazie de reabilitare pentru antropologie. Rezultatele acestor cercetări sunt valoroase. Intrebuinţându-le într'un scop exclusiv ştiinţific, antropologia are prilejul de a face bună impresie asupra publicului cetitor, şi are şanse de a-şi relua, în panteonul ştiinţelor, locul pe care câţi-va slujitori prea zeloşi i-l periclitaseră în ultima vreme.

D. I. SUCHIANU

P.S. — Studiul d-lui Lahovary se ocupă, intr'unul din capitolele sale, special cu poporul românesc. Se pare că rezultatele obţinute prin indicele sanguin coroborează aproape în întregime concluziilor obţinute pe cale linguistică şi pe cale de măsurători craniene. — D. I. S.

INSEMNĂRI

Invitaţie la vals

Suntem în plină toamnă. Odată cu murăturile, revista d-lui Mihalache Dragomirescu îşi reia apariţia. In criza acută de reviste umoristice, foaia aceasta împlineş e fără să vrea — un mare gol. Trăim vremuri incontestabil triste. D. Dragomirescu îşi ia sarcina de-a ne înveseli bilunar cu aberaţiile d-sale critice...

In primul număr de după vacanţă, al foii d-sale, — d. Mihalache Dragomirescu ne vesteşte că e bine, mersi — şi gata de luptă. Cu morile de vânt, fireşte...

Admirabilul don Quichotte al criticii româneşti revine deci la vechile-i ocupaţii şi continuă să semneze, cu ambele picioare, aceleaşi articole de-o înveselitoare inspiraţie...

Am întârziat să salutăm reapariţia d-lui Dragomirescu în publicistica românească. D-sa a tras din zăbava noastră, o concluzie profund greşită. Işi închipue—bietul om— că l-am uitat...

In articolul program, d-sa spune că până acum caracteristica atmosferei literare era *„nerecunoaşterea nici unei autorităţi literare"*, şi că acum — după ce vreme de un an, d-sa a bătut apa în piuă — lucrurile s'au schimbat: „personalismul s'a dat din ce în ce mai în lături din faţa *personalităţ lor"*.

Personalităţile — înţelegeţi dv. ! — sunt d-nii Mihalache Dragomirescu şi ciracii d-sale. Aşa are d-sa obiceiul: „o aduce" pe departe din condei...

Ba, d. Dragomirescu ne socoate chiar pocăiţi. Căci zice d-sa mai la vale: *„mai simpatici chiar decât cei drepţi sunt pocăiţii. Coloanele „Falangei...." sunt deschise tuturor..."* — etc.

Va să zică — invitaţie la vals !

Dar bine, coane Mihalache, drept cine ne iei ?

Obiectivitate

Programul d-lui Mihalache Dragomirescu e simplu : *„recunoaşterea meritului ori de unde ar veni este prima noastră grijă"*.

Adică: dela nord, dela sud, dela est sau dela vest — ori de unde ar veni,, meritul va fi recunoscut imediat de d. Dragomirescu, prin mijloacele d-sale cu totul speciale.

Inuată după aceea, d. Mihalache Dragomirescu consacră un elogios articol fabulistului Radu Bucov. Gurile rele şoptesc însă că Radu Bucov şi Mihalache Dragomirescu sunt una şi aceiaşi persoană.

Ei şi ?

Recunoaşterea meritului — ori de unde ar veni... Deci, chiar dela d. Mihalache Dragomirescu. D. Mihalache Dragomirescu este suficient de obiectiv, ca să recunoască chiar şi meritul d-lui Mihalache Dragomirescu.

Mândrie naţională

D. Maurice Dekobra a fost la Bucureşti, a ţinut o conferinţă, a dat câteva sute de autografe şi câteva duzini de interviewuri şi a plecat mai departe, după treburile domniei-sale...

In interviewurile date, d. Maurice Dekobra a vorbit despre frumoasele noastre românce.

In conferinţa ţinută, a — ca să zic aşa — atins acelaş subiect. Iar posesorii autografelor ar fi — pare-se — toţi de sex feminin.

Intr'o gazetă străină, d. Maurice Dekobra a bine voit să declare: *„Cele mai frumoase femei din lume, le-am văzut în America, Siria, România şi Viena"*. Un ziar bucureştean reproduce această importantă declaraţie, cu următoarea adnotare : *„Aprecierea este cu atât mai măgulitoare, cu cât a fost rostită în străinătate"*.

Ceeace face d. Dekobra, au făcut-o mai toţi străinii care au descins, în treacăt, la unul din hotelurile bucureştene. Mai toţi au lăudat frumuseţea Româncelor. Şi un val de mândrie naţională ne-a umflat sufletele, ori de câte ori am citit aceste declaraţii...

Să mă ierte Dumnezeu, dar nu mă simt de loc copleşit de acelaş sacru sentiment. Şi — zău că nu sunt un rău Român ! Nu sunt — vă jur ! — în slujba nici unei puteri străine. Imi iubesc ţara. Şi cu toate acestea, aprecierile măgulitoare ale străinilor asupra frumuseţii Româncelor nu mă mişcă de fel...

Mai întâiu, nu văd dece am fi *noi* — Românii — mândri fiindcă *ele* — Româncele — sunt frumoase. In al doilea rând, nu văd tocmai clar care le este meritul. O femee e frumoasă tot aşa cum alta e urâtă.

Aş fi — mărturisesc — profund emoţionat, aş fi mândru dacă un străin ar spune că avem şosele bune, sau că oraşele noastre sunt civilizate. Sau că literatura noastră e strălucită. Sau că oamenii din partea locului sunt inteligenţi şi muncitori.

Dar asemenea aprecieri n'am citit nici odată în interviewurile d-lui Dekobra, nici în ale altora !

D. Paul Zarifopol

...se încăpăţinează să fie un subtil mânuitor de gânduri rare, într'o lume în care utilizarea furculiţii continuă să fie un act de bravură.

Aşa se explică foiletonul de-o nepermisă trivialitate pe care îl publică, împotriva d-lui Paul Zarifopol, un ziar de dimineaţă.

Principala vină a d-lui Zarifopol? Il cheamă Paul. Şi autorul foiletonului îi dă zor: „literatura d-lui Paul"... „D. Paul în sus... D. Paul în jos..."

Sistemul e foarte comod. Cu exact acelaş sistem, îl poţi distruge pe Mirbeau fiindcă îl chema Octave, pe Shakespeare fiindcă îl chema William, pe Shaw fiindcă îl cheamă Bernard şi pe d. Eliad fiindcă îi zice Mircea.

Cine are oarecare îndemânare în polemică, ştie că — în acest gen— *nuanţa* predomină. Procedeul variază dela subiect la subiect. Sub pedeapsă de moarte literară, „nu-l poţi înjura" pe d. Mihai Codreanu — de pildă — aşa cum „îl înjuri" pe d. Dragoslav, pentru simplul cuvânt că d. Codreanu este cu totul *alt* subiect decât d. Dragoslav. Cum un prozator „nu va trata" în aceeaşi manieră descripţia unui salon şi zugrăvirea unui pridvor de ţară...

Liber este fiecare să admire sau să conteste scrisul d-lui Zarifopol. Dar a-l contesta aşa cum o face foiletonistul cu pricina este cel puţin ignobil.

Pentru asemenea atitudini, există un singur calficativ: puţoism intelectual. — *Tudor Teodorescu-Branişte*

Auto-lauda

D. Mihail Dragomirescu nu-i numai critic psiho-fizic, ci şi... poet. Subt pseudonimul Radu Bucov, d-sa scrie fabule în versuri.

— Dar de unde ştiţi aceasta ? — ne vor întreba unii.

Mai întâiu, fiindcă... se cunoaşte dela prima lectură. D. Dragomirescu are doar o pecetie originală în proză caşi 'n versuri.

In al doilea rând, însuşi d. Dragomirescu recunoaşte faptul. D-sa, lăudându-şi versurile, le trimite astfel în lume :

„Cu aceste însuşiri — defectele le vor releva criticii — le lăsăm singure să-şi ducă viaţa în lume : *Radu Bucov* nu se va interesa nici măcar de retipărirea lor, — dacă se va cere".

Cine, în afară de autor, ar putea să ţină acest limbaj?

Iată cum se prezintă d. Dragomirescu pe sine însuşi: „un scriitor ce-a trecut de pragul tinereţii, dar al cărui suflet a rămas plin de mireazma anilor copilăriei, pe care i-a petrecut în mijlocul naturii la ţară" — „observând" şi „simţind" acolo „mişcările fizice şi sufleteşti ale *jivinelor şi orătăniilor"*.

Cu acest bagaj „fizic" şi „sufletesc", deci psiho-fizic, d. Mihail Dragomirescu — nesatisfăcut de Gr. Alexandrescu, Caragiale şi Esop — s'a hotărît să facă singur fabule.

„Radu Bucov, — spune d. Dragomirescu, — îşi propune să facă din fabulă, în mod regulat, ceiace La Fontaine a făcut numai incidental şi necomplect, chiar în cele mai bune din fabulele lui — anume să facă din fabulă o *poveste epică"*.

Şi cum „cele mai bune fabule ale lui La Fontaine, deşi din întâmplare sînt epice, nu au toate organele acestei poezii", — d. Dragomirescu, cu exuberanţa d-sale psiho-fizică s'a hotărît să le complecteze organele şi să le pună glande...

După această operaţie virulentă, d. Radu Bucov a tipărit o fabulă : „Greerul şi furnica". pe care d. Mihail Dragomirescu o analizează în modul următor :

„Greerul, care a hoinărit toată vara e un Greer sărac — e din „bătătură" — o casă fără curte, fără vite, fără păsări. Furnica e o babă strângătoare, cu căsuţa ei şi cu gospodăria complectă. Căsuţa ei acoperită de zăpadă, dar uşa e zăvorîtă, iar pe coş ese fum gros, ceeace însemnează că baba are de toate şi mai cu seamă lemne să-şi încălzească casa. Greerul e tânăr, aproape copil, îi rebegeşte limba în gură, şi e fricos. Pe urmă istorioara are o peripeţie. Căci Furnica propune Greerului un trai bun, dar pe lângă ea. Acest lucru însă îi repungă aşa de grozav Greerului, că uită, şi de frig, şi de tot, şi *o ia la sănătoasa"*.

Cu alte cuvinte, Radu Bucov — punând pe baba-furnică să-i facă propuneri de traiu-bun tânărului greer — a redus povestea la o adevărată intrigă de amor venal, în care greerul trebuia să cânte din solz de peşte... „lucru însă care i-a repugnat grozav greerului".

Credem că acesta-i înţelesul fabulei. De ne-am înşelat, rugăm Institutul de Literatură să ne spună dacă greerul, această jivină terestră, a trecut sau nu prin primejdia de a deveni o jivină aquatică — fiind obligat, contra psiho-fizicei curente, să distreze baba-furnică... cântând... — *M. Sevastos.*

Maximilian Harden

In 1922 doi tineri, naţionalişti germani, l'au bătut în stradă, în poarta casei sale. Urmarea a fost o trepanaţie a craniului, de pe urma căreia Harden a suferit până la moarte.

Arena social-politică din Germania pierde, în el, pe cel mai strălucit publicist de dinaintea războiului...

Actor în tinereţe, Harden trecuse la jurnalism, înfiinţând, în 1892, o revistă politică săptămânală: *„Die Zukunft"* („Viitorul"). Aceasta a existat trezeci de ani şi a exercitat o influenţă cu adevărat excepţională asupra vieţii politice din Germania.

Când dezacordul între tânărul Kaiser Wilhelm şi bătrânul Bismark a produs cunoscuta ruptură, Harden a luat poziţia de critic înverşunat faţă de Impăratul avid de putere. El n'a încetat apoi să afirme, că politica acestuia va duce Germania la pieire.

Uneori polemica şi pamfletele lui Harden luau forme extraordinar de violente.

Demascarea contelui homosexual, Eulenburg, cel mai apropiat amic al lui Wilhelm, i-a adus prima recluziune, după care au mai urmat şi altele, pentru les majestate.

Stilul lui Harden era străluict, sclipitor; puterea argumentaţiei sale era extrem de convingătoare. Erudit şi informat, ca nici un alt jurnalist politic din Europa, era adevăratul decan al breslei publicistice.

A mai avut, pe lângă aceasta, încă o pasiune: teatrul. Articolele şi recenziile lui teatrale sunt considerate ca modele de critică teatrală. Elementul polemic lipsind aci cu desăvârşire, aceasta permitea publicului să descopere concepţiile lui asupra frumosului şi utilului.

Inainte de război, Harden sfârşi prin a înclina spre imperialismul german, însă nu spre nuanţa willhelmiană a acestei concepţii. In cursul războiului, Harden prevăzu însă înfrângerea Germaniei. El a încercat chiar să combată statul-major german, care întărîta dispoziţiile războinice germane. Din toamna 1915, Harden n'a contenit a cere încheierea păcii.

După căderea imperiului, săgeţile lui Harden se îndreptară contra marilor bărbaţi ajunşi în fruntea Republicii. Insă puterile lui erau epuizate. Stilul devenise greoiu şi pretenţios.

In ultimul timp, Harden a mai scris ici şi colo prin ziarele olandeze şi engleze. Mai proectase republicarea revistei „Die Zukunft". Moartea însă a pus capăt acestui ultim proect.

Educaţie paroptică

Literaţii, cari sânt şi medici, ştiu să dea uneori problemelor de ştiinţă aspecte atrăgătoare. Ei cercetează unele chestiuni fundamentale, considerate ca imposibil de rezolvat — şi isbutesc să aducă o lumină neaşteptată care îndreptăţeşte cele mai mari speranţe. De pildă, cine ar crede că *orbirea* îşi va găsi leacul ? Dacă ochiul orbului nu mai vede, el poate vedea prin organe alăturate.

Aceasta ne-o afirmă *Jules Romains*, dramaturgul şi teoreticianul umanismului, care ca medic (cu numele de Louis Farigoule) a expus teoria unei visiuni extra-retiniene. Există un simţ paroptic, — adică, anumite „puncte ale pielei sunt sensibile la razele luminoase şi la culori".

Intr'un volum apărut sub titlul : *„Une éducation paroptique"*, *René Maublanc* împreună cu *Leila Holterhof-Heyn*, tind să ne dovedească existenţa acestui simţ paroptic. Experienţele au fost făcute chiar asupra d-nei L. H. Heyn, care a orbit când era de un an şi jumătate. Aceasta n'a împiedicat-o ca să-şi însuşească o serioasă cultură psihologică şi ştiinţifică.

D-na Heyn poate fi considerată caşi un orb din naştere. Globii oculari sunt cu totul atrofiaţi, nesimţitori la lumină. Ea poartă ochi artificiali. Examinată de medici specialişti, s'a constatat că e lipsită de orice facultate de visiune, că nu se manifestă în ochii ei nici o percepţie.

Totuşi, după câtva timp, d-na Heyn ajunge să „deosebească lumina de umbră, să distingă culorile, înşelându-se rareori, să recunoască unele cifre, să citească unele cuvinte". Spune ce mişcări fac vizitatorii ei...

Aceasta nu e un miracol, dacă ţinem seama de teoria „visiunei extra-retiniene" a lui Jules Romains.

In cartea amintită, René Maublanc a notat observaţiile făcute în şedinţe, iar „pacienta", d-na Heyn, a scris la maşină rapoartele zilnice. Expunerea are un dublu caracter: obiectivă din partea observatorului, subiectivă din partea pacientei.

Potrivnicii teoriei paroptice, cred că totul se explică printr'o reeducare a retinei. Indicaţiile lui Maublanc sunt prea precise pentru a nu putea fi verificate. In mod gradat el a isbutit s'o facă pe d-na Heyn să vadă „prin pleoape, prin umerii obrajilor forme, culori, litere şi cifre".

Interesul acestor cercetări experimentale nu e limitat la orbi — cari, prin educaţia paroptică, vor ajunge să perceapă lumea externă şi prin „vedere extra-retiniană". Dacă teoria lui Romains se adevereşte, ea va avea urmări nebănuite.

Legea „compensaţiei simţurilor" ar fi întrecută de putinţa omului de a crea organe artificiale cari să aibă facultăţile celor naturale. Deocamdată, prin „educaţia paroptică" se poate dovedi că o facultate stăvilită într'un organ se poate manifesta aiurea. Expresia populară că orbii văd cu vârful degetelor, e pe cale să fie confirmată de ştiinţă. Cine ştie dacă surzii nu vor auzi cu fruntea, dacă o oarbă a ajuns să vadă cu umerii obrajilor ! — *E. R.*

Psihologia condamnaţilor

Ce fac osândiţii înainte de ora morţii? Nimeni n'ar putea răspunde mai competent la această întrebare de cel mai mare interes psihologic ca preotul **Cashine** şi paznicul **George Meserolle**, care slujesc de mai bine de două decenii la închisoarea **Sing-Sing** (America), adăpostul îngrozitor al criminalilor care-şi aşteaptă osânda prin scaunul electric. Din amănuntele interesante ale mărturiilor pe care Meserolle şi Cashine le-au făcut de curând unei reviste americane, reese că majoritatea delicvenţilor obicinuesc să-şi petreacă cele din urmă ore ale vieţei lor, cu lucruri mărunte. Joacă şah sau cărţi, scriu poezii, fac desene, ba uneori îşi fac ghetele în ultimul moment, cu multă sârguinţă, până scot un luciu perfect, sau se bărbieresc cu excesivă luare-aminte.

Cu totul straniu şi de neînţeles e cazul delicventului James Cassidy. Acesta, în tovărăşia a trei inşi, a ucis un casier de gară. Criminalul urma să fie executat într'o dimineaţă, la ora 11. Cu câteva ore înainte, paznicul Meserolle i-a adus vestea că cererea de graţiere i-a fost respinsă. Casidy era ocupat tocmai cu un desen: o femee goală pe peretele alb al celulei. Vestea nu l-a surprins de loc. Cu tonul cel mai indiferent din lume a cerut să nu mai fie turburat şi a declarat că e păcat ca un artist atât de mare ca el să nu fie lăsat să isprăvească o capodoperă începută. Cassidy fiind nu numai ucigaş, dar şi insligator la omucidere, a fost adus la urmă. Pe scaunul electric a început să cânte o arie de operetă, şi a încetat să cânte numai după ce puternicul curent electric i-a trecut prin trup.

Tot astfel **Louis Hermann**, osândit la moarte pentru asasinat, şi-a exprimat ultima dorinţă să i se îngădue să-şi împodobească cheutoarea costumului său elegant cu câteva garoafe. Iar paznicului Meserelle, care i-a adus din oraş nişte splendide garoafe, ucigaşul i-a spus câteva minute înainte de moarte: „Eşti un gentleman şi-mi pare bine că porţile veciniciei îmi sunt deschise de dumneata!" Unic e cazul femeii **Marthe Place**, mamă denaturată care şi-a otrăvit singura-i fiică. Mistress Place a aflat cu treizeci de minute înainte de execuţie, soarta care o aştepta. A cerut o rochie frumoasă, neagră, de doliu. Imbrăcându-şi rochia, a băgat de seamă că talia e prea largă.

Disperată, s'a rugat de paznic să fie atât de bun să-i aducă repede ac şi aţă, şi şi-a petrecut ultimile minute care-i mai rămăseseră să trăiască, cu repararea rochiei, iar avocatului, directorului şi celorlalţi funcţionari care au fost de faţă la execuţie, le-a surâs cochet.

Dr. Artur Warren-Waloe, un medic dentist care-şi otrăvise soţia şi soacra, spre a intra în posesia averei lor, înainte de a urma pe preotul care-l întovărăşea la ultimul drum, a dat avocatului un plic spre a fi deschis după execuţie. In plic s'au găsit poezii filosofice, compuse în ultima zi a vieţei. **Paul Hilton**, ucigaşul unui poliţist, n'a avut dorinţă mai mare decât să-şi fumeze ţigările. Când s'a urcat pe scaunul electric mai avea o ţigare în gură. Curentul a transformat ţigarea în cenuşă, într'o secundă. **Charles Roger**, un groaznic asasin, a cerut preotului să joace cu el o partidă de şah, iar criminalul **Kelley**, care avea desigur multă înţelegere pentru muzică, a dorit să i se cânte un marş funebru de Chopin — şi marşul a fost cântat, într'adevăr, de un pianist remarcabil. Japonezul **Sibuja Yagira** a citit toată noaptea reviste umoristice; santinelele auzeau din când în când hohotele de râs ale condamnatului la moarte. — **A.**

Aviaţia

Soţul aviatoarei : — Cel puţin dacă ar încerca traversarea Atlanticului... Aş avea linişte măcar în timpul acela !

(Le Journal)

Subt nouăzeci de ani

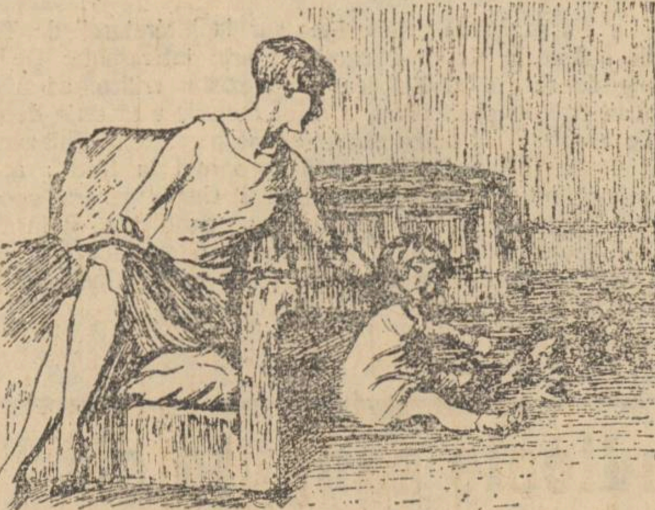

— Ce zici? Să le oferim locurile?

— Vezi-ţi de treabă... Ar crede că le luăm drept bătrâne.

(Le Journal)

Adevărata vinovată

— Nu trage pisica de coadă, Mary !

— Eu o ţin numai, mămico. Ea trage !

(Punch)

MĂRUNTE

— In bucata intitulată „Rîşchitoru" a d-nei Constanţa Marino-Moscu, din ultimul număr al „Adevĕrului Literar", au apărut — dintr'o eroare de ordin tipografic — regretabile omisiuni şi inversiuni. Deasemeni bucata a suferit din partea corectorului, o revizuire în privinţa transcrierii limbii dialectale.

Cerem scuze autoarei şi cititorilor.

— In ultimul Nr. al „Vieţii Româneşti" a apărut un interesant articol al d-lui I. Botez : „King Lear şi concepţia dramatică a teatrului shakesperean", despre care vom vorbi în numărul viitor.

— Reîntors în ţară, după o lungă călătorie de studii făcută prin Syria, Egipt şi Palestina, pictorul **W. C. Arnold** va expune, cu începere dela 20 Noembrie, o serie de aquarele şi uleiuri în sala librăriei de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada, 7.

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

15=20

ANUL VIII.— No. 364

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINATATE

Duminică, 27 Noembrie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI : { AL. V. BELDIMAN 1888 1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Teatrul lui Hermann Sudermann

Jubileul scriitorului e un prilej binevenit, pe care timpul îl pune la îndemâna comentatorului, spre a-i înlesni consideraţii nouă asupra unor chestiuni eşite din actualitate. Feluritele perioade pe care le parcurge, cu vremea, cariera scriitorului, îngăduie şi deschiderea unor perspective schimbătoare, în cadrul cărora critica poate desfăşura în voie analiza însuşirilor de rezistenţă ale operei.

Cei şaptezeci de ani, pe cari Hermann Sudermann i-a împlinit de curând, au fost folosiţi de critica germană şi de cea de aiurea, spre a revizui activitatea literară a dramaturgului şi romancierului german. Părerile asupra meritului operei au fost şi de astă dată împărţite, dar virulenţa polemicei de odinioară pare a fi dispărut cu desăvârşire.

Cariera literară a scriitorului german oferă câteva aspecte pline de interes. Ea demonstrează, până la evidenţă, versalitatea spiritului omenesc în înălţarea şi în dărâmarea idolilor pe care îi alege.

Maurice Muret, în *Littérature allemande d'aujourd'hui* redă entuziasmul pe care-l provocase reprezentarea *Onoarei la* „Teatrul Lessing" din Berlin, o lună după succesul pe care-l obţinuse *„Vor Sonenaufgang"* a lui Hauptmann. Interesul stârnit de noul dramaturg fusese atât de neobişnuit, încât Carl Busse povesteşte *(Geschichte der Weltliteratur)*, că biletele pentru întâia reprezentaţie a piesei următoare se negociau la bursă, odată cu valorile „cotate".

Sudermann devenise, pentru moment, eroul scenei berlineze, sărbătorit de intelectualitatea germană ca una din cele mai curate glorii ale ei. In acelaş timp însă, spre nenorocul autorului „Onoarei", paralela fatală cu Gerhart Hauptmann începu să se schiţeze.

Activitatea simultană a celor doi scriitori germani a dăunat mult aprecierii operei lui Sudermann. Posibilităţile variate ale autorului „Ţesătorilor" şi *„Clopotului scufundat"*, de a realiza, cu aceiaşi siguranţă şi putere de viziune, lucrări sociale impregnate de un naturalism minuţios şi piese de o bogată şi aleasă fantezie, creiau necesitatea unei emulaţii, menită să influenţeze artificial desvoltarea aptitudinilor lui Sudermann.

Izvoarele inspiraţiei celor doi scriitori erau diferite, ca şi temperamentele lor. O singură măsură de apreciere devenea tot mai insuficientă. Ea le-a fost totuşi aplicată fără cel mai elementar discernământ. In toate învinuirile pe cari istoriografii literari le-au adus lucrărilor dramatice ale lui Sudermann, se poate desluşi aceiaşi optică greşită, împinsă până la obsesie. Supărarea lor că nu descoperă în piesele autorului *Onoarei* ceeace n'ar fi trebuit nici un moment să caute, porneşte dela eroarea iniţială pe care am amintit-o.

In primul timp al apariţiei sale ca dramturg, Sudermann surprinsese publicul german prin darurile desăvârşite pe care le manifesta în arta conducerii gradate a dialogului şi a mişcării scenice. Pentru teatrul german, care suferea de lipsa unui temperament dramatic, adaptat cerinţelor speciale ale genului, *Onoarea, Sfârşitul Sodomei şi Magda*, au constituit o adevărată revelaţie.

Se părea că un capriciu al firii smulsese din pepiniera teatrului realist francez, sau a mişcării veriste italiene, un talent puternic, dotat cu pătrunderea tuturor tainelor creaţiei dramatice, şi-l sădise, prin minune, în mijlocul solului german. Spectatorii aplaudau miraţi şi fermecaţi că, însfârşit, teatrul german realiza o concepţie de artă, în cadrul unui dialog condus cu abilitate, care desfăşura conflictul cu o progresie savantă şi după sistemul celor mai de seamă autori latini.

Redarea câtorva rânduri din *Dramaturgische Blätter* ale criticului german Paul Lindau, scrise cu mai mult de un deceniu înaintea reprezentării *Onoarei*, ne va lămuri mai bine ce au însemat aceste însuşiri în desfăşurarea istorică a teatrului german : „Condiţia esenţială a succesului în teatru — spunea Lindau, — e ca interesul să crească. Pentru aceasta e nevoie ca acţiunea să progreseze, ceeace nu e, cum se crede pe nedrept, faptul unui simplu regisor. Poţi da reguli în această privinţă, dar, pentru a fi în stare să le urmezi, trebue să ai un dar particular, care formează, cu deosebire, pe poetul dramatic. E singurul dar pe care-l posedă, de obiceiu, Francezii : din această cauză li s'a adus învinuirea că nu sunt decât simpli „faiseurs". *Intru cât ne priveşte, ne aparţin toate celelalte daruri, dar tocmai acesta ne-a fost refuzat"*.

Limbajul e cam mândru, şi nedrept din partea unui contimporan al lui Augier şi Dumas-fiul, dar aprecierile acestea vădesc criza prin care trecea, teatrul german şi pe care nepăsarea lui Hauptmann pentru gustul spectatorului, nu ar fi putut-o înlătura.

Sudermann s'a înfăţişat cu darurile deosebite, pe care Lindau le cerea alesului scenei. Aceste aptitudini determinaseră, în cea mai mare parte, succesul primelor lucrări. Insuşirile lui Sudermann s'ar fi putut manifesta în pornirea elementară care, în drama pasională modernă, aruncă pe un amant împotriva celuilalt. El văzuse însă lumina rampei, în momentul când apusese steaua imaginaţiei romantice şi când realitatea socială şi economică se impunea cu tărie scriitorului, care aspira la crearea unor opere eşite din comun. Conflictul pasional se grefa pe pretenţiuni de răscolire a moralei viciate şi pe tendinţa unei altoiri de exemple şi de principii, menite să ajute evoluţia progresivă, spre bine, a moravurilor sociale. Augier şi Dumas-fiul sfârşiseră de curând, în Franţa, cariera luptei dârze împotriva corupţiunei moravurilor şi a descompunerii sociale, pe care o adusese slăbirea vieţii de familie. Becque scrisese *Corbii* în 1882, iar Antoine întemeiase *Teatrul liber* în 1887, cu doi ani înaintea reprezentării *Onoarei*. Tendinţa generală se îndrepta, în literatură, spre mişcarea de idei şi spre desbaterea chestiunilor sociale pe tribuna scenei.

Sudermann a îmbrăcat cu naturaleţă haina vremii, şi si-a împodobit conflictele cu antiteza a două concepţii, a două lumi, a două simţiri, a două idealuri. *Onoarea, Căminul (Magda), Sfârşitul Sodomei* şi celelalte piese ce le urmară, înfăţişau ciocnirea ideilor şi a moravurilor, aşa cum le cerea reţeta de efect a vremii.

Criticul şi profesorul german Richard Meyer, observa cu părere de rău, că publicului îi place claritatea. Sudermann, cu simţul ager al nevoilor spectatorului, i-a dat şi pe „raisoneur"-ul, care să-i explice situaţiile şi punctul de vedere moral şi filozofic al autorului. Peroraţiile acestui personaj sună astăzi, la urechea omului cultivat, ca o melodie învechită şi vulgară. Dar ele pot fi imputate aproape tuturor marilor dramaturgi francezi ai vremii. Retorismul său e cel al lui Augier şi Dumas-fiul, trecut în urmă la Hervieu şi Brieux. E demonstraţia vie a unei epoci de luptă pentru isbânda ideilor susţinute. Epoca noastră a dobândit la activul ei moral ideile pentru care au luptat înaintaşii. De aceia peroraţiile trecutului ne par exagerări lipsite de gust şi de educaţie îngrijită.

Lui Hauptmann i-a fost uşor să părăsească terenul dramei naturaliste, spre a lua pe cel al fanteziei dramatizate, pentrucă realităţile scenice nu-l legau prea strâns de spiritul vremii, de gustul şi de priceperea spectatorului, pentru care Sudermann sacrificase toate mijloacele şi cunoştinţele sale. Conflictul moral şi ideologic, care la Hauptmann forma însăşi esenţa intimă a concepţiunii dramatice, a fost la Sudermann decorul, în care se desfăşura mişcarea scenică, privită ca un scop în sine.

Critica germană a căzut, mai totdeauna, în eroarea de a considera accesoriul ideologic al operei lui Sudermann, ca aspiraţia supremă şi unică a unui suflet frământat de problemele sociale şi morale. De acolo provine şi desamăgirea celor cari au risipit, după primele piese, mustrări nenumărate la adresa dramaturgului german.

O clipă, însuşi Sudermann ajunsese, sub presiunea inspiraţiei deviate a criticei, să ia decorul exterior, drept realitate sufletească. *Die drei Reiherfedern*, comparată cu *Faust*, cu *Peer Gynt* şi cu *Versunkene Glocke* a lui Hauptmann, e o mărturie a iritaţiei poetice artificiale, pe care o provocase îndemnul stăruitor al criticei. Inspiraţia poemului dramatic e de o înălţime rece calculată, dar pare ruptă dintr'un alt suflet decât cel al autorului *Onoarei*. Frumuseţile poemului dovedesc darurile multiple cu care natura înzestrase pe autor, dar cari trebuiau să-i creeze numai strălucirea, necesară investmântării acţiunii pieselor realiste.

Probabil că Sudermann observase singur eroarea în care puteau să-l cufunde aprobările zgomotoase ce urmaseră reprezentării poemului dramatic. De aceia el n'a mai produs nimic în genul creaţiei de fantezie, ce începuse, dela Ludwig Fulda, să inspire tot mai mult teatrul german, şi a continuat să se menţie pe tărâmul exclusiv al dramei realiste. Lucrările următoare au constituit, totuşi, treptele unui coborâş lent spre o producţie banală şi lipsită de strălucirea de odinioară.

Sudermann avusese succese răsunătoare în perioada de erupţie a dramei realiste. Aceste izbânzi revelau un talent, legat instinctiv de simţirea şi de concepţia particulară a vremii. Autorul *Onoarei* s'a lăsat pătruns prea adânc de spiritul timpului şi s'a identificat gustului originar, pe care l-a perpetuat ca o tradiţie sfântă, fără să ia seamă că vremurile evoluaseră cu repeziciune şi că dispăruse interesul pentru frământările de odinioară. Sudermann depusese toată energia şi tot talentul spre a creia numai forme dramatice accesibile gustului popular.

Istoria literaturii arată însă că omenirea nu întoarce scriitorului, întotdeauna, dragostea pe care acesta i-o arată. Hauptmann dispreţuise ceiace ar fi putut mări plăcerea spectatorului, urmând numai îndemnul propriei lui inspiraţii. Şi totuşi, opera lui constitue astăzi cea mai legitimă mândrie a literaturei germane contimporane. Sudermann a jertfit totul mulţimii spectatorilor, cari azi încearcă să-l evite.

Cernerea vremii, dărâmând reputaţiile stabilite, repară însă şi nedreptăţile făptuite. Cu timpul se va stabili că valoarea documentară a operei lui Sudermann e prea însemnată spre a putea fi uşor înlăturată. Teatrul său va oglindi încă multă vreme câteva din aspectele cele mai interesante ale moravurilor societăţii germane dela finele veacului trecut, în care filistinii literaturii de astăzi refuză să se mai recunoască.

AURELIU WEISS

O picătură de parfum

Prefaţă la volumul cu acelaş titlu

Acest volum atât aşi vrea să fie :
O picătură numai de parfum...
Dar nu mireasma veselă şi vie
A florii ce 'ntâlnim pe-acelaşi drum;

Ci stropul concentrat în care-o mie
De flori ucise stărue postum
Şi'n clarul cărui nimeni să nu ştie
Obscura trudă de cazan şi fum.

Un strop, atât ; dar când îl pici să'nvie
Defunctele garoafe şi narcise ;
Să simţi cum de departe 'ncet adie

Multipla boare-a florilor ucise.
Un strop — atât să fie-acest volum,
O picătură numai de parfum...

TUDOR MAINESCU

Rodica Maniu — *Peisaj de iarnă*

Amintirile unui băiat de familie

de I. PETROVICI

— *PAGINI INEDITE* —

Cu repeziciunea unui stor, pe care l'ai scăpat de sfoară, cortina se lasă asupra ultimei silabe a celui din urmă viers, pocnind cu putere scândurile şubrede ale scenei noastre improvizate. Aplauze discrete, ai fi zis vătuite, dar totuşi stăruitoare, au ridicat şi coborît cortina încă de două ori, — de rândul acesta mai cu grijă şi mai lin. Cu pumnul strâns pe mânerul săbiei cu care fusesem încins pentru a întruchipa un conte, mă înclinam fericit în faţa publicului, alături de ceilalţi trei tovarăşi cu care jucasem piesa de închidere a stagiunii. Un ochiu obişnuit ar fi putut observa — dacă s'ar fi ocupat cu asta — că în acele momente glorioase, nu-mi roteam ochii egal asupra tuturor spectatorilor din sală — în majoritate cucoane — ci mi-i pironeam cu insistenţă asupra unui singur punct. De asemeni acei la curent cu viaţa noastră de moşie unde se înseilaseră între oaspeţi atâtea mici romane, unele mai vremelnice, altele mai trainice, statornicindu-se pe ici pe colo, legitimităţi sentimentale şi drepturi câştigate, — vor fi putut avea surprinderea că punctul meu de vrajă şi fixare era altul decât acel cu care deprinsesem lumea, şi deci, la care s'ar fi aşteptat.

Odată aplauzele stinse — ca un foşnet când vântul se opreşte — am purces la desbrăcarea costumului actoricesc, care nu consta în mare lucru: pantaloni de bicicletă (care reprezentau chiuloţii de nobil), un plastron de mătase roză, împrumutat dela o garderobă femenină, însfârşit spada şi pana pe care o 'nfipsesem în coasta pălăriei mele nepurtată la ţară. De nici unul din aceste ornamente nu m'am despărţit mai cu regret, ca de pieptarul de mătase.

Era şi pentru ce. Fusese una din cauzele mele de succes, — şi trebue să spun, a unui succes de-o natură nouă şi neobişnuită. De mic copil auzisem pe mama lăudându-mă pentru felurite însuşiri pe care, în dragostea ei părintească, socotea că le am. Dar asupra unui singur lucru avea rezervele cele mai hotărîte: era convinsă că eram slut, adăogându-mi ca o mângăere, că la bărbaţi aceasta e lucru indiferent, că trebue „minte", nu frumuseţe. Am luat ca slovă de evanghelie opiniile ei şi 'ntotdeauna am avut impresiunea că oglinda confirma pe de-a 'ntregul spusele sale. Cu această părere ajunsesem la pragul adolescenţii şi micile isbânzi sentimentale, de care nu dusesem în întregime lipsă, le socoteam mai mult ca un noroc, sau le atribuisem altor merite, decât farmecului fizic, pe care nu mă bizuisem niciodată.

Dar astăzi se produsese o revoluţie şi, încă, bogată în urmări. După ce mă costumasem pentru spectacol şi aşteptam ridicarea cortinei, m'am dus — ca precauţie — să mă privesc în oglinda pe care o transportaserăm în culise. De-odată se proectă pe cristalul cu ramă castanie o apariţie care mă făcu să tresar: chipul meu palid de emoţiune, proptit pe plastronul roz şi încununat cu pălăria neagră, din care se înălţa o pană, sveltă ca un minaret. Simţeam că nu mă pot despărţi de oglindă şi îmi venea s'o sărut de bucurie. Hotărît! mama nu mai avea dreptate, şi să încerce acum să mai vorbească despre sluţenia mea!

O mulţumire, ca o beţie dulce, îmi învălui toată fiinţa şi însemnam ca o dată a vieţii, această zi luminoasă din al 17-lea an al existenţii mele!

Cu ce ţinută biruitoare, ameţit de taina schimbării la faţă — la care mătasea roză avea de-altfel o parte hotărîtoare — am păşit podelele scenei, când mi-a venit rândul, curând după începerea piesei. Intoarcerea în scenă n'a făcut decât să întărească cele ce simţisem în faţa oglinzii. Mai înainte de-a apuca să rostesc o vorbă, auzii din prima bancă a parterului o şoaptă, — divină ca o sărutare: „Il est vraiment exquis". Şoapta o suflase printre buze, fără a-şi clinti ochii de la mine, Coniţa Coralia, către vecinul şi curtezanul ei zilnic — proaspăt maior de artilerie.

Coralia Orleanu avea douăzeci şi nouă de ani, era măritată c'un bărbat cu avere şi se introdusese în cea mai fină societate bucureşteană. Cu neajunsul secundar de-a nu fi fost puţin mai înaltă, era un tip autentic de Carmen — oacheşă, expresivă, ispititoare. Nu ştiu în ce împrejurări, fusese poftită la moşie, pentru tot timpul cât soţul ei avea să-şi îngrijească reumatismele, la o staţie termală. Imi amintesc numai că vestea prezenţii sale, în mijlocul nebuniilor noastre, care aveau o tradiţie de două vacanţe de vară şi păreau veşnic primejduite de „elementele nouă", care nu ne cunoşteau obiceiurile şi poate nici nu s'ar fi învoit cu ele, — ne-a indispus un moment. Credeam că va jigni, cu aere de cucoană mare, apucăturile noastre relaxate, viaţa noastră sgomotoasă şi fără disciplină... Insă, lucrurile au fost altfel! Coralia departe de-a păzi „distanţele", de-a ne răci cu indiferenţa sau cu mândria sa, de-a cenzura manierele noastre, care nu erau tocmai după ultimul cod de etichetă, s'a amestecat bucuroasă şi plină de camaraderie, în ceata noastră nebunatecă, ce descindea ca vârstă, până la băeţandri şi fete de paisprezece-cincisprezece ani. De multe ori se punea chiar în frunte când era de luat vreo iniţiativă mai îndrăzneaţă. Intr'o seară, porniserăm să ne plimbăm printre lanuri, pe coasta conacului moşiei. După ce-am hoinărit vreo oră-două, divizaţi în perechi, după datină, — am luat-o spre casă, având drept în faţă o lună roşie şi plină, care se desfăcea greoae din pâcla orizontului. Ajunseserăm lângă gardul conacului, dar până la poartă mai era o bucată. „Ştiţi ce, copii? strigă Coralia, dece să mai ocolim, până la poartă? Dacă am sări peste gard?" Operaţia s'a săvârşit, cu râsete sălbatece, alunecări şi căzături pitoreşti, dându-ne de vorbă şi de povestire toată noaptea, subliniind stângăcia şi ridicolul unora, sau voinicia altora...

Coralia atrăsese în banda tinereţii şi pe maior, un oaspete mai vechiu al ţinutului şi care de dragul ei părăsise complect vacanţa asta, cercul celor mai în vârstă. (Aci la moşie erau două grupe principale: aceia care avea ca limită maximă douăzeci de ani, şi alta care pornea dela cincizeci în sus. Cei foarte puţini de-o vârstă intermediară, oscilau desorientaţi între cele două grupe. Coralia s'a aşezat hotărît de partea noastră, şi printr'însa maiorul — ar fi cazul să-i zicem, Don Jose — a ajuns şi dânsul permanent între noi).

O femeie atât de drăgălaşă şi c'un nimb aproape feeric, cum se înfăţişa Coralia în mijlocul nostru, era croită să sucească mintea unui adolescent romantic, cum eram şi cum poate chiar ţineam să fiu. Am fost însă apărat câtă-va vreme de două scuturi: distanţa ce mi-o închipuiam până la dânsa din toate punctele de vedere şi mai mult de cât asta de legătura veche cu duduia Lia, pe care o întâlneam a treia vacanţă, regăsindu-ne credincioşi unul altuia şi lacomi să ne răsbunăm — în marginile unui platonism care pe vremuri era dogmă — de tot răstimpul în care ne despărţiseră depărtări întinse, cu aproape fără nici o ştire.

Fuseseră unele momente, când graţie democratismului Coraliei, care ştergea cei treisprezece ani de diferenţă, de la colegiu la doamna de societate, aveam fulgerătoarea iluziune de-a ne găsi realmente pe-acelaş plan de pretenţii şi de posibilităţi. Fuseseră momente când în plimbările nocturne îmi scânteiase ideia: „Dacă am mai varia perechile şi aş lăsa noaptea asta braţul Liei pentru a-l lua pe-al Coraliei? In definitiv maiorul se învârtise şi el odată pe lângă Lia, până

(Continuare în pagina II-a)

când, spre uimirea multora, dânsa m'a preferat făţiş pe mine Ar fi numai o revenire şi... dacă i-aş propune un schimb?"

Gândul nu ajungea a se preface în faptă, — dar era în orice caz simptomatic, până când a'nceput să se producă şi mai mult de cât atâta: o obsesiune afectivă, încă nedureroasă, dar care mă făcea să caut mereu pe Coralia, să svâcnesc când apărea şi să indispun tot mai tare pe Lia prin necontenite absenţe ale atenţiunii...

Cum această înclinaţie nu căpătase forme arzătoare, îmi ajungea deocamdată ţinuta de camaradă. Eram poate pe punctul de-a râvni ceva mai mult, când spectacolul de sfârşit de vacanţă aduse încântătoarea surpriză de care am vorbit. Fraza Coraliei, desluşit auzită, îmi răscoli tainiţa sufletului şi o curajoasă fanfară lăuntrică îmi strigă: înainte!

Intr'o îmbătătoare agitaţie îmi schimbam hainele şi căutam să prevăd în ce formă îmi va adresa Coralia felicitările sale, peste câte-va minute, când o voi vedea. Toaleta isprăvită, mi-am aruncat cu oarecare grijă privirea, în cristalul oglinzii ce mă făcuse aşa de fericit. Acum nu mai aveam plastronul de mătase, — dar parcă un uşor reflex, ca o pară roză, se păstra mai departe, aşa că schimbarea la faţă căpătase un caracter permanent...

La poarta şcolii rurale care adăpostise reprezentaţiile noastre de amatori, staţiona publicul vesel, aşteptând pe interpreţi. Am fost cel din urmă care mi-am făcut apariţia şi mi-am întins zâmbitor mânile, pentru a le lăsa apucate de mânile celorlalţi. Felicitarea Coraliei s'ar fi pierdut în haosul celorlalte, dacă Maiorul n'ar fi scandat cu buzele supţiate: „Ei, spune băiatului, că era gata-gata să te amorezezi de el..."

Seara după masă, obişnuita plimbare pe deal. Soarele asfinţise de mult, dincolo de apa Siretului, iar nourii răzleţi, care slujiseră ca decor pentru feeria apusului, se topiră cu desăvârşire. Ici colo, se iviseră stele, şi în lipsa lunei se înmulţeau nestânjenite. Bolta cerului se înnegrea de noapte şi răcoarea sfârşitului de August făcea trebuinţă de şaluri pentru doamne. Perechile s'au constituit de la sine; şi am pornit-o pe cărăruia cotită, care suia lin pe coastă. La doi paşi de mine, înainte, mergeau maiorul şi Coralia. Evitasem să-i adresez de la reprezentaţie o singură vorbă şi chiar mă ferisem să-i stau în cale. Nu voiam să rup vraja celor petrecute în cursul zilei. Teama că lucrurile nu vor evolua după dorinţă şi trebuinţa de-a nu-mi ştirbi iluziile, mă făcuseră de-o fricoasă prudenţă. Poate că aşteptam să vie iniţiativa ei...

Ajunsesem la jumătatea dealului, când perechea dinainte se opreşte brusc, oprindu-le pe toate. Coralia îşi întoarse pe trei sferturi capul. In clipa care a trecut până a'ngânat ce-a dintâiu silabă, m'am simţit scuturat de fiorii unei solii fericite. Incă nu spusese nimica şi ştiam că voi avea o bucurie. Instinctul nu mă înşelase. Fraza a fost aceasta:

„Aş vrea să-ţi fac critica jocului. Dă-mi mie braţul".

Repede, fără nici o vorbă de scuză, am plantat pe Lia şi am sburat la chemare. Nu mi-am mai întors capul, până am ajuns în vârful dealului, când abia mi-am dat seama că maiorul trecuse în locul meu...

Critica jocului! Ce critică? poate a celorlalţi care jucaseră împreună cu mine. Mie numai laude iperbolice, sprijinite de-o continuă strângere a braţului şi de blânde atingeri ale umărului cu tâmpla. Auzeam parcă vibraţiile intime ale sufletului ei, care se înfrăţeau cu ale mele în aceiaşi muzică suavă. Aş fi mers toată noaptea s'o ascult şi s'o port lipită! Nu ştiu când s'a sfârşit plimbarea, fiindcă pierdusem noţiunea locului şi-a înconjurimei. Aş fi jurat că era cel mai fericit ceas al vieţii mele şi că fără de dânsa nu voi mai avea. In tot ce mi-a spus, n'a fost o vorbă care să nu mă alinte şi dacă i-aş fi suflat eu cuvintele, n'ar fi putut să mă încânte mai deplin. Nu mai aveam de stat la ţară de cât — vai! — numai trei zile, atâtea săptămâni fuseseră deci pierdute, dar în sfârşit, ce apoteoză!

Imbătat de atmosfera drăgăstoasă, care fără a se tălmăci în vorbe precise, mă pătrundea în adâncul sufletului, mă şi gândeam la încoronarea acelei nopţi unice: la un sărut. Dar gândul se'narmase prea târziu cu îndrăzneala necesară şi m'am pomenit fără această încheere, în poarta curţii, unde perechile se desfăceau întotdeauna şi ne întocmeam grămadă, pentru a nu da de vorbă bătrânilor. Mi-era totuş deajuns. Cât despre sărutare, asta va fi mâne ori poimâne...

A doua zi de dimineaţă m'am sculat cu capul greu şi cu cearcăne la ochi. Adormisem foarte târziu, fiindcă turburarea nu-mi lăsa genele să se prindă şi inima-mi bătea aşa de tare, încât o auzeam. M'am refăcut însă repede, sorbind din energiile triumfului din ajun, m'am îmbrăcat şi am eşit în grădină. Coralia nu era matinală şi nu cobora din odaie decât aproape de prânz. Totuş astăzi, îmi ziceam în mine, va face poate o excepţie, şi învârtindu-mă prin alee, mă aşteptam s'apară la vre-o cotitură. Dimineaţa era scânteetoare de lumină. Fiecare fir de iarbă purta oglinda unui bob de rouă. Boschetele ofereau adăposturi de retragere şi taină. La un moment Lia a traversat grădina şi m'am ascuns să nu mă vadă. Cum s'au schimbat vremurile!

Ar fi fost un chin toată dimineaţa — fiindcă nu s'a arătat de loc Coralia — dacă n'ar fi existat provizia de visuri, din tolba proaspăt încărcată. Cu ele înlocuiam mereu golul ce stăruia în juru-mi. Soarele începuse acum să-şi ascută razele şi amiaza nu era departe.

Peste puţin vine chemarea la sofragerie, pentru dejun. Lumea se şi aşezase împrejurul mesei şi 'mi arunc ochii repede spre locul Coraliei. Dar e ceva care nu pricep: se aşezase altcineva pe scaunul ei şi dânsa nu se găsea în altă parte. Nu pot să rabd şi întreb vecinul: Unde e Coniţa Coralia? — E bolnavă. — Cum? — Da, este în pat.

Mi-am trecut restul zilei în frământări desnădăjduite. Mă durea şi s'o ştiu în suferinţă şi să văd că mi s'apropie plecarea într'o scurgere de ceasuri deşarte. N'am cutezat să cer s'o văd şi nu mi-a venit de nicăeri îndemnul. De câteva ori mi-am făcut de lucru pe cerdacul unde dădeau ferestrele odăii sale, cu perdelele lăsate. Dar atât.

A doua zi nici o schimbare. Mi se spune că va mai trebui să păstreze patul câteva zile încă. Mă înecam de ciudă şi-mi afuriseam viaţa. Ferindu-mă şi de întrebări şi de vre-o tovărăşie, am pornit-o pe furiş călare, la un ceas când lunca Siretului era searbădă şi pustie. Am galopat fără ţintă, dar n'am putut sta mult departe şi m'am întors să mă învârt în preajma casei şi-a odăii interzise. Biata Lia care venise să-mi vorbească! Am încolţit-o din senin cu ironii nemeritate ca şi cum ar fi avut vreo vină, cu voluptatea de-a oferi astfel o hecatombă, zeiţii pe care n'o puteam vedea!

Torturat şi amărît peste măsură, mi-am stabilit plecarea cu cel dintâiu tren, de dimineaţă...

Eram astfel în ajun de plecare, despărţindu-mă de ceasul trenului, numai o noapte. Vaga mea aşteptare, de-a fi chemat de Coralia, o clipă, în odaia ei, nu s'a împlinit. Mesagerul, ce mi-ar fi părut mai strălucitor ca Hermes din mitologie, întârzia să sosească. Aşa dar s'a sfârşit!... îmi ziceam în mine, fără să desluşesc dacă atribuiam acestei vorbe triste, un înţeles vremelnic sau mai mult! Poate că s'a sfârşit numai... deocamdată. Dar oricum, îmi venea să mă pocnesc cu capul de ziduri, pentru această nenorocită întâmplare, care taiase ca o ghilotină, perspectivele cele mai ademenitoare.

Seara se lăsa zorită peste peisagiul de ţară, pe care îl iluminau zile din ce în ce mai scurte. Soarele apusese singuratec, într'un cer fără nouri, ca un imens deşert. Luminile de la gară îşi aprindeau colorile lor verzi şi roşii. Un lung tren de marfă se lămurea în zarea ostenită, târându-şi fără grabă convoiul de vagoane. Ce linişte în toată natura şi cât sbucium în mine! La urma urmei, e firesc să mă duc să-mi iau adio. Pândesc un moment în care după toate semnele, nu mai era nici o vizită în camera Coraliei. O slugă străbate cerdacul ş'o opresc: „Spune cuconiţii, că mâne plec şi aş vrea să-mi iau ziua bună". Aştept răspunsul cu inima în gât. Aud cum sluga parlamentează şi o simt cum se întoarce. Mă uit în altă parte şi stau nemişcat. De-odată simţii că înaintea ochilor mi se deschide un cer de lumină. Auzisem la spate o frază spusă simplu, bătrâneşte:

— Coniţa vă pofteşte să veniţi în odaie.

Fac doi-trei paşi numai şi pun mâna pe clanţă. O apăs şi intru.

In umbra odăii, într'un pat de tablă bronzată, Coralia stetea între perne, cu capul şi umerii în valuri de păr despletit. Era frumoasă ca o arătare. O mână i se lăsă obosită pe marginea patului, păstrând între degete volumul din care citea. Pe măsuţa de noapte, un sfeşnic de argint, purta o flacără deşirată, ce parcă gâlgâia ca apa.

Intrarea mea a fost salutată de-un zâmbet prietenos şi înduioşat.

— Cum stai cu sănătatea... eşti mai bine?

— O! n'a fost nimica grav, dar trebue să mai stau o zi-două în pat.

— Ce bine-mi pare!

— Adevărat, pleci mâne?.. De ce nu mai stai?

— Ce să fac, începe şcoala... zisei cu jenă. De la anul o să am vacanţă mai lungă. O să fiu student şi Universitatea se deschide mai târziu...

— Eu mai stau vre-o două săptămâni. Apropos... să n'avem nici o discuţie. La Bucureşti, în toate Duminicile vii la mine, dejunul o să-l iai la noi. I-am scris şi lui bărbatu-meu despre asta, lui îi sunt dragi băeţii buni. O să-mi vezi şi fetiţa... draga mamei, este-aşa de deşteaptă. E o minune pentru patru ani...

După ce-am asigurat-o că nimeni nu fuge de bine şi voi răspunde punctual invitaţiei sale, împins poate de curiozitatea de-a vedea mai repede cum se va petrece clipita despărţirii, m'am sculat de pe scaun şi i-am spus că mă retrag. Punându-şi romanul pe plapomă, îmi întinse mâna, pe care i-o sărut.

— Poate e prea puţin atâta... vino să te sărut şi eu!..

Inebunit de bucurie îmi las faţa îmbujorată la nivelul pernelor patului şi în timp ce două sărutări afectuoase se adânceau în obrajii mei de foc, buzele mele au aşternut pătimaş o sărutare lungă, lângă un colţ al gurii ei...

Cu aripi în suflet, am părăsit odaia, ce parcă dansa ca un vapor...

Trecuse o lună de când liceul începuse şi îmbrăcasem iarăş uniforma de bursier al statului, ajunsă aşa de nesuferită, că n'aş mai fi vrut să mă costumez cu dânsa nici chiar într'un rol, dintr'o piesă de teatru...

După toate socotelile, Coralia trebuia să fie întoarsă de zece-douăsprezece zile. Mi-am înfrânt cea dintâiu ideie, de-a mă înfăţişa de la prima Duminecă. Un răgaz de visuri roze, de planuri exultante, îmi apărea ca o desfătare a sufletului. şi mă complăceam într'însa, în faţa necunoscutului acţiunii. Fireşte perspectivele erau admirabile, dar cine ştie totuş cum va fi realitatea?...

Apropiindu-mă de-o nouă Duminică mă hotărisem s'o mai lungesc c'o săptămână. Dar când am văzut toţi camarazii eşind în oraş şi m'am aflat de-odată singur în grădina internatului, rătăcind pe cărări neîngrijite, călcând pe grămezi de castane căzute, într'un decor de tristeţe contagioasă, mi-am luat inima în dinţi şi mi-am zis: haide!

Până pe la amiază am colindat pe uliţile capitalei, după care am dat colţul unei străzi liniştite şi m'am îndreptat spre adresa Coraliei. Urmărind emoţionat gradaţia numerelor de la case, am stabilit de la distanţă locuinţa ei, — un luxos edificiu cu două etaje şi cu faţa în curte. Câţi-va paşi încă şi am ajuns înaintea unei înalte porţi de fier. Doamne!.. în fundul curţii care se prelungia c'o grădiniţă, era chiar Coralia. Avea aerul să dojenească pe cineva care purta o greblă ş'un şorţ odată albastru. Am deschis poarta şi am păşit isbind-o pentru a mă semnala. Coralia, a întors capul, şi-a strâns genele cochetă, dar părea să nu mă recunoască. Este de vină travestirea mea nenorocită, îmi ziseiu îndată, şi mergeam înainte. La un pas de dânsa, mi-am scos până la pământ chipiul şi am schiţat un zâmbet oprindu-mă pe loc.

— A!... nici nu te cunoşteam... vezi, la ţară erai civil...

I-am sărutat respectuos mâna şi am rămas o clipă fără să spunem nici un cuvânt.

— Comment ça va.. cu şcoala?

I-am dat un răspuns fără însemnătate, nemulţumit de sigur că nu găsise altceva de întrebat.

— Eu mă certam cu Dumnealui, că nu vede de grădină. Mă scuzi un moment să-i arăt ceva într'o brazdă...

In timp ce se îndepărta cu grădinarul, am rămas posomorât şi indispus. De câte-va ori pânza visurilor mele strălucitoare se rupsese de gânduri pe care le isgoneam. Avusesem uneori un fel de intuiţie vagă că alta era la ţară şi alta va fi în Bucureşti. In decorul vieţii de moşie mă înfăţişam cu alte proporţii, de cât aci, sub uniforma colegianului, în ţesetura şi în vasta ierarhie a Capitalei. Apoi vacanţa, în colţuri izolate, oamenii îşi îngădue libertăţi şi gesturi, care rămân episodice în viaţă. Acolo la ţară, în intimitatea naturii şi pentru diversiunea ocupaţiilor, indivizii dobândesc o clipă altă structură, multe bariere se înlătură, multe reguli se spulberă, în sfârşit se pot petrece lucruri ce par mai târziu curioase, aşa c'a putut şi Coralia — fără perspective de continuitate — ca femeie în toată legea, în plin apogeu al succeselor, să cocheteze c'un colegian... Şi poate, mai ştii, chiar în ceiace fusese, văzusem mai mult de cât a fost!..

Astfel de gânduri, în grămadă confuză, mă năpădeau şi-acum, luptând totuş să nu fiu înnecat de ele şi zicându-mi în surdină: Să nu exagerez indiferenţa primului moment. Şi-apoi de-abea ne văzurăm...

După ce-am mai cercetat exteriorul casei şi până şi pietrele pavajului din curte, Coralia şi-a lăsat grădinarul şi venea întins spre mine. Faţa ei avea parcă acuma reminiscenţe de-ale drăgălăşiei de-astă vară. Dar lângă mine redeveni de-odată serioasă.

— Să nu te superi că nu te reţiu la masă. Am invitaţi, şi cu toţii suntem doisprezece. Cu d-ta, am fi treisprezece.

Va să zică expediat pentru o superstiţie stupidă! Dacă ar fi fost un strop de iubire ar fi sburat eresul cât colo! Clocotind de suferinţă stăpânită, mă mai gândeam printre altele că pierdusem şi masa de la internat!

Poate gândul acesta a fost telepatic, căci Coralia adăugă încă o jignire:

— Adică, dacă vrei, poţi lua masa, în altă odaie, cu fetiţa şi cu guvernanta.

Am declinat propunerea cu hotărâre şi afectând indiferenţă, am anunţat că mă retrag.

— Apropos, spuse dânsa, întinzându-mi mâna, ştii nuvela?

— Care?

— Maiorul nostru s'a logodit săptămâna asta cu Lia. Am primit scrisoare.

— Cu Lia?... Dar nici n'a sfârşit pensionul...

— Asta nu era o piedică; ş'apoi nu mai avea decât un an...

Prostit, fără a mai articula o vorbă, încremenisem pe loc, uitând că reţineam o gazdă ocupată. Coralia m'a desmeticit, întinzându-mi mâna a doua oară:

— Trebue să fac inspecţie la sofragerie. Cu servitorii ăştia nu eşti sigură niciodată... La revedere şi nu-i aşa?... Ça sera pour une autre fois...

I. PETROVICI

V. Lebedev

„După principiile nouă"

Verocica se învârtea înaintea oglinzii, în seara aceia, foarte mult, neobicinuit de mult. De două ori îşi refăcu coafura, îşi pudra fără sfârşit faţa, îşi aranja mereu rochia; şi, în genere, era emoţionată.

O simţire deosebită şi fină îi spunea, că tocmai diseară trebue să se întâmple ceva grav şi hotăritor. Semion Condratievici avea eri în ochi atâta sentimentalism „de câne", cum nu arătase niciodată, până atunci. La despărţire, îi strânse grozav de prelung mâna, şi suspină, suspină...

Verocica stropi prin odae, cu apă de Colonie eftină şi vru tocmai să pună pe masă o carte deschisă, când sună clopoţelul dela antret.

— Una... două... trei... patru... Da! El!...

In mânile lui Costriţin Verocica observă un pachet, legat cu o panglică colorată, şi o coală de hârtie sucită în formă de sul.

— Ce aveţi acolo, Semion Condratievici?

Costriţin începu să se sucească jenat.

— Asta e pentru dumneavoastră, Vera Nicolaevna. Bomboane, „Cartofi de aur". Mi se pare că vă plac...

— O, da! Foarte mult! Ce drăguţ sunteţi!... Şi sulul acesta...?

Semion Condratievici strânse sulul de hârtie, la piept.

— Asta... Nimic...

— Nişte hârtii, ceva acte?

— D-da... Un fel de hârtii...

— De afaceri?

— N-nu... Aşa... Ceva...

— Mi-aţi adus şi astea ,tot mie?

Costriţin tăcu şi ascunse, ruşinat, sulul în buzunarul de la piept al hainei.

— Ei, bine... Să o lăsăm deocamdată la o parte, Semion Condratievici! Deocamdată să fac ceai. Imi veţi arăta sulul mai târziu, nu-i aşa?

Şi Verocica începu să aranjeze ceştile, scoase din dulap. Samovarul era gata de mult. Apăru deci pe masă, alături cu sandwiciuri şi cu „Cartofii de Aur".

— Acum, îmi arătaţi şi mie ce aveţi în sul...?

Costriţin se înroşi foc.

— Să vă spun drept, Vera Nicolaevna, mi-i ruşine.

— De ce ruşine? Nu mi-aţi adus-o mie? Nu e pentru mine?... Haide, arătaţi-mi mai repede! Ce este? Versuri? Da? Am ghicit?

— N-nu... Nu sunt versuri.

— Atunci, de ce vă înroşiţi, dacă nu sunt versuri?

Costriţin se înroşi şi mai tare.

— Să vedeţi, Vera Nicolaevna... Adineauri am asistat la o discuţie, asupra căsătoriei şi a familiei... Şi mi-a plăcut mult, ceeace spunea acolo o femee... Aşa că...

— Ei, şi? — Şi privirea Verocicăi s'a muiat.

— ...Şi m'am decis... M'am decis, să procedez după sfatul acelei femei. Uite-o... Citiţi-o... Dar când o citiţi, să nu vă uitaţi la mine... Da?

Bine......

Şi Costriţin întinse Verocicăi hârtia; apoi se retrase la fereastră şi începu să bată cu degetele în geam.

Contract de căsătorie şi de muncă comună

Noi, mai jos iscăliţii, cetăţeanul Semion Condratievici Costriţin şi cetăţenca Vera Nicolaevna Pecarscaia, am încheiat între noi următorul contrct:

1. Ne obligăm să trăim împreună, ca soţi, cu toate urmările ce decurg din acest trai.

2. Cetăţeanca Pecarscaia se obligă să se mute la cetăţeanul Costriţin, pentru care scop el, Costriţin, se obligă a procura acesteia locuinţa corespunzătoare.

3. Cetăţeanul Costriţin, la rândul său, se obligă să aibă o ocupaţie şi să-şi câştige mijloacele de existenţă, cel puţin de categoria a 15-a după legea cadrelor.

4. Cetăţeanca Pecarscaia, îşi va părăsi serviciul ei actual şi va lua asupră-şi toate îndatoririle casnice, şi anume: gătitul, grija îmbrăcămintei, întreţinerea locuinţei, etc.

NOTA. — Sub „grija îmbrăcămintelor" se înţelege numai lucrul mărunt: cusutul nasturilor la pantaloni; cârpirea ciorapilor, etc... Spălarea rufelor şi a duşumelii se va face de personal tocmit.

5. Venirea copiilor trebue să fie condiţionată de un alt contract mutual, însă acesta va avea loc cel mai de vreme — peste un an şi jumătate dela semnarea prezentului.

6. Cetăţeanul Costriţin se obligă se meargă cu cetăţeanca Pecarscaia, la teatru sau la alte localuri de distracţie publică, cel puţin de două ori pe lună.

7. Primirea vizitelor şi musafirilor trebuie făcută în de comun acord de părţile contractante, iar aceasta conform cu o listă specială, alcătuită în aceleaşi condiţiuni. Lista se va compune numai din prieteni, din rude şi din cunoştinţe.

8. Pentru cazul de absentare, amândouă părţile contractante se obligă să se informeze reciproc, unde anume pleacă şi când se va întoarce fiecare „parte".

. . . .

Contractul conţinea astfel 57 articole, cu note şi adnotaţiuni.

Când ajunse Verocica la articolul al 28-lea, care trata despre „îndatoririle intime ale soţilor", aruncă hârtia jos; apoi, sărind în sus de pe scaun, începu să răstoarne la loc „Cartofii de Aur", din coşul de sticlă de pe masă — în cutia adusă de Costriţin.

— Mă rog!... Luaţi-vă cartofii şi plecaţi! şi să nu mai călcaţi pragul meu! Aţi auzit?!...

Costriţin se aplecă, şi ridică de jos contractul boţit şi roşu la faţă, începu să se retragă cu spatele, spre uşă.

— Să vă spun drept... Nu pricep... Nu e decât un proect... S'ar mai putea aduce modificări, amendamente... De exemplu: aşi consimţi, ca la articolul 28...

Verocica nu mai putu să se ţie — îşi astupă urechile şi ţipă isteric:

— Afară!... Piftie nenorocită!.. Afarăăă!..

In antret Constriţin mai bolborosi ceva, despre femeile proaste şi isterice, care nu-şi văd fericirea...

— Dracu s'o ia! voiu căuta altă femee, conştientă!...

Din „Almanahul Scriitorilor din Moscova".

Interesantă
Distractivă Instructivă

Biblioteca „DIMINEAŢA"

— Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare —
Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă

U APARUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna Vrăjită, de Gerard de Nerval (trad. de Eug Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Savile de Oscar Wilde (trad de Ion Popa).
No. 6. — Şeful gării de A de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont.
No. 11. — Nuvele de Gh Brăescu.
No. 12. — Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnişoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viaţa în armată de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — Poeme de Ştefan Petică.
No. 20. — Zina apelor de Bojena Niemţova.
No. 21. — Surpriză de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveştile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa)
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Păianjenul de Hans Heinz Evers.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici.
No. 34. — Tristan de Thomas Mann.
No. 35. — Amazoana, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachmann (trad din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătate de I. Agârbiceanu
No. 43. — Balzac şi Stendhal de Brandès.
No. 44. — Crima din str. Nopţii de N. Davidescu
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hoffman.
No. 49. — Radeş de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Şef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purişkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.
No 57 — Plăpumarul chior şi Taurul alb. de Voltaire.
No. 58. — Gazda cu ochii umezi de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — Către timpuri mai bune de Anatole France
No. 60. — Nevinovata de Heinrich Mann.
No. 61. — Clacă şi Robie de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — Odaia Ceasornicului, de Georges Duhamel.
No. 63 — O impuşcătură în ceaţă de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — Un şaizeci şi şasă,... de Şalom Alechem.
No. 65. — Livretul roşu, de Luigi Pirandello.
No. 66. — Familia Lewton, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — Viaţa părintelui Vasile Fiveischi, de Leonid Andreev.
No. 69. — Văzute şi trăite, de I. Petrovici.
No. 70. — Drumeţul din Praga, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — Floarea roşie, de Voevolod Garşin.
No. 72. — In tinereţe sau la bătrâneţe, de N. Batzaria
No. 73. — O lună de miere, de Israel Zangwil.
No. 74. — Patima iubirii, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — R. U. R., de Carl Ciapek.
No 77. — Crocodilul, de Th. Dostoewski.
No. 78. — Micile ironii ale vieţii de Thomas Hardy
No. 79. — Antigona, de Walter Hasenclever.
No. 80. — Un om sensibil, de Octave Mirbeau
No. 81. — Viaţa şi filosofia lui Spinoza, de Dr Ygrec.
No. 82. — Ochiul de Nichel de Tudor Teodorescu-Branişte.
No. 83. — Copilul minune de Thomas Mann.
No. 84. — Robii pământului, de Simona Basarab.

Preţul unui volum de 64 pagini Lei 6.—

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

O crimă şi o glumă

In numărul din urmă al **Vieţii Româneşti** (August-Septembrie 1927) denunţă M. R. că d. Paul Zarifopol a săvârşit o crimă. De ce grad e crima — premeditată, sau prin imprudenţă, sau în legitimă apărare ? — nu se spune hotărît. Această imprecizie e puţintel suspectă. Egal dacă cetitorul îşi va putea construi o definiţie a crimei din întregul cuprins al denunţului : o acuzare de felul acesta ar trebui, pare că, să fie prezintată categoric până în amănunt. Dar, în sfârşit, crimă ! Domnului Paul Zarifopol i s'a întâmplat şi mai rău decât atât. Un istoric elegant şi abil al literaturii române a declarat nulă activitatea acestui domn. Intre crimă şi nulitate, omul de astăzi va prefera crima : ea are savoare modernă — un amestec de drăgălăşie ispititoare cu oarecare glorie picantă, care poate fermeca şi consola pe criminal. Insă M. R., în denunţul său, se arată inspirat de o intenţie particular diabolică : M. R. caută evident să dovedească cetitorului isteţ că fapta d-lui Paul Zarifopol, pe care el o numeşte crimă, e, în adevăr, o întâmplare ridiculă. Căci iată ce constată M. R. că ar fi făcut d. Paul Zarifopol, „un om inteligent şi totuşi estetician" : **„a dat mână de ajutor"** unor oameni pe care M. R. îi califică, divers dar unitar astfel : „suburbani balcanici", „scribuleţi desconsideraţi", „elevi de liceu repetenţi" („**toţi** elevii de liceu repetenţi", zice M. R. cu o generalizare de mare temperament) „respinşi de la conservator (iarăşi **toţi**) şi de la şcoala militară", „**toţi** neofiţii, **toţi** ignoranţii, **toţi** netalentaţii, **toţi** cei lipsiţi de inteligenţă"... Atâtea categorii de infirmi, prezintate în totalitate numerică absolută şi într'un unic raport de complicitate dezastroasă cu un singur individ, d. Paul Zarifopol, par să arate că M. R. a scris aceste în stare de mare pasiune, ceeace ar fi alarmant întru câtva la un autor care se deosebeşte altminteri printr'o perpetuă **bonne humeur** şi egalitate de suflet. Propun să avem puţintică răbdare, înainte ca să ne alarmăm de această perturbare a unui stil individual bine cunoscut.

Şi M. R. prooroceşte că d. Paul Zarifopol va ajunge „regele aclamat" al tuturor acelor tineri cu vocaţii nenorocite, civile şi militare. Mai adaoge M. R. pronosticul că pomenitul domn va suferi de nervi şi va muri chiar de plictiseala acestei deplorabile glorii obţinute prin crimă, lăsând, cu nepăsarea cunoscută a morţilor, pe oamenii cum se cade şi **neesteţi** rămaşi în viaţă să audă „încă şi mai insistent melopea searbădă a esteticianilor, mai virulenţi încă, mai încurajaţi prin atitudinea d-lui Zarifopol.— Acest pronostic funebru coincide în timp, cu deciziunea unui tânăr — nu „estecian" de sigur, nici „estet", ci din acei cu „gust pentru idei", — care zilele trecute, ocupându-se, fără simpatie, de starea sănătăţii d-lui Paul Zarifopol, a referat mai întâi despre regimul alimentar al acestui domn şi despre drogurile cu care se tratează, pentru ca apoi, într'un limbaj vijelios, cum adesea îl au oamenii cu „gust pentru idei", să anunţe moartea bolnavului, dacă nu cumva să asigure chiar că numitul n'a fost niciodată altceva decât o foarte uricioasă stafie. Această potrivire ar fi lugubră dacă prezicerea de moarte trimisă de **Viaţa Românească** d-lui Paul Zarifopol n'ar fi pătruns de acea veselie uşoară şi gentilă, interioară sau manifestă, care se vede sau se simte aproape în tot ce scrie M. R. Fiindcă ne aflăm, cum se pare, în vervă de diagnoze libere, adaog şi eu vesel : M. R. este, prin excelenţă, **celui qui s'en fiche,**— acum, de ex.: de „estetica" d-lui Paul Zarifopol tot atât cât şi de „ideile" **victimelor** sale, printre care M. R. se numără şăgalnic şi pe sine însuşi. — Atitudinea aceasta trebuie să-i fie naturală, fiindcă prea o practică graţios şi simpatic.

De sigur, **s'il ne s'en fichait pas,** M. R. ar fi spus ceia ce ştie foarte bine; de exemplu, — că d. Paul Zarifopol n'a făcut „vâlvă" cu **estetica,** „pentru a svârli praf în ochii lumii", şi nici n'a „strigat mereu necesitatea esteticei", ci a încercat să interpreteze estetic fenomene de acele pe care unii oameni s'au învoit să le numească opere de artă;

— că proştii se spun în numele oricăror doctrine, şi că proştii îşi găsesc cu egal succes „refugiu" în teorii biologice — istorice — psihologice — sociologice caşi în cele estetice ;

— că este o pură întâmplare de timp, adică de vârstă, că M. R. nu s'a întâlnit direct cu „suburbanii balcanici", cu „mitocanii speriaţi şi epataţi" de sociologie, biologie, psihologie şi etc., cu „toţi neofiţii, ignoranţii, netalentaţii, lipsiţii de inteligenţă, cu scribuleţii desconsideraţi, cu toţi respinşi de la conservator sau de la şcoala militară" care odinioară erau nişte teribil de agresivi biologi — psihologi — sociologi ;

— că ar fi strictă dreptate de a denunţa „criminali" pe **regii** acelor **toţi** etc., fiindcă acei regi făceau, din principiu şi inainte de toate, propagandă, şi cu dinadinsul umblau după tineret, pe când d. Paul Zarifopol, după cum consimte M. R., este un izolat care-şi vede de treabă;

— că nici „gustul pentru idei" nu poate schimba proşti şi necărturari în inteligenţi cultivaţi ;

— că **„toţi** elevii repetenţi" (şi celelalte hiperbole cu care se amuză M. R.), pe vremea când îşi umflau vorba cu sociologie — biologie — psihologie, scriiau „ca să fim drepţi, ceva mai prost decât toată lumea".

M. R., dacă nu recurgea la această prefăcută naivitate istorică şi sociologică care ridică gluma lui la grad de farsă, ar fi zis pe faţă, ceia râzând îşi spune în gând : că nu există putere în stare să sporească sau să micşoreze prostia câtă vrea Dumnezeu, după paragrafele lui istorice, sociologice şi biologice, să se incarneze în fiece epocă, şi, pe cât putem vedea cu dreaptă şi cinstită judecată, în nici una mai mult decât în alta ; şi n'ar fi făcut, poate, M. R. nici gluma peste măsură capricioasă de a atribui tocmai esteticei asemenea inimaginabilă putere.

Câţiva tineri care scriu poezii se ocupă, uneori zgomotos, de estetică, şi M. R. se face că se supără aprins de această faptă, cel puţin tot de inocentă ca acea (cum a fost a altor tineri) de a face politică jucându-se de a **„estetica" sociologică** şi de a **„arta" socială.**

Insă, ajunge. Ar fi hapsân şi ingrat să ne îndărătnicim în scrupule logice sau istorice asupra unei glume atât de complecte a unui om cărui gluma, în general, pare a-i fi esenţială.

P. Z.

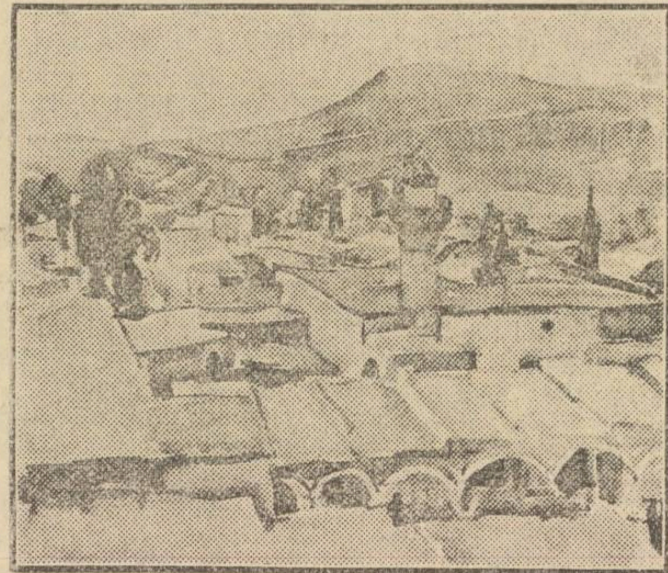
M. W. Arnold — *Fetiţa cu păpuşa*

PLASTICA

— CONTRASTE —

Cadrul expresiv al unei expoziţii nu se delimitează atâta prin elementele ei componente, reduse la linia sensibilă a spiritului critic, cât mai cu seamă prin amănuntele importante care contrastează în ansamblu.

Complexitatea preocupărilor nu e întotdeauna un indiciu de superioritate artistică, — însă varietatea şi diferenţierea realizărilor precizează, de cele mai multe ori, posibilităţile de evoluţie ale unui artist.

M. W. Arnold — *Spre muntele Tabor*

Contrastul, ca factor de echilibrare estetică, intră în domeniul artei cu întreaga serie de artişti cu renume pe care i-a dat contemporaneitatea, şi îşi găseşte punctul de plecare în însăşi manifestările spiritului clasic.

In arta românească, contrastul se întâlneşte la răspântia celor două mari curente contradictorii, care tind,— unul spre anihilarea sensibilităţii şi prin urmare spre mecanizarea artei, celălalt spre intensificarea expresiei şi deci spre coordonarea simţimintelor de adâncă rezonanţă estetică.

Contrastul străbate în plastică două principii: principiul expresiv şi principiul tehnic. După cum atitudinile rezultante, disparat sau laolaltă, convin temperamentului unui artist, se depăşesc simţitor sau se resping cu hotărîre, se poate judeca şi valoarea artei sale.

M. W. Arnold — *Rubin*

In expoziţia deschisă în localul librăriei Hasefer, pictorul M. W. Arnold defineşte în chip minunat elementele de contrast ale artei sale.

Subt raportul tehnicei, contrastul e evident în trecerile surprinzătoare dela ulei la aquarelă.

Nu este un contrast de consistenţă a materiei, ci unul de profundă schimbare a înţelegerii picturale.

Fixarea subiectului în cadru se face plastic şi precis, cu adâncime de volum şi cu masivitate de construcţie în pasta caracteristică a acestui artist, — pe câtă vreme în fluidul aquarelei subiectul alunecă, se conturează greu, e, uneori, neisprăvit, adus într'un singur plan, fără perspectivă şi fără fond.

Contrastul de ordin expresiv e, însă, cu mult mai preţios.

M. W. Arnold — *Cap de Negru*

Privirea sălbatecă a fetei din tabloul „Fetiţa cu păpuşa" e antiteza ochilor pierduţi în gol ai „Evei" cu privirea totuşi lăuntric sfredelitoare a femeii ce-şi plânge parcă în veci paradisul pierdut.

Contrastul expresiv se reliefează deasemeni în interpretarea atât de variată şi de sensibilă a capetelor de orientali.

Nostalgicul, chipul întunecat al Negrului, tipul meditativ al Evreului, scepticul, orfanul, Haulţa, Hassidul, Emenitul, Tânăra Felahă sunt clipe expresive contrastante în realizarea artistului, dar profund înrudite ca înlănţuire de sentiment.

Din Italia, din Siria, din Palestina şi din Egipt, d. M. W. Arnold a adus privelişti minunate, colţuri de bazar, uliţe dosnice, moschei şi minarete, răspântii, umbrele piramidei din Memphis, alunecarea limpede a Nilului, siluete şi numeroase capete de expresie. Gruparea lor întregeşte impresii turburătoare, nelinişteşte prin svârcolirile pastei, şi supără adesea prin dezechilibrul desenului.

Voit, parcă, neisprăvite, unele lucrări te câştigă poate tocmai prin vagul sugestiv al expresiei.

Nu putem vorbi despre existenţa unor bine mascate şovăiri, dar trebue să recunoaştem că, pe drumul fixării apropiate, d. M. W. Arnold va trebui să-şi întregească construcţia şi să-şi lămurească intenţiile.

Altminteri, expoziţia d-sale este o mare făgăduinţă..

H. BLAZIAN

D. Bogdan-Duică şi poezia

Ştiam din observaţia altora că d. profesor universitar Bogdan-Duică nu este un estet intransigent. O seamă de observaţii, de idei, dacă nu chiar de interese culture, s'au impletit totdeauna în firele criticei sale literare. Aşa bunăoară, prin 1910, vorbind despre poezia lui Cerna, făcea următoarea severă critică... filosofică : „Eu nu cred că suprema clipă a amorului are sensul ce i se dă la p. 40. Eu nu pot crede că 'n plăcerile iubirii se concentrează şi bucuria generaţiilor ce vin, cum afirmă poetul, foarte absurd, la pag. 15". Şi aşa mai departe. Dar pe-atunci d. Bogdan-Duică avea cu 17 ani mai puţin şi era numai profesor de liceu. Şi acum de curând, însă, intr'un fragment de curs universitar, publicat, vorbind despre scriitorul Nichifor Crainic, d. Duică dă următoarele preţioase informaţii, pentru înţelegerea autorului : „D. Nichifor Crainic este însurat, are o fetiţă; îşi asigură stima noastră şi prin faptul că luptă greu în viaţa de profesionist liber".

Din observaţia noastră proprie am reţinut, ideia d-lui Duică, — idee finală şi oarecum sintetică — asupra d-lui Ionel Teodoreanu că (cităm din memorie) „ţinând seama de caracterele graţioase şi fanteziste ale talentului său, foarte bine face tânărul autor că iscăleşte Ionel şi nu Ion".

N'am fi crezut însă niciodată ca lipsa de înţelegere estetică să meargă atât de departe, ca în dovada pe care d. Duică ne-o aduce în ultimul număr al unei reviste, din fericire citită numai de d-sa, „Floarea Soarelui". E vorba de volumul de versuri al d-lui Arghezi „Cuvinte Potrivite" şi de o scurtă poemă pe care ne luăm libertatea de a o reproduce:

PRINŢUL

Biruitor de lifte şi jivine
Aşteaptă dârz, la rându-i biruit
Şi ochii lui, de patru timpuri pline,
Incremeniţi pe zare, n'au dormit.

Pe locul unde şi-a răpus vrăjmaşii
Şi slava lor ţărână a căzut,
S'au arătat, în urmă, 'n sânge, paşii
Curtenilor şireţi ce l-au vândut

Inchis în turnul morţii, din poruncă
Prinţul e 'ntreg, dar gândurile-l dor
Ca nişte vulturi negri ce-şi aruncă
Intre coteţe rotirile lor.

Puterea lui întreagă şi vitează
Ascultă 'n noaptea de safir şi lut
Din depărtare, calul că-i nechiază,
Care prin adieri l'a cunoscut.

Şi cum îl rod păduchii câte-odată
Pe dedesubtul platoşei domneşti,
Prinţul te simte, spadă fermecată,
Prinsă de şold, c'ai tremurat şi creşti.
(Din „Cuvinte Potrivite" pag. 111).

D. Profesor Bogdan-Duică n'a bănuit nimic din frumuseţea atât de viguroasă şi originală a acestei balade : nici răsufletul ei precipitat, ca după o luptă cu armuri medievale şi totuşi atât de dârz dominat, nici viaţa aspră şi fierbinte a versului, în care nici un substantiv nu e de plută şi nici un adjectiv leşinat; n'a lămurit nimic din miracolul limbei poetice care, până la această baladă n'a mai fost. D. Profesor s'a oprit uimit şi scârbit cu indignare la „păduchii" din ultima strofă.

Cercetător literar, d. Duică ar fi trebuit să-şi aducă aminte că mai există în poezia noastră o insectă parazitară nesuferită, şi anume într'o poemă de... Eminescu, care a scris fără ruşine:

Uite-un purec! Hai să-l prind! Ba las', săracul.
Pripăşit la vre-o femee, ştiu că ar vedea pe dracul!
(M. Eminescu: Sărmanul Dionis)

Ar fi trebuit d. Profesor să-şi aducă aminte că în literatura franceză, atât de populară la noi, există un poet **Arthur Rimbaud,** cu faimă azi universală, care a scris o poemă „Les chercheuses de poux", una din cele mai poetice din literatura franceză, şi unde găsim — e silnic desigur ! — acest subiect: un copil sub degetele „teribile şi fermecătoare" a două mari surori:

Il entend leurs cils noirs battant sous les silences
Parfumés; et leurs doigts électriques et doux
Font crépiter, parmi ses grises indolences.
Sous leurs ongles royaux la mort des petits poux
(Arthur Rimbaud: Oeuvres, la Mercure de France, p. 91).

Nu mai cităm „păduchii" din Goethe, pe care d. Duică, ardelean de fel, îi va găsi şi singur.

Am purces de la gândul de a lămuri frumuseţea deosebită şi chiar moralitatea superioară a poemei d-lui Arghezi, deşi cu strofa din urmă roasă de păduchi. Dar cum s'ar putea ?... De unde să luăm siringa prin care să inoculăm d-lui Profesor în sânge, instinctul care te face să presimţi înrudirea poeziei cu armonia; de unde argumentele ca să convingem că dacă un singur sau mai multe sunete de oboi sunt disgraţioase, integrate în orhestră devin emoţionante — că păduchele d-lui Arghezi e absolut necesar ca „spada fermecată" să „tremure şi să crească", iar Prinţul să fie şi mai domnesc decât atunci când era fără păduchi?... Cum vom putea convinge pe d. Profesor că „păduchii" în cartea de zoologie sunt mai puţin scârboşi decât în cutele cămăşii nespălate, şi au **alt** înţeles, şi tot astfel au **alt** înţeles — ba poate au şi ceva farmec — când se mişcă într'un vers ?...

Suntem, desigur, într'un punct mort. Tot ce putem face e să ne adresăm acelora care ne înţeleg fără alte argumente şi să-i întrebăm ce valoare mai pot avea observaţiile şi teoriile literare ale d-lui Duică, asupra d-lui Arghezi?... Şi dacă poeme atât de uşor de priceput ca „Prinţul" dau peste cap mersul unui profesor universitar de literatură, ce să mai zicem de celelalte poeme, mult mai grele, şi de ceilalţi cititori, care n'au specialitatea criticei literare?...

D. Duică nu este un izolat, trebue s'o spunem că ocara să nu rămâe pe nedrept asupra sa. Astfel de profesori de literatură sunt în toată ţara nenumăraţi — nenumăraţi, mânca-i-ar păduchii!...

F. ADERCA

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	. . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni	. . .	„ 150
„ „ „ 3 „	. . .	„ 75

In străinătate dublu

A. Cehov

Fericirea femeiască

Inmormântau pe generalul Zopupărin. Spre casa răposatului, unde răsuna muzica funerară şi se auzeau termeni de comandă, alergau din toate părţile mulţimi doritoare de a vedea scoaterea mortului. Intr'unul din grupurile acestea grăbite se aflau cinovnicii Probschii şi Svistcov. Amândoi erau cu nevestele lor.

— Nu-i voie! — îi opri subcomisarul, om cu o faţă simpatică şi bună, când îi văzu apropiindu-se. — Nu se poate! Vă rog, îndărăt puţin! Domnilor, doar nu de mine depinde! Vă rog, îndărăt! Sau... fie, doamnele pot trece... poftim, mesdames, dar... dumneavoastră domnilor, pentru Dumnezeu...

Nevasta lui Probschii şi a lui Svistcov se îmbujorară la gentileţea neaşteptată a subcomisarului şi ţâşniră prin lanţ, iar bărbaţii rămaseră de cealaltă parte a zidului viu şi se puseră pe contemplat spatele spectatorilor pedeştri şi călări.

— Au pătruns! — zise Probschii, uitându-se cu invidie şi aproape cu ură la damele care se îndepărtau. — Noroc, zău, pentru cocuri! Pentru sexul bărbătesc niciodată n'are să existe aşa privilegiu, ca pentru ele! Adică ce au ele deosebit? Nişte femei, se poate zice, din cele mai ordinare, cu superstiţii, şi le-au dat drumul; pe mine şi pe tine, fii tu şi consilier de stat, nu te lasă cu nici un preţ.

— Ciudat judecaţi, dumneavoastră! — zise subcomisarul, uitându-se la Probschii cu mustrare. — Dumneavoastră, cum v'a dat drumul, îndată vă izbiţi, strigaţi, spuneţi necuviinţe; pe când o damă, fiinţă delicată, niciodată n'are să'şi permită aşa ceva.

— Lasă, te rog! — se supără Probschii. — In mulţime dama izbeşte cea dintâiu. Un bărbat stă şi se uită la un punct, dama îşi lărgeşte locul cu braţele şi te izbeşte, ca să nu-i strici gătelile. Ce să mai vorbim? Femeea totdeauna are noroc în toate. Pe femei nici în armată nu le ia, şi la seratele dansante — fără plată, de pedepsele corporale sunt scutite... Şi pentru care merit, te întreb?... A scăpat domnişoara o batistă — ridic-o, a intrat — scoală-te şi dă-i scaun, pleacă, petrece-o... Dar onorurile? Ca să ajungi, să zicem, consilier de stat, eu sau tu, trebuie să te chinueşti o viaţă întreagă; o fată în jumătate de ceas s'a cununat cu un consilier de stat, şi iat-o că-i persoană! Eu, ca să devin principe trebue să cuceresc lumea; şi o Varenca, ori Catenca, nu i-s'a uscat laptele pe buze, — destul să-şi învârtească trena pe dinaintea unui conte, să facă ochi mici — şi iat-o „luminăţia voastră!" Tu eşti, să zicem, secretar gubernial... Ai dobândit acest grad, se poate zice, cu sângele şi sudoarea; iar Maria Fomişna ta? Dece dumneaei e tot secretară gubernială? Din fată de popă — deadreptul cinovnicească! Ce mai cinovnicească! Pune-o la treaba noastră: o hârtie de intrare are s'o treacă la cele de eşire!...

— In schimb, în dureri naşte-va prunci... — observă Svistcov.

— Grozav lucru! Dar ia să stea în faţa nacialnicului, când te bagă în toate răcorile: toţi pruncii ăştia au să-i pară o plăcere. Numai privilegii au în toate! O domnişoară oarecare, sau damă din cercul nostru, poate să-i trântească unui general o vorbă, pe care tu nu îndrăzneşti s'o spui în prezenţa aprodului. Da... Maria Fomişna, nevasta ta poate să meargă la braţ cu un consilier de stat, fără să-i pese, pe când... ia-l tu la braţ pe un consilier de stat! In casa noastră, chiar sub noi, stă, dragă, un profesor cu nevastă-sa... General, înţelegi, are pe Ana, gradul I; şi numai ce o auzi: „dobitoc! dobitoc! dobitoc!" Şi e doar o muere de rând, din mahalagii. De altfel legitimă, aici n'ai ce-i face... aşa-i de când lumea: cele cu cununie trebuie să înjure; dar ia-le pe cele nelegitime! Ce-şi permit astea! Pe veci n'am să uit un caz. Cât pe ce să mă prăpădesc: am scăpat, se vede, numai prin rugăciunile părinţilor. Anul trecut, ţii minte, mă ia generalul nostru, plecând, la el, la ţară, — mă ia să-i fac corespondenţa... Fleac, treabă de un ceas pe zi. Ai isprăvit treaba, hai în pădure, sau în odaia lacheilor de ascultă romanţe... Generalul nostru e holteiu. Casa-stup; slugi câţi câini, dar nevastă n'are; n'are cine conduce. Lume tot stricată, neascultătoare... şi mai mare peste toţi o femee de rând, Vera Nichiforovna, econoama. Ea serveşte şi ceaiul, comandă şi masa, strigă şi la slugi... O femee, dragul meu, rea, veninoasă, priviri de satană. Groasă, roşie, cu un glas piţigăiat, ascuţit... Când începe să strige la cineva, când începe ţipătul — să fugi în lume. Te omoară nu atât înjurătura, cât ţipătul. Doamne! N'avea linişte unul! Nu numai slugile: şi de mine se lega, afurisita... dar, îmi zic, stăi: prind un moment, şi spun generalului totul. E copleşit, zic, de slujba lui, şi nu vede cum îl furi tu şi obijdueşti lumea; lasă că-i deschid eu ochii. Şi i-am deschis dragă, ochii, dar i-am deschis aşa, că mă mir cum n'am închis eu ochii pe vecie: mă apucă groaza şi azi, când mă gândesc... Mergeam într'o zi prin coridor, şi deodată aud ţipete. La început credeam că cineva taie un porc, apoi mai ascultai şi aud pe Vera Nichiforovna certându-se cu cineva. „Măgar! Secătură! Dracu să te ia!" — Pe cine?— îmi zic. Şi deodată, dragul meu, văd: se deschide o uşă, şi din uşă năvăleşte generalul, roşu, ochii holbaţi, părul — parcă i l-a umflat dracul... Şi ea din urmă: „dobitoc! Dracu să te..."

— Minţi!

— Pe cinstea mea! M'a cuprins, ştii, fierbinţeala. El o şterge în odaie, şi eu stau în coridor şi ca un dobitoc nu înţeleg nimic. O muere de rând, fără nici o cultură, o bucătăreasă, o putoare — să-şi permită asemenea vorbe, asemenea purtare! Imi zic: generalul vrea s'o dea afară, şi ea, folosindu-se de lipsa unor martori, l-a luat la refec: tot are să plece! Nu m'am putut stăpâni, intru la ea în odaie şi zic: „Cum ai îndrăznit tu, nemernico, să spui asemenea vorbe unei persoane sus puse? Ţi'nchipui că dacă-i un bătrân slab, n'are cine-l ocroti?" Şi unde îi trag vre-o două bune peste obrajii cei graşi! Când a început să ţipe, să zbiere... Fire-ai tu afurisită, că mi-am găsit buclucul! Mi-am astupat urechile şi am plecat în pădure. Cam peste vre-o două ceasuri îmi ese în cale un băieţaş... „Vă pofteşte boerul". Merg. Intru. Stă busumflat, ca un curcan, nici nu se uită.

— Cum de ţi-ai permis, zice, asemenea lucruri, în casa mea? — Adecă cum? — zic. Dacă-i vorba de Nichitişna, eu zic, m'am pus pentru excelenţa voastră. — „Nu-i treaba dumitale, zice, să te amesteci în treburile de familie!" — Inţelegi? De familie! Şi unde începu, dragă, unde începu să hohotească, nitam nisam... „Şi cum ai putut dumneata!" — zice. „Cum te-ai încumetat? De mirare! Sper însă, dragul meu, că toate astea vor rămâne între noi... Imi explic pornirea dumitale, dar înţelegi că rămânerea dumitale în casa mea nu mai e cu putinţă..." Iată, dragă! Se mira chiar, cum am putut să bat o persoană de aşa importanţă. L-a orbit o muere! Consilier intim, are Vulturul Alb, n'are unul mai mare peste el, şi s'a supus unei mueri... Sexul femeesc are mari, ma-ari privilegii! Dar... scoate căciula! Il aduc pe generalul... Câte decoraţii, muică! Nu zău, dece au lăsat damele înainte, parcă ele se pricep la decoraţii?

Muzica începu să cânte.

Tradus din ruseşte de A. FRUNZA

UMBRELA şi GALOŞII

Intotdeauna m'am întrebat pentruce se îmbracă omul şi niciodată nu m'am întrebat mai mult de cât acum, când mă îmbrac în mai multe feluri. Dacă nu m'aş fi întrebat niciodată nimic, alegătorii nu m'ar fi ales, căci alegătorii au avut nevoie de un ales înţelept şi înţeleptul nu este atât acela care răspunde cât mai cu seamă acela care întreabă. De altfel, în politică tot meşteşugul este să interpelezi, adică să tot întrebi. Ai văzut şi tu din gazetele pe care ţi-le trimit că toată munca Parlamentului nostru se face pe cale de interpelare. Bolile ţării se vindecă prin interpelări, ca durerile de şale cu ventuze. Ia să mai fac o interpelare ! adică, ia să mai scot un junghi ! Şi te sui la tribună, aprinzi chibritul minţii frecându-l de chestie şi dai chestiei foc. Toate chestiile laolaltă se numesc chestură, după cum toate scaunele adunate sunt Parlament.

Că te sui la tribună, însemnează, cum ar fi la noi, că ieşi din casă pe din dos şi că intri pe scara din pridvor şi că te apuci să le vorbeşti deputaţilor, cum ar fi la noi curcilor din curte. Cât înţeleg curcanii, nu e vorbă, tot atât înţeleg şi deputaţii. Câte unul se face roşu, se umflă, se scoală din locul lui şi îndeasă câţiva paşi supăraţi către orator ; apoi se întoarce la loc, se desroşeşte şi se desumflă, pentrucă în picioare a priceput ceeace nu pricepuse şezând. E drept, lumânarea culcată luminează mai rău.

Interpelatorii nu au de furcă totuş cu Camera ; ei bat şeaua ca să priceapă iapa, adică banca ministerială, adică guvernul ; Camera având urechi aude ce trebuie să intre în capul guvernului. Acolo e toată buba, acolo e junghiul, acolo se pune ventuza, paharul. Şi ca să faci o interpelare nu e nevoie de mare lucru, ajunge să te superi şi noi suntem în politică foarte supărăcioşi.

Acasă, stai liniştit când Popa de pildă te bagă în „Paştile mă-ti" — să mă ierţi, asemenea lucruri se zic din grai, nu este slobod să fie scrise — însă în Capitală numai cât auzi cuvântul Constituţie şi te doare. De ce aşa, nu ştiu. La început puteai să-mi spui de o mie de ori Constituţie şi nu simţeam nimic. Azi, nu mai pot suferi, îmi ies din sărite, mă răpăd, dau cu pumnii în pupitru (nişte iesle cu capac), răcnesc. Nu mă întreba ce e Constituţie: n'aş avea răbdare să răspund. Ajunge să mă întrebi : nu este nevoie să răspund. Destul să-ţi spui că se calcă ! şi dacă se calcă, nu mai e nimic de făcut, ţara se duce.

Tot aşa, „libertatea presei", „cenzura", „legea", „zona", „starea", şi alte câteva asemenea cuvinte, care reprezintă principii, adică chestii nevăzute şi cu atât mai adevărate şi mai vii. Rostindu-le, par'că ţi-ar arde cineva o palmă din cer ; te răzvrăteşti. Ca să-ţi lămuresc ce este un principiu, ţi-aş spune că asta seamănă cu împrejurarea când sticla cu vin stă într'altă parte, iar eticheta sticlei în buzunarul dumitale. Inchipuieşte că aş avea la mine zece chei de la zece lacăte de magazii. Nu ştii care cheie merge în care anume lacăt şi nici nu trebuie să ştii ce se găseşte în fiecare magazie : pot să mi-se încurce şi cheile pe legătură — nu mă priveşte — : cheile sunt principiile. Cu ele se descuie Statul şi Bugetul. O să-ţi explic odată ce este şi Bugetul.

Atât cât un negru subt unghie şi iese o interpelare de câteva ore. Interpelarea este ca o bucăţică de tibişir cu care umpli zece păreţi, plimbându-te în sus şi 'n jos, la dreapta şi la stânga, toată ziua. Pe cât însă scoate din fire pe interpelator, pe atât interpelarea îngrozeşte guvernul. Anunţi, cum se zice, o interpelare şi numaidecât banca ministerială se umple, ca pădurea de puşti, ca să pândească un urs şi vânează, poate, o găină borţoasă. Noi avem în partidul nostru pe cei mai temuţi interpelatori, care din fiece lucru mic, luând-o pe departe şi lovind pe ocolite, zguduie zilnic temelia putredă a carului guvernului. Ce e mai mic ca pepenele verde ? Oul. Ce e mai mic ca oul? Icra. Dintr'un bob de icre, interpelatorii noştri scot, mă rog, tot ce vrei, afară de portofolii. Dar pe când vorbim noi, de colo, de sub podină, de la o masă, pe care umple foi cu scrisul lor jidovesc, ne urmăresc jidanii...

Ei trimit în fiecare zi rapoarte secrete, despre ce văd şi aud, în streinătate, unde-i cuibul adevărat al jidovimii. Ii vezi cum se schimbă, mereu, unii cu alţii, ostenind de scris.

Intr'o zi nu m'am mai putut ţine şi m'am dus de-a dreptul la Preşedinte şi l-am luat de piept.

— Te rog, domnule Preşedinte, să dai afară jidanii din acest sfânt locaş, i-am spus, arătându-l pe fiecare. Nu mai putem trăi.

Preşedintele era un vândut, ca toţi de-o seamă cu el. A fost mojic : a râs.

— Vezi-ţi de treabă, d-le Deputat, mi-a răspuns : ce-ai cu stenografii ?

Auzi tu ce vorbă întortochiată au născocit vânduţii ?

— Dacă sunt cum spuseşi, domnule Preşedinte, de ce tot scriu mereu ? de ce ne spionează ?

— Işi fac meseria lor, mi-a răspuns neruşinatul.

— I-am prins scriind ovreieşte ! Acum ce-ai să zici ?

Nu a mai ştiut ce să zică. S'a roşit. Şi m'am înscris cu o interpelare. Vreau să văd pe unde o să scoată cămaşa guvernul, care se pretinde patriot.

Aici în Capitală, vezi tu, oamenii nu umblă cu cămaşa afară şi numai când îi iei de scurt trebuie să şi-o scoată. Altfel, o poartă ascunsă, ca pe un lucru urît. Din faptul că o ţin în pantaloni, bine încheiată, ca nu cumva să se zărească vre-o bucată, ei fac o pravilă, cu care am fost nevoit să mă obicinuiesc şi eu. A purta nasturi şi la pantaloni şi a purta şi cămaşa vârîtă pe dedesubt, între picioare, ca ochiul hamului pe subt coada calului, mi s'a părut foarte ruşinos. Unde mai pui că poala se lipeşte şi unde mai pui că te gâdilă şi te usturä. Mi-a fost greu să mă deprind cu călcătura boerească şi par'că mă simţeam umblând călare pe sârmă ghimpată. Mă scutura câte un fior. Câteodată îngălbeneam de strânsoare şi mă puneam jos ca o femee care se piteşte subt fuste şi lasă după ce se ridică lături. Ai să rămâi încremenită când ţi-oi aduce la cunoştiinţă stricăciunile cumplite din Capitală. Oamenii îşi suflă nasul în mătase şi se şterg cu hârtie... şi se spală la locurile pe care nu este voie să le atingi fără trebuinţă. Omul care dă mâna cu mine s'a pipăit cel puţin o dată pe zi, prin burete şi prin hârtie, la şezut. Orice mi-ai spune, un domnişor care miroase a mirodenii mă desgustă : el şi-a pierdut mirosul bărbătesc. Şi atâtea spălături şi ştersături cred că nici nu sunt sănătoase. Ceva mai mult, ca să facă baie unde le place, ei şi-au adus nişte farfurii lungi cu jghiab cu patru picioare şi un capac.

Curvăsăria întrece însă orice margini cu o unealtă făcută din sticlă şi maţ. Maţul are un cap de şarpe tare. E pentru muieri şi se vede atârnat, fără frică de Dumnezeu, la toate prăvăliile ; îl poate cumpăra şi un străin. Ştii la ce serveşte această tulumbă ? La clătirea burţii, a inimii, a bojocilor şi merge pe dinăuntru până la subsuori şi înghiţitoare. N'ar fi nimic dacă s'ar băga de sus în jos, de pildă, pe gură. Ticăloşia vine de acolo că el se vâră pe dedesupt, de jos în sus. Să te mai miri de vată şi de perie de dinţi!

A trebuit să-mi cumpăr haine de mort şi ghete de muşama. O cămaşe scurtă de mi-se văd genunchii. O pălărie ca un potcap. De câte ori ne ducem la Palat, trebuie să punem un mintean cu două codiţe. Cel puţin pălăria sare şi se strânge ca o armonică. In casă o purtăm subsuoară ca o tăviţă de cerşit. Mă omoară ghetele şi mănuşile. Când pui ghetele la festivităţi, par'că intru cu picioarele în căpcana de vulpi ; merge cu mine pământul şi-mi scapără ochii. Când pui mânuşile par'că am mâncat hârtie sugătoare şi par'că mi-a căzut omuşorul : nu pot să mă rostesc, mă îngân şi par'că umblu de-abuşile pe mălai. Tot pe ce pun mâna pare presărat cu tărâţe. Mă mănâncă undeva, cam peste tot, par'că mi-ar umbla pe spinare şi s'ar muta o urechelniţă şi mereu duc degetele la gură, cu nevoia de-a scoate de sub limbă un fir de câlţ întortochiat.

Să mă vezi când plouă, cu galoşi ! Să mă vezi în mantaua de ploaie! Să mă vezi sub umbrelă! Nu-ţi pot spune cât sunt de nenorocit! Haine multe şi grele şi încălţăminte de nu se mai aude nimic, par'că o porneşti pe lumea cealaltă. Ca să-mi trag galoşii, trebuie să joc câte o jumătate de ceas la uşa unde i-am lăsat. Bag vârful piciorului şi ceafa galoşului se încovoaie la toc. Trântesc piciorul şi galoşul se strâmbă într'o parte. Strivesc strâmbătura, galoşul fuge din picior. Mă iau după el şi-l prind cu umbrela : galoşul sare ca un drac. Il ţin şi încalţ celălalt galoş, care vine cu călcâiul înainte. Bag de seamă că piciorul drept vrea să încalţe stângul după ce suflând, părechea galoşului a intrat în silă în piciorul de alături. Galoşul are la călcâi un pinten care-l dă afară. Opintesc vârful ghetii şi-l trag din greu. Iar încep săriturile galoşilor, urmate de săriturile mele, şi dau fuga după ei şi mă opresc şi mă svârl în sus şi cad în picioare, par'că aş omorî pe podină purici. Uneori las galoşii cum s'au brodit, stângul în piciorul drept şi dreptul în piciorul stâng şi ies pe stradă par'că aş umbla de-a 'ndaratele, adică par'că aş fi răsucit de la genunchi şi întors cu faţa către spinare.

Umbrela este şi ea una din marile pedepse gingaşe ale mandatului de deputat. Eşiam de la Cameră cu ghiozdanul plin de hârtii. Ploua cu găleata. Am deschis umbrela. Ca să-mi apăr hârtiile m'am dezgolit la spate. Un şuvoi de apă curgea din ţurţurul umbrelei şi-mi intra pe şira spinării. Dau umbrela mai îndărăt : ţurţurul ciuruie pe nas. Pui nasul şi spinarea la mijloc. O aripă de vânt îmi întoarce umbrela pe dos şi se pune vântul pe mine şi mă duce după umbrelă. Mă lupt şi-mi scapă jumătatea de sus din umbrelă lăsându-mi în mână covrigul. Pălăria se duce după umbrelă. Căutând să o prind, mă părăseşte ghiozdanul, care se deschide, se varsă şi hârtiile o apucă pe rând la canal. Nu mă puteam duce nici întoarce, prins într'un vârtej de ploaie în mijlocul unei răspântii rotunde. Mă alătur de un stâlp de telegraf, care nu-mi putea fi de niciun adăpost. Pierdusem un galoş, care scobora acum pe gârla tulbure a ploii. Şi dedesubtul stâlpului de telegraf, ţinându-mă de el, ca să nu mă fure vijelia, încovoiat şi leoarcă, eram ca un înecat, spânzurat de catargul unei corăbii sparte.

M'am întrebat atunci, ca un înţelept, de ce n'am aşteptat în Camera Deputaţilor, să treacă ploaia.

T. ARGHEZI

G. BĂRGĂUANU

PĂMÂNT ŞI SOARE

— VERSURI —

PREŢUL 80 lei

Cultura şi politica ei

Institutul Social Român a alcătuit, pentru anul acesta un ciclu de conferinţe grupate subt titlul „Politica culturii".

Ciclul a fost inaugurat de d. prof. N. Iorga cu conferinţa : „Cultura şi politica ei".

Se vorbeşte mult astăzi, la noi, — a spus d. Iorga, — de o politică culturală, sau, mai exact, se declamă mult în jurul acestei idei.

Decât obsesie dificilă şi frazeologie goală, adăpostite de „ideia naţională", mai bine să cufunzi pe tinerii în realităţile naţionale, ca să se împărtăşească din aceste realităţi.

E, deasemeni, o calamitate chipul cum au înţeles guvernele politica culturii şi în deosebi propaganda culturală.

Concepţia aceasta formalistă, a distribuitorilor automaţi de cultură, oricâte bune intenţii ar avea e o superficialitate inutilă.

Am înaintea mea, a spus d. Iorga, o naţiune admirabilă, capabilă de o civilizaţie originală, capabilă de o viguroasă sinteză culturală.

Dacă acest popor de suflet şi iniţiativă n'ar fi apăsat de o politică de sus, ar creia, prin resursele lui elementare o viaţă şi o cultură, în toate domeniile de manifestare, nebănuit de dezvoltate, ca la una din cele mai înzestrate naţii.

O politică culturală presupune nu adoptarea mijloacelor materiale, ci păstrarea forţei naţionale adânci şi decisive, în stare să influenţeze viaţa în mod definitiv.

Trebue întreţinut sufletul unei naţiuni cu ceiace poate propulsa activitatea spirituală.

Frământarea formelor n'are nimic din aceste proprietăţi.

Dacă pe lângă formă am avea şi acea putere nedefinită, vă închipuiţi ce minuni de frumuseţe ar realiza poporul nostru.

O pildă elocventă sunt Ardelenii, dârzi şi activi, care s'au menţinut numai cu instinctul adânc, familiarizându-se cu ce le era propriu ; ei n'au cunoscut nici una din formele materiale ale statului.

Ceiace condiţionează în primul rând o politică a culturii e elementul ei de propagare, care nu şi-l poate însuşi decât cel ce a strâns într'însul întreaga cultură a poporului său.

In al doilea rând, politica culturală se face cu oameni ce sunt ca un izvor ce gâlgâie, cu oameni care au un prisos preţios de dat, fără socoteala procentului ce ar putea să încaseze personal.

Intr'o societate receptivă de cultură, cum e a noastră, trebue însufleţire, — adică purificare...

Cronica muzicală

— VALKIRIA —

In concepţia wagneriană, ciclul „Inelul Nibelungilor" este un tot strâns legat în elementele care-l compun.

„Aurul Rinului", „Walkiria", „Siegfried" şi „Crepuscul Zeilor" alcătuesc o nesfărîmată tetralogie pe care numai lipsa de pricepere a conducătorilor Operei Române a putut s'o ignoreze şi s'o spulbere.

Drama muzicală a lui Wagner, ca instrument de educaţie muzicală a publicului nostru nepregătit, e cel mai sigur mijloc pentru îndepărtarea lui dela Operă. Walkiria va trebui să fie scoasă de pe afiş, pentrucă publicul nostru, cu gustul încă nedisciplinat, nu se poate ridica mai sus de „Rigoletto" şi de opera uşoară, pentrucă nu vrea şi nu poate să gândească, — dar mai ales pentrucă nici fabula nu i se dă în succesiune logică şi nici textul întreg nu şi-l poate apropia.

Din Wagner trebuia să se reprezinte la noi mai întâi „Tannhäuser", operă mai cantabilă, lesne de priceput şi deosebit de spectaculoasă. Experienţa izbutită a Operei din Cluj putea servi de exemplu. „Vasul Fantomă", „Lohengrin", şi „Walkiria" puteau veni după aceia.

Ciclul Nibelungilor nu trebuia fărâmiţat, ci înfăţişat în întregime, pentruca publicul să înţeleagă subiectul şi să-şi menţină curiozitatea.

Reluarea „Walkiriei" a fost prima reprezentaţie de operă dela care jumătate din publicul prezent a plecat de la actul al doilea. (Şi opera are patru acte).

„Walkiria" e drama justiţiei supreme, — e legenda tragică a neamului Walsungilor.

O femee i-a născut lui Wotan, zeul fulgerelor, doi copii gemeni, pe Siegmund şi pe Sieglinde. In Siegmund Wotan vrea să creeze pe eroul care să-i recucerească Inelul Nibelungilor.

Urmărit de duşmani, dezarmat, Siegmund se refugiază în casa lui Hunding, soţul Sieglindei. O dragoste incestuoasă se naşte între Sigmund şi sora lui, şi ei fug împreună.

Fricka, soţia lui Wotan, păzitoarea cinstei matrimoniale, cere aspra pedepsire a celor ce au păcătuit atât de cumplit. Brunhilda, una din cele nouă Walkirii create pentru a transporta în Walhalla pe eroii căzuţi pe câmpul de luptă, e aleasă pentru aducerea la îndeplinire a pedepsei. In faţa celor doi păcătoşi, Brunhilda e cuprinsă de milă profundă şi, înfruntând voinţa lui Wotan, vrea să-l scape pe Siegmund de răzbunarea divină. Wotan, furios, intervine în lupta lui Siegmund cu Hunding şi loveşte el însuşi cu spada pe fiul păcătos.

Brunhilda e condamnată de Wotan să devină iarăşi o simplă muritoare, şi o adoarme în somn vecinic pe o culme înconjurată de flacări de unde nu va putea fi deşteptată, curmând blestemul divin, decât de eroul ce nu se teme de vârful spedei crude şi de foc. Eroul acesta e Siegfried care apare în a treia operă ce-i poartă numele în tetralogie.

Opera e grea şi spectacolul greoi. Nici cea mai binevoitoare atenţie nu poate rezista cinci ceasuri în noapte la ascultarea profund obositoare a acestei opere.

Dar dacă auditorul oboseşte, doarme în stal şi se trezeşte numai la sunetul tobei sau la vre-un fortissimo al instrumentelor de metal, vă închipuiţi ce chin trebue să fie pentru interpreţi.

Oscilările între registre opuse, stăruinţa în notele înalte, lungimea frazelor muzicale şi intensitatea dramatică cerută în genere de textul muzical, epuizează eforturile cântăreţilor.

Doamnele : Basarab, Feraru, Grozovska, domnii Rabega şi Niculescu-Bassu au cântat totuşi cu elan şi înţelegere, convinşi şi cu talent.

Montarea domnului Constantin Pavel expresivă şi excepţioal de îngrijită. — Sergiu Inescu.

Gerhart Hauptmann

Germania sărbătoreşte a şaizeci şi cincea aniversare a naşterii adevăratului reprezentant al naturalismului dramatic.

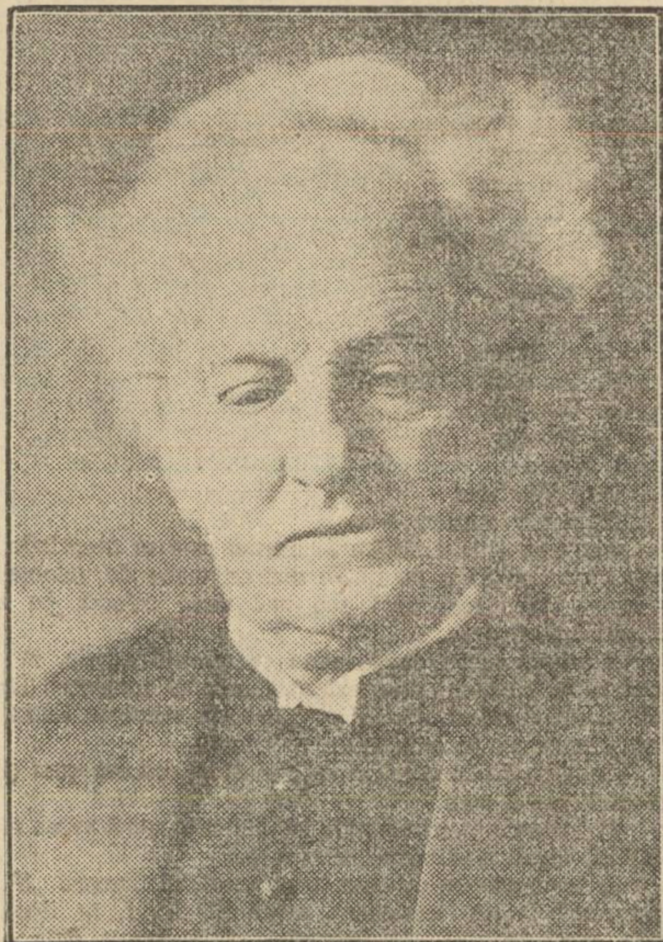
Gerhart Hauptmann s'a născutt la 1862 în Obersalzbrun.

Spirit neastâmpărat, nesigur pe mijloacele cu care trebuia să pornească la izbânda vieţii, el s'a căutat multă vreme pe sine.

A început prin a fi actor, a studiat apoi sculptura la Şcoala de Belle Arte din Breslau, a lăsat sculptura pentru a se apuca de medicină, şi numai după aceste peregrinări nu lipsite de entuziasm tineresc, Hauptmann s'a consacrat poeziei.

Dragostea lui pentru teatru s'a manifestat cu deosebire în producţia sa dramatică.

Teoriile lui Darwin şi ale lui Hackel, cu care se familiarizase în trecerea sa prin lena, ravagiile alcoolismului, inconştienţa imoralităţii, mizeria sordidă şi revoltată a muncitorilor silezieni, i-au sugerat o serie de puternice drame sociale în care reînvie pricipiile şi preocupările socialiste dobândite în contactul cu Zola, construindu-şi conflictele şi desfăşurarea lor dramatică după tehnica ibseniană.

Gerhart Hauptmann

Alături de opere pur naturaliste, ca „Inainte de apusul soarelui", „Sărbătoarea păcii", „Oamenii singurateci", „Ţesătorii", piesă a cărei reprezentaţie a fost oprită la început de poliţia berlineză, şi care i-a adus celebritatea), „Colegul Crampton", Blana de biber", — afară de aceste lucrări reprezentate pe scenele tuturor teatrelor germane, Hauptmann a scris şi o dramă romantică „Hannoles Himmelfahrt", o feerie care, prin misticismul şi viziunea ei, aminteşte tema utilizată de Kleist în „Käthchen", dar transpusă în domeniul religios şi adecvată unui cadru realist.

Efortul de a reproduce şi comenta realitatea e mult mai sincer şi mai firesc la Gerhart Hauptmann, decât la Sudermann, care se preocupă în mare parte de succesul de scenă.

Unii au văzut în tendinţa aceasta a lui Hauptmann de a interpreta numai viaţa reală o sterilitate a spiritului său inventiv, o nemărturisită lipsă a imaginaţiei.

Aceştia uită că Hauptmann a început să scrie în epoca aceia frământată de curente contrarii, în vremea când pretutindeni naturalismul şi realismul porniseră să cucerească lumea, fiind ecoul unor mari frământări politice şi sociale.

Odată cu prefacerile realizate în timp, Gerhart Hauptmann a ştiut să se depăşească pe sine, şi, întorcându-se spre elanurile lăuntrice ale sufletului, el a pornit o clipă prin lumea de fantastic şi de basm din care ne-a adus minunata poveste dramatică a „Clopotului scufundat".

Cu piesa aceasta ne aflăm în plină mitologie germană, în plin simbolism.

Admiratorii lui Hauptmann i-au rămas recunoscători că i-a smuls, în sfârşit, o clipă, din atmosfera greoaie şi întunecoasă a dramei sale sociale.

Dar, după succesul atât de neaşteptat pe care-l obţinu cu această piesă, urmă o perioadă de reculegere şi, în cele din urmă, cu „Vizitiul Henschel" şi cu „Roza Bernd", Hauptmann se reîntoarse la teatrul realist. Sunt opere în care talentul viguros al acestui mare dramaturg e umbrit de o scrupuloasă observaţiune a celei mai vulgare realităţi.

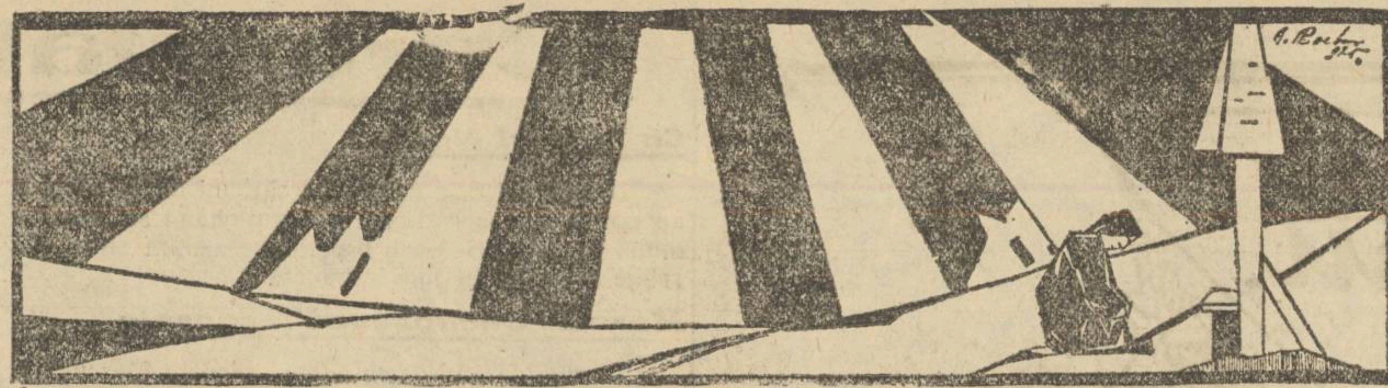
Utilitatea acestei reveniri n'a putut-o învedera Hauptmann nici în „Cocoşul roşu", nici în „Michael Kramer".

După război, Gerhart Hauptmann a scris cunoscuta tragi-comedie „Peter Bauer", drama „Balada iernei", apoi „Der weisse Hailand" şi „Dorothea Angermann", care se joacă actualmente pe scena Teatrului german din Berlin.

Insemnările sale de călătorie întitulate „Primăvara grecească", romanele „Der Narr in Christe Emanuel Quint", „Atlantis", etc., nuvelele şi studiile sale, au contribuit, alături de bogata şi preţuita sa operă de dramaturg, să i se acorde, acum câţiva ani, Premiul Nobel pentru literatură.

Largul suflu de umanitate care respiră din întreaga sa operă, adânca semnificaţie morală a tablourilor zugrăvite de dânsul, precum şi interesul său pentru schimbarea condiţiunilor actuale ale vieţii sociale, fac din Gerhart Hauptmann un mare luptător înzestrat cu cele mai alese însuşiri de scriitor şi de artist.

AL. N. BIAZ

OLANDA

VII
MOZAIC

După un amurg prelung, se face seară la zece ceasuri, şi pretutindeni încep a clipi reclame luminoase. In Rembrandsplein, într'un uşor povârniş de stradă, baruri lângă baruri. „Chez Gaston" pare a fi unul dintre cele mai „chic". Pretutindeni eleganţă c'un uşor aer funebru. Oameni impunători, graşi, cu obrazurile proaspăt rase, în uniforme cu multe pete roşii şi cu şapcă americană, aşteaptă la intrări, ca să facă onorurile cuvenite.

Nu prea văd însă animaţie în acest Montmartre olandez. Aşi putea zice că nu văd animaţie de loc. Aceste localuri de perdiţie sunt probabil mai mult pentru streini. Dintre localnici vor fi puţini anticrişti care îndrăznesc să calce pragul acestor surogate de nebunie parisiană. Sunt şi de aceştia: vedem o probă îndată ce s'a făcut sară. Ciţiva tineri cari vor să pară grozavi şi cheflii, răcnesc şi gesticulează într'un automobil care nu fuge prea tare. Abia a înserat; însă mai târziu nu mai umblă nimeni pe stradă şi nu pot fi văzuţi. Aşa că ei îşi fac acum datoria, şi pe urmă, după ce se felicitează şi se admiră, se duc la culcare.

In Olanda n'au rost crâşmele pentru că nimeni nu petrece în public. Acei dintre olandezi, care au gustat în altă lume şi sub alte latitudini farmecul viţiului colectiv sau al nebuniei cu prietini pe care-i vezi întâia oară, — dacă vor să-şi mai aerisească sufletul, iau trenul şi'n câteva ceasuri pot să chefuiască în altă ţară.

Un eveniment. După atâta nour, însfârşit a apărut pe cer şi reclama luminoasă a lunii. Lumea-i face ovaţii — în gând fireşte, căci toţi îşi păstrează calmul.

Se 'ntorc escursionişti cântând. Au admirat în cursul zilei câte-va raze de soare fulgerând în privelişti de canaluri, s'au încovoiat subt scuturături mărunte de ploaie, au aruncat undiţa ş'au privit-o cum stă neclintită ceasuri, au râs cu voia-bună a tinereţii şi s'au bucurat de găteala cochetă, totdeauna de Duminică, a Olandei lor, — căci e numai a lor şi nimeni nu mai poate avea aşa-ceva.

Patru poliţişti au arestat şi duc între ei cu grijă — ca pe ceva de preţ — pe un necăjit care a făcut o poznă la un cinematograf, pe Kalverstraat. Lumea înţesată se mişcă cu mare uimire în jurul şi'n urma convoiului.

La restaurantul Krasnapolski, — dancing.

Să vedem această revoluţie: căci până acum câţiva ani nu avea nimeni voe să danseze într'un local public din Amsterdam. S'a produs însă o mare mişcare democratică pentru libertate, şi burgmaistrul a trebuit să cedeze cu foarte mare părere de rău. Ar fi cedat mai uşor probabil dacă avea ani mai puţini şi dacă nu era olandez. A dat drumul jocurilor moderne în câteva localuri. Unul din aceste localuri e Krasnapolski. Dar deşi Olanda e blondă, văd aici mai mult lume brună. Se vede că Olanda nu-i dansatoare modernă, şi onoarea aceasta i-o salvează tinere şi tineri oacheşi, care sunt destul de familiari şi'n dancingurile bucureştene.

Totuşi văd când şi când Olandezi: femei nalte care dansează cu bărbaţi mici. Poate nici aceştia nu sunt iocalnici. Vor fi fiind ruşi pribegi, de care lumea-i plină.

In Amsterdam am mai întîlnit o minune: iaurtul.

Intr'un aşa-numit *lunchroom*, după ce am studiat cu luare aminte lista de bucate, nu fără plăcută surprindere, am găsit însemnat acest produs bucureştean şi oriental.

Ne consultăm râzând: Să vedem şi noi iaurtul de-aici.

Se înţelege, nu poate să fie decât un iaurt ca toate iaurturile. Numai că ne este adus în nişte gărăfi largi la gură, împodobite cu etichete distinse. Chelnerul nu mai puţin distins, în haină de rigoare, aşează cu grijă aceste sticle pe masa strălucitoare şi îndată după asta se întoarce cu tacâmuri între care văd adaosuri curioase. Intre altele o mică piuă de lemn, cu pilugul ei, — se'nţelege teribil de frecate şi de curate. Mai văd ş'o linguriţă, mai mică decât altele, cu coada însă excepţional de lungă. Adaosurile nu s'au isprăvit. Chelnerul în frac ne prezintă intr'o farfurie anumită, nişte biscuiţi uşori şi frageţi. Şi'ntr'un alt vas anumit, zahăr pisat mărunt.

Ca să mănânc nişte simplu lapte acru, n'am nevoe de atâtea aparate şi adaosuri. Sunt curios să aflu la ce operaţii sunt necesare instrumenele de care-i plină masa şi rog pe domnul îmbrăcat în negru să oficieze.

Cu un zâmbet de îngăduinţă, primeşte.

Introduce c'un cleştişor pesmeţii în piua de lemn şi-i sfarmă cu pilugul. Adaogă c'o linguriţă zahăr, şi amestecă. Iar sfarmă, iar adaogă şi iar amestecă şi frământă. După aceia — cu linguriţa măruntică însă cu coada foarte lungă, scoate iaurtul din sticla lui şi sporeşte primul amestec. Bate bine cu pilugul — preţ de-o ţigară ş'un pahar de bere. După ce fumăm ţigara şi bem paharul de bere, domnul apreciază că opera e isprăvită. Intrebuinţând altă lingură, mi-o serveşte pe farfurie.

Am privit foarte atent ş'am aşteptat cu răbdare.

Aleg una din linguriţele neîntrebuinţate, pândind cu coada ochiului să văd dacă n'am greşit cumva, iau puţin amestec şi gust.

Iaurt dulce.

Chelnerul aşteaptă, amabil, sentinţa.

— Foarte bun iaurt, zic eu.

Faţa lui zâmbeşte toată şi sprâncenele i se arcuiesc. Vede că sântem străini, de aceia mai are de îndeplinit un ultim oficiu.

— Miju heer, nu se spune iaurt, — ci iog-hurt!

— De ce?

El nu poate să spuie de ce; însă îi zice iog-hurt.

— A, nu, zâmbesc eu. Piuliţa, linguriţele, farfuriile şi celelalte vor fi fiind olandeze; însă laptele acesta acru e din ţările de unde venim noi. Ş'acolo se chiamă iaurt.

— Asta nu se poate, îmi întoarse cu tărie oficiantul. Secretul unui asemenea lapte e cu totul olandez şi numele nu poate să fie decât iog-hurt!

Discuţia mă amuzează. Au întors spre masa noastră capetele şi alţi clienţi ai localului. Vine şi patronul în ajutorul chelnerului. Toţi zâmbesc cu plăcere şi apreciază fără răutate ignoranţa noastră.

— La noi se mănâncă şi fără zahăr, şi mai ales fără biscuiţi... mai am eu imprudenţa să adaog.

Cum e posibil aşa ceva? Fără zahăr şi mai ales fără biscuiţi? Iată într'adevăr ceva cu totul curios. Căci iog-hurtul (să zic iog-hurt, nu iaurt!), căci iog-hurtul se mănâncă numai cu zahăr şi cu biscuiţi. Rare-ori s'ar găsi cine va în această ţară să îndrăznească a-l consuma altfel.

Mihail Sadoveanu

— Hm! (şi se uită zâmbind unii la alţii) nu-i aşa că-i interesant? Trebuie să fie la mijloc o confuzie. In orice caz rămâne stabilit că se chiamă iog-hurt — şi se mănâncă cu biscuiţi.

7 Iunie. Inainte de a mă culca, îmi revizuiesc în amintire, şi alte evenimente ale zilei.

Am văzut astăzi, înainte de amiază, pe conducătorii firmei Hartema, curtieri în tutunuri, tabakmaakler. Domnii Fiscot, Roscloar, Van Goethem sunt persoane cu deosebită greutate în comerţul de tutunuri al acestui mare centru comercial. Sunt numai mijlocitori, în chip legal, aşezaţi între vânzători şi cumpărători. Importanţa categoriei lor comerciale e indiscutabilă — deasupra producătorului şi deasupra amatorului. Organizarea pieţei tutunului atârnă în chip deosebit de curtieri.

Domnii cu care ne întreţinem sunt persoane care ocupă în societatea capitalei locuri de întâiul rang. Asta nu-i împiedică să se îndeletnicească foarte serios şi amănunţit de tutunurile de Sumatra şi Java şi de alte felurite tutunuri pe care le-aduc în depozitele Olandei vapoare uriaşe. Lucrează în biurourile lor la o corespondenţă întinsă cu toate ţările din lume şi au în clădirea vastă unde ne primesc, pe lîngă birouri, săli speciale anume amenajate pentru cercetarea probelor de tutunuri, cu lumină difuză de sus. Agenţi ai regiei franceze şi italiene şi cumpărători americani lucrează în birouri şi compartimente separate, la alegerea tutunurilor de care au nevoie, desfăcând pachete, cercetând mostre, gustând ţigări pe care le vâră în gură cu mâna dreaptă, pe urmă comparându-le cu un aer gânditor, cu altele pe care le pun în gură cu stânga. Altele continuă să ardă în dispozitive speciale. Cu palma făcută evantaliu aduc fumul spre ei, aspirându-l, ca să-i aprecieze mireazma. Insfârşit, în lumina difuză, judecă delicateţa colorii până la cele mai fine nuanţe. Căci consumatorii de ţigări de foi au pretenţii şi capricii în toată lumea. Unora le plac ţigările blonde, alţii le preferă brune, alţii verzui, — şi e vorba de nuanţe foarte bine categorisite, care, dacă nu sunt strict observate, ţigara nu mai are nici un preţ.

In tot acest meşteşug al alegerii domnii care ne primesc au o pricepere fină cunoscută până la antipozi. Toată ambiţia lor este ca opera pe care o săvârşesc să se distrugă precipitat şi fără urmă. Sunt oameni civilizaţi, cu educaţie subţire, vorbind pe lângă limba lor, alte trei ori patru limbi europene; metodici şi expeditivi, prevenitori şi amabili. Au văzut toate colţurile pământului, ş'au trecut şi prin România. Ne cunosc ţara ceva mai bine decât ne închipuim noi, — desigur dintr'un punct de vedere numit, care-i interesează.

Domnii Roscloar, Fiscot şi Van Goethem se numesc G. Harkema, pentrucă au cumpărat cândva firma unui domn gras şi jovial cu acest nume. Totuşi, deşi sunt Harkema, domniile lor sunt alţii. Iar domnul gras şi jovial, deşi este în adevăr Harkema, nu este totuşi Harkema, pentrucă Harkema ar fi domnii Van Goethem, Fiscot şi Roscloar, care totuşi nu sunt. Se poate prin urmare demonstra logic că Harkema nu există. Totuşi există, ceeace e de mare mirare.

Traversând punţile marilor grachturi cu ape liniştite, am ajuns la parcul Vondel — grădină publică închinată unui celebru poet tragic olandez. E o plantaţie enormă, ţinând seamă de economia de pământ din această ţară. In realitate, această „şosea" a Amsterdamului trebue redusă la proporţii destul de modeste. Dacă suprafaţa nu mă poate pune prea mult în uimire, desigur volumul acestui sol ciudat e menit să mă impresioneze ca a unsprezecea minune. O trăsură a trecut prin preajma mea şi deodată am simţit violent cutremur. Banca pe care stau, pomii, pajiştea, au oscilat. Suntem deci pe o plavie mişcătoare, deasupra apei, Şi Yost van den Vondel, pe soclul său, e amenințat să asiste la o ultimă tragedie postumă a sa. E dureros că nu poate fi decât o cădere.

Ziua a fost dintre cele mai frumoase cu putinţă. Din jumătate în jumătate de ceas cerul mai face încă exerciţii de ploaie, ca să nu uite. Aici poate să se anunţe vremea cât de frumoasă pe a doua zi. In ciuda savanţilor, a barometrelor, a cerului senin, poţi pune rămăşag că va ploua. Ai foarte multe şanse de câştig.

Venind spre otel, ca să mă pregătesc pentru escursia după amiezii, văd în toate părţile, pe frontispiciul chioşcurilor de ziare, orologii care înseamnă ora fără greş. E nevoie de dânsele tot din pricina lipsei soarelui.

Către ceasul 18 al după-amiezii ne înbarcăm într'un vaporaş care ne duce până în apropiere, la orăşelul Zaandam.

Aici găsim o statue a lui Petru-cel-Mare al Rusiei, dăruită Zaandamului, în 1911, de Nicolae II. Nu departe de monument mai stă în picioare căsuţa — două mici încăperi — unde marele ţar a locuit, când s'a hotărît să vie în Olanda ca simplu lucrător ţesător în slujba armatorului Kalf. Căsuţa aceia acuma e un mic muzeu sărac. E căsuţa amintirii, — şi stăruieşte încă, după ce palatele uriaşe şi toată monstruoasa lui împărăţie au căzut în pulbere. Stăruieşte între clădiri modeste şi şubrede, de o curăţenie de porţelan viu colorat şi aşezate pe tipsii verzi de pajişte.

O muzică de alămuri, cu muzicanţi în uniformă corectă, sună pela răspântii valsuri ori uverturi de operă. Unul dintre artişti circulă prin mijlocul celor adunaţi, întinzând şapca pentru un cent. Greerul acesta care vine la furnică nu se întoarce la ai săi fără grăunte.

După ce au concertat într'un loc, se mută în altul. Se adună lumea şi acolo şi-l ascultă. Văd printre muzicanţi oameni gravi, cu ochelari şi cu barbă. Sunt persoane onorabile, care fac artă cu plată.

In altă parte a oraşului, alt artist: un cântăreţ din gură, pe care-l acompaniază un tovarăş cu armonică. In pălăria aşezată jos în crucea răspântiei, lumea lasă să cadă bani mărunţi de aramă şi de argint. Cei cari au plătit se opresc un răstimp să asculte ariile plăcut baritonate. După această politeţă, trec mai departe.

La întoarcere spre statuia ţarului, deodată văd apărând, în faţa ochilor scandalizaţi ai mulţimii înţesate care se plimbă, un câine liber, fără zgardă, fără botniţă, fără lanţ. E roşcat, cu coada stufoasă, supusă, cu urechile înălţate. Pare un lupan tânăr. Bate lăturile, se strecoară pe subt ziduri, traversează strada. Işi urmăreşte stăpânele, două femei tinere şi urâte, care se întorc din când în când către el — mânioase şi ruşinate — şi-l resping cu vorbe aspre şi gesturi semnificative. Ridică braţele, bat din picioare, ameninţă din cap. Trecătorii ajută şi ei la prigonire în acelaş chip, ca şi cum fiecare ar avea o afacere particulară cu horopsitul acela. El dispare o clipă îndărăt, cu botul în pământ; apoi îndată apare iarăşi. Face croşeturi şi ocoluri şi din când în când se opreşte gifiind cu limba scoasă şi ţinându-se aproape de stăpânele lui, ca o fatalitate.

Il fluer încet când s'apropie de mine şi-l chem cu blândeţă:

— Ce este, măi căţelule? Toţi te-alungă pentrucă n'ai pe tine semnele robiei şi pentrucă legile şi rânduielele te urmăresc şi pe tine!

El se bucură o clipă de cuvinte, mişcă din coadă şi schiaună uşurel. Dar îşi aduce aminte că are o treabă grabnică: porneşte iar — oblic, viclean şi îndărătnic — după urâtele lui.

La o altă răspântie, Polichinelle dă reprezentaţie copiilor mari şi mici, într'un cort înălţat în grabă. Ne oprim şi noi, râdem şi ne veselim şi înţelegem totul foarte bine, căci e un teatru expresiv de gesturi. Ş'aici, caşi în ţara românească, Vasilache e complect imoral. Pieseta populară preaslăveşte viclenia; binele nu e răsplătit şi dreptatea nu triumfă — ceiace, vai!, nu se întâmplă numai în poveşti şi piese populare.

Insfârşit, altă minune olandeză. Un mare şi elegant magazin de flori, cu vitrină enormă, şi c'o uriaşă firmă aurită: *Floresco.*

Deşi bucuros, mă simţesc cu totul nedumerit.

Ce cată numele celebru al unui ministru român pe o casă de flori olandeză?

Desgustat de măririle acestei lumi, fostul ministru de justiţie a emigrat între bălţile olandeze, la Zaandam? Din cultivator de flori retorice, a ajuns florar cu adevărat? Il trebuia şi mai multă apă?

Ne hotărâm să cerem informaţii. Intrăm destul de emoţionaţi în magazin.

Dintre porţelanuri colorate şi rafturi lăcuite, se desface o vânzătoare tânără şi blondă, care ne întâmpină cu graţie. Indată ne încredinţăm că nu vorbeşte nici o limbă străină. Ii dăm a înţelege că voim să cerem informaţii asupra cuvântului Floresco.

Chemat grabnic, vine la noi patronul — un bătrânel simpatic, cu trup subţire şi uşor încovoiat şi cu părul ca zăpada.

Şi el, nu rosteşte nici o vorbă străină. E olandez vechiu. Dintr'o diplomă de florar, aninată de zid în ramă aurită, cunosc că-l chiamă Groote. După multe silinţi ale noastre şi bună voinţă a lui, pare a pricepe însfârşit mirarea noastră.

A, da. S'au mai mirat de acest Floresco acum câţiva ani şi alţii. Mai ales nişte doamne dintr'o ţară depărtată.

Iată însă care este adevărul. Incepe a ne explica rar, într'o olandeză pe care o simplifică pe cât poate ş'o întovărăşeşte de gesturi, că Floresco nu e un ministru cum am crede noi, ci e o rudă cu un vocabul latinesc. Din Flora a ieşit Floresco printr'o întâmplare — datorită acelor minuni aşa de frecvente în ţara aceasta. Cât despre dânsul, el e olandez curat din părinţi, moşi şi strămoşi, n'a ieşit nici odată din colţul lui de lume şi n'a auzit nici odată despre ţara pe care i-o pomenim.

Şi noi care totuşi, la urmă, rămăsesem măcar cu nădejdea că va fi ajuns până la Zaandam, dacă nu svonul despre ţară, măcar faima unui mare politician. Toate sunt zădărnicie, deşărtăciune şi vânare de vânt.

Către ceasul 8, printre poldere, diguri, vapoare, furnale, căsuţe ca nişte jucării şi siluete fugare de biciclişti, ne întoarcem cu vaporaşul la Amsterdam; iar nourii mai stropesc puţintel, ca să nu-şi uite obiceiul.

Muzica de alămuri pe punte cântă melancolic un vals de demult: Valurile Dunării de Ivanovici.

Barca pe valuri saltă uşor,
Inima-mi bate plină de-amor...

Când eram copil, auzeam aceste acorduri sentimentale într'un orăşel din fundul Moldovei. De-atunci au plutit pe vânturi şi au ajuns însfârşit aici, aducând cu ele ceva din acea ţară însorită de unde venim — ceva dedeparte şi dedemult, o adiere care pluteşte ca o pasăre de vis spre zările drepte şi monotone, spre posomorâta mare nordică, de unde vin negurile şi ploile.

MIHAIL SADOVEANU

CRONICA TEATRALĂ

— Deschiderea stagiunii Teatrului nostru —

Inspirată din atmosfera înfiorată de consecințele războiului, piesa domnului N. Kirițescu, „Un erou", cu care și-a deschis cea dintâi stagiune Teatrul Nostru, aduce admirabile elemente de comedie îmbinate cu drama sufletească în jurul căreia se grefează acțiunea piesei.

Un personagiu plin de poezie rustică, sincer și simplu, modest și îndrăzneț, concentrează tot interesul spectatorilor. Dela prima lui apariție — eroul e întrupat de d. Sârbu — toate celelalte persoane din scenă sunt inexistente ; le domină cu simplitatea accentului, cu sinceritatea și firescul gestului.

E o concepție cu totul singulară în teatrul românesc figura aceasta a lui Țulucă Peleș...

N. Kirițescu

Ce interesează firul acțiunii ori subiectul piesei, când nu e decât un prilej pentru domnul Sârbu ca să-și ilustreze încă odată minunatele-i resurse artistice ?

Acțiunea se leagă foarte bine dealungul unui dialog spiritual, vioi, dealungul unor scene pline de umor sănătos.

Situațiile neverosimile ale piesei dispar în clipa când domnul Sârbu isbutește să concentreze în jurul strălucitei d-sale creații tot interesul spectacolului. Jocul d-sale dispensează aproape pe ceilalți interpreți de orice efort. E suficient să fie corecți în rol.

Dacă se întâmplă să aibă tovarăși de scenă ca doamnele Stanca Alexandrescu și Camelia Mihail și ca domnii Ghibericon, Toneanu, Chamel și Hociung, interpretul principal se găsește, ca la premiera Teatrului Nostru, într'un ansamblu din care nu are de cât să câștige.

De n'ar fi făcut decât să fixeze tipul atât de simpatic și de original al lui Țulucă, și încă piesa d-lui Kirițescu ar fi meritat să i se erte slăbiciunile.

Doamna Stanca Alexandrescu a apărut în principalul rol feminin al comediei, redând admirabil o fire romantică, însetată de eroism și destul de afectată în sentimentalismul ei capricios.

In scena din actul I, cu alternanțele diferențiat expresive ale celor două cuvinte de început de scrisoare : „Scumpa mea", doamna Alexandrescu a găsit impresionante accente, variind tonul și nuanțând cu artă intențiile.

In celelalte scene, poate ar fi trebuit să-și degajeze glasul, după cum a știut întotdeauna să-și degajeze gestul.

Domnul Ghibericon a realizat o izbutită șarjă în rolul unui erou caricatural.

Domnii Hociung, Toneanu și Timică au jucat cu vervă, iar ansamblul a fost complectat cu d-rele Deculescu, Stancovici și Nicolau, și cu d-nii Axente, Crutescu și Delvechio.

La succesul spectacolului a contribuit desigur în bună măsură, domnul Sică Alexandrescu, directorul de scenă, care a știut să armonizeze în chip desăvârșit eforturile ansamblului.

Decorurile pictorului Victor Feodorov au adus o caldă și interesantă alăturare de game picturale, întregind satisfacția estetică a spectatorului.

H. LAZU

Emma Gramatica

Cele câteva superioare spectacole de adevărată artă pe care le-a dat la noi Emma Gramatica au lăsat publicului românesc cele mai profunde impresiuni de teatru.

Transfigurarea scenică a acestei minunate actrițe, masca, profunzimea emotivă a jocului, firescul și simplitatea covârșitoare a gestului, toată prezența ei tragică pe scenă, au transmis spectatorului turburarea destinului omenesc și înțelegerea nesfârșitei peregrinări prin suferință a sufletului feminin.

Rolurile de cerebralitate, ca și cele de pură desfășurare teatrală, au găsit în interpretarea acestei neîntrecute artiste întruparea cea mai sensibilă și mai impresionantă.

Chiar atunci când nu izbutea să convingă prin situația de fapt, ca în „Dama cu camelii" sau în „Nora" — unde rolurile rămâneau cu mult în urma vârstei actriței — Emma Gramatica, poate mai mult decât oricând, copleșea prin căldura jocului și prin adâncimea înțelegerii personajului realizat.

Cu sobrietate emotivă, cu o subtilă armonizare a nuanțelor, cu izbucniri de furtună și cu potoliri colorate în glasu-i de reduse resurse, Emma Gramatica a subliniat vibrații complexe de stări sufletești într'un cadru de omenesc copleșitor.

Gestul ei elocvent și tragic prin expresivitatea lui concentrată delimita adesea emoția, isprăvea o frază întreruptă, da înțeles adânc clipei de tăcere.

Procesul sufletesc se istovea în replică, în atitudine, în gest și în accent.

Artista trăește pe scenă întreg convoiul de mijloace expresive și le epuizează în patosul interpretării.

Departe de dramatismul eftin al celor mai multe tragediene, Emma Gramatica e în scenă un mănunchiu de fibre nervoase ce se străduesc să se integreze în chip desăvârșit în ficțiunea întrupată.

In fiecare rol Emma Gramatica a închis amănunte de adâncă valoare artistică, a știut să prelungească existența morală a personagiului dincolo de textul dramatic, gradând efectele și smulgând glasului aspru și strident accente cutremurătoare.

Din interpretările ei fărâmițate în nuanțele cele mai fine, în frământarea mută a sbuciumului concentrat și 'n veselia forțată a femeii ce se agață cu ultimele-i puteri de viață, — din umanizarea disperării și a înfiorărilor celor mai profunde, Emma Gramatica a desprins fiecare surâs, fiecare mișcare, fiecare cuvânt, fiecare modulațiune, fiecare clipire, înzestrându-le pe rând cu rară amploare patetică și cu lirism tumultuos.

In tot ce a realizat această actriță în fața publicului românesc nu mai era decât vraja unei puteri suprasensibile, care, răscolind adâncurile sufletului, a descătușat în noi un simbol de tragică umanitate...

Emma Gramatica

Agenția teatrală „Comedia" care se străduește să dea publicului spectacole de artă rară, merită întreaga noastră recunoștință pentru aducerea Emmei Gramatica.

JULIETA H. BLAZIAN

Va apare în Editura „CUGETAREA"

MICUL SACRIFICIU

ROMAN DE DELAFRAS

Curiozități

Ca în Evul Mediu

250 mineri dela minele de cărbuni din Walles de Sud au pornit pe jos la Londra, intenționând să prezinte primului ministru Baldwin o petițiune asupra situației mizerabile a zecilor de mii de mineri.

Mercur „eclipsează" soarele

In ziua de 10 Noembrie cor., planeta Mercur a trecut între discul soarelui și pământul nostru. Trecerea a durat vre-o cinci ore și jumătate fiind vizibilă cu ajutorul sticlelor afumate, combinate cu lunete și telescoape. Prins astfel în raza ochiului, Mercur s'a văzut și de astădată sub formă de cerc negru mic, care se mișca pe discul solar, deplasându-se destul de încet. Fiecare trecere a lui permite astronomilor să-i precizeze din ce în ce mai bine mișcarea, care nu poate fi explicată, decât cu ajutorul teoriei relativității lui Einstein. Cu ajutorul mișcării lui Mercur se precizează și distanța între pământ și soare. Dar pentru această precizare servește mai bine trecerea planetei Venus peste discul solar, ceeace se întâmplă foarte rar. Totuși, când luna eclipsează complect, sau incomplect soarele; sau, când Venus îl „eclipsează" sub forma unui cerc negru, văzut și cu ochiul liber prin sticle afumate; sau, când Mercur, invizibil cu ochiul liber „eclipsează" o parte infimă a discului solar — atunci știința capătă noui măsurători, întru revizuirea cifrelor, cari exprimă distanța dintre soare și pământ. Celelalte planete (Jupiter, Marte etc.), fiind mai departe de soare decât pământul, nu pot contribui cu nimica la acea precizare. In afară de lună, de Venus și de Mercur, nici un alt corp ceresc nu se află între soare și pământ.

Pieile Roșii și Liga Națiunilor

Jan Coeso, șeful unui mare trib de piei roșii, din pădurile Guianei Olandeze, a cerut de curând Ligii Națiunilor să procedeze mai energic pentru stabilirea păcii europene. Liga i-a răspuns, mulțumindu-i și explicându-i măsurile luate în acest scop. Răspunsul i-a fost citit lui Jan Coeso, în palatul guvernatorului Guianei.

Șeful Pieilor Roșii a declarat că e satisfăcut de acest răspuns.

Creerul lui Anatole France

La Academia de Medicină din Paris, profesorii, care examinaseră creerul lui Anatole France, a treia zi după moartea marelui scriitor, au prezentat un raport asupra celor constatate de dânșii. Greutatea creerului lui Anatole France e inferioară creerului unui om mijlociu; numai 1.017 grame, în loc de 1.360. Creerul mare cântărește 854 grame și cel mic 163, în loc de 170. Savanții explică însă această anomalie prin curbele, spiralele, zigzagurile și reliefurile creerului. Aceste particularități măriseră suprafața creerului și înlocuiseră masa, așa că talentele dovedite de Anatole France își găsesc astfel explicația. Totuși, se crede, că acest volum scăzut al creerului, a condiționat scepticismul și egoismul scriitorului, lipsit de gesturi largi, de simpatie și de bunătate față de alții.

Un nou „Fiu al Cerului" ?

„New-York Times" află că Cian-Tzo-Lin, dictatorul Chinei de Nord, e pe cale să se proclame împărat. Victoriile lui asupra trupelor revoluționare și comuniste din sudul Chinei l-au înălțat sus de tot, în ochii poporului chinez. Dictatorul se află în prezent la Mukden. Aci intenționează să pună baza unei dinastii nouă. O comisiune de savanți chinezi a primit ordin să stabilească protocolul, care nu va diferi de cel uzitat sub zeci de dinastii anterioare.

A APARUT

ALMANACHUL ZIARELOR „ADEVERUL" și „DIMINEAȚA" pe anul 1928

cu colaborarea d-lor:

Gala Galaction, Jean Bart, Constanța Marino-Moscu, I. Teodorescu, Otilia Cazimir, Brătescu-Voinești, Sărmanul Klopștok, G. Topârceanu, Alice Gabrielescu, Octav Botez, Izabela Sadoveanu, Dr. Ygrec, Demonstene Botez, Paul Zarifopol, T. Arghezi, J. B. Florian, H. Blazian, M. Sevastos, etc.

* * *

Pe lângă proză și versuri, almanachul cuprinde priviri generale asupra tuturor ramurilor de activitate: **Literatura, Moda, Muzica, Feminismul, Știința, Sportul, Medicina, Bursa, Radiofonia, Cinematograful, etc.**

* * *

Sunt trecute în revistă evenimentele anului, ca moartea Regelui, Alegerile, zborul peste Ocean, problemele în legătură cu Soc. Națiunilor.

Bogățiile României: agricultura, comerțul și industria sunt prezentate cu date exacte, almanahul oferind un bogat material informativ, indispensabil oricărui biurou particular și de stat, cași oricărui cetățean.

* * *

Almanahul cuprinde sfaturi și indicații relative la diferitele tarife în vigoare, scosul pașapoartelor, etc. Are, deasemeni, și un mic dicționar de geografie politică în care figurează toate statele din lume, cu organizarea lor politică, șeful Statului, guvernul, parlamentul etc.

Pe lângă bucățile originale, Almanahul publică traduceri din Kuprin, St. Zweig, A. France, Mirbeau, L. Andreev...

* * *

Partea distractivă este foarte bogată: anecdote, curiozități, caricaturi, jocuri pentru copii.

Almanahul are lucruri interesante din toată lumea. De exemplu: Căsătoria la diferite popoare; Vârsta periculoasă a femeilor; Cultul diavolului, etc.

* * *

Almanahul publică pe hârtie velină numeroase reproduceri după tablourile celor mai de seamă pictori.

Cronica Șahului

Campionatul Bucureștilor.

Știrea despre acest apropiat eveniment șahist va produce, desigur, asupra amatorilor din Capitală o frumoasă impresie.

Cu o grabă demnă de admirat, șahiștii noștri, uitând eforturile făcute în recentul Campionat al țării, care s'a ținut în condițiuni excelente tot în Capitală, își iau din nou și cu entuziasm sarcina de a organiza pe timpul sărbătorilor ce se apropie, un concurs pentru **„Campionatul Bucureștilor"**.

Greul rol de organizator îl are de data aceasta Cercul de șah „Sfatul Negustoresc" care, în virtutea unei tradiții cunoscute — de a înfrunta orice greutăți numai în interesul pur al șahului — a luat și acum inițiativa alcătuirii acestui campionat.

In acest scop Cercul „Sf. Negustoresc" ne trimite următoare listă de „invitați" cu rugămintea de a o publica și pe care o notăm mai jos.

Dr. Fr. Adolf
Gică Alexandrescu
M. Armand
Șerban Bascovici
Cpt. Alex. Bibescu
Dr. Sever Bobeș
A. Borș
George Davidescu
I. Fichtner
Cpt. Ion Gudju
Sigmund Herland
Prof. H. Hoerath
H. Johnson
Cristian Leu
Ing. L. Loewenton
Basile Mărculescu
I. Mendelssohn
W. Pauly
I. Roth
Camil Seneca
H. Taubmann
V. Tecontea
G. Tocariu
I. Vulcu
Max Wechsler
Moritz Wechsler

Din modul de alcătuire al acestei liste se desprinde grija organizatorilor de a nu omite nici un nume de valoare care a luptat într'o mai mică sau mai mare măsură pe arena șahului bucureștean.

Admirăm ideea de a invita cu această ocazie, în afară de maeștri cunoscuți, pe veteranii șahului românesc Dr. Adolf și M. Armand, cum și o seamă de elemente tinere care s'au afirmat în competițiunile anterioare.

Condițiunile în care se va ține acest concurs cum și cele de participare, sunt :

1) Taxa de înscriere 1000 lei, din care sumă se va restitui 500 lei după terminarea concursului;

2) Inscrierile se primesc la secretariatul Cercului „Sf. Negustoresc" Pasag. Imobiliara, scara B. Et. I, în fiecare zi între orele 16—20, iar Duminica și dimineața dela ora 9 în sus;

3) Termenul ultim pentru inscrieri este hotărît pe ziua de 15 Decembrie inclusiv.

4) Durata concursului e în raport cu numărul participanților.

5) Concursul va avea loc în sala festivă a clubului „Sf. Negustoresc".

6) Regulamentul acestui concurs se va alcătui după închiderea înscrierilor și se va afișa în sala de joc a concursului.

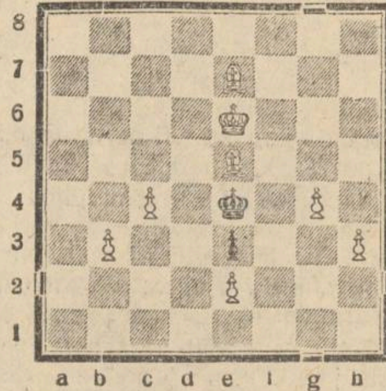
7) Concursul va incepe în prima zi de Crăciun (25 Dec.).

8) Premiile ce se vor acorda, vor fi de 2 feluri: **Oficiale**, de 10.000 lei și dispuse în modul următor : Pr. I, 4000, Pr. II 3000, Pr. III 2000 și Pr. IV 1000 cu tendința de mărire în cazul donațiunilor, **Speciale**, pentru partidele frumoase, rezultatele nepremianților contra premianților, etc...

Inregistrând știrea cu deosebită plăcere, îndemnăm pe șahiștii invitați să grăbească înscrierea lor spre a contribui astfel la reușita unui concurs al cărui succes va înălța și mai mult prestigiul șahului românesc.

PROBLEMA No. 61

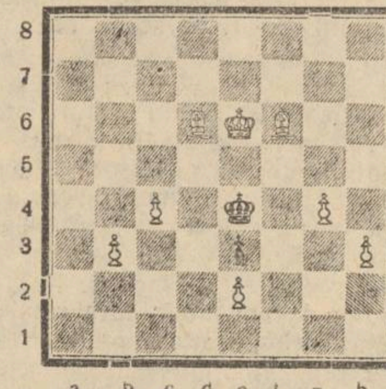
de **W. Pauly**, București.
(„Chemnitzer Wochenschach", Noembrie 1927).
Negru (2 figuri)
Ré4, Pé3.

Alb (8 figuri)
Ré6, Né5, și é7, Pb3, c4, é2, g4 și h3.
Alb joacă și face mat în 6 mutări

PROBLEMA No. 62

de **W. Pauly**, București.
(„Chemnitzer Wochenschach", Noembrie 1927).
Negru (2 figuri)
Ré4, Pé3.

Alb (8 figuri)
Ré6, Nd6 și f6, Pb3, c4, é2, g4 și h3.
Alb joacă și face mat în 6 mutări

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

CĂRŢI ŞI REVISTE

MEYRINK: Der Engel vom westlichen Fenster, Grethlein et Comp 1)

E al cincilea roman mare al lui Meyrink. Nici unul din ultimele patru n'a reuşit să se ridice până la valoarea unică, la perfecţia celui dintâi : **Der Golem.**

Cu toate acestea maniera lui n'a variat aproape de loc. Totdeauna el caută să imite, să surprindă ritmul visului în povestirile sale. O serie de întâmplări stranii, de detalii, unele voit banale, altele cu totul fantastice, se succed după o logică şi nişte legi foarte vagi şi care în nici un caz nu sunt acele ale realităţi, aşa cum e ea pentru noi când suntem treji.

Cu această manieră e tare greu să scrii un roman cu totul mulţumitor. Aproape totdeauna, de la un timp, atenţia cititorului oboseşte, începe să se desintereseze de succesiunea fără şir a faptelor supranaturale ; ai impresia că totul e posibil şi că, în acest caz, nimic nu mai e interesant. Cu alte cuvinte prin exces de cantitate, supranaturalul se banalizează, o întâmplare cu deosebire tristă.

E evident că un astfel de roman nu poate avea subiect în sensul obicinuit al cuvântului : Detaliile nu sunt rânduite într'o construcţie logică pe care ai putea-o reproduce rezumând-o, ci ele, prin ele însile, sunt tot romanul. Putem spune totuşi că în „Ingerul de la fereastra din spre apus", e vorba de un baron Muller din zilele noastre, care citeşte memoriile unui străbun al său, şi care, pe încetul, se simte transformându-se în acel străbun. Astfel ajunge să trăiască o viaţă dublă : una în Austria, ca baron Müller, în prezent şi alta în Anglia pe vremea reginei Elisabeta. Dar şirul acestei povestiri, al acestui „subiect", se zăreşte abea din timp în timp, printre grămada detaliilor fantastice, multiple şi, adesea, indiscrete. — *I. G.*

H. DELAFOSSE: Lettres d'Ignace d'Antioche
editura Reder, Paris

Al doilea volum din colecţia „Textes du Christianisme" vădeşte importanţa republicării vechilor documente cari stau la temelia doctrinei creştine. Redate în puritatea lor originală, verificate şi confruntate cu toate versiunile, textele creştinismului ne ajută să pătrundem înţelesul primar al unei religii universale şi, totodată, să urmărim modul de formaţiune a dogmelor. Precedate de o introducere (de o sută de pagini) a lui H. Delafosse, scrisorile lui Ignaţiu sunt redate în traducere nouă, lesne de cetit, limpede ca un text modern.

Aceste scrisori sunt în legătură cu Evanghelia a patra, a lui Marcu şi, în general, cu cronologia Noului Testament. Delafosse dovedeşte că Noul Testament nu începe de la anul 112, ci cu 50 de ani mai devreme. Deci, şi cronologia evanghelică e dată înapoi cu 50 de ani.

Ignaţiu era un martir obscur, al cărui nume a fost suprapus la numele episcopului Teofor din Antiochia. S'a format astfel un nume dublu : Ignaţiu din Antiochia. Scrisorile au fost mult revăzute, adăogite ori amestecate. Delafosse le-a redat în forma lor iniţială. Se întrevede astfel „doctrina marcionită". Ignaţiu a fost un adept al acestei doctrine, cu un „Dumnezeu care coboară în lume sub forma unui astru nemaipomenit, şi al cărei ascetism exaltat se afirmă apoi prin fondarea primului episcopat monarhic". — R.

Pshihologia simbolului

In revista de sinteză culturală „Sinteza", care apare la Iaşi, d. Mihai D. Ralea, publică un mănunchiu de interesante şi originale observaţii asupra psihologiei simbolului.

Etnografia şi Sociologia contemporană, prin datele pe care le-au cules din viaţa sufletească a popoarelor primitive, au adus o literatură extrem de bogată asupra rolului pe care-l joacă simbolul în mentalitatea acestor societăţi primitive. Această importanţă e atât de covârşitoare încât, la prima vedere, totul ne apare ca simbol în viaţa sălbatecilor.

Dar nu numai structura mentală a Australienilor ori Americanilor e dominată de puterea şi ajutorul simbolului. O privire cât de sumară a vieţii spirituale a omului civilizat ne obligă să tragem aceleaşi concluzii.

Arta e plină de simboluri, limbajul, chiar şi moravurile juridice, obiceiurile cotidiane, toate presupun procese, mai mult ori mai puţin adânci, de simbolizare. Toată viaţa socială e plină de aceste semne convenţionale. Psihologia e chemată să arate cum izvorăsc ele din conştiinţa noastră şi în baza cărui mecanism.

Pentru a cerceta dacă toate aceste simboluri au aceiaşi natură, dacă pornesc toate din aceiaşi nevoe sufletească şi dacă exprimă aceiaşi tendinţă, d. Ralea întreprinde o necesară clasificaţie, fixându-le în ultimă analiză pe două grupuri: un grup de simboluri, dela joc până la magie, care sunt eşite din nevoia de realizare a idealurilor noastre, şi pe care le numeşte *simboluri deziderative,* (ele ifnd semnele caracteristice ale expansiunei poftelor şi aspiraţiilor noastre), — şi un grup de simboluri care tind să lămurească obiectiv ceiace gândesc ori ceiace simt oamenii şi pe care d. Ralea le numeşte simboluri expresive (ele nu mai transfigurează realitatea după norma unui ideal ci sunt o nevoe pură şi adâncă de expresie).

Simbolul expresiv, spune d. Ralea, presupune o insuficienţă logică, care nu permite formarea de idei generale. El are totdeauna o valoare specială, individuală.

In ce priveşte simbolul deziderativ, acesta e oprit în evoluţia lui către concept, nu atât de insuficienţa generalizării, cât mai ales de elanurile imaginaţiei, care aduc o prea mare viteză de generalizare. Dorinţa transformă fantazia în realitate.

Simbolul expresiv arată sărăcia de generalizare, simbolul deziderativ arată graba de generalizare.

Simbolul nu-şi atinge complect rostul său de obiectivare a conştiinţii, dacă nu capătă o anumită consacrare socială. Tot ce se exprimă e destinat vieţii sociale. Puterea de obiectivare e şi mai mare când trece dela accepţia ei individuală la o adevărată convenţie socială. O stare sufletească devine şi mai permanentă, când simbolul prin care am stigmatizat-o e recunoscut şi de alţii. Astfel el devine patrimoniul societăţii, are şansa de a fi transmis şi generaţiilor viitoare, devine chiar un obiect de tradiţie.

După cum viaţa individuală îşi păstrează anumite momente, pe care pentru conservare le stigmatizează printr'o pecetie exterioară, tot aşa societatea îşi alege anumite procese, anumite instituţii, le leagă de un simbol şi le eternizează oarecum. Dela ritmul vieţii sufleteşti, care tinde către stabilizare, la acel al vieţii sociale care manifestă aceiaşi tendinţă, putem descoperi acelaş proces al conştiinţii, care se leagă de semne fixe ca să se agaţe de eternitate, în orice caz să se prezerve de moarte... — *B.*

1) De vânzare la librăria Hasefer

„Nelinişţea sexuală"

Sub titlul „Grandes prostituées et fameux libertins", revista *L'en dehors* a publicat într'o serie de 82 foiletoane, un studiu al sociologului spaniol Emilio Gante, tradus şi sporit de E. Armand. In acest studiu sunt înfăţişate toate formele sexualismului în ordine istorică. Iar personagiile aşa zise istorice, sunt prezentate şi cu istoria lor sexuală. Intreg studiul nu e decât o serie de orori, de cruzimi, de monstruozităţi, de depravări, de surprinzătoare desvăluiri şi de neprevăzute reabilitări.

Incheind expunerea lor, care a cerut o imensă documentare, autorii caracterizează veacul nostru ca o epocă a nelinişţii sexuale. Morala religioasă şi acea laică nu dă fericire individului, care nu se mai supune vechilor restricţiuni. O nouă etică socială va potoli nevroza modernă.

Pornografia, care nu e decât exploatarea comercială a curiozităţii sexuale, perverteşte instinctele genezice. Prin contrast, predicatorii şi educatorii condamnă golicuinea, care e cu atât mai trivializată cu cât e împodobită sau învăluită în taine. Nudul pur, tolerat în artă, va fi recunoscut atunci când el nu va avea numai o semnificaţie sexuală.

De „nelinişte sexuală" suferă şi moraliştii. Predicatorii, legislatorii, educatorii, obsedaţi de sensualismul firesc al omului, încearcă să-l devieze prin „legi", cari n'au alt efect decât acel de-a spori prostituţia şi a denatura formele elementare ale sexualismului. Influenţa pornografilor profesionişti e tot aşa de nefastă ca şi acea a politicianilor de profesie. Pornograful stârneşte prostituţia trupească, după cum politicianul cultivă prostituţia „civică".

Nelinişţea sexuală îşi găseşte leacul în educaţia sexuală integrală, care e un învăţământ „pur anatomic şi tehnic, pe temeiu ştiinţific". Educaţia integrală trebuie să deprindă pe bărbat şi femeie să scrie şi să vorbească despre orice chestiune sexuală cu aceiaşi naturaleţă, cu aceiaşi lipsă de prejudecată — caşi despre orice altă chestiune curentă. Astfel, ceeace e considerat ca imoral de predicatori sau de... pornografi, se va limpezi ca o realitate supusă instinctelor fireşti, dar „liberă" pentru voinţa sau înclinările psihice individuale.

Intr'un cuvânt „voluptatea" sexuală trebuie ridicată alăturea de celelalte „emoţiuni" estetice, literare, teatrale, etc. Sexualismul nu e mai prejos decât „artele consacrate". Excesul de morală duce la patologie sexuală. Ignoranţa şi ipocrizia cari învălue calităţile genezice, au ca efect perversiunile pe cari moraliştii le combat orbeşte. Singura cale este în luminarea unor adevăruri fireşti, din cari s'au făcut taine exploatate de brute cinice şi de egoişti imbecili. — *E. Relgis.*

Romanele lui Gorky

Cine a urmărit evoluţia literară a lui Maxim Gorki, nu va fi surprins de atmosfera sumbră şi apăsătoare ce se degajează din cel mai proaspăt roman al maestrului, intitulat cu voită simplitate „Matvei Kojemiakin" (Malik-Verlag, Berlin, 2 volume). Decând Gorki a abandonat genul nuvelei, pana lui a fost din ce în ce mai mult tentată de mari tablouri de ansamblu în care analiza tipului izolat al omului rus, atât de frecventă în opera nuvelistică, face loc unor vaste sinteze a vieţii ruseşti în totalitatea ei. Bine înţeles romanele lui Gorki sunt departe de a fi romane sociale în sensul obişnuit al cuvântului. Nu oamenii în ciocnirea lor dinamică cu viaţa socială îl interesează, ci sufletele îndurerate şi chinuite de o lume neînţeleasă şi crudă. Căci aşa îl vede Gorki pe omul rus dinaintea marei revoluţii : nemulţumit, dar străin de înălţările revoltei ; zbuciumat de dureri, dar prea puţin conştient pentru a putea fi nefericit ; mereu în căutarea binelui social pe care nu îl poate găsi nicăiri, dar incapabil de a-şi fixa o atitudine faţă de viaţă....

Evident, îndelungatul abuz care s'a făcut cu noţiunea „omului rus", pretinsă entitate invariabilă, ne face să fim sceptici chiar atunci când un scriitor de talia lui Gorki încearcă să o concretizeze în imagini literare. Dar din scrisul lui Gorki nu se desprinde impresia banalităţii stereotipe, ci adâncimea unor stări psihologice care, chiar dacă n'ar avea corelat fidel în viaţa reală, au totuşi toate aparenţele realităţii vii pentru cetitor.

„Matvei Kojemiakin" este un roman tipic în această privinţă. Lipsit de o acţiune înlănţuită după criteriile pasionale şi deci impropriu pentru rezumări, el nu face nimic altceva decât să povestească simplu şi nemeşteşugit viaţa monotonă şi puţin variată ca peripeţii exterioare, dar zbuciumată intens în toate reacţiunile ei faţă de lume, a unui mic burghez dintr'un orăşel rusesc. Mediul ambiant este cu măestrie evocat în acest roman în care, totuşi, nota descriptivă este aproape cu desăvârşire absentă, fiindcă povestirea stărilor şi atitudinilor sufleteşti ale oamenilor o face inutilă. Dar oamenii asupra cărora apasă de o potrivă atmosfera de amorţeală şi animalitate a micului oraş şi absolutismul regimului ţarist, nu s'au adaptat şi nu se adaptează mediului pe deplin. Nemulţumiri (pe care Gorki le vede în primul rând sufleteşti şi abia în al doilea rând politice) gem sub povara monotoniei şi plictiselii cotidiane. Ele se canalizează în deformări sufleteşti care fac din locuitorii acestui oraş o galerie de tipuri originale umane, şi într'o latentă dispoziţie a tuturor de a accepta mari şi zguduitoare schimbări, fie spre bine, fie spre rău. Matvei Kojemiakin este, într'un anumit sens, tipul reprezentativ al acestei categorii în care Gorki cuprinde însuşi omul rus prerevoluţionar.

Şi, cu toate îndoelile noastre de mai sus, suntem siliţi să recunoaştem că revoluţia rusească şi formidabila ridicare de conştiinţe ce a caracterizat-o, ne apare mai firească şi mai de înţeles după cetirea acestui roman. Revoluţia a fost marele eveniment care a dat, subit, înflăcărare şi înţeles atâtor vieţi care lâncezeau sub povara unei vieţi de robi îndobitociţi. Şi dacă este permis să privim o revoluţie sub prisma unei probleme de psihologie, este neîndoelnic că Gorki ne-a dat indirect o formulă. Din pasivitatea dureroasă de odinioară, revoluţia a înălţat pe omul rus — pentru un imp cel puţin — la activitate creatoare. Paralel cu încercarea de transformare socială a mers un proces de transformare sufletească.

Şi poate că azi, când un nou absolutism a pus stăpânire asupra Rusiei, oamenii prerevoluţionari descrişi de Gorki se plimbă iar pe pământul Rusiei într'o ediţie postrevoluţionară.

Dar aceasta este o chestiune asupra căreia nu avem dreptul să insistăm aici. — Ir.

Cehov în franţuzeşte

A ieşit, cu titlul **Des Voisins**, un nou volum cu operele lui **Cehov**, în traducere franceză, de **Denis Roche.** Publicarea operelor complecte ale lui **Cehov** se va isprăvi în curând, adică după apariţia ultimelor trei volume. Atunci, publicul francez, ca şi restul lumii culte, care citeşte ediţiunile franceze, vor putea dispune de un **Cehov** integral tradus cu mare măestrie.

Traducerea lui **Dénis Roche** întrece, prin competinţa şi siguranţa ei, toate ediţiile, cari au dat lumii civilizate pe Tolstoi, Dostoevski etc. Critica europeană a început demult să afirme, că **Cehov** trebuie preţuit mai mult decât ceilalţi scriitori ruşi, prezentaţi până acum Occidentului.

In societatea rusească Cehov n'are atâţia adoratori literari, câţi sunt în Anglia, şi apar acuma — în Franţa. **Edmond Jaloux, Charles du Boss** şi mai ales André Maurois insistă asupra ideii că Europa a primit revelaţia adevărată a literaturii ruseşti numai şi numai prin Cehov, Literatura rusească, emigrată, răspunde unanim, că asemenea exagerare ar fi nedreaptă. Că totul s'ar reduce pentru lumea cititoare doar la mulţumirea de a avea un mare scriitor rus tradus frumos, în franţuzeşte. — *A. N.*

Cooperaţia Intelectuală

Acesta e titlul unei comisiuni a Societăţii Naţiunilor, care lucrează din 1922 pentru îmbunătăţirea condiţiunilor de muncă intelectuală. Expresia acestei Comisiuni este **Institutul internaţional de cooperaţie intelectuală**, care funcţionează de 18 luni, având ca preşedinte pe H. Bergson şi ca membri personalităţi ca Einstein, Painlevé, Lorentz, d-na Curie, etc.

Ultima sesiune a acestei comisiuni a durat toată luna Iulie. O broşură publicată de curând, face cunoscute primele realizări importante în domeniul cooperaţiei intelectuale. De pildă, pentru înlesnirea lucrărilor de specialitate, „Institutul internaţional de cooperaţie intelectuală" a întreprins o vastă anchetă pe lângă marile biblioteci din toată lumea, pentru a cunoaşte operele de specialitate ce vor fi puse la îndemâna oamenilor de cultură de oriunde. Aceasta sub forma rezumatelor, a copiilor, a fotografiilor, a informaţiilor bibliografice. Un student din Texas sau din Tokio nu va fi nevoit să se deplaseze, ci va primi toate informaţiile necesare pentru lucrarea sa de specialitate.

Pe lângă oficiul de legătură între biblioteci, s'a impus necesitatea creării unui oficiu al muzeelor. Acest oficiu a mijlocit schimburi calcografice între muzeele din Paris, Madrid, Roma; expoziţii de gravuri au fost organizate în mod reciproc. „Parisienii au putut vedea la Paris operele lui Goya sau ale lui Piranesi; acei din Roma sau Madrid, au putut admira gravurile lui Poussin sau ale lui Delacroix".

In domeniul literar, s'a impus problema traducerilor. Capodoperele scrise în limbi puţin cunoscute, să fie traduse în limbi universale. Dela început, Paul Valéry a cerut crearea unui oficiu internaţional de traduceri. El e pe cale să fie organizat. Comitete de traducători competenţi vor alege opere a căror traducere se va face cu cea mai mare grijă.

Altă preocupare a Institutului, e schimbul de profesori universitari; apoi, reuniuni ale asociaţiilor cari urmăresc scopuri similare, în educaţie, în pedagogie, în religie, etc. Principiile şi acţiunile multiple ale Societăţii Naţiunilor sunt predate în numeroase şcoli. Tineretul e pus în curent cu mecanismul acestei instituţii menite să „desarmeze sufletele".

Acţiunea Institutului de cooperare intelectuală, se întinde în domenii tot mai variate. Se pregătesc mari anuare ce vor lămuri pe orice intelectual asupra oricărei chestiuni de cooperare. S'a început o acţiune de apropiere a editorilor. Un congres al cinematografului, va avea ca urmare crearea unui oficiu special, în legătură cu selecţiunea şi schimbul de filme. Mai e de rezolvat în mod practic problema proprietăţii ştiinţifice, savantul având dreptul să beneficieze de aplicarea descoperirilor sale. Drepturile de autor, în literatură, în artă, alcătuesc altă problemă cu început de deslegare.

„Institutul de cooperare intelectuală" e sprijinit azi de 35 comisiuni naţionale. El devine pe zi ce trece o expresie a solidarităţii intelectualilor de pretutindeni.

DEMOSTENE BOTEZ
ZILELE VIEŢII
— POEME —
PREŢUL 60 lei

ION BOTEZ: King Lear

D. Botez a extras în broşură studiul d-sale, publicat în revista „Viaţa Românească" asupra „Regelui Lear". Impreună cu alţi cunoscători ai lui Shakespeare, d-sa socoate că această piesă este dintre cele mai sguduitoare — „cea mai" sguduitoare, spune d-l Botez adeseori — din bucăţile lui Shakespeare; şi pentru aceasta, comentatorul aduce numeroase probe.

Dar nu „ordinea la clasificaţie" a Regelui Lear e scopul broşurei. D. Botez, aci ca şi altă dată când a vorbit de vre-o dramă a lui Shakespeare, — ridică interesante probleme de estetică (adică de psihologie şi sociologie literară.)

Astfel, bunăoară, este vechea chestiune a moralităţii în artă. D. Ibrăileanu, ale cărui idei critice n'au putut să nu aibă influenţă asupra nici unuia din colaboratorii „Vieţii Româneşti", a spus — sunt mulţi ani de atunci — că arta e soră bună cu morala, şi aceasta pentru motivul foarte simplu că, din întâmplare, Binele e mai frumos ca Răul. Desigur, Răul are şi el valoare estetică. Dar aceea a Binelui îi e superioară.

Drama lui Shakespeare, şi Regele Lear în deosebi, dovedeşte în chip excepţional de limpede acest adevăr. „Concepţia luptei eterne între bine şi rău în natură pare astfel dramatizată de celebrii eroi ai lui Shakespeare, în viaţa umană. Nici într'o piesă lupta nu e aşa de semnificativă ca în **King Lear,** în cari sunt două grupe bine distincte: Lear, Cordelia, Kent, Gloucester, Edgar, Bufonul, Albany pe deoparte; iar pe de alta Edmund, Regan, Goneril, Oswald, Cornwall."

In piesele lui Shakespeare triumfă, desigur, Binele. „Ormuz învinge pe Ahriman". Dar nu direct, şi, chiar aşa, sub ochii noştri, ca la cinematografele de provincie. Eroii cei buni es personal înfrânţi. Ceiace învinge însă este Binele **in abstracto.** Căci omului i-se pare aşa de firesc că Răul să fie general şi superior în putere, încât atunci când totuşi, vede apărând caractere ca o Cordelia sau Lear, rămâne înmărmurit de simplul fapt că asemenea exemplare de umanitate există. Şi **atunci** — cum spune d-l Botez, credem că avem de a face direct cu supranaturalul, şi exclamăm: „Ce minune e omul!"

De altfel, să se facă această observaţie foarte simplă: în lumea valorilor, ceeace le face pe acestea să crească în intensitate este, între altele, **raritatea.** Este deci suficient ca Binele să fie o anomalie şi Răul realitatea cea normală şi curentă pentru ca Binele să capete o valoare de raritate care nu poate să nu-i confere şi o calitate estetică superioară — ştiut fiind că nici-un soiu de valori nu-s mai impresionabile la factorul raritate ca valorile de artă şi de frumuseţe. Eminenţa estetică a Moralului este de o elementară evidenţă.

* * *

Intr'o altă parte a studiului său, d-l Botez ridică o altă problemă de sociologie estetică şi problema technică — dacă ne e permis a spune — a „scenicităţii" lui **King Lear.** D-sa se raliază la părerea altor comentatori Shakespeare-ieni care socot că Lear, din punct de vedere scenic, e inferioară aaltor bucăţi. Să se observe: din punct de vedere scenic, nu din punctul de vedere general dramatic. Căci — spune d-sa — „scena de multe ori paralizează ori contrazice brutal înţelesul central al piesei, falşificând în esenţă natura — chiar a eroilor. Piesa **King Lear** suferă cel mai mult în reprezentarea ei pe scenă, **din cauza scenei, nu din cauza însuşirilor ei dramatice".**

D-sa scrie, mai departe :

„Drama, pe timpul lui Shakespeare, cerea foarte puţin dela scenă, pentru realizarea ei dramatică. Arta scenică şi arta istorică erau foarte rudimentare. Dramele lui Shakespeare se adresează mai mult imaginaţiei pentru închegarea viziunilor şi evocarea vieţei. Scena teatrală se reducea la o platformă, fără decoruri simbolice, şi fără cortină care întrerupe şi distribue acţiunea. Pe această platformă fiecare actor venea şi-şi recita pasagiul. Această platformă era aşa de puţin agresivă asupra simţurilor, încât rolurile femeilor erau jucate de bărbaţi. Scena nu prindea ochiul, distrăgând atenţia şi concentrarea internă prin elemente cinematografice. Spectatorul trebuia să fie activ, să trăiască piesa cu propria lui imaginaţie. Publicul era educat în acest sens. Progresul tehnic a perfecţionat scena şi a făcut din spectator un privitor pasiv interesându-i simţurile şi adormindu-i imaginaţia".

In fond, — problema nu se pune numai pentru drama Shakespeareană, ci pentru teatru în întregime. De multă vreme oamenii de gust observă că teatrului îi lipseşte ceva. Şi progresele real artistice ale cinematografului au atras şi mai mult atenţia asupra ofilirii literaturii teatrale. Fireşte cinematograful **nu e deloc teatru.** E alt-ceva, cu totul alt-ceva. Scena şi Ecranul nu-s concurente. Sunt două alfabete complect distincte. Dar poate că tocmai căutând în ce anume se deosebesc să putem găsi care e maladia de care, în mod evident, sufere teatrul în societatea contemporană.

D-l Botez ne pune pe calea cea bună când face următoarea interesantă remarcă:

„Shakespeare nu e un realist în înţeles modern. Nu caută pe **Evreu** în Shylok, pe **Maur** în Othello, pe **Roman** în Cesar şi Coriolan. Nici adevăruri istorice în Britania lui Lear. ...El nu face operă de **Kulturgeschichte,** ci creiază pentru umanitatea eternă, prin datele şi legile elementar neschimbătoare ale sufletului omenesc. Personagiile lui nu concurează cu autenticitatea istorică prin asemănarea realistă, intrând în anonimatul schimbător şi peritor al creaţiilor lui Dumnezeu. Creaţiile lui Shakespeare sunt un sport în natură, un adaos la registrul stării civile prin originalitatea şi eternitatea lor. Ele vor trăi cât va trăi omenirea, etc"...

Ei bine, nu numai Kultur-istoricul, dar încă o categorie de artişti procedează invers de cum lucrează drama shakespeareană ; şi sunt: artiştii ecranului. Acolo, realismul amănuntului e indispensabil. De ce ?

Pentru motivul foarte simplu că **acesta,** mai cu seamă, e alfabetul artei cinematografice. Instrumentul ei principal e : **detaliul** ; micul, măruntul fapt simbolic.

Lui Maeterlinck îi revine meritul de a fi atras atenţia asupra unei a doua categorii de tragic : tragicul cotidian, tragicul evenimentelor mici, al întâmplărilor curente. Şi acesta e tocmai calul de bătae al cinematografului.

Drama scenică e făcută numai pentru tragicul cel mare, pentru ceiace, în ordinea morală, alcătueşte nu cotidianul, ci momentele de sărbătoare, momentele de excepţie şi de solemnitate. Şi e firesc să fie aşa. Drama se realizează prin întâmplări **vorbite.** Şi cuvântul, mai ales cuvântul rostit şi auzit, e prin definiţie ceva solemn şi excepţional. El este la locul lui mai cu samă acolo unde cugetarea şi conduita morală ating **culmi.** Pe când arta cinematografică, din potrivă, este o juxtapunere de momente de amănunt, de **banalităţi** multe şi bine alese, care doar întrunite armonios pot da un adevărat poem simfonic.

Sunt — cum spuneam — două limbi cu totul distincte.

Şi aceasta — **absolut indiferent de gradul de perfecţie al decorului.** Se poate face lux de sforării technică, — sau se poate mărgini scena la trei scânduri, — oricum ar fi, ceiace constitue esenţa dramei este precumpănirea tragicului celui mare, celui solemn şi grandios, faţă de tragicul cotidian. Şi viceversa pentru cinematograf.

Nu de prisos eroii lui Shakespeare sunt toţi nebuni. („In Lear bunăoară, spune d-l Botez, avem: nebunia reală a Regelui, nebunia simulată a lui Edgar, nebunia profesională a bufonului, şi devotamentul desperat al lui Kent"). Intr'adevăr, este aproape o condiţie tehnică de reuşită pentru o dramă ca eroii săi să fie nebuni. Căci tragicul cel mare cere momente de moralitate — respectiv : de imoralitate **anormală.** Remy de Gourmont spunea că inteligenţa e o maladie — dar o maladie frumoasă. Aşa precum, la o stridie, este mărgăritarul. S'ar putea parafraza această elegantă cugetare. Inăltă moralitate e o psihoză. Dar o psihoză grandioasă şi de mare valoare de artă. Cu acestea se ocupă dramele cele bune şi veritabile; pe acestea le-a pus Shakespeare în toate neperitoarele sale capodopere...

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Să dăm Cezarului ce e al Cezarului

In ziarul „Rampa" din 18 Noembrie 1927, s'a publicat o convorbire intitulată : „Cu d-l Ionel Teodoreanu despre trilogia Medelenilor".

Lectorul cel mai mirat şi cel mai măgulit — mai ales — al acestei convorbiri, desigur c'am fost eu însumi. Faţă de propria-mi elocinţă, meridional cursivă, — un cor de glasuri armoniza în mine exclamaţia cucoanei Eftimiţa către cuconul Leonida :

— Ca mata, bobocule, mai rar !

De pildă, vorbind despre Olguţa Deleanu, personaj principal al volumului al treilea din seria „Medelenilor", intitulat „Intre Vânturi", *acest* Ionel Teodoreanu spune : *„Intre vânturi se sbuciumă acest suflet viforos însemnat grafic într'o serie de linii frânte, cu porniri volitive independente, cu încrederi nesăbuite în viitor. E un personagiu jucat de data aceasta cu cărţile pe faţă, un personagiu echilibrat. V'aşi explica mai bine, închipuindu-vă că sunteţi la o masă de preferans — de altfel idee n'am şi nici nu practic acest joc — şi fiind sigur de victorie arunc cu desinvoltură cărţile pe faţă, rup mirajul, desfac ca un evantai sufletul Olguţei..."*

Acest Ionel Teodoreanu este un om incorect. Il denunţ publicului. Din frazele mai sus citate, una singură îi aparţine ; următoarea : *„E un personaj jucat de data aceasta cu cărţile pe faţă"*. Atât a spus Ionel Tedoreanu despre Olguţa Deleanu. Acompaniamentul de harfe stilistice, care întovărăşeşte cu serafice acorduri, această simplă frază, — nu-i aparţine.

In alt loc, *acest* Ionel Teodoreanu vorbind despre Dan Deleanu, spune : *„Sărmanul tânăr (sărmanul Dănuţ am putea spune noi), el uită de dragostea idilică ce o nutrea pentru prietena surorii sale de acolo, din Medelenii îndepărtaţi, şi fu învins de patima istovitoare, crudă, neaşteptată. Dănuţ s'a scoborît la Medeleni lipsit de calităţile sale inocente."*

Această frază de o sobră eleganţă elegiacă, demnă de a fi săpată în viitoarea marmură a scriitorului pururi adolescent Radu Cosmin, — din nefericire, nu aparţine lui Ionel Teodoreanu.

Convorbirea e lungă şi tot atât de captivantă ca şi cele două fragmente alese la întâmplare.

Situaţia mea, Ionel Teodoreanu, faţă de *acest* Ionel Teodoreanu, delectabil convorbitor, îmi aminteşte următoarea anecdotă :

Un avocat, pe când vizita atelierul unui pictor, se opreşte în faţa unui tablou :

— Extraordinar! Asta-i capodopera dumitale, domnule ? !

Pictorul oftează amar.

— Tabloul acesta e de Grigorescu. Numai cuiul de care atârnă îmi aparţine !

Oftez şi eu amar, ca bietul pictor : Convorbirea *acestui* Ionel Teodoreanu, e desigur o capodoperă, dar din nenorocire, numai numele de care atârnă îmi aparţine.

IONEL TEODOREANU

Inaugurare

Revista Siguranţei Generale, printr'o şezătoare, a inaugurat o sală cu dedesubturi literare.

„Această şezătoare va fi urmată de altele, — spune „Viitorul", — şi astfel scriitorii se vor cunoaşte mai bine între dânşii şi, ascultând muzică, îşi vor mai îndulci caracterele şi îşi vor mai potoli pasiunile".

Iată deci Siguranţa în ipostaza de... îmblânzitoare de caractere.

D. Romulus Voinescu, în loc de scriitori, mai bine s'ar ocupa de agenţii de siguranţă care, supuşi unui tratament muzical, poate ar suferi o îndulcire de caracter.

„Flora" lui Leonardo d'a Vinci

In Anglia a murit un oarecare Cooksay, al cărui nume a fost legat de istoria cu bustul „Florei".

Acum vreo 15 ani, directorul muzeelor din Berlin profesorul S. Bode (celebru şi ca istoric şi critic de artă) a cumpărat în Anglia bustul „Florei", operă a lui Leonardo da Vinci. Aceasta era părerea sa. In ziarele engleze. s'a stârnit o campanie întreagă, reproşându-se guvernului britanic că a permis exodul unei astfel de opere artistice.

S'au găsit atunci câteva jurnale, cari să exprime îndoiala, în ceiace priveşte autenticitatea bustului. Cu această ocazie un anume domn Cooksay a intervenit şi el, dovedind, că „Flora" ieşise din atelierul puţin cunoscutului sculptor englez Ricard Luckas, în anul 1880.

Profesorul Bode, bine înţeles, a refuzat să creadă afirmaţiunea, Pentru a o dovedi, Cooksay fu nevoit să destăinuiască, cum Luckas obicinuia să facă scheletul statuetelor lui, din bucăţi de fier şi din cârpe, etc.

Bode, forţat, a consimţit să examineze „Flora". O comisie specială a găsit în bust, într'adevăr, bucăţi de fier dintr'un pat, de fabricaţiune modernă engleză. Scandalul în lumea artelor, luând astfel proporţii foarte mari, însuşi Kaiser Wilhelm, însoţit de suita lui strălucitoare, a vizitat muzeul, s'a uitat la „Flora" şi a declarat categoric, că bustul este cert opera lui Leonardo. După aceasta, discuţiile, devenite interminabile, s'au isprăvit...

Gerhart Hauptmann

Un critic german scria odată că Gerhart Hauptmann ocupă în literatura contimporană germană, locul pe care l-a ocupat Goethe în timpul său. Această afirmaţie conţine, fără îndoială, o bună parte de adevăr.

Gerhart Hauptmann prin bogata lui activitate literară, prin puternica lui activitate artistică, prin influenţa pe care a exercitat-o şi o exercită asupra literaturii de astăzi a devenit nediscutat „maestrul" generaţiei actuale.

Asupra valorii absolute a operei unui scriitor este desigur greu de scris, atâta timp cât posteritatea — singurul şi supremul judecător — nu şi-a spus cuvântul. Nemurirea încoronează o adevărată operă de artă, ea îi fixează în acelaş timp şi întreaga măsură a valorii ei. Contimporanii s'au dovedit, aproape totdeauna, răi judecători. Exemple celebre nu lipsesc.

Monumentala operă literară a lui Gerhart Hauptmann va înfrunta oare timpul ?

Noi credem că da. Purtând pecetea unui creator de geniu, ea îndeplineşte cea dintâi condiţie a viabilităţii unei opere de artă.

O analiză amănunţită a operei scritorului german near duce prea departe. Vom căuta în cele ce urmează, să fixăm numai în câte-va linii atitudinea lui Gerhart Hauptmann faţă de unele probleme pe care el le tratează, şi mai ales, nota caracteristică a scrisului său.

Gerhart Hauptmann este, hotărât, un reprezentant al naturalismului. Viaţa se desfăşoară în opera lui în mersul ei firesc, în toată banalitatea ei, dar şi cu veşnicele şi inevitabilele treceri dela tragic la comic. Eroii lui Hauptmann — indiferent de epoca în care sunt plasaţi — impun, pentru că trăesc o realitate deplină.

Mediul care l'a interesat pe Gerhart Hauptmann, din care el şi-a ales cu predilecţie eroii, este lumea „deposedaţilor": proletariatul, mica burghezie, ţărănimea săracă. Interesul pe care el îl arată acestor categorii de oameni a dat, nu o singură dată, scrisului său o anumită factură socială. E destul să amintim una din operele lui de frunte : „Ţesătorii". Inspirată din viaţa muncitorimii, această piesă a fost considerată ca revoluţionară. Şi elementul revoluţionar, în adevăr, nu lipseşte.

Totuşi atitudinea lui Gerhart Hauptmann e departe de a fi aceia a unui răsvrătit măcar. Optimismul şi combativitatea, încrederea în forţele sociale creiatoare, în puterea masselor, nu le întâlnim la el. Din potrivă: un scepticism, profund, nu rare ori un desgust de viaţă, un negativism pronunţat, apar în piesele lui de teatru. Grutzmacher numeşte pe Gerhart Hauptmann — nu fără dreptate — „un poet al morţii, al decadenţii, al desperării". Opera lui — cu rare excepţii — poartă aceste semne, poartă pecetea unui spirit care a suferit odată influenţa lui Schopenhauer şi a lui Nietzsche.

Această atitudine a lui Gerhart Hauptmann în faţa problemelor pe care le pune viaţa, face din el nu un precursor, ci un reprezentant al literaturii actuale burgheze, adică al acelei literaturi, care dela sfârşitul secolului al XIX-lea marchează declinul unei culturi. Aşa după cum Balzac va rămânea în literatura universală ca purtătorul de cuvânt al unei epoci în care clasa dominantă de azi se găsea în ascendenţă, tot astfel Gerhart Hauptmann alături — printre alţii — de Wedekind, Gide sau Proust, vor rămânea ca reprezentanţii epocii ei de decadenţă.

Teatrul lui Piscator

De curând a avut loc la Berlin reprezentarea piesei lui Alexei Tolstoi şi a lui Schtschegolew, intitulată: „Rasputin". (Titlul originar este „Conjuraţia Ţarului"). Teatrul lui Piscator — un teatru de avantgardă — a însemnat-o în mod desăvârşit.

Piesa este un document, mai mult decât propriu zis o operă dramatică, mai ales după însemnatele modificări suferite pe scena germană. Acest caracter de „document" al piesei apare nu numai datorită situaţiilor şi personagilor politice care apar în ea — de ex. Kaiserul, Ţarul, Duma, congresul sovietelor — dar prin întreaga ei tendinţă. Ea trebue să reprezinte o copie fidelă a realităţii, un episod din timpul ţarismului.

Mai interesante decât drama celor doi scriitori ruşi sunt încercările pe care le experimentează teatrul lui Piscator.

Regisor de mare talent, Piscator s'a despărţit de Volkbühne, din cauza neînţelegerilor politice avute în direcţia celebrului teatru berlinez. Piscator este „un om de stânga", după cum se spune. Păşind la fundarea unui nou teatru el a voit să-i dea dela început, un anumit caracter.

In programul-manifest de deschidere al nouei scene, Piscator spune că el înţelege să facă un teatru proletar, care să stea pe baza caracterului de clase, al artei dramatice. Această idee va fi conducătoare în toată viitoarea activitate a acestui teatru.

Prima piesă reprezentată pe scena lui a fost „Hopla! wir leben", a lui Ernst Toller. Subiectul e luat din mişcarea revoluţionară germană, aşa cum s'a desfăşurat ca în ultimii şapte ani. Intrucât autorul a reuşit să imprime piesei un caracter revoluţionar, e o altă chestiune.

Cea de a doua piesă, despre care am vorbit mai sus, e „Rasputin". Jucată de aproape o mie de ori la Moscova, ea a deslănţuit şi în opinia publică germană un viu interes. Inscenarea ei a dat loc la o vie discuţie în critica dramatică germană.

Dar despre Piscator şi teatrul lui vom mai vorbi. —

Schiller despre M-me de Staël

Schiller, într'o scrisoare adresată lui Goethe, recomandă astfel pe M-me de Staël:

„M-me de Staël vă va apărea aşa după cum v'aţi reprezentat-o mai înainte *a priori*. Fiinţa ei îţi face impresia unui întreg şi nu găseşti la ea nici o trăsătură falşă, după cum nu găseşti nimic patologic. Din această cauză cu toată imensa distanţă ce desparte felul ei de a gândi de al nostru, te simţi bine în tovărăşia ei, felul ei de a fi te face s'o asculţi cu plăcere şi mai ales te dispune să-i spui totul. M-me de Staël reprezintă cultura franceză sub înfăţişarea ei cea mai adevărată şi cea mai interesantă. In tot ceiace noi numim filozofie, adică asupra principiilor fundamentale, nu poţi fi de acord cu ea şi acest neacord persistă cu toată elocvenţa ei; naturaleţa şi sentimentele ei valorează însă mai mult decât metafizica pe care o profesează şi spiritul ei se ridică nu o singură dată până la puterea unui geniu..."

Dacă Goethe a împărtăşit admiraţia lui Scheiller pentru scriitoarea franceză ar fi greu de spus. Din corespondenţa şi însemnările intime ale poetului din Weimar nu se poate vedea cu destulă claritate ce impresie i-a făcut cunoştinţa personală cu M-me de Staël. — *P.*

Intre vînturi

D. Ionel Teodoreanu publică, în ultimul număr al „Vieţii Româneşti", un fragment din romanul „Intre vânturi" — al treilea volum din seria „La Medeleni".

Acest fragment inundat de lumină şi culoare, este un bun indiciu pentru întregul volum.

Redăm o pagină caracteristică:

„Sufletul lui o iubea fără pauzele care sunt clipirea ochilor dragostii, o iubea cu ochii veşnic deschişi ca ai apelor.

„Cele mai mari iubiri au clipe, ore şi zile moarte, — au osteneli, au saţ trecător, au reculegeri în singurătate, au descontinuităţi, interminente; au, într'un cuvânt, ca şi pământul, anotimpuri care după exuberanţe în afară, poruncesc tăceri şi înviorări subterane. El o iubise pe Adia mereu. Miliardele de clipe ale celor cinci ani, fuseseră toate iubire, adorare, uriaş policandru cu toate luminile aprinse pentru ea, pentru cele mai mărunte şi neînsmenate mişcări ale ei.

„Alţi oameni când iubesc, nu orbesc pentru priveliştea mulţimii celorlalte femei. O iubire pentru ei e o virtualitate împlinită, dar celelalte virtualităţi rămân disponibile şi agere. Parfumul părului altei femei decât cea iubită, rămâne în nara lor lung palpitând; râsul unei buze mai tinere decât cele pe care le sărută, le dă uneori vigoare, alteori nostalgia muşcăturilor umede; şi şerpuirea unei coapse dacă nu le fulgeră sângele în braţ, le lasă spirala unei istovitoare visări".

Maximilian Harden

Harden a avut faima de mizantrop, de om ciudat: şi într'adevăr, a dus un trai foarte straniu.

Harden aproape că nici nu vorbea cu nevasta, cu copiii, cu rudele sau cu servitorii săi. Pe masa lui de scris lăsa nişte bileţele, prin care îşi formula ordinele sau dorinţele — foarte scurt; iar cei din casă erau obligaţi şi ei să-i facă lapidar raportul şi să-şi dea răspunsurile. Conturile trimise de furnizorii casei (alimente, vinuri, etc.) i se aduceau tot la masa de scris; şi aducătorul tremura de frică. Toţi din casă ştiau că Harden va face mâne un grandios scandal: va înjura, va zbiera că el nu-i milionar ca să plătească asemenea conturi... Dar a treia sau a patra zi, lăsa pe masă un cec în valoarea contului respectiv.

Nefiind frumos, Harden în toate epocile vieţii sale, se gătea la oglindă câteva ceasuri pe zi. Eşea din palatul său din Grünewald pudrat şi fardat, după ce se închidea pentru o oră sau două, în cabina lui de toaletă, plină de articole şi aparate cosmetice.

Era de nesuferit când scria. Maximilian Harden lucrează ! Asta însemna că jaluzelele din spaţiosul lui cabinet erau lăsate; că pe masă arde o lampă enormă, cu abajur. Sute de tăieturi din ziare şi extrase din biblioteci, plus zeci de cărţi şi reviste desfăcute, presărate cu bileţele de diferite mărimi, — ocupă masa de scris, scaunele, fotoliile, podeaua...

In casă domneşte o linişte mormântală. Toţi ştiu că cea mai slabă scârţiitură dela scară, va provoca o nenorocire întreagă ; Harden va sări furios şi va zbiera cu o putere nebănuită la acest omuleţ cu părul în dezordine.

Harden mânca separat de familia lui, care, speriată, nu-şi îngăduia să vorbească tare nici atunci când „tăticu nu scria". Când însă scria — toţi se închideau prin odăile lor. — *N.*

MĂRUNTE

Teatrul Regina Maria va reprezenta Vineri 25 Noembrie Cântec de Toamnă-Riviera; Sâmbătă 26 Noembrie, matineu: Femeia în flăcări; seara: Cântec de toamnă-Riviera; Duminică 27 Noembrie, matineu; Cântec de toamnă-Riviera: seara: Cântec de toamnă-Riviera.

— Un grup de pictori, sculptori, scriitori şi ziarişti din Bucureşti au luat iniţiativa sărbătoririi d-lui Simu printr'o masă camaraderească.

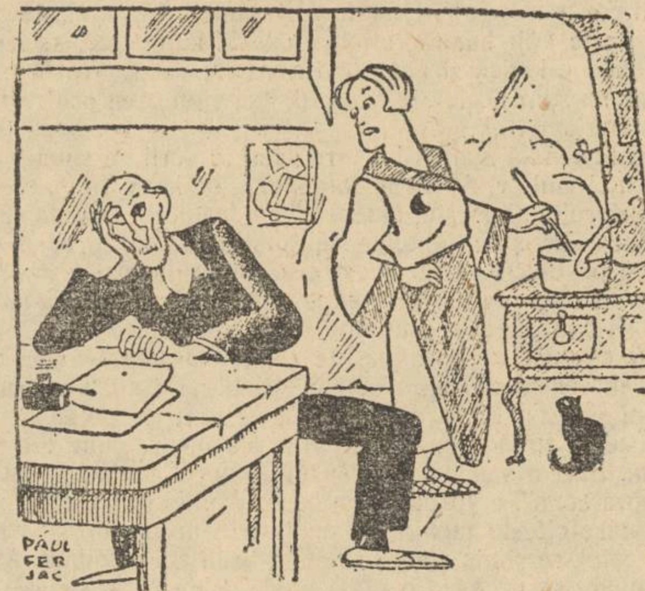
Masa va avea loc la Restaurantul Bulevard în seara zilei de 1 Decembrie.

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5

Recomandă: In limba franceză, ultimele noutăţi: Edouard Schuré: **Le rêve d'une vie**; Lucien Romier: **Qui sera le maître?** (l'Europe ou l'Amérique); A. Lamandé: **La vie gaillarde et sage de Montaigne**; Upton Sinclair: **100%**; **Van Dongen: La vie de Rembrandt**; André Gide: **Voyage au Congo** şi toată opera: **Faux-Monnayeurs, Journal des Faux-Monnayeurs, Isabelle, Les caves du Vatican, Symphonie pastorale**, etc.; Erasme: **Quoloques choisies**; Şteafn Zeig: **Amok, Balzac-Dickens**: AUGUSTE FOREL: LA QUESTION SEXUELLE (ultima ediţie); Tschechow: **Voisins**; Edmond Jaloux: DE PASCAL A BARRÈS; T. K. Oesterreich: **Les Possédés** (La possesion démoniaque chez les primitifs, dans l'antiquité, au Moyen-âge et dans la civilisation moderne); Dr. Sig. Freud: ESSAIS DE PSYCHANALYSE (ultima carte în franceză a marelui psyhanalist vienez); Jean Jaurès: **Les origines du socialisme Allemand**; Boukharine: **La théorie du matérialisme historique**; Riazanov: **Marx et Engels**, etc., etc.

Citiţi, azi
LECTURA No. 146:
Floarea literaturilor străine
KNUT HAMSON
— Laureat al premiului „NOBEL" —
VICTORIE FEMININA
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioscari şi librari.

Moda

— Nu-i cine ştie ce să faci versuri... dacă toată lumea le înţelege. *(L'Oeuvre)*

Un şampion

AGENTUL. — Hai, scoală-te... Nu poţi rămânea aşa în apă.

BEŢIVUL. — Visam că traversez... canalul Mânecei. *(Le Journal)*

Explicaţie inutilă

— May a învăţat să cânte într'un timp foarte scurt.
— Se şi vede...

(Le Petit Parisien)

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" continuă astăzi publicarea de tiluri de cărţi de gândire: studii, filosofie, psychanaliză — în depozit în librărie:

PSYCHANALIZA, VIAŢA SEXUALA

In limba franceză: S. Freud: Introduction à la psychanalyse, Science des rêves (opera complectă, Trois essais sur la sexualité, Totem et Tabou, Psychopathologie de la vie quotidienne; Psychologie collective et analyse du moi, Cinq leçons sur la psychanalyse, Essais de psychanalyse (— cuprinzând: Au delà du principe du plaisir, Le **moi** et le **soi**, Considérations actuelles sur la guerre et sur la mort, Histoire du mouvement psychanalitique); Deasemenea: Fr. Wittels: Freud (L'homme, la Doctrine, l'cole; Dr. Alfred Adler: Le tempérament nerveux — precum şi numeroase alte lucrări în legătură cu psychanalyza.

In limba germană: Professor Sigmund Freud: Vorlesungen über die Psychanalyse (opera complectă într'un volum de format mic, Dünndruckausgabe), Die Frage der Laienanalyse; Totem und Tabu (Uebereinstimmungen im Seelenleben der Wilden und der Neurotiker); Psychologie des Liebeslebens, Jenseits des Lustprinzips, Studien zur Psychanalyse der Neurosen, Psychoanalytische Studien an Dichtung und Kunst; Eine Teufelsneurose im 17 Jahrkundert; Vorlesungen über den Traum.

In jurul psychanalizei: Dr. Ferenczi: Populäre Vorträge über Psychoanalyse; Otto Rank: Don Juan Gestalt; I. Levine: Das Unbewusste; Dr. Jones: Therapie der Neurosen; Dr. Ferenczi: Hysterie und Pathoneurosen; Vera Schmidt: Psychoanalytische Erziehung in Sowyetrussland; Dr. Franz Alexander: Psychoanalyse der Gesamtpersönlichkeit; Hans Prinzhorn: Gespräch über Psychoanalyse; Th. Reik: Der eigene und der fremde Gott (kollektives Vergessen, Jesus u. Maria im Talmud, Die wiederauferstandenen Götter, Evangelium des Judas Iskarioth; Psychoanalytische Deutung des Judaproblems, Gott und Teufel, Unheimliehkeit fremder Götter und kulte, etc. etc.); Dr. S. Bernfeld; Die heutige Psychologie der Pubertät; Imre Hermann: Psychoanalyse und Logik;

Otto Weininger: Geschlechtund Charakter (opera celebră, complectă); Ueber die letzten Dinge; — **Ilen Key:** Jahrhundert des Kindes; Ueber Liebe und Ehe; Liebe und Etthik; Die Weningen und die Vielen; Die Frauenbewegung; Missbrauchte Frauenkraft;

Constantin Brunner; Liebe-Ehe-Mann und Weib; **Havelock Ellis:** Mann und Weib, Die Welt der Träume; Geschlechtund Gesellschaft; Neue Horizonte für Liebe und Leben; Moderne Gedanken über Liebe und Ehe; Kraukhafte Geschlechtsempfindungen; Geschlechtstrieb und Schamgefühl; **Placzeck:** Das Geschlechtsleben der Hysterischen; **Eberhardt;** Die Frauenemanzipation und ihre erotischen Grundlagen;

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11